ENGİN ARDIÇ

Doğru söyleyeni dokuz köyden.....

(İZLENİMLER)

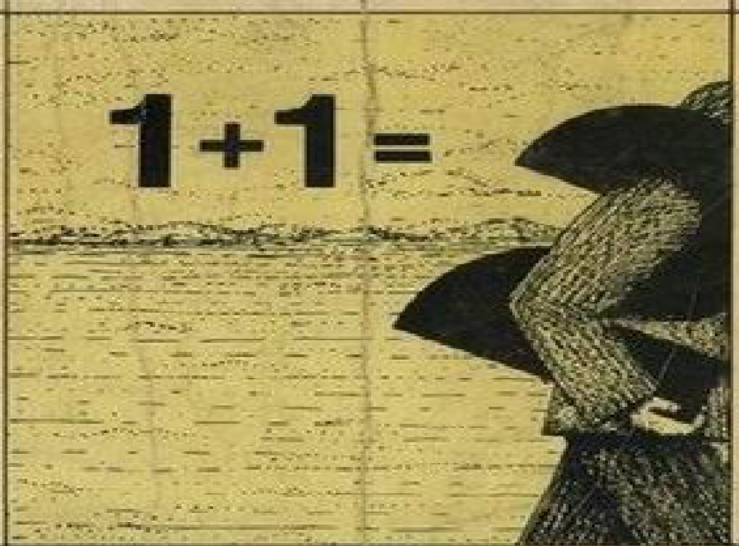

cep
anlatı

DOĞRU SÖYLEYENİ DOKUZ KÖYDEN

{İzlenimler 1}

Engin Ardıç

Cep Kitapları - 1988

Engin Ardıç

1 Şubat 1952'de, küçük birer memur olan anne ve babasının görevli bulundukları Trabzon'da doğdu. "Bütün iyi ve kötü yönleriyle tipik bir Kova Burcu insanı" olduğunu ileri sürüyor... Çok yoksul bir aileden geliyor: Büyükbabası Saip Efendi, bağımsızlık savaşı yıllarında tersane ve tramvay grevlerini örgütleyen Türkiye Sosyalist Fırkası üyelerindendi. Dedesi Cemil Efendi ise aynı yıllarda Kasımpaşa'da Anadolu'ya silah ve cephane kaçırılması işlerini yürütmüş, sonraları kamyon sürücülüğü yapmıştı. İkisi de meteliksiz öldüler.

Ailenin büyük özverileriyle Ardıç, Galatasaray Lisesi'ni (1970), Boğaziçi Üniversitesi Siyasal Bilimler Bölümü'nü (1976) bitirdi... Kendi deyimiyle, "geçmişine ve halkına olan borcunu ödeyebilmek amacıyla, adam olmadı, gazeteci oldu"... Gene kendi deyimiyle, "büyüyünce yazar da olacak"... 1970 yılından başlayarak Tiyatro, Yeni Dergi gibi dergilerde, Yeni Ortam, Politika, Cumhuriyet gibi gazetelerde tiyatro ve edebiyat eleştirileri yazdı. Bu arada turist rehberliği, yabancı dil öğretmenliği, tiyatro oyunculuğu, reklam metni yazarlığı gibi "çarçur" işlerde bol bol zaman yitirdi...

1982 yılında kazandığı bir sınav sonucu Londra'ya gidip BBC Türkçe Yayınlar Bölümü'nde kısa bir süre program asistanlığı ve sunuculuk yaptı. Döndüğünde Dünya gazetesinde dış haberler servisi şefliği ve köşe yazarlığı ile başlayan (1983-1985) gazetecilik serüveni, onu Nokta dergisi yayın danışmanlığı ve yazarlığına götürdü (1985-1988)... Elinizde tuttuğunuz kitapta da yer alan "Epestrefe" başlıklı yazısıyla Çağdaş Gazeteciler Derneği "Yılın Gazetecisi 1987" Ödülü'nü kazanan Engin Ardıç, "İzlenimler"i şimdi Tempo'da devam ettirmekte.

"Adet olduğu veçhile" ikinci baskıya önsöz...

Evet efendim! Fakirin naçiz kitabı, kırk gün gibi kısacık bir sürede ikinci baskısını "idrak etti"...

Bu hesapla, şu rezil 1988 yılı temmuz ayının eşkıya çetesi gibi bastırıp İstanbul'u teslim alan nemli sıcağında, gölgede ortalama otuz-otuz beş derecede zırıl zırıl ter koyuverirken, üstelik "mutlu azınlık" kendini deniz kenarlarına atmışken, Katma Değer Vergisi adı altında gâvur icadı bir garabet de dahil olmak üzere 4.860 yeni Cumhuriyet Lirası (yazıyla dört bin sekiz yüz altmış, eskiden mebus maaşıydı, daha eskiden de bahçe içinde iki katlı köşk fiyatı) ödeyip tastamam 3.200 vatandaş bu kitabı aldı... Okudu mu, bilmem...

Bilmem dedim de aklıma geldi, yahu siz benim eşcinsel olduğumu biliyor muydunuz? Bilmiyor muydunuz? Vallahi ben de bilmiyordum! Kulağıma geldi de öğrendim! Az sonra sayfaları çevirip okumaya koyulacağınız bölümde iki buçuk yıldan fazla bir süre bana yaptıkları ayak oyunlarının hesabını sorduğum bazı "eski dostlar", düşünmüşler taşınmışlar, anlaşılan ellerinden bu sıcakta fazla kötülük gelemediğinden, hakkımda "eşcinseldir" diye iftiralar uydurmuşlar! Ben neymişim de haberim yokmuş!

Eksik olmasınlar, fakiri tanıyan bazı hanımlar bu dedikoduya ağızlarını bırakıp başka taraflarıyla güldüler... Okuyunca göreceksiniz, "sosyal içerikli hemşirelerimiz" icra-yı habasette anlaşılan berdevam, akıllanmaya da insafa gelmeye de niyetleri yok... Bu arada ne kepazelikler, Bodrum'un entel sayfiyesi Türkbükü'nde "O da bir şey mi, Engin kitap yazdıktan sonra herkes yazar, ben de yazarım" diye bar tezviratı yapanlar, gecenin üçünde kafayı çekip çekip "Ayırın Engin'i o karıdaaan, onunla bilmemne yapmak istiyorum!" diye histerik çığlıklarla kendilerini bar iskemlesinden kaldırıp kaldırıp piste fırlatan dilberler... Rezillik diz boyu! Yaa, işte böyle dostlar, pislik paçalardan akıyordu ya, şimdi döşemeye de bulaşır oldu. "Doğru Söyleyeni Dokuz Köyden...", yanlış hatırlamıyorsam, haziran ayının son günü kitapçılara dağıtılmaya başlandı. Daha 1 Temmuz 1988 Cuma günü akşamı bizim Gelişim kadrosu kitabı ezber etmiş, masraf olmasın, durup dururken Ardıç'a para kazandırmayalım diye satın da almıyorlar da bir tane "master" kopya bulmuşlar, oradan fotokopi çekiyorlar, kâğıtlar elden ele geziniyor. Aynı gece, fakir de henüz

kitabın telif haklanın ilk taksidini değilse bile Tempo dergisinden aylık ücretini almış, Korukent Korukent derler bir bar var, merak etmiş, gideceği tutuyor, eh cüzdanda para da var, iki kadeh içecek, biraz caz maz dinleyecek, bir iki dilber görecek uzaktan, makul bir vakitte evine gidip yatacak...

Arda Uskan'la karşılaştık. Daha önce eşi Selda Uskan'la, herhalde kocasını bekliyordu, benim ne kadar aşağılık, ne kadar iğrenç, ne denli namussuz bir adam olduğumu saydı döktü. Hiç sesimi çıkarmadım, geceleri sarhoş ve hafif çatlak kadınlarla didişmekten hoşlanmıyordum.

Kalkmıştım, kapıya doğru yürüyorum, baktım Arda bir masada oturmuş, fitil gibi de sarhoş. Gündüzden kitabı okumuştu, çok kızmış olduğu belliydi, o sinirle gelip şişeleri devirmiş. "Senin," dedi, "ananı s....." "Nokta dergisinde cevap hakkını kullan Arda'cığım," dedim ben de, "eğer yalanım, ya da yanlışım varsa." "Hayır," dedi, "ben zeki bir adamım. Nokta'da senden sözedip reklamını yapacak değilim, ben senin başka türlü ananı s... Hadi s... git şimdi!" Yürüdüm. Daha doğrusu yürümeye hamle ettim, tam o sırada garson geldi. "Beyefendi, lütfen..." "Arkadaş," dedim, "fazla kaçırmış, ne dediğini ne yaptığını bilmiyor, kendisine daha fazla içki vermeyin." Sonra yürüdüm gittim. Olay bundan ibaret.

Şimdi size bunu neden mi anlattım? Şundan anlattım: Ertesi gün Bodrum'a gittim, denize girmeye, bir hafta on gün dinlenmeye... Müthiş ihtiyacım vardı, yorgundum, üstelik bu Bodrum gezisi çok önceden planlanmış, Varan'dan daha iki hafta öncesinden biletleri alınmış, orada kalınacak yerler ayırtılmış, "İzlenimler" yazılarından iki adet yedeklenmiş, hangi sayfada ne fotoğraf kullanacakları konusunda gerekli talimat verilmiş, falan... Yok, öyle olmamış o gece, Arda Uskan bana kafa atmış! İki garson Arda'nın bir koluna, iki garson öbür koluna, birkaçı da beni tutuyor, bizi güç ayırmışlar! Benim bir gözüm morarmış, gözümün morluğunu kimse görmesin diye Bodrum'a kaçmışım!

Yaa, işte böyle. Daha neler neler...

* * * * *

Bodrum dönüşü, Arda'nın eşi beni telefonla arıyor, yokum, yemekte miyim, aptesanede mi, üst katta mı ne, bizim Ali Aydın'a, Nokta'dan devraldığımız fotoğraf sorumlusu arkadaşa not yazdırıyor: "Engin... Dün gece Arda ile seks yaparken aklımıza geldi, düşündük de..." Sonra da, fakirin birlikte olduğu hanımla ilgili bir sürü rezilce sözler! Kadın

bunları, hele şu ilk cümleyi bir üçüncü şahsa telefonda yazdırmaktan utanmıyor, işe bakın siz! Bir de bana soruyorlar, neden o giriş bölümünü yazdın, neden bazı kişilerin ipliğini pazara çıkarmak gereğini duydun diye... Şimdi elinizi vicdanınıza koyup söyleyin bakalım, acaba neden? Yukarıda sözünü ettiğim telefon notu elimde, titizce sakladım, isteyene göstereyim, isteyene fotokopi vereyim, belki o zaman anlarlar neden ben kimi insanları bu "muameleye maruz" bıraktım...

* * * * *

Efendim, bizim bacılar kitabı baştan sona dikkatle hatmetmişler. Sonra da ne ederiz de bu Ardıç hakkında ne tezvirat, ne habaset uydururuz diye kafa kafaya vermişler. Şu karara varmışlar: Engin kadınlara çok yükleniyor, öyleyse bu adam kadın düşmanı, demek ki eşcinsel! Hemen telefonlar çalışmaya koyulmuş. Bu rezilce iftirayı bir kere yaydıktan sonra, bir de bakmışlar, adam Güldal Kızıldemir'e ilişkin kötü bir şey yazmamış... Tamam demişler, öyleyse bunun Güldal ile ilişkisi var. Sonra bakmışlar, kitabın bir yerinde "sevgili Nurcan" diye bir laf geçiyor, tamam demişler gene, bunun Nurcan Akad ile de ilişkisi var. "Bütün kızların en cicisi Berrin" gibi bir laf geçiyor, hah işte, bak bak bak, Berrin'le de ilişkisi var! Güldal Kızıldemir'in eşi Dinç Kızıldemir yazarın okul sıralarından ruh gibi ahbabı, hatta ikisini Boğaziçi Üniversitesi' nin ünlü kantini Kâzım'da o tanıştırmış, Nurcan ile Berrin'e de kızkardeş gözüyle bakıyor, bunlara aldıran yok. Sonraaa, bir gece Arif'in Meyhanesi'nde kafayı çekerlerken bunlar (toplu gezip toplu içerler, âdetleridir), birdenbire ne halt ettikleri kafalarına dank edivermiş: Yahu, biz bu adam için eşcinsel diye laf çıkardık, şimdi de üç ayrı kadınla ilişkisi var diye dedikodu ediyoruz, bu ikisi nasıl bağdaşır? Çözümü hangisi bulmuş bilmem ama, ertesi akşamdan başlayarak İstanbul meyhanelerine yayılan yeni iftira: Engin Ardıç galiba biseksüel! Ağzını bırakır da başka yerinle gülersin, ya ne yapacaksın? Ben de öyle yaptım.

* * * * *

Daha neler de neler... Bir hemşire, kızmış köpürmüş, kitabı almış bizim Nermi Erdur'un kafasına fırlatmış! Nermi'ciğin günahı benim dostum olması. Hatun kendisi hakkında yazdığımı hazmedemiyor, kocası altı yıl mapus damlarında sürünmüştü, ikisi de tarifsiz çileler çekmişlerdi demişim ya, görünürde buna kızıyor. Oysa ben onları onurlandırdığımı sanıyorum böyle demekle, yok yanılmışım, yazılmazmış böyle şeyler... Asıl neden başka, giyim kuşamında bir başka arkadaşı taklit ederdi, onun "subretiydi" diyorum ya, asıl gizli ve de gerçek kızma köpürme nedeni bu, bir kadının giyim kuşamına laf

etmenin hakaretlerin en büyüğü olacağını düşünememiştim. Ertesi gün geldi, ne kadar şerefsiz, alçak, manyak, kompleksli, rezil bir adam olduğumu saydı döktü, önce yüzüme tükürmeye karar verdiğini, ama sonra benim buna bile değmeyeceğimi anladığını söyledi.

"Haklısın Nadire'ciğim," dedim. Ne diyeyim?

Kızda her türlü edepsizlik mevcut ila maşallah, yayıncımın evine gecenin on birinde telefon etmeler...

"Siz bu satırları iyice araştırıp kontrol etmeden nasıl basarsınız?" "Hanımefendi, ben yazıişleri müdürü değil, kitap yayıncısiyim, yazarıma da güvenmek durumundayım, adam getirdi, ben de bastım! Hem bunları tartışmanın yeri ve zamanı bu değil, yarın buyurun yazıhaneme, görüşelim..."

Neyi kontrol edecekti acaba? Kocasının hapis yatıp yatmadığını mı, yoksa giyim kuşamında Güldal'ı taklit edip etmediğini mi? İkisi de gerçek, neyin "spekülasyonunu" yapıyoruz peki?

* * * * *

Kitap çıktı çıkmadı, aldı mı milleti bir korku... "Eyvah, ya beni de yazarsa?" Dilimin döndüğü kadar, yazmayacağımı, yazmaya niyetli olmadığımı, dedikodu yazarı tanımına girmediğimi, söz konusu giriş bölümünün kaleme alınmış olmasının somut nedenlerini açıklamaya çalışıyorum. Bütün bunlar çamur atmak, "sansasyon" yaratmak amacıyla yapılmadı, özellikle son yıllarda çok yaygın bir ahlâk anlayışına, kısacası 12 Eylül Ahlâkı'na, "ben her türlü kötülüğü yapar ederim, yanıma kâr kalır" alçaklığına karşı çıkmak, hiçbir şeyin hiç kimsenin yanına kalmayacağını, günün birinde mutlaka bazı şeylerin hesabını soracak binlerinin çıkacağını göstermek için yapıldı...

Dostlarım, size şerefim üzerine yemin ederim ki yazılanların her satırı doğru, diyordum. Kimi bilgi eksikliği, küçük yanlışlar olabilir, onları ikinci baskıda temizlerim, diyordum. Nitekim de öyle yaptım. Bir de, kimi eleştirmenlerin, kimi okuyucuların gereksiz, çok özel, "intime" buldukları, "işi şahsiyata dökmüşsün" dedikleri yerleri çıkardım. Aslına bakarsanız, "işi şahsiyata döktüğüm" kanısında olmadım. Bu da çok yaygın bir yanlış, "biz kişilerle uğraşmayız, sisteme eleştiri getiririz" yanlışı. Yani, kahrolsun emperyalizm, bağımsız Türkiye, yaşasın Turgut, Semra'ya laf yok mantığı! Ya günün birinde "bizi" de yazarsa? Yazmaz, merak etmeyin. Fakirin görevi çalıştığı kurumlar hakkında dizi ifşaatta bulunup sonunda Edibe Dolu, Viktor Kravçenko, Güzin Sayar, ya da Ajlan Sayılgan olup çıkmak değildir. Şakası bile

hoş değil, eğer birileri bana umulmadık, beklenmedik, çok çok büyük alçaklıklar yapmazsa, eğer ekmeğimle oynanmazsa, bu "olaylı" yazı, bu elli yedi sayfalık bölüm ilk ve son kalacak. Ama, eğer... (Nitekim, Ercan Arıklı ekmeğimle oynamamış olmasaydı, belki bana yaptığı kimi nankörlükleri, kimi kişilik özelliklerini, kimi şaşkınlıklarını kaleme getirmeyecektim bile... Dövmüş, küfür etmiş, kafama bir şey indirmiş, sözgelimi yazı makinesini fırlatmış olsaydı... Ama böyle yapmadı, iki ay işsiz kaldım. Cıgara alacak param yoktu. O, bunun ne demek olduğunu bilemezdi. Hiç aç kalmamış, açıkta kalmamıştı ki, hiç yoksulluk çekmemişti, sıkıntının ne olduğunu bilemezdi ki... Yahu tazminatımı bile ödemedi de beni borçlu çıkardı. 1989 yılbaşına kadar senet ödeyeceğim, siz ne diyorsunuz?)

* * * * *

Bazı çok yakın dostlar geldiler.

"Yanlış bir satranç oynuyorsun," dediler, "Babıali seni kara listeye alır."
"Ben satranç oynamıyorum," dedim. "Ragbi oynuyorum."
"Anlayamadım?"
"Hamle sonrası hesaplayan, daha doğrusu herhangi bir şekilde hesap yapan adam değilim. Ragbi dedim, kafa göz yara yara gidiyorum, kendi bildiğim gibi. Satranç sevmem hem, insan aklının bu saatlerce boşa çalışması üzerine kurulu oyundan pek hoşlanmam. Erkekçe dövüşmek, işte Amerikan futbolu, ya da bildiğimiz İngiliz futbolu, ya da boks daha çok hoşuma gider."

Babıali'nin eski kara listelerinden dem vurdular. Efendim, 1953 yılında Samih Tiryakioğlu nasıl "Bir Patronun İki Oğlu" başlıklı bir yazı döşenmişmiş de Erol Simavi onu yirmi yıl kadar Cağaloğlu'na sokmamışmış... Kolumda tek altın bilezik gazetecilik değil, bir. Aslında gazeteci değil, yazarım, iki. Şimdi gitsem başka bir işe girsem Babıali'de kazandığımın en az üç mislini kazanırım, üç. Sayın Simavi'nin beni kapı dışarı etmesi için hiçbir neden yok, dört. Senin kadar korkak değilim sevgili dostum, bu da beş... Bizim yazar milleti Bizans entrikaları çevirmeye harcadığı enerjiyi işine verse şimdiye çoktan Nobel'i alırdı birisi, bu da altı mı sana? Ama şunu yapma, bana söylediğin lafları gidip barlarda dosta düşmana satma, suret-i haktan görünüp arkamdan kuyumu kazma, istersen bu da yedi olsun. Hem belki kara listelere girmeye fırsat bulamadan birileri vurur! Yaklaşık altı aydan bu yana beklenmedik ilginç gelişmeler oluyor... Başbakan'la mahkemelik olduk, dört aydan on iki aya kadar hapsim isteniyor, ikide bir bizim eski dostlar, yani "tosuncuklar" telefonu açıp açıp yedi silsile sayıp döküyorlar, asacağız keseceğiz tehditleri. Bakarsınız Başbakan'a yaptıkları gibi beni de vururlar da siz de kurtulursunuz, ne

yani, fena mı? Sevineceğiniz bir gelişme daha, şimdi bir de şeriatçılar eklendi bu kervana. Unutuyordum, bir de Stalinciler elbette. İstalinciler, daha doğrusu saftırık Stalinciler değil de Stalin'in bütün yanlışlarını, bütün rezilliklerini gördükleri halde görmezlikten gelmeye çalışanlar, dövmek için beni arıyorlar. Geçenlerde bir gece, bizim Jak Deleon'a, iri yarı, saçlı sakallı, Cem adında birisi yanaşıyor, bulut gibi de sarhoş...

"Sen", diyor, "Engin Ardıç'ın arkadaşı mısın?"

Bu kadar temiz söylemiyor tabii, zurna gibi ya, dili dolaşıyor, ayakta duracak da hali yok.

"Evet," diyor Jak, "n'olacak?"
"Ben seni döverim, anam!"

Fakirin yüzünden dayağı Jak yiyecek, işe bakın! Bu Cem denen hergele "eski sosyalist"miş, sonra gitmiş Bodrum'da meyhane açmış, bizim söz konusu Stalin yazısını okuyunca çok bozulmuş, "Aaabi yaa, bu Engin de kim yaa" demiş. Birkaç arkadaşını toplamış, oturmuşlar bunlar, bütün gece 01'i çevirip fakirin ev telefonunu soruşturmuşlar... Ne halt etsinler, yeni rehberde iki sütun baştan aşağı Ardıç! Bir de, telefon fakirin üzerine kayıtlı değil! Bulamamışlar.

"Peki ne yapacaktınız?" demiş Jak.
"Çağıracaktık," demiş Cem, "gelsin eve, bize kendini tanıtsın bakalım, kimmiş, neyin nesiymiş?"

Aman Allahım, nelerle, nasıl insanlarla uğraşıyoruz!

* * * * *

Şeriatçıların Zaman gazetesi de fakire saldırmakta. Hem de nasıl azgınca... Bizim "Menemen'i yakın" diyecek gücümüz yok ki "Yeni Bosna'da Zaman matbaasını yıkın" diyelim, göğüslemeye uğraşıyoruz. O taraflardan fena halde testere gıcırtıları geliyor Haluk Şahin'in deyimiyle, malum, Chicago gangsterleri tamburlu mitralyöz, apaşlar bıçak, kovboylar altı patlar, İngiliz vekilharçları arsenik, bunlar da testere kullanırlar! Sorun şu, gazetenin önde gelenlerinden Fehmi Koru'nun maaşını Deutsche Mark olarak Alamanya'lardan aldığını Tempo'da yazdık, yazmadık da belgeledik, paranın dini imanı olmaz, neden Türk Lirası, ya da düpedüz Riyal ya da Dinar almıyorsun, nerede kaldı Müslümanlık dedik ya, Fehmi "takmış bu Ardıç'a"! Maruf Evren adında bir sahtekârın "Sevgili Peygamberimiz" adında üç ciltlik bir kitabı elime geçti. Adam Tan gazetesinde sayfa sekreteri, sabahtan akşama çıplak kadın resimleriyle uğraşıyor, sonra da oturup, "Allah

(C.C.) Cebrail'i çağırıp, resulum gelecek, meleklere söyle cenneti bir güzel süpürüp temizlesinler, zebanilere de tenbih et, cehennemde gürültü patırtı istemem ha, dedi" gibilerden Miraç Kıssası zırvaları yazıyor... Yani fakir bunu kalemine dolayıp hesap sormayacak, öyle mi? Kudurdular! Zaman'ın birinci sayfa sekiz sütun manşeti iki hafta süreyle Ardıç'a "tahsis edildi"... Küfür kıyamet, zındık, dinsiz, imansız, kâfir, Ebu Cehil, it, köpek, hoşt, asacağız, keseceğiz, domuz, Sion uşağı, Rus tohumu, ne ararsan var... Okuyucularını kışkırtıyorlar, bizim yazıyı okumayan, okusa da anlamayacak, anlayamayacak, "yeni harflerle" pratiği zaten zayıf birtakım kopuklar açıyor telefonu, ana avrat dümdüz gidiyor... Ne mektuplar! (Hepsini saklıyorum, ya savcıya, ya ikinci cilde inşallah!) İyi işte, belki şeriatçılar yatırıp gırtlağımı keserler de bizim "sosyal içerikli hemşireler" de rahat birer nefes alır!...

* * * * *

Dediğim gibi, kitap kırk günde ikinci baskısını yapmış bulunuyor... İşin azıcık da üzücü tarafı, bir bölük okuyucunun "hararetle" saldırıp ilk altmış sayfayı bir solukta yutması, sonra da kaldırıp kitabı bir kenara atması galiba. Bunlara da daha çok bizim piyasada, Babıali'de rastlanıyor. Hoş, yazıları daha önce Nokta'da bir tamam okumuş olanlar, hatırlayanlar da az değil, bunlar da bulunsun diye alıyorlarmış, kitaplıkta topluca dursun el altında... Kimilerini "kaçırmış" olanlar da var, eh onları anlıyorum, sağolsunlar teveccüh gösteriyorlar, yayınlanmamış, Adil Özkol'un sansürüne uğramış olan üç-beş yazıyı merak edenler var, sağdan soldan duyup kimdir bu Engin denen herif, ne menem âdemdir diye alanlar var, velhasıl okuyucu biçim biçim. Kulağıma geldiğine göre bizim sektör daha çok dedikodu faslı için alıyor, hele Söz gazetesinin encamını öğrenmek için yanıp tutuşanlar, "neden orasını daha ayrıntılı yazmadın" diye soranlar, bu arada keşke o ilk bölümü ayırıp, daha da geliştirip ayrı bir kitap yapsaydın diyenler de çıktı. Söz rezilliğine fazla "bulaşmadım" oysa, özellikle karışmamak için direndim, ama pek de başaramadım bunu, sonunda kızılca kıyametin kopacağını, belki de Ercan'la ilişkimizin dibini bulduracağını tuhaf bir şekilde seziyordum da ondan mı? Korkarım Söz hakkında ayrıntılı bilgi isteyenlerin umudunu boşa çıkaracağım, aradan sekiz ay geçtikten sonra aklımda kalan gene birtakım bulanık "izlenimler" çünkü, uykusuzluktan kızarmış gözlerle ilk haftaları atlatmaya çalışan insanlar, birkaç ay çalışıp deneyip alışmak gerekirken son dakikaya kalan bilgisayarlar yüzünden bu meretleri nasıl kullanacaklarını bilemeyip "çarşafa dolanan" arkadaşlarım... Öyle ya, alışmışız babadan kalma Remington'da yazmaya, doğrudan bilgisayar ekranına baka baka yazmak kolay mı? Fakir, bir de Hıncal Uluç, önce bildiği, gördüğü gibi

daktiloda yazıyor, Hıncal sonra yazılarım Yasemin'e (dünyanın en iyi sekreterlerinden biridir) "temize" çektiriyordu, bizimkileri de angarya kabilinden kimi zaman Nihan Bilkay, kimi zaman Cemile üstleniyordu, yukarıda Allah var, kızcağızların asla gıkı çıkmadı, hiç de mecbur olmadıkları bir angaryayı seve seve yürüttüler sağolsunlar. Bu bilgisayar denen namussuzun bir de "kill" düğmesi var, kazara parmağın dokunursa bütün haber, bütün yazı havaya uçuyor, siliniyor yani, ortadan yokoluyor! Kaç gece, sabahın sıfır üçü, bu alçak düğme yüzünden koskoca sayfalar yitti gitti de yeniden yapıldı! Çelebi, biz kim bilgisayar kim?

* * * * *

Gelişim binasının üzerine üç kat çıkılmış, bir yandan inşaat sürüyor, bir yandan gazete takımı, takım taklavatıyla yerleşmeye çahşıyor... Ek bilgi: Ergun Hiçyılmaz, zıpkın gibi iki delikanlıyla basbayağı sağlam bir Yurt Haberleri Servisi kurdu, Ergun istekli, çocuklar heyecanlı, duvarlara Türkiye İller Haritası asılıyor, Ergun elinde sopa, Genelkurmay Harekât Dairesi Başkanı misali operasyon yönetmekte, haritalara toplu iğneler saplanıyor, minicik minicik bayraklar kırmızı mavi asılıyor, o da yürümedi. Söz bir yuppie gazetesi ya, Anadolu nere yuppie kim, yurt haberleri de neymiş? Ercan'ın en önemsemediği servis oldu bu, üstelik Ergun çok akıllı davranmış, yerel Anadolu basınından işe yarar bütün yazıişleri müdürlerini Söz'e muhabir yazmıştı, adamlar da canla başla çalışıyorlar elhak, ama birkaç gün sonra gittikleri otellerde rehin kalmaya başladılar, paralar ödenmiyor, Ergun Anadolu basınına rezil oluyordu, onu tanırlardı elbette, Ercan para vermiyormuş onları ilgilendirir mi? Gönderdikleri haberler çöp sepetinden yol bulup çıkamayınca bir iki derken iş tavsadı, sonunda yurt haberleri bölümü iptal! Söz için daha ne demeli? Elimden geldiğince üst katlara uğramamaya çalışıyordum, Ercan safi baruta kesmişti, fırçasından kurtulan neredeyse kurban diye horoz kesecek! Günlük vırvıra, kavgaya gürültüye, İpek Çalışlar'ın çıkardığı söylenen hırlara "muttali" olmadım, ne yazık. Bülent Denli'yi hatırlıyorum, uzun saçları, yüzünden hiç eksik olmayan kibar gülücüğüyle şehir haberleri kovalıyor, foto muhabirleri, başta Cumhuriyet'ten (paranın gözü kör olsun) gelen o çok yetenekli çocuk, Ender Erkek, sonra bizim bıcırık Cemile, ufak tefek, pire gibi, hiç uyumadan bir hafta aynı tempoda çalışmayı başaran kız... Şimdilerde Ayşim Alpman ve Ayşenur Arslan ile "Cadılar Ajans" diye zıpçıktı bir reklam şirketi kurduğu için sağda solda barlarda arkamdan konuşan, oysa kendisine deliler gibi "karışma, bulaşma, bu işin sonu kötü, yürümeyecek bu gazete, kal Nokta'da" diye öğütler verdiğim Hümeyra Özalp...

* * * * *

Ayşenur Arslan konusunda bir şeyi atlamıştık. Daha doğrusu, atlamamıştık da, artık insanlık bizde kalsın diyerekten yazmamıştık. Sonradan hakkımda pislik kıyamet dedikodu çıkarınca, korkarım eklemek farz oldu: Ercan'la anlaşmazlığa düştük, paramızı alamadık, artık Söz'de yazmamaya karar verdik ya, bunu daha pazartesi akşamından Ayşenur'a bildirdim, Ayşenur sayfa yönetmeni, yazı ona teslim ediliyor. Perşembe akşamına kadar Ercan'a iletmemiş. Perşembe akşamı, ne akşamı, gecesi, geç vakit gidiyor, "Ercan Bey, Engin yazısını teslim etmedi, sayfayı bağlayamıyorum, zor durumdayım, ne yapacağımı şaşırdım"... Ya. İşte böyle. Yorum katmıyorum.

* * * * *

Geriye kalan, sessizlik değil, kırık dökük şeyler... Emin Tanrıyar, şimdi Nokta'nın sorumlu haber müdürü, bir akşam, "Yazdıklarının hepsine katılıyorum," diyor, "ama yazılır mı bunlar? Nazarımda çok puan kaybettin!" Yahu güreş mi ediyoruz, ne zamandan beri komşu dergilerin haber müdürleri bize puan vermeye başladı? Stajımı mı yakacaklar yoksa? Emin de "aman Söz'e bulaşma" dediklerimden, ama her nasılsa kendini oradan kurtarıp Nokta"ya sağ salim dönebilenlerden biri. Oysa Elif, şu kısa sarı saçlı, akça pakça cici kız, gene bütün "nasihate" rağmen iki kat yukarı çıkıp bir daha aşağı inemeyenlerden.

* * * * *

Kırık döküklüklere devam. Kitap çıktı, birkaç dergide birkaç eleştiri, sonra, özellikle günlük gazetelerde tıs yok! Tempo'da (elbette!), o bir yana Elele'de, Playmen'de tanıtma yazıları çıkıyor, Playboy'da Nejat Bayramoğlu sağolsun "babalık" etmiş, Burak Eldem bir tam dergi sayfasına yakın, çok tarafsız, çok tutarlı, iyisiyle kötüsüyle fakirin naçiz eserini didik didik edip "irdeleyen" (şu lafı da hiç sevmem) bir yazı yayınlamış. Elele'de Sennur Sezer de makul ve dürüst şeyler söylüyor. O kadar. Güneş'te bir arkadaş yazacakmış, duyduğuma göre engel olmuşlar. Rivayet bu ya, Füsun Akatlı uzunca bir eleştiri yapacak oluyor, Cumhuriyet'e götürmüş, demişler ki, "bu gazetede Engin Ardıç hakkında tek satır bile çıkamaz!" Hay yaşayın e mi siz? Kolay iş mi dostlar, bu kitap bütün bu engellemelere rağmen kırk günde sattı bitti tükendi de ikinci baskı yaptı. Bileğinin hakkıyla. Ondan sonra, sen Babıali'den korkmuyor musun? Neden? Kitabı satmayanlar, fosiller, eş dost yardımıyla hakkında yazı yayınlatanlar korksun Babıali'den. Fakir, "fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür" yazardır, hiçbir parti, dernek, örgüt ya da kuruluşla, hiçbir kişiyle üyelik, taraftarlık, çıkar ilişkisi, tut beni

tutayım seni, al gülüm ver gülüm muhabbeti yok. Yazar, yayınlar, okuyan okur, beğenen beğenir, beğenmeyen beğenmez. İşte bu kadar.

* * * * *

Kitap çıktı, 2000'e Doğru dergisinden telefon, söyleşi yapmak istiyorlar. Geldiler. Çaylar içtik, konuştuk, resimler çekildi. Haftalar geçti, tık yok. Maocular üzerine gözlemlerime, yargılarıma bozulmuşlardı biraz. "Siz," dediler, "Mao'nun eserlerini okudunuz mu?" "Yirmi yıl oluyor okuyalı," dedim. "Peki, isimlerini sayabilir misiniz?" "Hayır, şu anda sayamam, ama isterseniz, 'Engin Ardıç Mao'nun kitaplarının adlarını hatırlamıyor, ondan sonra da ahkâm kesiyor' diye yazabilirsiniz, darılmam." Hiçbir şey yazmamayı tercih ettiler. Eh, tercih onların.

* * * * *

Unutmuş olduğum bir dipnot vardı, hatırı kalmasın: Yazılardan birinde, sanırım Troçki üzerine, bir laf vardı, "Abdülhamid'in köpeği Arap İzzet Paşa'nın köşkü"...

Ertesi gün Ercan çağırdı, meğer Arap İzzet'in torunu arkadaşı olurmuş.

"Sen," dedi, "niçin adama köpek diyursun?"
"Kendileri Abdülhamid'in köpeğidir de ondan."
"Ama ayıp oluyur."
"Kime ayıp oluyur? Abdülhamid'e mi, İzzet'e mi?"
"İzzet'in torunu benim arkadaşım... Demin telefon etti. Bir daha böyle şey yapma!"

İzzet'in torunuyla ahbap olurken bana mı sordun be adam? Senin taallukatın için tarihi yeniden mi yazacağız?

Haa, bir de Atıl Ant olayı var. Atıl Ant, Afa Yayınları'nın sahibi ve de yöneticisi, yok, daha doğrusu eşi Füsun sahibi de o yöneticisi. İşte bu Atıl Ant, fakirin kitabını basmaya pek hevesli göründü, "aman bir an önce getir yayınlayayım" diye peşimde koşturuyor, yılbaşı öncesi, ya da hemen sonrası. Kitap, iki kalın klasör halinde iki ay kadar Atıl Ant'ın tozlu masa altlarında bekledi. Atıl Ant küt parmaklarıyla klasörleri hababam karıştırıyor, "okudum, okuyorum, okuyacağım, mutlaka basacağım" diye işi sallıyordu. Meğer baştan sona ezberine almış. Sabah akşam da Nokta'ya telefonu açıp açıp "bak senin için de şunu yazmış, senin için de bunu yazmış" diye milleti arayıp arayıp satırlarımı aktararak keyif yapar, böylece kendi fikrince hem benimle, hem onlarla "kafa bulurmuş"! Üstelik bire bin katarak, yazmadığım şeyleri yazdığımı ileri sürerek, ballandıra ballandıra... Atıl Ant'ın

ettiği, hem iş ahlâkına, hem yayıncılık ahlâkına, hem de genel olarak, büyük harfle Ahlâk'a aykırıydı. Sonradan öğrendiğime göre, kendisi azıcık da Adil Özkol'un akrabası olurmuş! Başından, "Kusura bakma Engin, ben bu kitabı basmam, basamam, akrabamla aramı bozamam, Nokta'yı ve Gelişim'i karşıma alamam, sonra Afa'yı boykot ederler, haftanın kitapları listesine sokmazlar, haklarında tanıtım yazısı yazmazlar" dese, mesele kalmayacak... Peki deyip teşekkür edeceğim, olmayan şapkamı ve klasörlerimi alıp çıkacağım. Ama işte ciğer lazım. Yürek lazım. Sonraları, daha bizim eser Cep Kitapları'ndan çıkmadan bir akşam rastladım, sakalını sıvazlaya sıvazlaya, "Benim aleyhimde bir şey eklemeyeceksin, değil mi?" diye sordu. Sesi titrek. Be adam, altından kalkamayacağın kötülüğü neden edersin?

* * * * *

Kitap çıktı, peynir ekmek gibi satıyor (Türkiye ölçüleriyle, yoksa üç bin küsur satışa ellerimizi ovuşturduğumuzu gâvur duysa gülmekten yerlere düşer...), listelerde üst sıralara tırmanıyor, Nokta'da tık yok! Haber gönderdim. İkinci baskının reklam spotuna şöyle bir ibare koyduracağım, haberiniz olsun: "Kırk günde iki baskı yaptığı halde Nokta'nm en çok satan kitaplar listesine giremeyen kitap!"... Bizim meslekte "kesmek" tabir edilir, sana karşı birisi bir şey yayınlayacaksa, haber almışsan, sen erken davranıp kendin efendi gibi yazarsın (tabii daha hafif ve zararsız şekilde), böylece onları kesmiş olursun... Akılları sıra kestiler! Bir baktım, Nokta'nın listesinde sondan ikinci sırada "Doğru Söyleyeni Dokuz Köyden..." Gene haber gönderdim, "Aferin size," dedim, "ama bu kez de şöyle yazacağım: Hayret verici bir şekilde kırk günde Nokta'nın listesine girmeyi başaran kitap! Daha ilginç değil mi?"

* * * * *

Nokta'da "İzlenimler" kuşağı altında toplam altmış beş yazı yayınlamıştım... Şu anda (Ağustos 1988) Tempo'da da yirmi iki olmuş durumda... Başlangıçta bunların tümünü kitaba almayı düşündüm, Tempo faslını da ikinci baskıya, yani elinizde tuttuğunuz bu "nüshaya"... Açıkçası, bu şekliyle kitap altı yüz sayfayı geçecek, fiyatını da dokuz-on bin lira gibi dehşetengiz bir düzeyde koymak gerekecekti! Olacak iş mi, kim çıkarır da Ardıç için bir onluk feda eder, hele şu zamanda? Demek istediğim, ileride belki bir ikinci kitap görünüyor ufukta. Ama artık böyle "girizgâh" yer almayacak o ciltte, ondan sonra hiçbir ciltte ve hiçbir kitapta da. "Bizi de yazar mı?" endişesi taşıyanların içi rahat etsin. Aman daha dedikodu yazsa da okusak diyenler de, ne yapalım, kusura bakmasınlar... Ben o milleti birbirine katan giriş bölümünde hiçbir meslek sırrını açıklamamaya

özen gösterdim, yazdıklarım, şerefim hakkı için satır satır doğruydu ama oraya kadardı. "İntime" bulunan, eleştirilen, beğenilmeyen kısımları da çıkarıp attım işte. Bu, ilk ve sondur. (Sürç-ü lisan ettikse, affola...)

Önce, "İzlenimler"in izlenimleri...

Arda, Allah nostaljini versin, e mi... "Ve Ardıç kuşu uçup gitti... Üç yıla yakın bir süredir yazılarını keyifle okuduğumuz Engin Ardıç aramızdan ayrıldı. İzlenimler başlığı altında Nokta'ya nostaljik tatlar veren Engin'e yazarlık yaşamında başarılar dilerken ondan boşalan sayfalarda yapacağımız..." İşte bu. Üç yıla yakın süre değil, tamı tamına yirmi altı ay. Altmış beş haftası "İzlenimler'le geçen yirmi altı hamallık ayı. Emekler, eziyetler, başarılar, başarısızlıklar, yiğitlikler, puştluklar, dostluklar, arkadaşlıklar, ayak oyunları ve üçkâğıtlarla geçen Nokta ve Söz serüvenleri... "İntibacı Engin Çelebi" takdim eder, müessesemizin büyük fedakârlıklarla Afrika ormanlarından getirttiği nostaljik yazarınız karşınızda! İşte bu. Serpil'in dizgi hesabıyla dört dergi satırı, iki sütuna yayılmıştır. Ya da SilverReed marka daktilonun a'sı hafif basan düzeniyle iki satırcık: "Bugüne kadar geçen hizmetlerinize teşekkür eder, bundan sonraki yaşantınızda başarılar dileriz... İlişiğinizi kesmek ve yasal haklarınızı almak üzere Personel Servisi'ne başvurunuz..." Altında fakirin imzası, "tebellüğ ettim, imza Ardıç kuşu". İşte bu.

* * * * *

Emin Çölaşan, "Önce İnsanım Sonra Gazeteci" kitabının önsözünde ne diyor? "Türk insanı olarak en büyük eksiklerimizden biri nedir, biliyor musunuz? Birincisi, yaşadığımız olayları daha sonra hatırlamak için not almayız. İkincisi ve daha önemlisi, yaşadığımız olayları sonradan yazmayı aklımıza bile getirmeyiz. Anı yazma geleneği bizde hemen hiç yoktur. Yaşadıklarımızı yazmayı bir tür ayıp ve küçüklük sayarız. (...) Siz, valiler, kaymakamlar, öğretmenler... Siz, Anadolu'da yıllarca görev yapan ve nice olaylara tanık olan doktorlar, hemşireler... Siz, bütün politikacılar... Siz, devletin en ilginç olaylarını yaşamış bürokratlar, diplomatlar... Siz, gerçek sanatçılar ve sanatçı geçinenler... Herkes, ama herkes... Hele siz, gazeteci ağabeylerim ve arkadaşlarım... Yaşadığınız olayları niçin yazmıyorsunuz? Niçin?"

* * * * *

Yazalım baba!

* * * * *

"Patron seni istiyor" dediler. Yemekteydim, daha önce sekreteri iki kere aramış.

"Tamam," dedim, "bitti bu iş."

Hızar sesleri, çekiç gürültüleri, havada uçuşan alçı parçaları ve Türkçe konuşmayan inşaat işçilerinin arasından süzülüp üst kata çıktım. "Söz" serüveni başladı başlayalı iki kat yukarı taşınmıştı patron, eski odasına Cem Apa yerleşmişti, Apa Ofset'in sahibi, Ercan'ın ortağı Cem Apa. Ercan'la birlikte fıstık sekreterler de yukarı çıkmıştı.

"Ercan Bey sizi bekliyor" dediler.

Ercan'ın kaşı gözü oynuyordu. Sinirlendiği zamanlar, altı ne hikmetse hiç eskimeyen, hiç aşınmayan, Amerikan filmlerinde esas çocuk bir gangster kurşunuyla vurulduğu, serilip yattığı zaman taban köselesi pırıl pırıl görünür ya, işte öyle, püsküllü siyah mokasenlerinden tekini, galiba sağ tekini, bir aşağı bir yukarı sallıyordu.

"Niçin yazmıyursun?" dedi.

Çok keyifli, ya da çok sinirli olduğu zamanlar şirin Kars ilimizin sınır boylarından taşıyıp getirdiği sevimli şivesi ortaya dökülür, Robert College'de ve İstanbul sokaklarında öğrendiği ağız kontrolü dilinden kaçar, "o"ları "u"ya ya da "ü"ye dönüştürürdü.

"Para vermiyursun da onun için yazmıyurum" dedim.

Yok, böyle demedim tabii. İstanbulluydum. U'lamak da düpedüz dalga geçmek olacaktı, kafama bir şey fırlatabilirdi! Nokta'dan aldığım aylık ücreti buraya yazmıyorum, çünkü kimsenin bana acımasını, ya da göz göre göre "vah enayi" demesini istemiyorum. Bir yakınımın anlattığına göre, geçenlerde iki hanım, Arif'in barında sohbet ediyorlar, söz basından, Nokta'dan, ve sonunda bu fakirden açılmış, biri ötekine ne dese beğenirsiniz? "Engin Ardıç herhalde ayda bir milyon alıyordur"...

"Aman sarsma," dedim, "bırak öyle bilsinler!"

Ercan'la bir yan anlaşmaya varmıştık, Nokta'da "İzlenimler" yazıları sürecek, bu arada Söz'de de haftalık röportajlar yapacaktım. Gerçi Söz için gönlümde başka aslanlar yatmıyor değildi ama, Ercan ilke olarak "köşe yazarı" denen yaratık türüne karşıydı! "Dünyanın hiçbir yerinde kalmadı böyle şey" diyurdu, pardon, diyordu... Pek sevdiği Art Buchwald'ı hatırlatmak saygısızlık mı olacaktı? Kafasında, Yalçın Pekşen'in bir ara Cumhuriyet'te denemiş olduğu ünlü Ajda Pekkan, ya da İbrahim Tallıses röportajlarına benzer bulanık bir şeyler vardı. Bir

ünlüye "takılacak", onunla yirmi dört saat kadar birlikte olacak, "icabında" yatak odasına dalıp Kamasutra'nın hangi sayfasının kaç numaralı tarifine işaret koymuş olduğunu öğrenecek, amansız ve bunaltıcı sorularımla onu sersemletecek, hayatının her döneminin ve beyninin en gizli kıvrımlarının içyüzünü ve de bütün esrarını gözler önüne serecek ve gereğinde bal, gereğinde kan damlatan kalemimle Söz gazetesinin "yuppie" okuyucuları için dile getirecektim... Olacak iş değildi. Kaşarı kabuklu orospulardan başka kimse kimseyi yatak odasına sokmuyordu, üstelik elalemin donundan bana neydi? Ercan'a anlatamıyordum. Ayşenur bacımız da (Arslan) olayı fiştekliyordu, röportajlar onun sayfasında haftada bir çıkacaktı ya, onun geceleri Ece Bar'ın karanlık köşelerinde iki viski arası gizli gizli kurduğu büyük atılımlara sahip çıkmamdan çekiniyor, fırtınalı hayatının dizginsiz tutkularına gem vuracağımdan korkuyordu!

Ercan, "Ben böyle istiyurum" dedi. Eh madem o öyle istiyurdu, öyle olacaktı. Para meselesini dört yüz bine bağlamıştık. Yazı başına yüz bin Türk Lirası... Makuldu. Nokta maaşım Söz telifine katınca gül gibi geçinip giderdim... Söz'de birbiri ardına dört yazım yayınlandı. Söz tam bir sinkaf baba tekkesi olduğu için, fakirin yazıları bir hafta arka sayfada, bir hafta ikinci sayfada, bir hafta pazar günü, bir hafta cumartesi günü çıkıyor, Ercan adamlarına geceyarıları telefon ettirip beni kan uykumdan uyandırıyor, "Yarın koş Başbakan'ı kovala, yaz getir" diye emirler yağdırıyordu. Paradan ses yoktu. Gelişim Yayınları'nın ve Ercan Arıklı'nın içinde bulundukları bu müthiş atılım günlerinde çalışanlara para ödemek gibi önemsiz ve küçücük sorunların lafı mı olurdu yani? Adil'i (Özkol) bir kenara çektim. Bizim dört yüz bin ne olacaktı? Adil, dudağının ucunda bitmek tükenmek bilmez Dunhill izmariti ve pantolonunun arkasından hırtlamba gibi sarkan ütüsüz gömleğiyle ağzının içinde bir şeyler geveledi. Hep böyle yapardı. Ercan'a hatırlatacaktı. Ertesi gün ferman ulaştırıldı, "Üç yüz bin ödeyin, yeter" demiş. "Aman," dedim, "bir yanlışlık olacak, biz dört yüz bin üzerinden anlaşmıştık". "İleteyim Engin Bey" dedi Adil Bey. İletti. Ercan gene, "Turgay'a (Huysal) söyleyin, üç yüz ödesinler" buyurmuş. "Peki," dedim, "öyleyse ben de yazmıyurum!" Oysa manav dükkânından sıkı pazarlıkla alınmışa benzeyen arkadaşlar ayda bir buçuk milyon lira götürüyorlar ve üstelik gazetenin satışı da iki yüz yetmiş binden on beş bine inmiş bulunuyordu... Bunların hiçbiri aklımdan geçmedi, Ercan püsküllü siyah mokasenini sinirli sinirli sallarken gözleri çakmak çakmak bana bakıyordu, bir Winston yaktı, bana tutmadı. Yeni yakmış olduğum Marlboro'yu kapıda alelacele söndürüp girdiğime pişman oldum. "Sen," dedi, "yoksa beni sevmiyur musun?" "Bastır parayı da sevelim" diyemedim.

Aklıma damat fıkrası geldi. Adamın biri aç, ama nasıl aç. Bir mezeci

vitrininin önünde durmuş, salyaları akarak sucukları, salamları, peynirleri seyrediyor. Ağzına lokma koymayalı kimbilirkaç gün olmuş... Bir de bakıyor, içeride kerli ferli, yakası kürklü, ensesi dört kat, göbeği fırlayan bir adam. Habire bir şeyler alıyor. "O ne o? Pastırma mı? Tart beş kilo, bizim damat sever." Kaşarın tekeri kaça? Ver bakalım dört teker, bizim damat bayılır." "Şuradan on kangal da sucuk sar, damat pek düşkündür boğazına..." Bizim zavallı aç dayanamamış, içeri dalmış. "Beyefendi," demiş, "deminden beri sizi izliyorum, damat sever, damat yer, damat bayılır deyip deyip bütün dükkânı topladınız... Af buyurun ama, bu sizin damat ne halt eder? Hikmeti nedir? Ne yapar ki damadı böyle besliyorsunuz?" Kalın enseli zat da lafını sakınmaz, ters bir adammış. Şöyle bir bakmış. "Kızımı....." demiş, "anladın mı şimdi?" Bizimki gülmüş. "Aman beyefendi," demiş, "siz bana şuradan iki yüz elli gram peynirle yarım ekmek alın, ben sizin sülalenizi....." Dalmıştım, gülümsemiş olmalıyım, Ercan, "Benden nefret mi ediyursun?" dedi. Hayır etmiyordum. Onu çok seviyordum, sevmiyurdum, seviyordum ama bunu ona anlatmanın yeri de zamanı da değildi. "Kusura bakma," dedi, "birlikte çalışamayacağız." "Patron sizsiniz," dedim, "sizin bileceğiniz bir iş."

* * * * *

İşte böyle. Nokta'daki son yazımın sonuna, hani şu General Ludendorf'un dünya savaşı senaryoları üzerine ahkâm kestiğim yazının sonuna bir paragraf ekledim: "Biz olmuş, olacak ve olabilir ya da olmayabilir dünya savaşlarına dalmış giderken İstanbul'da Levent civarında meydana gelen bazı 'mevzii muharebeler' beklenmedik gelişmelere yol açtı... Altmış beş hafta süren 'İzlenimler' serüvenini, iki buçuk yılı aşkın Nokta deneyini burada noktalarken, savaşın geleceği belli: Asmaya götürseler, doğru bildiğini güzel bildiğin gibi yazmaya devam! Hoşçakalın..." Arda bu bölümü yayınlamadı. Ercan'dan fırça yemekten korkuyordu. Yazının bütününü nasıl yayınladığını da doğrusu anlayamamıştım, bu yazının kavgasını Ercan'la bir yılı aşkın süredir yapıyordum, "Okuyucu anlamaz, kimsenin ilgisini çekmez" diyordu. Oysa Ludendorf yazısı, en çok beğenilen "İzlenimler"den biri oldu. Aslına bakarsanız, Ercan dergide köşe yazısı benzeri hiç bir şey, hiç kimse de istemiyordu. En başında bana öyle demişti. Okuyucunun bu tür işlere ihtiyacı yoktu...

* * * * *

Betül beni görünce gülümsemişti. Betül, Ercan'ın sekreteriydi. Ercan'ın ortalama yılda bir değiştirdiği, kimisi çok güzel, kimisi alabildiğine kaknem, kimisi müdürlük basamaklarını iri kalçalarını ağır ağır ve kendinden emin adımlarla sallaya sallaya tırmanan, kimisi dudağını

burup gözyaşlarını yerinde tutmaya çalışarak çantasını kapıp çıkan sayısız sekreterlerinden biri... O sıralar Betül vardı. Üniversiteden arkadaşımdı, benden iki sınıf da küçüktü galiba, ben siyasal bilimler okuyordum, o da psikoloji okuyordu yanılmıyorsam, okul sıralarında olağanüstü güzel bir kızdı. Yıllar devrilip geçtikçe o çocuksu güzelliğin yerini daha ışıltılı olgunluklar almış, sessiz sedasız, çekingen, her zaman "hanımefendi" ve her zaman çok güzel Betül, herkesin gönlünü kazanmıştı.

"Ercan Bey beş dakikasını bana ayırabilir mi?"

Ayırabilirdi. Ercan'ın yanına salavatla değil de elini kolunu sallaya sallaya girebilen sayılı mutlu kişilerden biriydim.

"Gel canım," dedi. "Ne haberler?"

Sevdiklerine "canım" derdi. Çok keyfi yerindeyse de "yavrucuğum", daha iyisi, "bebeğim". Gelişim Yayınları'nın nisa taifesi, özellikle de kaknemler, Ercan'ın bu gülücüklü "bebeğim" iltifatından umulmadık mayışıklıklar çıkarırlar, Ercan'ın onları ne kadar çok beğendiğini kurup kurup mutlu olurlardı... İşin garibi, Nokta'da çalışmaya başladığımın ikinci, üçüncü günü Ercan bana da "bebeğim" demiş, Ercan'ın o çok ünlü cinsel gücünü savurmak için seçtiği yollar arasında benim bilemediğim gizli çeşitlemeler bulunabileceği düşüncesi aklımın ucundan şimşek gibi geçivermiş, tüylerim diken diken olmuştu! Sonra sonra öğrenmiştim, "bebeğim" sıfatına mazhar olan korkmadan yürüyebilirdi, bir yıl, iki yıl, beş yıl, Ercan'ın o kişiye verdiği "gaz" kesilene ve her şey bir gece içinde yüz seksen derece ters dönene kadar, dünün gözdesi bugünün tu kakası olana kadar... Gelişim Yayınları'nda çalışmış ve çalışacak her ademoğlunun ya da havvakızının kaçınılmaz yazgısı buydu!..

İşin bir başka garibi, Ercan'ın eski uşağı, yeni idare amiri Sivas'lı Nevzat'ın da efendisini örnek alıp her önüne gelene "canım" diye seslenmesiydi. Hele İpek Çalışlar, Nevzat kendisine her "canım" ya da "bebeğim" dediğinde kalp çarpıntıları geçiriyor, tansiyon yükselmelerine uğruyordu! Nevzat, Ercan'ı tanıdığım 1974'lerde Ercan'ın evinde beyaz ceketi, papyon kravatıyla uşaklık yapardı. Batı aristokratlarının evlerinde olduğu gibi pudralı perukalı, altın işlemeli, sırmalı "livreli" uşak olacak değildi ya, bir Ercan'ın hizmetinde bir Nevzat olarak görevleri arasında yemek, çay ve içki servisi, ayrıca sık sık Gelişim'in Nişantaşı'ndaki o randevuevinden bozma eski binasında boy gösterip kendisi hakkında konuşulanları Ercan'a bir tamam iletmek vardı... Nevzat'ın sağda solda kendini "Ercan Arıklı'nın kardeşi Nevzat Arıklı" olarak tanıtıp zamparalık yaptığı da bilinirdi! Sonra

nasıl olduysa olmuş, Ercan Nevzat'ı "house manager", bina amiri gibi bir şey yapmıştı. Nevzat şirkete alınacak kalem kâğıt kırtasiye işlerine bakar, müstahdem kadrosunu yönetir, Gelişim'in her yıl düzenlediği geleneksel "Doruktakiler" kokteylinin lojistik desteğini sağlar, bu arada toparlayabildiği viski şişelerini evine götürürdü. Esmer bir vatandaştı, suratından kirli ve yağlı bir gülümseme hiç eksik olmaz, şirkete yeni giren çaylakların kendisine "Nevzat Bey" diye seslenmesinden tarifsiz zevkler duyardı. Başka bir özelliği, kendisinden istenen malzemeyi altı ay kadar gecikmeyle, kıvrandıra kıvrandıra teslim etmesi, bir iş yaptırabilmek için kendini sekiz kere dürtükletmesiydi; uşaklık günlerinin intikamını alıyordu.

Adil de efendisi Ercan'dan bazı deyiş özellikleri kapmıştı. Tabii o "canım" ya da "bebeğim" gibi seslenme şekillerini taklit edip Nevzat'ın düzeyine inecek değildi, ne de olsa biri idare amiri, biri hukuk danışmanı ve Nokta'nın yayın kurulu başkanıydı. Adil işi, mevkiine yakışır şekilde, ucuzlatmaktan kaçınıyor, pazartesi sabahları başta Arda Uskan olmak üzere her gördüğüne "ne haberler" diyordu... Ercan "ne haberler" sorusunu çok sever, her gün tekrarlardı ya...

Ercan'ın eski odasını çok iyi hatırlıyorum. Önce küçük bir "antichambre", bir toplantı masası. Burada toplantı pek yapılmaz, daha çok Adil Özkol ile birlikte hademenin öğle üzeri özenle kapatılmış delikli tepsilerle yemekhaneden getirdiği yemekler yenirdi. Yemeklere zaman zaman Gelişim Yayınları Genel Koordinatörü Mustafa Özyürek'in de katıldığı oluyordu, ya da o haftanın, o günün konuğu, sözgelimi bir futbol takımının teknik yöneticisi, bir göbek dansözü, bir piyanist, bir politikacı gibi... Bu bölmeden asıl odaya geçiliyordu, gepgeniş bir çalışma masası, siyah, yumuşacık, insanı içine gömüveren koltuklar. Boyları Ercan'ın masasından özellikle aşağıda tutulmuştu bunların, çok yaygın bir Amerikan dümenine göre, patronun daha yüksekte, ziyaretçinin daha alçakta bulunması patrona gizli bir üstünlük sağlıyordu görüşmelerde, hani sorguda tutuklunun direncini kırmak için anadan doğma soymak gibi bir şey işte, bizimkisi Gestapo değilse de Wall Street yöntemi... Her köşesi Metin Kâşo imzası kokan bir büyük oda. Yerler kutup ayısı postu gibi duvardan duvara beyaz pelüş kaplı. Pirinç bacaklı, pirinç köşeli cam sehpalar, hakiki deriden bardak, tabak altlıkları. Koyu kahverengi lambri. Fildişi stor. Mantar tabanlı "bulletin boards", ortada Ercan'ın el attığı ilk Nokta sayısı, 1985 başıdır, "Mafya kapağı"... Kâğıt kesecekleri, faturalar, mektuplar, Cosmopolitan, US News and World Report, Time gibilerden birtakım Amerikan dergileri, belki çekmecede Hustler da var!

O gün kara koltuklara karşılıklı gömüldük. Bunu hiç sevmezdim, masanın karşısında, ellerim ceketimin iki yan cebinde ayakta durmayı

tercih ederdim. Ercan da geldi, karşıma geçti. Masadan konuşmamış, benimle aynı düzeye inmişti! Hani tabanı ne hikmetse hiç aşınmayan Bally ya da Gucci marka püsküllü siyah mokasenini burnuma dikti. Adetiydi, ille de ayaklarını karşısındakine uzatacak; bir Amerikan terbiyesi çizgisiydi bu, üstelik "body language" tabir edilen "bedenle konuşma" kurallarına göre "burada patron benim" anlamına geliyordu... Ben Marlboro içiyordum, bir ara Camel'a çevirmeyi denemiş ama gene Marlboro'ya dönmüştüm, o Winston içerdi, uzun süre bırakmayı başaracak, Söz ayağa düştüğünde çaresiz yeniden başlayacaktı. Kahve söyledi, orta içiyorduk, ben ona Marlboro tuttum, o bana Winston ikram etti, sonunda herkesin kendi cıgarasını içmesine karar verildi. Serdar'dı galiba, kahveleri getirdi. Ercan, Attila İlhan'ın gazeteci Ümit'i misali uzun siyah ebonit ağızlığını çıkardı, Winston'unu yerleştirdi. Pardösüsünü omuzuna mapusane usulü atmayı, ağızlığına Winston koyup dolaşmayı pek severdi. Winston'u yaktım. Beni dinliyordu.

Yorgundum ve de sıkılmıştım. Bir yıldır yürüttüğüm hamallık artık canıma yetmişti. Yeni bir şeyler yapmak istiyordum, hem Nokta'mdaki kimi bacılarımızın karışamayacakları bir şeyler.

"Ne yapmak istiyursun?" dedi. "Ne yapmak istiyorsun?" deseydi değişen bir şey olmayacaktı. "O" nun "u"ya dönüşmesi, iki ihtimal gösteriyordu: Ya bu işe olmuş gözüyle bakmak gerekiyordu, ya da bu işi unutmak, hatta fırçaya da hazır olmak lazımdı...

Dergide ayrı bir bölüm açmak istiyordum. Üç ya da dört sayfalık bir bölüm olacaktı bu, değişik konularda, daldan dala atlayıp her hafta Nokta'nın o ünlü üslubundan ve yerleşik haber yazma yöntemlerinden farklı, denenmemiş bir şeyler deneyecektim.

"Başka?" dedi.

Pazartesi toplantılarında da böyle ikide bir "başka, başka" diye sorar, insanı bayıltırdı. Bütün eteğimizdekileri önüne dökmüş, akla gelecek gelmeyecek bir sürü konu sıralamış olurduk, o gene sorârdı. Başka?

"Başka, sağlığın"... "Başka, ananın örekesi"... "Başka diye çingeneye derler"... diyemezdik elbette, önümüze bakıp susardık.

Başkası maşkası buydu işte, yeni bir şey denemek istiyordum. Bana bu "kıyağı" yapar mıydı? Yapardı. O gün perşembe miydi, cuma mıydı ne, ertesi pazartesi toplantıda bu sorunu gündeme getirdi. Ve kızılca kıyamet koptu.

* * * * *

Altmış beş hafta sonra önümde bir varakpare duruyor: "Nokta dergisindeki hizmet akdiniz 212 sayılı Basın İş Yasası'nın 6. maddesi uyarınca 31.12.1987 tarihi itibarıyla feshedilmiştir." Yazımı bu kadar düzgün değil tabii, Mustafa ile İlhan utanmasınlar diye ben düzelttim. Demek öyle olmuştur ha? Ne diyor Çölaşan? "Dikkat ediyorum, bazı insanlar belli yerlere çok kolay geliyorlar. Adeta gökten zembille iniyorlar. Bu söylediğim, her meslekte geçerli bir durum... Adamını buldunuz mu, iş tamamdır. Yeter ki siz, etkili ve yetkili binlerinin kucağına oturmaya razı olun. Ama bazıları da aynı yerlere tırnaklarıyla kaza kaza, alınlarının teriyle ve büyük mücadeleler sonunda gelebiliyorlar." Sonra, daha aşağıda: "Bir insanın yaşadıklarını yazmasını küçüklük, ya da ayıp sayanlardan değilim. Tam tersine, bunun son derece yararlı bir şey olduğuna inanıyorum. Yeter ki yazılanlar gerçek olsun... Yazdıklarımın tümü gerçektir." Yazalım bakalım. Bizimkiler de gerçeğin daniskası.

* * * * *

Nokta serüvenini Türk Basın Tarihi'ne armağan etmek için hangi ucundan tutmalı? Bir sürü anı başıma üşüşüyor, insanlar, olaylar, mekânlar zıplaya zıplaya gelip daktilonun tuşlarına takılıyorlar. Kimbilir kaçıncı çaydan, kaçıncı Nescafe' den sonra masaya dizili kara kara Nokta ciltleri üzerime üzerime yığılacak gibi. Bunca zaman sonra Nokta'dan bende kalan, galiba öncelikle renkler... Uçuk kahverengi, soluk yeşil... Renkler ve sesler. Aynı anda beş kişinin saldırıya kalktığı korkunç daktilo tıkırtıları makineli tüfek çaprazı gibi vızıldıyor, ama Nokta demek, şimdi benim için, boğaz tokluğuna yazı makinelerinde parmak sallayan bir avuç genç insanın olanca çengele, olanca çelmeye rağmen canını dişine takıp çıkarmaya uğraştığı bir dergi, içinde her çeşit canlının, çıngıraklı yılanından, engereğinden kalın derili gergedanına, muhabbet kuşlarından kediciklere, koşuşturduğu bir büyük orman değil de, üzerine eski dergi kapakları kesilip yapıştırılmış, akla geldik gelmedik her konuda bir sürü kâğıt yazılıp asılmış, tavandan akan yağmur sularının yol yol yürüdüğü kahverengi cilalı tahta kaplı duvarlar, üzerinde masaların ve iskemlelerin ayak izi yaptığı, çay lekesi, cıgara külü, buruşturulup atılmış üçüncü hamur ölçülü yazı kâğıdı, çamurlu potin izi sıvalı, yer yer rengi atmış duvardan duvara yeşil halılar... Durmadan zırlayan, kimi zaman, kimi zaman değil çoğu zaman ikisi üçü aynı anda "stereofonik" çalmaya başlayan telefonlar. Masaların süt beyazı üzerinde daha da göze batan cıgara külleri, çay tabaklarının yapışkan çemberleri, kesme şeker küpleri, kesme şeker kırıntıları. Tükenmez kalem kapakları, kıçı kemirilmiş keçe kalem artıkları, boynu bükük kalem içleri, akşamdan artakalmış kokmuş lahmacun kıymaları, kül tablasını çöp tenekesine boşaltırken yere düşmüş cıgara izmaritleri. İlle de içinde cıgara

söndürülmüş ince belli misafir işi küçük çay bardakları, tütün kırıntıları, tabakların dibinde masaya yapışan konyak kalıntıları...

İlk günlerde irkilmiştim. Aman allah, bunlar ne pis, ne pasaklı insanlardı! Hele kadınlar! İşkenceci polisin dehşetengiz itiraflarının dökülü olduğu kâğıt tomarının üzerine yarısı yenmiş çamurlu pabuçlar ağırlık yapsın diye konuyor, o haftanın kültür ve sanat çizelgesi içinden kopuk saçlar fışkıran bir fırçaya sarılıyor, iskemlenin yanında kapağı kaybolmuş yazı makinesiyle yedek çizmeler yanyana sırıtıyor, söylemesi ayıp "kadın bağları" telefaks metinleriyle içiçe tozlu topraklı çekmecelerde saklanıyordu... İsimleri lazım değil, biri sarımsaklı soğanlı geğiriyor, biri teke gibi kokuyordu, üstelik bunlar galiba feminist bayanlardı! Ben nereye düşmüştüm yahu? Bu müthiş kadro, Türkiye' nin en iyi haftalık haber dergisini çıkaran, uzun süre Türkiye' nin haber gündemini saptayan, Batı basınında kendinden övgüyle sözettiren arkadaşlar! Oysa, siyahla beyazın arasında gri tonları olduğunu öğrenmek için yaşım gelmiş de geçiyordu bile, tek tek her önüne çıkan kişiyi ezip geçen bir kadının demokrasi mücadelesinde yiğitçe yer alabileceğini, benden nefret eden bir başkasının yazılarımı çok beğenebileceğini, yazdığım her satıra dudak büken bir arkadaşın insan olarak beni en iyi dostu görebileceğine şahit olacaktım Nokta'da... Mükemmel bir aile babası son derece aşağılık bir iş arkadaşı olabiliyor, engin bilgiye sahip bir adam patron yanında köpekleşebiliyor, sinameki gibi görünen bir bürokrat sizin haklarınızı en umulmadık biçimde aslanlar gibi savunabiliyor, attığı zaman mangalda kül bırakmayan bir devrimci bayan kardeşimiz zengin işadamlarıyla Plaza Mlaza, Discorium Miscorium gibi yerlerde çılgın danslar yapıp sonu her gece başka bir yatakta bitecek maceralara atılabiliyordu... Birinci sınıf muhabir olup sıra yazmaya gelince iki kelimeyi bir ak kâğıt üzerinde bir araya getiremeyenler de vardı, olmadık güzellikte yazılar döşenip haber kaynağıyla karşı karşıya kalınca kızarıp bozaranlar da.

* * * * *

Basit saygı kuralları Nokta yazıişlerinde pek geçerli değildi. İki kişi konuşurken üçüncüye araya girmek düşüyor (!), birisi yazı yazarken onun masasının çevresinde servis toplantısı yapmak olağan sayılıyordu; sizin masanızdaki telefonu alıp on metre uzağa götürenlere, şemsiyenizi kapıp yemeğe çıkanlara, paltonuzu giyip eve gidenlere bile alışmak zorundaydınız. Çocukların çoğu genç ve tecrübesizdi, üstelik yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya ilişkileri sıkı düzenlenmiş ve belirlenmiş ortamlarda bulunmamışlar, sanayi disiplini görmemişlerdi elbette, insan ilişkilerini, daha doğrusu çalışma adabını çözemiyorlardı. Aslına bakarsanız bütün yayın

organlarının yazıişleri az ya da çok böyle değil miydi? Gizlilik, daha doğrusu asgari bir "mahremiyet" yoktu. Nokta yazıişleri büyük bir hangara benziyordu, en salim kafayla yazılmak isteyen yazılar bu hangarın ortasında, yirmi kişinin bağırış çağırışları arasında kaleme alınırdı. Yalnızca, o hafta kapak yazısını yazacak olan ekibe bir ayrıcalık tanınırdı; toplantı odası kapak yazılarına ayırılıyor, perşembe ya da cuma geceleri toplantı odasının kapısı kapanabiliyor, üç ya da beş kişilik ekip burada kendi başına kalabiliyordu. Ne var ki, Nokta yönetimi "toplu yazmak" gibi garip bir yöntem benimsemiş olduğundan, kapak yazıları, tıpkı toplum ve kültür-sanat bölümlerinin yazıları gibi sürekli bir yönetici müdahalesi altında (ki bu da genellikle Gülay Göktürk olurdu) kaleme alınmak, her üç satırda bir durup tartışılmak durumundaydı... Teknik müdür Güman Birincioğlu yazılar gecikiyor, dizgi servisi bekliyor, pikajcılar perişan diye saçını başını yolar, ama ille de derginin yarısına yakını son dakikalara kalırdı... Sonraları malzemeyi toparlayıp götürüp evde yazıp getirmek usulü benimsenmiş, başkalarının yazılarına en çok karışanlar, kendi yazılarına karışılmasın diye bu yolu tutar olmuşlardı.

* * * * *

"İzlenimler" in ilk haftası Ercan çok tedirgindi, bu fakire güveniyordu ama, işi yüzüme gözüme bulaştırma tehlikesini de kafasının bir köşesinde "mahfuz" tutuyordu. Siftah niyetine o sıra yıkılmakta olan Park Otel'i yazacaktım, dergide konuya dört sayfa ayrılmış, ama ortaya ne çıkacağı belli değil... Bu dört sayfa meselesi aylar boyunca Arda Uskan, İpek Çalışlar ve Gülay Göktürk ile aramızda başlıca kavga konusunu meydana getirecekti. Onlar ille de üç sayfa diye tutturuyorlar, ben de bölümün esnek olmasını, bir hafta üç, bir hafta dört olabilmesini istiyorum. Arda, torbalı gözlerinin kenarlarını süsleyen hınzır gülücükleriyle, "Bugün dört isteyen yarın beş ister, öbür gün derginin yarısını, bugün elini veren yarın...." deyip duruyor! Oysa derginin çoğu zaman yarısından fazlasını bu fakir-i pür taksir yazıyor, hiç buna takılan yok! Peki, biz hamallıktan sıkıldığımız için bu işe kalkışmadık mı? "Yayın Danışmanı" gibi ne idüğü belirsiz bir sıfatla kapısından adım attığımız dergide yıllar boyunca sayfalar doldurmadık mı? Çoğu imzasız, bir kısmı başkalarının imzasıyla yazdık babam yazmadık mı? Yayın Danışmanı... Fiyakalı olmasma fiyakalı da, ne işe yarar, ne iş yapar, yenir mi yenmez mi belli değil. Okuyucu telefonları geliyor:

"Alo, yayın danışmanı Engin Bey'le mi görüşüyorum?"
"Evet efendim, buyurunuz."
"Engin Bey, sizin geçen sayıdaki bulmacada, yukarıdan aşağıya üçüncü..."

"Evet?"
"Ay, ne olacaktı acaba? Ben çözemedim de..."

Öyle ya, danışmana başka ne danışılır? Ya da:

"Engin Bey sen misiniz lan hemşerim?"
"Evet, buyurun."
"Ben sizin dergiyi bir daha almayacağım anam!"
"Peki ne yapalım kardeşim? Alma o zaman!"
"Siz falanca sayınızın filanca yazısında şunları şunları yazmışsınız..."
"Eee?"
"Ben o görüşte değilim!"

Bir de bu çeşitleri vardı. Yazıyı beğenmeyenler, kendisi de aynı konuda bir makale kaleme almak ve bunu ille de derginin ilk çıkacak sayısında aynı sayfada yayınlatmak isteyenler...

"Bak kardeşim, sen de bir dergi çıkarırsın, orada hangi sayfada istersen paşa paşa kendi görüşlerini yazarsın, oldu mu?"
"Ben de bir dergi çıkarmayı düşünüyorum zaten."
"O zaman size yayıncılık hayatınızda başarılar dilerim!"

Zırt, ikinci telefon: "Arda Uskan Bey'le mi görüşüyorum? Yayın danışmanınız bana hakaret ediyor!"

"Siz görüşlerinizi yazın, okuyucu mektupları sayfamızda yer verelim efendim..."
"Hayır, ben aynı sayfada istiyorum, yoksa bir daha derginizi okumayacağım!"

Başlangıçta şu ünlü danışmanlık, toplantılarda fikir yürütmek, ileri sürülen görüşlere ve önerilen haberlere ve konulara laf yetiştirmek, bazı sivri kültürlü arkadaşlarımızın "Ve Fatih Sultan Mehmet ağır ağır kolundaki Rolex marka saate baktı, 'Hücum vakti geldi aslanlarım!' diye haykırdı"... şeklinde herzeler yumurtlamalarını önlemekten ibaretti. Bu tür herzeler arada sırada yenmiyor değildi, nitekim yayın danışmanlığı gibi nankör ve sevimsiz bir sıfatı iyiden iyiye bıraktığım, kendi yazımı yazıp etliye sütlüye karışmadığım dönemde benzeri pırıltılar Nokta sayfalarında sık sık boy gösterecek, Boğaziçi Üniversitesi bitirmiş arkadaşlarımız "tahammül fersah" gibi, "supleks" gibi hoşluklar kaleme almaktan geri durmayacaklardı... Aslına bakarsanız, işim "rewriting"den ibaretti ilk başlarda. Yazılmış haberi, bütün kaynak ve malzemeleriyle önünüze getiriyorlar, siz de onu yeni baştan makineye takıp adam ediyor, muhabirlerin iki-üç gün uğraşa didine meydana çıkardıkları iki dergi sayfalık berbat yazıyı kırk beş

dakika gibi bir zaman diliminde okunabilir hale getiriyorsunuz... Öylesine sevimsiz bir işti ki bu, Arda bile ilk günlerde, "Ara sıra imzalı da yazar, yaranı kaşırsın, sürgit çekilmez bu iş" demekten kendini alamamıştı.

* * * * *

Bizim ünlü Park Otel yazısı pikaj masasında belirdiği vakit Ercan rahat bir nefes aldı. Eleştirecek yanını bulamamıştı, oysa patrondu ya, bir yerine de takılması gerekiyordu, o da gitti başlığa takıldı: Efendim, bu neden "Ayaspaşa" da, "Ayazpaşa" değil?

"Çünkü öyle yazılır" dedim.

"Hayır," dedi, "z ile yazılır."

Tartışmanın gereği yoktu. Emir demiri keserdi! Yüzlerce yıllık Ayaspaşa, patron emriyle Ayazpaşa oluverdi. Üstelik Ercan'ın kendisi de, Serencebey'den hani Nevzat'ın beyaz kolalı ceketiyle ortalıkta fırdöndüğü, Filiz Akın'la uzatmalı aşkını yaşadığı günlerde oturduğu deniz manzaralı evden taşınmış, ayda dört milyon liraya kiraladığı gene denize nazır Ayaspaşa'daki evde oturduğu halde! Yazının başlığının hemen yanında da, Weinberg'in 1930'larda çekmiş olduğu nefis bir Park Otel fotoğrafı duruyor, üzerinde manda gözü gibi harflerle "Ayaspaşa" yazılı, sıkıysa kalk da Ercan'a bunu söyle...

* * * * *

Park Otel yazısı övgülerle karşılanıyor. Henüz üzerinde "İzlenimler" kuşağı yok, hani şu kırmızı zemin üzerine gömme beyaz büyük harflerle çıkan, son birkaç ayda ne hikmetse hep siyah beyaz formaya düşüp kırmızısına hasret kaldığım kuşak henüz konmamış. Çünkü İpek, vargücüyle kuşağı önlemeye çalışıyor. Gülay, "Engin buna benzer altı-yedi yazı yazsın bakalım, eli kalem tutuyor mu görelim, bir kenara atalım, ondan sonra düşünelim" teranesinde. Adil, "Her hafta aynı ilginçlik derecesinde konular bulabileceğinden kuşkuluyum" diyor. Arda, "Bak oğlum," diyor gizlice, "sen bunu yazdın ama, herkes de yazacak, haberin olsun, ben de yazarım belki.."

Helal olsun, yazın hemşerim! Kıyameti koparanlar, beklemedikleri bir şeyler olacağını, benim yeni birtakım atılımların peşinde olduğumu hissetmişler, fena halde tedirgindiler. Bu herif ne işler karıştırıyor böyle, yoksa koltuğumuza da mı göz dikti, günün birinde bizi yerimizden mi edecek? Yahu siz hiç, patron emriyle konmuş kuşağın pikajdan "tesadüfen" söküldüğünü gördünüz mü? Cuma gecesi saat on bir sularında yazarın şiş gözlerle evine yatmaya gitmesini bekleyip,

pikajı yapılmış, ofset filmi çekilmiş, montajı bitmiş sayfanın geri istendiğini, ofset film üzerinden paragraflar atıldığını, satır değiştirildiğini duydunuz mu? Bunları da yaptılar! Bacılarım devrimciydiler, memleketi kurtaracaklardı, İpek, Gülay, Ayşenur, Güldal ve Nadire bacılarım, önce dergiyi kurtarıyorlardı, kimden, bu fakirden!

İkinci "İzlenimler" yazısı yayınlanmadı, o hafta o bölüm boş geçti. Çünkü efendim, soğuk savaş yıllarından "eski bir tüfek" bulmuş, konuşturmuştum, adam İstalin Yoldaş'a ve o dönemin kulağı kesiklerine giydiriyor... O sıra Doğu Perinçek de parti kurma isteğini açıklamış ya, bizim bacılardan biri de Doğu'nun askeri, aman ne olur ne olmaz... Söz konusu yazı ilk kez bu kitapta gün ışığına çıkıyor. Lafı ağzında geveleyip pantolonunu çekiştiren Adil'i şimdi de karşımda görür gibiyim, "Attığımız taş ürküttüğümüz kurbağaya değmeyecek Engin Bey," diyor, "yayınlamasak iyi olur..." Kurbağalar değil ama, vakvaklar ürkmüştü galiba. Namert köprüsünden mi geçiyorduk, ürkecek ne vardı? Adil'in derdi başkaydı, onunki sosyalist parti marti değildi, daha başka hesaplar peşindeydi, Arda da aman çeşitli fraksiyonlar birarada barış içinde yaşasınlar da dergide durup dururken hır çıkmasın telaşında...

* * * * *

Nokta'da her çeşit insan mevcuttu. Sosyal demokratların sağ kanadı, sosyal demokratların sol kanadı, sosyal demokratların orta kanadı, sosyal demokratın kanatsızı, TKP hayranları, Maocular, Arnavutçular, Dev-Yolcular, Dev-Solcular, Tikkocular, Mikkocular, ak aydınlıkçılar, kızıl aydınlıkçılar, yeşil aydınlıkçılar, açık siklamen aydınlıkçılar, kurtuluşçular, âcilciler, köylerden şehirlereciler, şehirlerden köylereciler... Çeşit çeşit, seç beğen al. Hemen hepsi tövbekar olmuş, bir kısmı 12 Mart tokadını yemiş, bir kısmı akıllanmayıp 12 Eylül güllesini de yutmuş, hemen hepsi yitirdikleri yıllara, geride kalan gençliklerine pişman, güdük ve buruk birtakım kadınlı erkekli insanlar. Bu, bizim kuşak. Gençler daha bir başkaydı, onlar da radikaller, marjinaller, açık yeşiller, koyu yeşiller, fıstıki yeşiller gibi fraksiyonlara ayrılıyorlar. İçimizde çeşit olsun diye bir de hasta ANAP'lı, Salih Memecan var! Son aylarda, bir de İslamcı, Safa Kaplan bize katılacak, yelpaze tamamlanıyor, Nokta gerçekten Türkiye'nin görünürde en demokrat dergisi!

Al işte Nadire Mater. Kocası altı yıl içeride yatıp çıkmıştı, ikisi de tarifsiz çilelerden geçmişlerdi, toplantılarda Nadire' nin önerdiği konular ya gidip gidip Metris direnişlerine, ya Elazığ Adliyesi'ne dayanıyor, Nadire'nin dünyası tutuklamalar, sorgulamalar, koğuşlar,

avlular, havalandırmalarla örülü, başka bir şey görmemiş, bilmiyor ki kızcağız... Günün birinde yaşamayı keşfetti. İnsanlar giyiniyorlar, yiyorlar, içiyorlar, gülüyorlar, eğleniyorlardı bir yandan... O bakımsız, derbeder, boşvermiş Nadire gitti, yerine "monden" bir Nadire, bambaşka bir Nadire geliverdi... Nadire, Güldal'ın (Kızıldemir) subreti, Güldal ne yaparsa Nadire de onu yapıyor. Güldal saçını mı yaptırdı, ertesi gün Nadire de aynı onun gibi kestirecektir, Güldal çizme mi aldı, aynı çizme iki gün sonra Nadire'nin ayağında! Güldal boynundan aşağı ipli tükenmez kalem mi sallandırıyor, Nadire kürklü mont alacak... Sanki ötekiler farklı mı? Al işte fötr şapka modası, Güldal bir gün şapka giyiyor, haftasına bütün bacıların kafası Humphrey Bogart'a dönmüş! Güldal dar ve yapışık pantolonlar mı alıyor, popolar bir anda dar jean'ler içinde, birer gülünçlük anıtı olarak ortalıkta!

Al gözüm seyreyle, İpek Çalışlar. Adının çağrıştıracağının çok uzağında, kıvırcık saçlı, gözlüklü, biraz biraz Ethel Rosenberg'i çağrıştıran bir kadıncağız. Onun da kocası yıllar yılı "içeride", Ercan İpek'e nasıl acıyor, onun da iri gözlerini kırpıştıra kırpıştıra "Aman Ercan Beeey..." demesi yok mu, değme Karslı'nın yüreğini hoplatır! İpek bir sakalet ve melanet anıtı, günün birinde Emin (Tanrıyar) kendini tutamayacak, Söz yazıişlerinin orta yerinde sayıp dökecektir: Sinsi, hain, kötü kalpli, içinden pazarlıklı, cahil, küçük hesapçı, daha neler neler... Yok canım, ipek o kadar da kötü kız değil; bir yandan işkence olgusunu kanıtlamak, bir yandan Doğu'yu, sayın Birinci Sekreter'i kuyudan çıkarmak için canla başla çalışırken bir yandan da derginin Ankara Bürosu'na telefon üzerine telefon etmek, teleks şeritlerini kovalamak, çaycı Hamza'yı azarlayıp çay getirtmek, pikajı biten sayfaları izlemek gibi bütün yükünü omuzlarında taşıyor.

* * * * *

Nokta'da yayınlanan yazılara genellikle imza konmazdı. Der Spiegel de koymuyormuş. Dava başka; Ercan, ikide bir imzaları çıkıp sivrilmesinler de başka yerlerden iş teklifi alıp kaçmasınlar telaşında. Bu arada "İzlenimler" de yazılsın, okuyucu beğensin, hatta tiraj da alalım, ama Engin Ardıç denen herif de sivrilmesin... Bunun sihirli formülü nedir, medet ya Resulallah! Nokta'da birçok arkadaşın kendi imzalarıyla yazılarını yayınlayabilmeleri "İzlenimler" olayları sayesinde gerçekleşti. Bula bula şu formülü akıl edebilmişlerdi, Engin imza koysun, ama herkes de koysun ki Engin'inki arada kaynayıp gitsin... Neyse, hem Engin kaynamadı, hem de birçok yetenekli arkadaş yazısının altına imzasını atmak gibi her gazetecinin, her yazarın anasının ak sütü gibi en doğal hakkı, en helal ödülü olan ama Nokta'da hiç istenmeyen bir uygulamadan kurtuldu...

Park Otel, "Türk Mafyası" kapağında çıkmıştı. Ertesi hafta, "Emret Komutanım" kapağında bizim bölüm malum nedenlerle boş geçti. Kendi aramızda derginin her sayısını kapağıyla anardık, senin falanca yazı hangi sayıda çıkmıştı, efendim "AİDS" kapağında, sende "Genelev" kapağından iki tane fazla var mı bizim komşunun oğlu istiyor da, "Türbanlılar" kapağında kimler çalışmıştı yahu bir okuyucu bilgi soruyor, bunun gibi...

O "Emret Komutanım" kapağında, nedense bizim Park Otel'in edasını, bakışını çok andıran bir başka yazı çıktı, "Bir Şeyhülislam Köşkünün Encamı" başlıklı yazı, Kuzguncuk'taki Cemil Molla Köşkü'nün öyküsünü anlatıyordu, altında da Dürin Ababay imzası... Dürin'le kâh "sevişerek" (yanlış anlaşılmasın, sözün mecaz anlamında), kâh "dövüşerek" (bu da yanlış anlaşılmasın, lafla demek istiyorum) süren didişmeli dostluğumuz böyle başladı. Dürin tuhaf bir kızdı, "iyi kız" tanımına girmiyordu, kötü kız olduğu da söylenemezdi, iyilikle kötülük arasında bir çeşit "arafta" kalmış gibiydi. Nokta'nın eskilerindendi, babasıyla olan arkadaşlığına "binaen" de Adil'in özel koruması altındaydı. Daha Nokta sizin bildiğiniz Nokta olmadan önce bir süre yazıişleri müdürlüğü bile yapmıştı, Notre Dame de Sion mezunuydu, Gelişim'in tatlı kızlarından Halkla İlişkiler ve Araştırma Müdürü sincap Fatoş'un (Erbil) sınıf arkadaşı. Bir yandan hukuku bitirmeye uğraşıyor, bir yandan da muhabirlik yapıyordu, sonunda Söz'e geçti. Kuzguncuk'ta, büyük dedeleri Cemil Molla'nın köşkünü satmışlar, deniz kenarında bir yalı-apartmanın (ne demekse) tek katına sığınmışlardı; sanırım babasıyla da birtakım vahim sorunları vardı, pek mutlu bir ailenin kızı değil, bunu da herkeslere yansıta yansıla bir hal oluyor, ister istemez Nokta'nın "problemli ve de sosyal içerikli hemşireleri" safında yer alıyordu. Kızın hakkını yemeyelim, Sara Hanım konusunu bana öneren, istese pekâlâ oturup kendisinin yazabileceği, ama derginin haber bölümlerine de uymayacağına göre elinde kalacak Sara Hanım yazısını yayınlamama önayak olan da Dürin oldu.

* * * * *

Dürin, 12 Eylül öncesinde Maocu muhabbetine bir süre takılmıştı. Nokta'da çalıştığım iki buçuk yıl boyunca hep kendi kendime sordum, bu Maocu denen insan tipi nasıl bir tiptir? İnsan nasıl Maocu olabilir? İnsan nasıl bu kadar bağnaz, Türkiye'den bu kadar kopuk, bu kadar dediğim dedikçi, bu kadar gözü kapalı, bu kadar içinden pazarlıklı olabilir? Dürin kendini kurtarmıştı ya, bir başkası eski hamam eski tastı, en küçük bir mizah duygusundan yoksun, en küçük bir esneklikten nasibini almamış, çoktan yitip gitmiş davaların kaç bininci kez yeniden peşine takılıp gençliğini tükettiği gibi orta yaşlılığını da

tüketmeye gönüllü bir başkası, devrim mevrim ayaklarında iri iri laflar edip olmadık alçaklığı, olmadık düzenbazlığı, olmadık hainliği yapmaktan sakınmayan bir başkası...

Maocular insanı sevmiyorlardı. Büyük harfle İnsan'ı. Devrim tantanası onlar için teknik bir sorundan ibaretti, Türkiye'de hiç olmayacak bir tür köylü sosyalizmi hülyası içindeydiler; hem kendilerini hem de çevrelerine nasılsa toplanmış gençleri kandırıyorlardı, hödüklüğün, hort zortluğun, görgüsüzlüğün, kabalığın sosyalizmini kurmaya çalışıyorlardı, kimbilir daha kaç tokat da yeseler akıllanacakları yoktu. Onları hiç bu kadar yakından görmemiş, tanımamış, birlikte çalışmamıştım. Örgütlenmeyi de çok iyi biliyorlardı, kerestenin Allah'ı da olsa, kendi örgütlerinden bir adam her şeyden üstündü, kilit noktalara kertenkele gibi sızıveriyorlar, bizden olsun da çamurdan olsun deyip gazetecilikle uzaktan yakından ilgisi olmayan askerlerine dış muhabirlikler uyduruyorlar, birbirlerini Mason Locası'ndan bin beter koruyup kolluyorlardı. İçlerinde ilaç için bir tane de fakir fukara çocuğu görmemiştim. Kimisi "kendini kurtarıyor", kitle çizgisinden sapıp bireysel kurtuluş yolları ararken birdenbire kendini babasının fabrikasında genel müdür buluyordu, kimisi kadınlığını kırkına varınca keşfetmiş, süs püs, dudak boyası, yanak allığı, kaş kalemi, göz rimeli, kirpik maskarası diye bir şeyler olduğunu öğrenmiş, elinden kayıp gitmekte olan cinsiyetinin altını çizmekle meşgüldü, çok pis ve pasaklı oldukları için kimse dönüp bakmayınca da bunalımdan bunalıma yuvarlanıyor, gelip gelip içisıra İslam, eşcinsellik, feminizm, vahşet, devrim ve sosyoloji kırıntıları salınan yazılar döktürüyorlardı... (Sonra Doğu Perinçek'i tanıdım... "Askerlerinden" ne kadar farklı, ne kadar sıcak, ne kadar insancıl olduğunu gördüm... Bir de eşi Şule'yi... Doğu, "Doğuculara" hiç benzemiyordu!)

Bu nedir? Bir Nokta kapağı. Köşesinde Gelişim Yayınları'nın tırtıllı G'si, üzerinde bir hafta sonraki pazar gününün tarihi, bir Amerikan hergeleliği, o tarihe kadar satışta kalıyor, cumartesi akşamı bile bir haftalık bayat dergiyi para verip alabilirsin demek oluyor... Sağ üst köşede sarı kuşak, bu Time'dan apartma... Ya ne yapacaktık, Amerika'yı yeniden keşfedecek halimiz yoktu ya? Amerika'yı Ercan çoktan keşfetmişti, ilk keşfi 1957'lerde AFS bursuyla gidişine dayanıyordu, ikinci keşfi Nokta'yı çıkarmaya karar verişi. "İçindekiler" sayfasının hiçbir önemi yok. Bildiğiniz içindekiler işte, "İzlenimler" bölümümün bu sayfada yer alan kısa, birer paragraflık özetlere özellikle sokulmamasından, birkaç ayda bir, derginin o sayısı kofti olduğunda çaresiz ve kerhen konulmasından başka. Çevirince bir reklam sayfası, ardından künye ve "Nokta'dan" köşesi, Arda'nın başyazısı geliyor. Künye sık sık değişiyor. 1985 sıralarında daha adil bir düzenlemeyle hazırlanıyor, kimin kim olduğu, ne iş yaptığı açık

seçik okunabilir. Sonra, nüfus da artıyor bu arada elbette, iş "Ercan Arıklı ve binlerce figüran" görüntüsüne dönecek. Tepede Allah'ımız Ercan Baba, altında paryaları... Üstelik bir de tıkış tıkış ki, ara da bul bulabilirsen kimler çalışıyor, kimler geliyor da kimler gidiyor. Gidip de bir türlü künyeden çıkamayanlar, gelip de aradan haftalar geçtiği halde künyeye girmek mazhariyetine eremeyenler... Kadroda bir de gâvur bulunsun, hoş oluyor, havalı oluyor diye aramızdan nicedir ayrılıp yirmi yaşının delişmen rüzgârlarını Paris'te üfürmeye giden Erik Molberg Hansen'in gidişinden üç ay sonra sarışın ismi hâlâ foto muhabirlerinin köşesinde... (Oğlan zehir gibi fotoğrafçı, bizim gariban foto muhabirleri ayda seksen bin liraya talim edip kıvranıyorlar, Erik gelip deklanşöre abandı mı harikalar yaratacak, fakat bizim çocukların olgun delikanlılığından, en küçük bir kıskançlık yaratmak şöyle dursun, pek çok sevilip sayılacaktır, bizim Şima'ya âşıktı, oğlan çipil sarı, Şima esmer güzeli, aylarca gizli sevda çekti durdu, sonunda Paris'e kaçtı da kurtuldu!)...

Ercan'ın gözdelerine Almanya'lardan alıp getirip dağıttığı ve gene ne hikmetse bir türlü geri gelmeyen, aranınca bulunamayan, milletin habere, söyleşiye gideceği zaman aman bana bir makine diye kıvrım kıvrım kıvrandığı, demirbaşa kayıp kaydı düşülüp unutulan mini teyplerden, uzaktan kumandalı bip bipli telefon aygıtlarından, telefona bağlayıp banta kayıt yapmaya yarayan CIA icadı zamazingolardan (Ercan elektronik araçlara bayılıyor, ver eline, sabaha kadar oynasın dursun) kaset bandı çözmekle, yani ırgatlıkla işe başlayıp, o arada sayfalar ve sayfalarca yazılar yazıp da aradan aylar geçtiğini görünce ne yapsak da Arda Bey'e çıksak bizi de künyeye koyması için ikna etsek diye dövünen "kabakçılar"... Kabakçılar, Ergun'un (Hiçyılmaz) deyimi, "Babıali'nin çaylakları"...

"Nokta'dan" köşesi, Nokta'nın başyazısı. Birinde şu paragraf var:

"Bu hafta bir başka ufak yeniliğimiz daha var... Bundan böyle 'İzlenimler' kuşağı altında, kişilere, mekânlara ya da yakın tarihimize farklı bir üslupla bakan yazılar, söyleşiler yayınlayacağız... Bu sayfalarımız, kimi zaman güncelin ardındaki perde arkasını [ardındaki arka ne demekse], kimi zaman da gözler önünde duran ama kimselerin farketmediği gerçekleri yansıtmaya çalışacak... Bazen de her zaman önünden geçtiğimiz ama loş odalarında kimlerin, neler yaşadığını bilmediğimiz yapılarımızı, 'hayatları roman' insanlarımızı, 'garip ama gerçek' olayları, bir tutam çağrışım, bir tutam nostalji, bir tutam da mizah katarak kendine özgü bir lezzetle anlatmayı deneyecek... Bu güç işin aşçılığını ise, arkadaşımız Engin Ardıç üstlendi... Kolay gelsin..." Haftasına hamburgerci Rahmi Bülbül'den mektup gelmez mi, "Sayın Engin Ardıç, güç bir işin aşçılığını

üstlendiğinizi okudum, ben de esasen bir hamburgerci olaraktan, benim de hayatım bir bakıma romandır..." diye? Hadi bakalım!

* * * * *

Nokta'dan, altında yakışıklı bir Arda Uskan imzası. Arda'nın imzası elbette böyle değil, grafik servisi Arda'ya uyduruk ama fiyakalı bir imza icat etmiş, âdet bu. Arda, "Nokta'dan"ları kendisi yazdığı zamanlar cuma geceleri saat on bir sularında daktilonun başına oturuyor. Daktilonun başına oturana kadar da, 1985 ve 1986 yıllarında bir küçük şişe konyağı, 1987 yılında da hepimizin yürekten onayladığımız bir yenilik olarak bir küçük şişe cini devirmiş bulunuyor, ancak ondan sonra zihni açılıyordu. Bu arada derginin iflah olmaz içkicileri, genellikle bendeniz, Korhan Atay, Sungu Çapan, iki kat yukarıda kantinci Halit, sonraları aramıza katılacak olan Emin Tanrıyar, Allah o akşam ne verdiyse konyak mı olur, cin mi olur, votka mı neyse götürür (malzemeyi de ya şirketin şoförlerinden biri, ya da Halil'in çırağı "Yavrum Mithat" Gültepe-Levent taraflarından kapıp zulada getiriyor) çoğunlukla Arda'yla güle oynaşa, söyleşe yaza elbirliğiyle "Nokta'dan"ları kaleme alırdık.

Kimi zaman Arda ya çok yorgun, ya çok meşgul, ya çok sarhoş olurdu, ya da hepsi birden. O vakit, Gülay mı İpek mi o hafta top kimdeyse, kimin yıldızı o haftalığına dergide yükselişe geçmişse, oturur, bir güzel "Nokta'dan" döktürürdü... Bir akşam Ercan, Arda'nın yazıyı yazmak üzere inzivaya çekildiği toplantı odasını basmış, Gülay'ın başyazıya sıvandığını, Arda'nın da elinde konyak kadehi, yok, içine konyak konmuş çay bardağı, eşiyle telefon görüşmesi yaptığını görmüş, ne olduğunu tam hatırlamak istemediğim birkaç cümle sarfetmişti. O günden sonra Arda başyazılarını ne kadar zurna da olsa kendisi yazar oldu. Bu kez gafil avlanmamak için Kadınca dergisine, Duygu'nun (Asena) odasına kaçıyordu.

Bir akşam, "CIA kapağı" sayısı, bendenizin de kapakta kara gözlükler, sırtta Humphrey Bogart pardösü, elde Yetkin'in (İşcen, sonradan Tempo dergisine yazıişleri müdürü oldu) babasının beylik tabancası, kötü adam CIA ajanı rolüne soyunduğum sayı (arada kapak mankenliğini bizler yapıyorduk, yirmi beş bin lira kapak mankenliği ücreti sokağa atılmasın diye, Ercan böylesine cömert adamdı, bana da nedense hep kötü adam rolleri düşüyor, CIA ajanı, rüşvetçi memur, kanlı katil kompozisyonları bu fakirindir!), bir cuma akşamı, saat on ikiye uzanıyor, aklımız da Ece Bar'da, işi bitirip Ercan'la birlikte viski içmeye gideceğiz, Arda da ben de dut gibiyiz... El yordamıyla bir başyazı attırdık ki, evlere şenlik!

* * * * *

Dergide iki çeşit toplantı yapılırdı: Pazartesi toplantısı, salı toplantısı. Pazartesi günleri yöneticiler ve servis şefleri, salı da Yayın Kurulu. Yayın Kurulu'na isim takmıştım, "Yüce Meclis" diyordum. Nokta'nın çalışma temposu, günlük gazetelerde çalışmaya alışmış vatandaşlar için hayli yadırgatıcı bir gevşeklikteydi. Pazartesi günü saat on-on bir sularında, hafta sonu rehavetini üzerinden atamamış ilk sakallılar sökün ederdi (bir ara nasıl sakal modası var, Korhan Atay, Alper Görmüş, Haşmet Babaoğlu başı çekiyorlar, askerden dönünce Levent Tayla onlara katılacak, sonunda Emin Tanrıyar da dayanamayacak, bir ben bir de Arda sakal bırakmıyoruz, o da, yakışmayacağını bildiğimizden), on ikiye doğru şiş gözlerle Arda Uskan, o gün çocuğunu okula bırakmıyorsa Gülay Göktürk gelirler. İpek sabah servis otobüsüyle erkenden varmıştır. Tam yemek saati, on ikiyi geçe, güç bela toplanılır. İnsanları toplantıya sokabilmek için dört beş kez seslenmek gerekir, çoğu zaman fakir toplantıdan kaçabilmek için çayocağı taraflarına, tuvalete, ya da Güman'ın (Birincioğlu) odasına saklanır. Yuvarlak masanın çevresinde bir kalabalık kıyamet, sığılmaz, iskemle eklenir, ortalık cıgara dumanından ve adam başına beşinci bardak çaydan göz gözü görmez olur, bir süre Ercan beklenir, Ercan kanarya sarısı boyunbağı ve E.A. işlemeli beyaz üzerine pembe kalın çizgili gömleğiyle arz-ı endam eder: "Ne haberler?"

Pazartesi toplantılarında usul, gözlerini tatlı tatlı kırpıştırarak Ercan'ın gözlerinin ta içine bakmaktır. Kadınlar bu işle meşgul olurken erkekler de pipolarını ya da cıgaralarım bilmem kaçıncı kez yakıp lahavle çekerler. Ercan yakın çevresinde, uzak çevresinde ve her yerde kadın görmekten hoşlanır, kadın kokusu çeker Ercan'ı... Ne var ki, "özel hayatında" nasıl birbirinden güzel kadınlarla Park Şamdan, Plaza ve 29 gibi şık yerlerde boy gösterirse, "iş hayatında" da çevresine o ölçüde şekilsiz ve kaknemleri toplamakta özel bir hüneri vardır. Koca popolular, tayyör-etek tutkunlan, kokanlar, geğirenler, koltuk altı traşsızları, daha binbir çeşit Gelişim merdivenlerini inip inip çıkarlar. Ercan'ın kadınları ikiye ayrılır: Elinden geldiği, aklının erdiğince görevinin üstesinden gelmeye uğraşanlarla, hiçbir halta yaramayıp günlerini ve gecelerini dedikoduyla, ayak oyunlarıyla, uydurmaca kaydırmacayla geçirenler... Pazartesi toplantısı saat iki sularına kadar sürer, karınlar iyice acıkınca ve yemekhanenin kapanma tehlikesi başgösterince toplantıya son verilir, eğer o gün Ercan hızlı bir günündeyse de, ara... Pazartesi toplantısının hikmeti, herkesin eteğindeki taşı dökmesi ve o hafta dergiye girecek, girebilecek haber ve yazıların saptanmasıdır. Tek ölçüt de, Ercan'ın beğenmesi!

Ercan, çevresinde kendisinden daha bilgili ve daha zeki hiç kimseye

tahammül edemez. Elinizdeki konuyu satmaya kalkışacağınız zaman Ercan'ın idrak sınırlarını aşmamaya, beğeni düzeyini zorlamamaya ve Kars dağlarından kopup gelip Robert College'de okumuş bir playboy'un beklenmedik çıkışlarına hazırlıklı olmaya dikkat gerekir. Bu fakirin Ludendorf yazısı, bir yıl boyunca Ercan'ın anlayış duvarlarını zorlamış, başarısızlığa uğramış, ancak ipler koptuktan ve fakir son haftasının son yazısını bilmemnesinin keyfine göre yazmaya kalkışıp kimsenin de karşı çıkamayacağını hesapladıktan sonra yayınlanabilmiş ve -şaşılacak şey- hayli de beğeni toplamıştır, hem de "Yüce Meclis"te!

* * * * *

Yüce Meclis salı günleri, aşağı yukarı aynı saatlerde gene aynı odada toplanır. Bir ara Duygu Asena, Hilmi Yavuz ve Hıncal Uluç bu toplantılar için Ercan'dan "hakk-ı huzur" istemeyi düşünmüşlerse de buna bir türlü cesaret edemediklerinden konu rafa kaldırılmıştır... Yüce Meclis'e ipini koparan girer, Gelişim'in "babaları", Nokta'nın anaları, o hafta yıldızı parlayan çok ilgisiz vatandaşlar, Alamanya'dan büyük fedakârlıklarla getirtilen ve başlıca görevi Ercan'a yeni kadınlar tanıştırmak olan yengeler, Ankara'da oturan ve ömr-ü hayatında İstanbul'a yılda iki kezden fazla uğramayıp "şeklen" Yayın Kurulu üyesi görünen sevgili Aycan Giritlioğlu, müessese müdürü Deniz (İnsel), müessese koordinatörü Mustafa (Özyürek) gibi, dergiyle ilişkileri çok dolaylı olan ve olması gereken zevat-ı mutade... Yüce Meclis'in çoğunluğunu gene de dergiyi yönetenler ve fiilen çıkaranlar meydana getirir. Böylece, bir hafta önce kendi yazdığı, ya da okuyup yayınladığı yazıyı "beğenmedim olmamış" diye eleştirme gariplik ve acaiplikleri ortaya çıkar. Bir ara da söz konusu mecliste bir doktor bolluğu göze çarpmaktadır, Dr. Adil Özkol, Dr. Salih Memecan, Dr. Kurthan Fişek, Dr. Haluk Şahin gibi isimlerle derginin yayın kurulu Cerrahpaşa Hastanesi İntaniye Servisi'ne dönmüştür... Yayın Kurulu'nda bol bol fıkra anlatılır, o hafta Galatasaray yenilmişse Hıncal Uluç kışkırtılıp kızdırılır, dergiyi eline alan baştan sonra parmağının ucunu ıslata ıslata sayfaları çevire çevire "buna değdi, buna değmedi" hesabıyla yüksek görüşlerini dile getirir. Ayşim Alpman da ayağının tozuyla girdiği ilk yayın kurulu toplantısında, "burada âdet böyleymiş demek ki" diyerekten dergiyi baştan aşağı itin bilmemneresine sokmuş çıkarmış ve hayli şaşkınlık uyandırmıştır!

Yüce Meclis ara sıra içeriden birilerini çağırıp, o hafta yazmayı düşündüğü konu hakkında ayrıntılı bilgi ister. Genellikle bu tasarruf kapak konulan söz konusu olduğunda kullanılır. Duygu'yu (Asena) yayın kuruluna çağırmak önceleri kimsenin aklına gelmezken, Ercan'ın sürekli ısrarlarına rağmen Semra Özal'dan bir demeç almayı Nokta'dan

hiçbir hanım beceremediği ve bu son derece basit ve kolay işi Kadınca dergisinde Duygu ayaküstü gerçekleştiriverdiği için Ercan tarihi kararını ossaat açıklamıştır: Yayın Kurulu'na Duygu da girecek! Ercan o anda Duygu'nun yüce meclisteki en aklıbaşında vatandaş olacağını bilemez, çağırdığına çağıracağına pişman olur ama ne çare! Bizim takım Semra Hanım'dan neden bir türlü demeç alamaz? Korkarlar mı, Semra Hanım gibi yüce bir yaratığa yaklaşamayacaklarını mı düşünürler, yoksa onu nasıl bulabileceklerini mi bilemezler? Bulundukları yerlere bileklerinin hakkıyla değil de Ercan'ın o dillere destan adam seçmeyi bilmeme hassasına yaslanıp geldikleri için, hemen hepsinin içinde bir güdüklük, bir eksiklik, bir eziklik vardır, bazı tarihi şahsiyetleri, yanlarına yaklaşılmaz yüce varlıklar olarak mı görürler, mutfaklarının ve çamaşır makinelerinin başında günün birinde ulaşmayı hayal bile edemeyecekleri mevkileri hazmedememişler midir? Ya da düpedüz beceriksiz ve yeteneksiz midirler?

* * * * *

Doktor Salih Memecan'ın, teknik servise özel olarak yaptırdığı kalın bir büyük defteri vardır, sayfalar birinci hamur ve bembeyaz, Salih bu deftere bütün pazartesi toplantıları, bütün salı toplantıları ve haftanın geri kalan günleri boyunca birbirinden güzel, birbirinden çılgın karikatürler döktürür. Günün birinde "toplantı notları" başlığı altında yayınlamayı düşündüğüm (!) bu defter, Salih'in çizgi dışı, garip kişiliği ve yeteneğinin kanıtıdır. Salih hasta bir ANAP'lıdır, Hıncal Uluç nasıl hasta bir Galatasaray'lıysa. Çok zengin bir ailenin çocuğudur, Ordu-Giresun taraflarında fındık yetiştirir iki göbek Halk Parti'li bir aileden gelip ANAP ve Turgut Özal hayranı olmayı başarabilmiştir. Eşi de Nuri Demirağ'ın torunudur, Memecan ailesinde para kum gibidir. Salih "temiz" çocuktur, dergide birçoklarında gözlenen melanet, üçkâğıt, namussuzluk Salih'te yoktur. Salih'in içi dışı birdir, toplantının en heyecanlı yerinde "Arkadaşlar, bir dakika!" diye ayağa fırlayıp, "İçinizde sakızı olan var mı?" diye ekleyecek kadar... Kafasının pek çalışmadığı birçok kişi tarafından ısrarla ileri sürülürse de, özü sözü bir Salih'in en eksik tarafı, başka insanlara saygı meselesidir. Salih müthiş saygısızdır, belki yetişme tarzından, paranın verdiği kaygısızlık saygısızlığa dönüşmüştür Salih'te. Başkaca bir kusuru yoktur.

* * * * *

Gülay, 12 Mart'ta içeri girip çıktığı günlerin, Aydınlık gazetesinde Gülay Kurnaz imzasıyla (ismiyle müsemma kadındır doğrusu) köşe yazarlığına soyunduğu günlerin, Doğu Perinçek'in peşine asker yazıldığı günlerin acısını çıkarmak istercesine giyinmeye kuşanmaya,

süslenmeye hız vermiş, kırkına doğru kadınlığını keşfedenler grubundandır. Ortadoğu mezunu olduğunu, AFS bursuyla bir yıl Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunduğunu Ercan'ı tavlama amacıyla sık sık hatırlatır ama buna Ercan'dan başka pek inanan yoktur. İki kelime İngilizceyi bir araya getiremeyen bir kadının dergide bu kadar yükselmiş olması da "alt kadro" arasında dedikodulara ve kıskançlıklara yol açacaktır elbette. Gülay uzunca bir süredir dergidedir. Önceleri kimsenin adam, pardon, kadın yerine koymadığı bir ırgatmış, ortalıkta süklüm püklüm dolaşır, yüzüne bakan olmazmış (bu dediğim, Tuğrul Eryılmaz-Yazgülü Aldoğan dönemi, dergi Haluk Şahin yönetiminde 16 bin dolaylarında satmaktadır), Ercan'ın o çok önem verdiği ve "Der Spiegel de böyle yapıyor" dediği "rewriting" işlerine bakıyormuş. Derken, yazıişleri müdür yardımcısı ünvanını kazanıyor. Kızcağız o koltuğa ulaşabilmek için yerini dolduracak yeni bir rewriter beklermiş, Engin Ardıç gelince hop o da aynen yukarıya... Meğerse, geldiği günden beri de künyede "redaksiyon" başlığı altında görünürmüş, oysa Ercan, adamcağızın bu büyüklüğünü inkâr etmeyelim, Ardıç için "yayın danışmanı" şeklinde bir çözüm bulacaktır. Gülay hayli buruluyor, hayli de alınıyor, alıyor mu Gülay'ı bir korku, eyvah ki eyvah, bu Ardıç'a bir mim koyalım, günün birinde beni "yer" mi acep? Yemezdi, yemeye hiç niyeti yoktu, kimsenin koltuğunda gözü, böyle hokkabazlıklarla uğraşmaya vakti de yoktu ama, gel de bunu Gülay'a anlatabilirsen anlat! Dergide çalışmaya başladığımın ilk haftasına, üçü imzasız dört yazı yetiştirdim. Bir sonraki sayı için de sekiz yazı yedeklenmişti, Ercan tahtalara vuruyordu, aman bu çocuk pek de çalışkandı, bacıların nefretini büsbütün üzerime çekmeyi başarmıştım... Harala gürele yazıyordum, kafam daktilodan kalkmıyordu. Eski kötü alışkanlıklarım da nüksetmiş, akşamları dergiden çıkar çıkmaz soluğu o sıra yeni açılan Ece Bar'da alır olmuştum. Yevgeniy Yevtuşenko ile işkembeci maceramız bu sıralarda gerçekleşti. İpek bu işin altından kalkamayacağımı umut ederek beni Yevtuşenko ile görüşmeye göndermişti. Ortaya öyle bir söyleşi çıktı ki, Mustafa Bey bile beğendi.

* * * * *

Mustafa Özyürek, sapına kadar namuslu bir adamdı ve sapına kadar bürokrattı. Eski YTP'liydi, Ekrem Alican takımından. Sonra CHP'ye transfer olmuş, İsmet Paşa'ya karşı Ecevit grubunu desteklemiş, Ecevit'in kısa süren o iktidar olamadığı iktidar döneminde "umur görmüş", Petrol Ofisi Genel Müdürlüğü yapmıştı. Şimdilerde Ecevit'ten umudunu kesmiş, SHP'nin İstanbul İl Örgütü'nde çalışıyor, gönlünün bir köşesinde günün birinde milletvekilliği hayali besliyordu. Dünya görüşü particilik, kulisçilik, kongrecilik labirentlerine sıkışmış kalmış, Gelişim'i de Petrol Ofisi gibi çekip çevirmeye çalışırdı, duvarlarda yerli

yersiz bildirilerini okurduk, çalışanların yakalarına kimlik kartı takma zorunluluğu, servis otobüslerinin kalkış varış saatlerinin düzenlenmesi, çayocağı ile ilişkiler gibi işgüzarlıklar onun kalemine bırakılmıştı. Fakat namusu mücessem adamdı, lafını da sakınmazdı, beğenmediğine beğenmedim der, beğendiğini över, doğru bildiğinden milim sapmazdı. Bu özelliklerinin Gelişim Yayınları'nda ne kadar ender rastlanır meziyetler olduğunu sonra sonra anlayacak, önceleri çok kızdığım Mustafa Bey'i çok sever olacaktım...

Nokta dergisi 1 Mart 1982 günü "yayın hayatına atılmıştı"... 1 Ocak 1985 tarihine kadar da süründü durdu. Önceleri üçüncü hamura basılan siyah-beyaz, sevimsiz bir dergiydi. İki haftada bir "logo"su değişiyor, kapak düzeni yenileniyor, sayfa düzeni elden geçiriliyordu, bir ara Yalçın Pekşen'in yönetiminde bir magazin dergisi olmayı denemiş, Ercan Efendi birçok yetenekli adam gibi Yalçın'ın da kıymetini bilemeyip kısa sürede kanlı bıçaklı olduğundan (kendim için söylüyorsam namerdim, Mehmet Yılmaz, Tuğrul Şavkay, Haluk Şahin, Tanju Gökçöl, Erdal Yavuz, Umur Talu, Deniz Som gibi birçok kişi için söylüyorum, bir de tabii gerçekten Yalçın için), iş yürümemişti... Bir ara Arda Uskan, bir ara da Dürin Ababay yazıişlerini yönetiyorlar, sonra, Canan Barlas yönetiminde Amerikan "People" dergisinin "muadili", Nokta-İnsanlar adıyla çıkarılıyor... Hatta Bülent Özveren suyun başına getirilip İnsanlar dergisinin iyice cılkı çıkarılacaktır. Dergi bu şekliyle birkaç bin satabilen, kimsenin ciddiye almadığı, en başta kendi kendini de ciddiye almayan bir görünümdedir.

Haluk Şahin'in devreye girmesi o sıralar mı? Haluk Abi Amerika'dadır, Politika gazetesinden de eski hukukum var, uzun uzadıya mektuplaşıyoruz, ben Haluk'tan Nokta'da bir tek sayfacık istiyorum, Le Nouvel Observateur'de Delfeil de Ton adındaki derin hergelenin sayfasını da örnek gösteriyorum: Daldan dala atlayan, haftanın iç ve dış olaylarım amansız kalemiyle didikleyen, hem mizahçı, hem politikacı, hem "izlenimci" bir adamdır bu, o sıralar hayattaki en büyük idealim! Haluk Abi, karşı mektuplarında bana "blood, sweat and tears" vaadediyor, Churchill misin mübarek? Kan, ter ve gözyaşı... Önümüzdeki yolun uzun ve zahmetli olduğunu, işe adliye muhabirliğinden başlayıp ter dökmek, yazıp yazıp yırtmak gerekeceğinden dem vuruyor.

Dergi İstanbul'da "Ankara ekibine", Doğramacı'nın ve 1402'nin yerinden yurdundan ettiği Ankara Basın Yayın Okulu hocalarına emanet edilmiş, bunların biri Yazgülü Aldoğan, biri Tuğrul Eryılmaz. İstanbul'da Nokta yazıişlerinde mükemmel örgütleniyorlar, kendilerinden olmayana ekmek yok, Haluk Şahin Amerika'dan gelip başa geçecek ya, altı ay kadar bir vakitleri var, o arada kendi

adamlarıyla kumpas kuracaklar! (Sonra hepsi birer ikişer gitti... Yazgülü'yü yaşatmadılar, bir Ecevit haberinin sıkıyönetim baskısıyla yayınlanıp yayınlanmaması meselesinden Ercan ve Adil'le atışıyor, haber cuma gecesi geç vakit dergiden çıkarılmış, kendisine bildirilmemiştir, kız yerden göğe kadar haklıdır aslına bakarsanız... A safdil, sen Nokta'da saygı mı arıyorsun, siyah kar gibi, hamile erkek gibi bir şey yani istediğin! Tuğrul'u uzun süre bunalttılar, dayanamadı istifayı bastı, arkasından Arda "Nokta'dan"da arkadaşımız her zamanki gibi dellendi, Bodrum'a denize girmeye kaçtı gibilerden satırlar yazıyor... 31 Aralık 1987 akşamı, dergiden pılımı pırtımı toplayıp çıkarken Arda'ya 'Bana bak,'diyeceğim, "Tuğrul'a yaptığını bana da yaparsan..." Yazgülü ile Tuğrul bir süre Yeni Asır'ın İstanbul baskısında görev alacaklar, İzmir takımıyla anlaşmaları olacak iş değil, istifayı bastıkları gibi Yeni Gündem'de soluğu alıyorlar, zaten Yeni Asır da yaşamıyor... Yeni Gündem kapanmadan kısa bir süre önce Tuğrul Tempo'yu deneyecek, orası da yürümeyecektir.

Günün birinde Haluk Abi Amerika'dan döndü ve Nokta'nın başına geçti. Bana bir mektubunda, "Önce taban bir tiraj tutturup yavaş yavaş üzerine yükselmek" gibi bir strateji izleyeceğinden sözediyordu. Yükselemedi. Nokta'nin satışı bir yıl kadar 15 binin biraz üstünde dolaştı. Bu arada dergiye ufak ufak sokulan İpek Çalışlar ağlarını örüyor, Arda Uskan kırk yıl ettehiyatüye yatsa rüyalarında göremeyeceği bir konuma usul usul yaklaşıyordu. Haluk bunların farkında değil, dergiyi SHP'nin seçim broşürü gibi çıkarmakta ısrar ediyor. En güzel, birbirinden usta işi yazılarını kaleme almak için Hürgün gazetesini bekleyecektir. (Öğrencisi, yetiştirmesi Arda'nın, Nokta'daki köşe yazılarından birinde kullanmış olduğu "Cama vuran kar taneleri beni yaz, beni yaz diyordu..." cümlesiyle yıllar yılı, onun ardından nasıl dalga geçeceğini bilse o sıralar...)

Ercan sabırlı adamdı, uzun süre bekliyor. Sonunda 1984 sonudur, derginin yönetimini emir ve komuta zinciri içinde ve emirle bizzat üzerine almaya karar vermiştir! Ercan'ın fiili yönetiminde ilk sayı, "Mafya"... O kapak, o günden beri Ercan'ın başucunda asılı durur. Nokta yavaş yavaş tiraj almaya başlıyor, artık Time ya da Newsweek, ya da Mehmet Ali Kışlalı'nın ısrarla her fırsatta aynısının tıpkısını çıkarmaya soyunduğu Yankı'sı gibi geçmiş haftanın olaylarını derleyip toparlayıp özetleyen bir dergi değil, kendi haberini kendisi yaratan, kendisi kovalayan, kendisi üreten bir "haftalık gazetedir"! Bu hamle, bizi ilk iki yıl ortalama 80 bin satışa, işkence sayılarında 125 bin gibi görülmemiş rakamlara (Türkiye çapında konuşuyoruz, yoksa Time en kötü sayısını altı milyon satar) sonraları kadronun yorulduğu, kendi yetenek düzeyinin sınırlarına vardığı ve kendi kendini tekrarlamaya başladığı 1987 yılında bile 45 bin ile 60 bin arasında oynayan "makul"

satış düzeylerine oturtacaktır... Nokta'da çalıştığım iki buçuk yıl süresince, sık sık, "Aman iyi ki bu işe Haluk'la birlikte sıvanmamışım" düşüncesinin aklıma saplandığı olur, sonra kendimden utanarak bunu kovar, yerine, "Keşke başından Haluk'la birlikte başlasaydık, şimdi her şey çok farklı olurdu..." derdim.

* * * * *

Ercan'la ilk görüşmemizi de bugün gibi hatırlıyorum. Yok, 1974'lerin, 75'lerin o henüz aydınlık ve keyifli günlerinde, Nişantaşı'ndaki eski Gelişim'in gıcırdayan tahta merdivenlerinde ya da Hilmi Yavuz'un odasında selamlaşmalarımızı değil... Ercan'ın "devam etmeyi" pek sevdiği şık lokantalarda, iki kadın arasında, uzaktan uzağa birbirimize gülücükler yolladığımız yılları da değil (fakir o zamanlar Cenajans'ta çalışıyor, dünyanın en şişman, en sahtekâr ve en iyi yürekli patronu Nail Keçili sayesinde buralara adım atabilmektedir)... 1985'in eylül ayı olmalı, Engin Ardıç eşinden ve işinden ayrılmış, Amerika Birleşik Devletlerinin Orta Batı'sının dağında "intişar eden" palavra bir iktisat dergisinin Türkiye muhabirliğinden kazandığı üç-beş doları mükellef bir müzik setine yatırmış, günün birinde Nokta'ya yazı yazabilmenin umutlarıyla dopdoludur.

"Ne yapmak istiyorsun?"

Ercan düzgün konuşuyordu, ortada endişe edecek ya da sevinecek bir şey henüz yoktu, henüz sıradan bir iş görüşmesiydi bu.

"Haluk Abi'yle de daha önce tartıştığımız gibi, Frenklerin 'grand reportage' tabir ettiği işlerden yapmak istiyorum, mesela beni bir yerlere gönderin, size oralardan ilginç yazılar çıkarayım."

Ercan bitmek tükenmek bilmez Winston'unu siyah ebonit ağızlığına takmış, ayakkabıları ağzımın içinde, gülümsüyor... Masraf olur!

"Ya da bana bir sayfa verin, kendi kafama göre yazıp çizeyim."
"Benim okuyucumun köşe yazarına ihtiyacı yok."
"Haluk yazıyordu ya..."
"Haluk gitti gideli satış arttı, sen ne diyursun?"
Eyvah, adamın ağzı çalmaya başladı, bu iş ya olacak ya da tatsızlık çıkacak.
"Peki efendim," dedim, "o zaman köşe yazarı olmam."

Günün birinde bu lafını Ercan'a yutturmayı da kafama koymuştum. Sen görürsün! Yol uzun ve zahmetli olacak, Haluk'un dediği gibi, kan, ter ve gözyaşı dökülecekti ama Ercan'a da bu lafını yutturacaktım.

Yutturdum da. Ya unutmuştu, ya işine geliyordu, ya da farkında değildi. "İzlenimler" bal gibi köşeydi! Bilinenden farklı bir köşe, denemeyi, makaleyi, röportajı, fıkrayı, malumatfuruşluğu, mizahı, polemiği birbirine harman edip yeni bir yazı türü yaratmaya uğraştığım farklı bir iş, ama bal gibi köşe!

"Benim," dedi, "iyi bir rewriter'a ihtiyacım var. Ne dersin?"

"Olur," dedim. Çayocağından başla deseydi, ya da hafta sonları ayakkabıları boyacıya götür deseydi gene olur diyecektim, başka çarem yoktu. İki yüz bin lira aylık istemeyi düşünüyordum, utandım, yüz elli bin istedim. Ercan mal bulmuş Mağribi gibi üzerime atladı, enayilere bayılırdı kâfir!

Birtakım yeteneksiz hokkabazların arasında kendimi göstermenin ve yükselmenin zor olmayacağını seziyordum. Öyle de oldu.

"Ne zaman başlıyursun?" dedi.

"Hemen," dedim. "O", "u"ya dönüşmüş, iş bağlanmıştı.

* * * * *

İlk hafta, imzasızların yanı sıra bir de Claude Simon üzerine yazı yayınladım, altında manda gözü gibi Engin Ardıç ismi, dost düşman ilgi çekti. Gülay pek şaştı, geçmişimi bilemediği için, daha dün gelen bir rewriter parçasının böylesine yazabilmesine, üstüne üstlük imzasını da koyabilmesine pek şaşmıştı. İyi olmamıştı, vakvaklar vaktinden önce ürkmüşlerdi... Aynı vakvaklar, iki buçuk yıl sonra, Nokta'dan ayrıldığıma içtenlikle üzüleceklerdi galiba... Çölaşan'ın kitabını karıştırıyorum: "Hep aklımda, Mete Akyol'un bana bir süre önce bir arkadaşın bürosunda tanıştığımız zaman söyledikleri var: Bak arkadaş, bu gazetecilik “mesleğinde inşallah başarılı olursun. Ama şunu bil ki, anandan emdiğin sütü burnundan getireceklerdir. Her türlü puştlukla karşılaşacaksın. Seni kıskanacaklar, çekemeyecekler, her türlü numarayı çevirecekler. Bunlara hazırlıklı ol ve sakın kafanı bozma. Bu meslekte yaşayacağın ve tanık olacağın puştluk, hiçbir meslekte yoktur. Ben sana kıdemli bir gazeteci olarak söylüyorum. Bunları bil ve hazırlıklı ol..." Engin Ardıç imzası da bu satırların altına atılmıştır.

* * * * *

Neler görmedik ki? Hangi birini saymalı, okuyuculardan gelen övgü mektuplarının kimseye çaktırmadan nasıl çöpe atıldığını, yergi mektuplarının bangır bangır yayınlandığını mı? "Eline sağlık, pek

güzel olmuş" deyip üç gün sonra "yüce meclis" toplantısında yazıyı yerden yere vuranları mı? Haberi, yazıyı "tesellüm" edip çekmeceye tıkanları, sonra da "kaybettim" diyenleri mi? Arkamdan da yaptılar. Cumhuriyet'e girmem söz konusu, Hasan Cemal ile görüşmeler sürüyor, bir balon: Lian Mit hakkındaki yazıyı Engin yazmış! Yazıyı yazan Dürin Ababay, ama Engin diye uçurulacak ki Engin'in işi bozulsun, güya yazıda Cumhuriyet aleyhinde satırlar da varmış da Ercan Bey çıkarmış! Lian Mit zavallı bir kızcağızdı, hastalık derecesinde yalancı, bir "mitoman", adını ondan kelli mi Mit diye yakıştırmış bilinmez, kız ortalıkta büyük gazeteci havalarında dolaşıyor, yok aslen Moskova'lı da demirperdeden bu tarafa iltica ediyor, eşi ve çocuğu Sovyetler Birliği'nde kalmışlar, bizim Lianna Mitrovska (haspaya bakın siz) Roma Güzel Sanatlar Akademisinde bir süre grafik okumuş, Federico Fellini'nin yanında reji asistanlığı da cabası... Güzel kızdı elhak, kadın görünce ağzının suyu akan Ercan onu hemen işe aldı. Daha önce Cumhuriyet'te çalışmış, birkaç da yürek yakmış ya, bizim erkek makulesi Lian'ın peşinde! Asıl adı Işık mıydı, Fıtnat mı ne, aslen İç Anadolu'nun bir kasabasından, reklam ajanslarında grafik mrafik "takılmışlığı" var, işte hepsi bu! Kız milleti bir güzel dolandırdı ve kayıplara karıştı, karışınca da bizim takımın rezilliği paçalardan taşmaya başladı: Belki Lian bize de iltifat eder diye kızın yüzbinlerce liralık buzdolabı, televizyon, çamaşır makinesi taksitlerine kefil olanlar tıkır tıkır paraları taksitçi Hüseyin'e ödemek zorunda kaldılar. Elden elli bin yüz bin Allah ne verdiyse çarpılanlar soğuk sular içtiler. Tabii Lian aleyhinde iki sayfa yazılacak, Allah'ın emri değilse de kızın güzelliğini kıskanan bizim bacıların emri, bula bula gariban Engin'i buluyorlar: Sen şunu "İzlenimler"de yazsana! Şiddetle reddettim. Kızla hiçbir alıp veremediğim yoktu, ne bir düşmanlığını görmüştüm, ne kem gözle bakmıştım, ne de beş kuruşumu dolandırtmıştım, kimin görülecek hesabı varsa kendisi görür, kirli çamaşırlarını bana yıkatmazdı... Yazdılar. Herhalde yazınca boyları uzadı. Sonra da, Engin yazdı diye laf çıkardılar...

* * * * *

Ercan'ın üç kelimesinden biri, çok sevdiği, çok kullandığı "hıyar" sözcüğüydü. Ercan'a sorarsanız kendisinden başka herkes hıyardı. Hele Babıali... Bir gazetenin bir milyondan yukarı satmaması için hiçbir neden yoktu, ama hıyarlar bu işi bilmiyorlardı ki... Kendisine verecektiniz, bakın gazete tirajları nasıl üçe beşe katlanıyordu... Köşe yazarları hıyardı, yazıişleri müdürleri hıyarın daniskası, hele muhabir parçaları... Robert College mezunu olmayandan muhabir mi çıkardı? Bizler fahri "adam"lardık, hıyarlık mertebesinden Ercan'ın külyutmaz sezgileri ve özel lutfuyla kurtulmuş, ama adam da olamamıştık, bizleri şimdilik adam yerine koymakla iyilik ediyordu.

Ama her şey bir günde değişebilir, en sevgili çocuğu geldiği yere, hıyarlar arasına dönebilirdi... Aylarca yerlere göklere sığdıramadığı Umur Talu böyle tenzil-i rütbeye uğrayanlardan biri olmuştu örneğin. Söz fiyaskosundan sonra Cağaloğlu'ndan geçemez hale gelecekti. Babıali'nin gülücüklü intikamı acı olmuştu. Babıali'yle zıtlaşan örneklerden en son Adnan Menderes'i görmüştük, sonu hatırlardaydı. Galiba bir yayıncının ölümü de hazin oluyor. "Yayınsal ölüm"den sözediyorum. Babıali'yle zıtlaşan bir de Turgut Özal var ki, Allah bari onun sonunu hayır etsin... Okuyucu mektupları dedik, Nokta'ya haftada ortalama iki yüz kadar mektup gelirdi, içinde derde devadan gayrı ne ararsan var: Kızanlar, küfür edenler, övenler, göklere çıkaranlar, bir daha okumayacağım diyenler, borç para isteyenler, şiir yazıp gönderenler, kendisine koca bulmamızı rica edenler, penisinin boyunun kısalığından şikâyetçi olanlar, neler neler... Bunların bir kısmı seçilir ve yayınlanırdı, hakçası, yalnız övgüler de değil yergiler, tekzipler, açıklamalar da sayfaya konur, ama övgülerle yergilerin belli bir denge içinde olmasına da dikkat edilirdi. Tabii mektupların çoğu, olduğu gibi yayınlanabilecek durumda değil, milletin akıl almaz cahilliği, hele yazım kuralları, "imla" bilgisizliği bizi bunaltıyor, o zaman bir arkadaş mektupları alıp "elden geçirirdi". Bu işi birkaç ay boyunca ben üstlendim.

* * * * *

Üstlendiğim bir başka angarya, "Panorama" sayfalarıydı. Önceleri çeyrek sayfa bir küçük çerçeve olarak düşünülen Panorama giderek büyüdü, iki tam sayfaya yayıldı. Ayşim'ın gelişinden sonra da Dünya Panorama, Türkiye Panorama'dan ayrılıp iki sayfa da ona tahsis edildi, Viki ile Aydın'ın hamallığında... Amaç, geçmiş haftanın olaylarını esprili bir dille özetleyip toparlamak, Türkiye bölümünde bir de "basından yorumlar" yer alıyor, köşe yazarlarından seçme parçalar. Bir gün Arda demez mi, "Ben Adil Abi'yle görüştüm, köşe yazarlarını turnikeye sokacağız, her hafta üç kişi, her yazara belli bir sıra gelecek." "Olmaz öyle saçma iş" diye bağırmışım ki milletin faltaşı gibi gözlerle bizi seyrettiğini farkettim. Ercan da o ara Sabah grubuyla flört halinde ya, Güngör Mengi'ye arka çıka çıka anam ağlamıştı, bu turnike buluşu da fazlaydı doğrusu...

* * * * *

Bir yandan rewriting yapıyor, bir yandan da, tiyatrodan başka anlayan olmadığı için ara sıra tiyatro yazıları yazıyorum, birkaç sayıda bir "yukarıdan" emir: Güher Hanım "lanse" edilecek, aman Refik Bey'le de görüşün, moda konusunda Ercan Bey'in terzisinden demeç alınsın, Mason'lara fazla yüklenmek yasaktır, Erol Aksoy hakkında sakın ha...,

falanca Ercan'ın meyhane arkadaşıdır filancadan kredi alıyor da feşmekanla konken briç hukuku var... Yazılar Arda ile Adil'in çifte makasından geçiyor. Adil'i işin hukuk tarafı ilgilendiriyordu, dergi aleyhine dava açılması hiç hoşuna gitmezdi herhalde, "sakıncalı" olabilecek her satırı tırpanlıyor, bu arada Bülent Ecevit'i en küçük bir şekilde eleştiren herhangi bir cümlenin gözünden kaçabileceği kuşkusu uykularını kaçırıyordu. Arda'nın tutumu daha ayakaltı: Anlamadığına itirazı var. Arda aslında hepimiz için çok önemli bir ölçüydü, Arda'nın anlamadığı konulan, söyleyiş biçimlerini, bilgi kırıntılarını ortalama okuyucu da anlamayacak belli, bunun çok yararını gördük. Arda dünyanın en sevimli, en haylaz, en yüzeyde ve en zeki adamlarından biriydi. Kırkına merdiven dayamıştı ama üzerinde o 60'lı yılların çocuksu haşereliği vardı, gençliğinde Moda parklarında edindiği bazı kötü alışkanlıklardan kurtulmuş, magazin muhabirliği, gitarcılık, fotoroman rejisörlüğü derken kendini Nokta'nın başında bulmuştu. Çok önemli bir adamdı, yöneticiliğin y'siyle ilgisi yoktu ama müthiş bir denge unsuruydu, birbirinin gırtlağına sarılmaya her an hazır, her cins, her görüş ve her karakterde insan arasında barışı sağlıyor, bu gerçekten güç ortamı akıl almaz bir başarıyla idare ediyordu. Arda olmasa millet birbiriyle çoktan kanlı bıçaklı olacaktı. Sergio Leone'nin "spaghetti western"lerinden birinden fırlamışa benzerdi, sefil bir Meksikalı! Aramızda ona "Panço" derdik, Deniz Gökçe de Pekos Bill'deki "âdi Meksikalı Velasquez"e benzetirdi...

* * * * *

Çok içerdi, bir de delişmen eşinden Allah gibi korkardı. Dünya şekeri beş yaşlarında bir oğlu vardı, tam "ev eşkıyası", dergiye geldi mi ortalığı birbirine katar. Bunun ötesinde müthiş düzensiz bir adamdı, elini atsa sakalını bulamaz, masasının üzerine koyduğu kalemleri on dakikada bir kaybeder, çekmecesinden tuzluk biberlik, traş bıçağı, peksimet ve domates çıkan bir tuhaf âdem ki, ömrü boyunca boyunbağını ancak savcılığa ifade vermeye ya da mahkemeye sanık sandalyesine gittiğinde takar! Arda'nın ceketli ve karavatlı olduğu sabahlar anlardık, ya Şişli Savcısı Yurdal Bey'le görüşme var, ya da duruşma... "Prezantabl" kavramını eleman arayan şirket ilanlarında habire üretiyorlar ya, artık ne demek olduğu biliniyor, Arda Uskan işte dünyanın en "gayrı-prezantabl" adamıydı. Derbeder, karmakarışık ve çelebi bir adam ki, günde ortalama beş altı kokteyl ya da yemek davetinin hiçbirine gitmez, gidemez. Başbakan'la el sıkışsa, "wanted" diye içeri atılacak! Arda'nın üvey babası Adnan Benk, Larousse'u çıkarıyor ve Ercan'dan ayda beş milyon lira götürüyor, o zamanın parasıyla... Adnan Hoca, ya da "Ado", umman Fransız edebiyatı bilen, dünyanın en bencil ve en saygısız adamı, kendinden başka kimseyi ne seviyor ne de sayıyor. Müthiş de zengin, Arda üvey baba parasının

rahatlığıyla Nokta maaşını ucu ucuna katmış, kendini akşamları içmeye, Atari oynamaya ve Temel Gürsu'nun çekeceği arabesk film senaryoları yazmaya vermiş. Şehzadebaşı sinemalarının afişçileri iftiharla takdim ediyorlar: Hıçkırık, başrolde küçük Ceylan, eser Arda Uskan!

Aynı Arda, yazılarımı "sunduğum" vakit diyor ki: "Kusura bakma Enginciğim, bu olmaz..."
"Neden?", diyorum.
"Senin yazıda üslup var!"
Garip ama gerçek, üslup sahibi olmak Nokta'da kabahat sayılıyordu...

Adil bir başka âlemdi. İşkenceci polis Sedat Caner bizi arayıp görüşmek istediğinde telaşlanmış, casus filmlerine taş çıkartan köşe kapmacalardan, olayın üzerine giden muhabirimiz Ruşen Çakır'ın elinden İpek tarafından iş zorla alınıp kendi "ekürisinden" Can San'a verildikten ve Can ile Caner Levent'te kebapçı kapılarında birbirini kovalayıp sonunda polis memuru gizlice Gelişim'e getirildikten, ansiklopedi yayınları ve yemekhane katında, karşı binanın, Apa Ofset binasının üst katında gizlice bir odaya tıkıldıktan sonra ortalığa döküverdiği gerçeklerden dehşete düşmüştü... Adil, işkencecinin itiraflarının yayınlanmasına şiddetle karşıydı! Başımıza bela alacaktık, soruşturmalar, kovuşturmalar, mahkemeler bizi bekliyordu, ne gereği vardı bütün bunların? Cesaretiyle ünlü bir arkadaşımız değildi. İhsan Doğramacı konusunda aynı tutumu takındı. Şimdi burada, sıkı durun, yüzyılın açıklamasını yapıyorum: İhsan Doğramacı'yı İstanbul Üniversitesi'nin üzerine oturmuş, pantolonunu sıyırmış, büyük abdestini ederken gösteren o ünlü kapak, bu fakirin başının altından çıkmıştır! Konuyu ele almaya karar vermiştik, kapak kompozisyonunu nasıl eder de usturubuyla yaratırız telaşındaydık. Laf ola ortaya attım, Doğramacı, YÖK olayının gerçeği, kısacası ve "Türkçesi" neydi? Üniversitenin içine "etmemiş" miydi bu adam? O zaman en kestirmesi, İhsan Hoca'yı eylem sırasında göstermekti... Ciddiye alınacağını sanmamıştım. Gırgır olsun diye söylemiştim. Arkadaşlar pek tuttular! Salih Memecan heyecanlandı, Arda gülmekten yerlere düştü, Ercan'ın gözleri parladı. Adil'i çağırttı, Doğramacı'nın tazminat davası açacağı kesindi, davayı kazanacağı da kesindi ya, sadede gelelim, kaç milyon öderdik? "On milyon dolayında öderiz" dedi Adil. Ercan, kurt işadamı zekâsıyla ayaküstü bir hesap yaptı, bu kapağın bize sağlayacağı reklam, mümkünatı yok on milyon dolayında maliyetle gerçekleşemezdi. "Tamam , yapın" dedi, kestirip attı. Hilmi Yavuz saçını başını yoluyordu, nitekim bu kapak görüntüsüne şiddetle karşı olduğunu söyleyecek, o sayının künyesinden de adını çıkarttıracaktır. Doğramacı dava açmasına açtı. Hatta, kendisine "bağlı" koca koca purofüsürlere sayfa sayfa tepki mektupları da

yazdırtıp gönderdi, kamuoyunu birbirine kattı, sonunda davayı kazanmasına da kazandı: Kendisine dört milyon lira kadar tazminat ödedik. Ercan haklı çıkmıştı, üstelik tutar, Adil'in kestirdiği rakamın da çok altındaydı. Arda'nın bayramlık boyunbağıyla karar celsesinden döndüğü gün, yeni ve en hergelece teklifimi yaptım: Aynı resmi bir daha koyalım, yanma da, 'İşbu poponun değeri dört milyon Türk lirasıdır' diye yazalım!" Yemin etsek başımız ağrımazdı! Arda'nın bir an gözleri parladı, olur mu olurdu! Güç bela vazgeçirebildim...

'İşkence" sayılarının ilki piyasaya çıktığında hepimiz tedirgindik, kendimizi başımıza gelebilecek olmadık belalara hazırlamış çoluğumuz çocuğumuzla yakınlarımızla helallaşmış, her an "derdest" edilme endişesi içinde belirsiz yarınlara doğru yelken açmıştık. Ok yaydan çıkmıştı bir kere. Ama Sedat Caner'in anlattığı şeylerin, tarihimizde bir dönüm noktası olacağını biliyorduk, hayatımızın en önemli, en kritik birkaç gününü yaşıyorduk, asmaya götüreceklerini bilsek başka türlüsünü yapmak da elimizden gelmezdi, gazeteciydik, aydındık, namusluyduk ve vatanseverdik. Görevimizi yapmıştık, ucunda ölüm olsa gene yapardık. Kopan kızılca kıyamet hatırlardadır. Ve Nokta dergisi, bir tek bu haberiyle bile Türk basın tarihindeki, Türk demokrasi tarihindeki, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi'ndeki onurlu yerini almıştır. Bu onuru paylaşmış olmak, bugün dönüp geriye baktığımda, Nokta'da iki buçuk yıl boyunca döktüğüm teri, sömürülen emeğimi, karşılaştığım, Çölaşan'ın deyimiyle "puştlukları", hepsini hepsini bir kalemde unutturuyor... Ve işte burada tekrarlıyorum: Sedat Caner'in anlattıkları, virgülüne kadar kendi aktardıklarıdır. Ne bir kelime eklenmiştir bunlara, ne bir kelime çıkarılmıştır. Memecan'ın fırçasından çıkan Filistin askısı, bok çukuru vb. gibi resimler, bütünüyle Caner'in uzun uzadıya ve ayrıntılı anlattığı gerçeklere uygun çizilmiştir, vaktiyle İçişleri Bakanlığı yapan, şimdilerde TBMM Başkanlığı yapan bir zatın ileri sürdüğü gibi, vaktiyle Başbakanlık yapan, şimdilerde gene Başbakanlık yapan ve korkarım daha uzun bir süre de hem Başbakanlık hem Cumhurbaşkanlığı yapacak bir başka zatın ortaya attığı gibi düzmece, yalan, hayal ürünü ya da "kökü dışarıda" numaralar değildir. Bu görevin onuru bütün Nokta perendebazlarını temize çıkarıyor; hepsini bağışlıyorum şimdi, kıskançlıkları, çekememezlikleri, kazılan kuyuları, nankörlükleri, rezillikleri, hepsini... Pazar sabahı dergi piyasaya çıkmıştı. Pazartesi ve salı günleri Ercan yanına yaklaşılmaz haldeydi, nasıl bir sinir gerginliği, nasıl bir tedirginlik, hangimiz aynı durumda değildik ya... Sanırım çarşambaydı, Güneş gazetesi Sedat Caner'i bulup konuşturdu. Aldığımız derin nefesi tarif mümkün olsaydı, bütün gökyüzünü içimize çektik derdim... Ama bu sinirin bir kurbanı da olacaktı elbet. Bizim Nesrin'cik, en az maaşı alan, en çok çalışan,

pazartesi sabahı "Böyle bir dergide çalışmakla iftihar ediyorum" diye haykıran Nesrin, Ercan tarafından kapının önüne kondu. Nesrin, İçişleri Bakanı Akbulut'un basın toplantısına görevli olmadığı halde gitmiş, hiç üstüne vazife olmadığı halde de bakanla tartışmaya girmiş. Akbulut Ercan'ı arıyor, "Beyefendi, muhabirlerinize biraz çeki düzen verseniz..." Nesrin hemen o gün kapı dışarı.

* * * * *

İşkence haberinin yarattığı büyülü dalgalanma üzerine Batı basınından biri geliyor, biri gidiyor, Arda Uskan'la görüşmek isterler, Arda kaçar, Gülay iki kelime yabancı dili biraraya getiremez, iş fakire düştü. Yabancı meslekdaş ağırlamaktan anam ağladı. Bu arada CIA'dan KGB'sine her çeşit adam da Gelişim Yayınları kapısını aşındırıyor, isimleri lazım değildir. Sarkık sarı bıyıklarıyla gazeteci kılığında KGB teğmenleri, sırık gibi boyları, şaşkın bakışlarıyla CIA fedaileri "ahbabımız" oldu çıktı!

* * * * *

Arda'ya başlıca iki çeşit ziyaretçi geliyor. Taksit senetlerinin ödenmemesinden sızlanan Beşiktaş'ta beyaz eşya satıcısı Hüseyin, bir de iadeli taahhütlü mahkeme celbi getirip götüren postacılarla polis memurları... Daha sonra bunlara "Kocam hakkında nasıl bunları yazarsınız?" diye kapılara dayanacak Cem Mansur'un eşi Lale gibileri de eklenecektir. Lale, Şanar Yurdatapan'ın kardeşi, Şanar da Arda'nın arkadaşı ya... Yan yana oturuyoruz, karşı karşıya da sayılabilir, benim sağ tarafım Arda'ya dönük, birlikte rejim yapıyoruz, içkiye ara vermişiz, evden getirdiğimiz peynir ekmek domatesle idare ediyoruz, Ercan da tam yemek vakti gelip önümüzdeki masaya çöküyor ve hani o hiç eskimeyen püsküllü siyah mokasenlerini ekmek peynirimizin içine uzatıyor... Patron ya, uzatır. Günahını almayalım, ikide bir beni evlendirmeye kalkardı. Batı anlamında bir kapitalist değil, feodal bir senyördü Ercan, adamı boğaz tokluğuna talim ettirir ama arada bir şişe Fransız konyağı gönderir evlatlarım içsin için, ya da bir milyon lira hediye edip Paris'te tatil yaptırır da keyfine göre maaştan yüz bin lira kaparoz etmeyi kâr sayar. Bir ara iş edinmişti, , durup durup bu fakire kız beğenemiyor, sonunda, gene ismi lazım değil, Gelişim'in en güzel gözlü duluna taktı, "Niçin bununla evlenmiyursun? Beğenmiyur musun?" Beğenmesine beğeniyordum da, arkadaşımdı, üstelik ikinci evliliğinden yeni kurtulmuştu.

* * * * *

Gelişim Yayınları bir "müessese" değil, Ercan Bey'in dükkânıydı. Nokta

da bir siyasi ya da sosyal kavga, mücadele organı değil, Ercan'a para kazandırmak amacıyla çıkan öyle bir dergi işte. Ara sıra aklım giderdi, "Yahu, Allah geçinden versin, Ercan'a yarın emr-i hak vaki olacak olsa, üçüncü günü burası batar..." Öyleydi. Nokta'ya bir eski Akis ya da Kim, yeni bir 2000'e Doğru, bırakın onları bir Yeni Gündem vehmedip katılan arkadaşlar birkaç haftada hayal kırıklığına uğruyorlar, kimisi sesini kısıp verilen işi götürüyor, kimisi bohçasını toplayıp kaçıyordu... Ama Ercan'a Nokta'nın keyfi ve prestiji de yetmiyordu. Başlıca tutkusu gazete patronu olmaktı. Oldu da. Öteden beri bunun düşleriyle yaşardı. Kırk yedi yaşına vardığı günlerde artık tutkuları aklının önünde gitmeye başlamış, tıpkı bir eski Yunan tragedyasında olduğu gibi, "hubris" vakti, dönüşüm noktası, sonun başlangıcı, inişe geçiş yaklaşmıştı. 1967'de sınıf arkadaşı, eski akrabası İsmail Cem ile haftalık "ABC" gazetesini çıkarmışlar, yürütememişler, 1976'da günlük Politika ile ikinci bir serüvene atılmış, bunun da arkasını getirememiş, satıp savıp güç bela kurtulmuştu. Çok "işadamı" bir yanı vardı, sürekli bir şeyler yayınlar, tutmayacağını görünce hemen kapatırdı, çalışanlarını da gönül rahatlığıyla kapının önüne atıverirdi. Gelişim tarihine bakılırsa, Ercan'ın çıkardığı on yayından üçünü tutturabildiği görülür. Bayan gazetesi, Tat dergisi, Gelişim Sinema, Onyedi, daha birçokları hep Ercan'ın bu gerçekçi tutumunun kurbanı olmuşlardı. Finansman müdürü Ümit de (Umar) sıkıyı görünce "kapatalım" fetvasını veriyor, Ercan da kimsenin gözünün yaşına bakmadan kapatıveriyordu. Nasıl yaşatacağını, ne edip de tutturması gerektiğini pek düşünmezdi, kimse ondan daha zeki ve daha akıllı olamazdı ya, onun aklının kesmediği konularda kimin görüşünü alacaktı ki...

Söz de böyle gitti. Ne pahasına olursa olsun bir gazete çıkarmak istiyordu, gazete patronu olmak baldan tatlıydı. Öyle ya, Nokta'yı herkes ilgiyle alıp okuyordu ama Nokta'nın bir günlük gazete ağırlığı yoktu. Basın toplantısı yaparlar, bütün gazeteler çağırılır, Nokta'yı hatırlayan çıkmaz. Kenan Evren basın turuna çıkar, bütün gazeteleri dolaşır, Nokta'ya uğramaz, Çankaya'da davet verilir, bütün gazete patronlarıyla yöneticileri orada, bizim Ercan'la Arda Ece Bar'da! Başbakan dış geziye çıkar, herkes uçakta, Ercan, Park Şamdan'da! Çatlıyordu, kıvrım kıvrım kıvramyordu. Sonunda kararını verdi, Sabah ve Yeni Asır grubunun sahibi Dinç Bilgin'i kafakola alacaktı. Erol Aksoy'un da nakit parayla katılması söz konusuydu. Kimin kimi kafakola aldığını iki ay içinde görecektik, 8 Kasım 1987 günü "sezaryenle doğan" Söz'ün ikinci ayı dolmadan beş katlı Gelişim binası satışa çıkmış, Bodrum'daki villa ile teknenin de elden gideceği söylenir olmuştu. "Ercan geldiği yere döner," deniyordu, "Nişantaşı'nda bir apartman katı kiralar, bilmemne ansiklopedisi çıkarmaya başlar, anladığı işe, fasikülcülüğe abanır ve günün birinde, 2000 yılı

dolaylarında bir gazete çıkarmak umutlarını yeşertmeye koyulur..."

Gözü kararmıştı bir kere. Bilgin'in cebinden büyük paralar dökerek Babıali'nin büyük isimlerine çengel atıyor, bir gün geliyor, "Çetin Altan, Uğur Mumcu, Melih Aşık kadroda çocuklar" diyor, hiç kimse gelmeye yanaşmayınca ertesi gün tozu dumana katıyordu: "Köşe yazarı da neymiş? Dünyanın hiçbir yerinde kalmadı köşe yazarı... Engin bir otursa dört tane Melih Aşık sıçar!..." Yerin dibine geçiyordum. Sonunda, ayda ortalama bir buçuk milyon gibi ücretlerle Babıali'nin C kadrosuna fit oldu. Çocuklar son derece iyi niyetliydiler, üstelik o güne kadar iki yüz üç yüz bine talim ettikleri köşelerinde birdenbire "keşfedilmiş" olmanın heyecanını yaşıyor, Ercan'ın ucunu gösterdiği havucun etkisiyle kendi gazetelerinin "aman gitmeyin, kalın, bu işin sonu karanlık, alın size şu kadar zam" tekliflerini burunları havada geri çeviriyorlardı. Ercan'ı tanımıyorlardı...

Farklı bir gazete çıkarmak istiyordu. Zurnanın zırt dediği yer de işte bu "farkın" ne olacağıydı... Kafasında hiçbir somut proje yoktu, farklı bir gazete çıkarmak istiyordu, o kadar. Kökü hayli derinlere işlemiş Amerikan hayranlığının getirdiği fütursuzlukla, önüne örnek diye şu meşhur USA Today gazetesini almıştı. Bu da ne menem şeydi ki, Hürgün onu taklit etmiş batmış, Yeni Asır onu taklit etmiş batmıştı yahu... Hiç laf dinlemiyordu. Gazetecilikten az buçuk anlayan bütün yakın çevresini gücendirmiş, kendi kafasının dikine gider olmuştu. Biraz kuşku ve karamsarlık belirtisi gördüğünü toplantıya bir daha çağırmıyordu. Bir yandan da, paçasının dibinde her zaman bulmaya bayıldığı dalkavuk taifesi onu kıskıvrak bilmemne sarmasına almışlar, "En büyük Ercan" çığlıklarıyla yağlama yıkama servisine hız vermişlerdi. Aradığı da buydu işte, her an, her koşulda zekâsına, beynine, kültürüne, yakışıklılığına hayranlık belirtecek yağcı takımı... Farklı gazetenin ne olacağını, nasıl olacağını çocuklara bir türlü aktaramadı. Kendisi bilmiyordu ki onlara anlatsın. Umur Talu, Mehmet Yaşin, Erhan Key, Deniz Som, Vahap Munyar, Reha Öz ekibi panikteydi, her biri kendi alanında yetenekli adamlar Ercan'ın yöneticiliği, daha doğrusu yönetmeyiciliği altında ne yapacaklarını şaşırmışlardı. İş gidip "sıkılmış portakalın davası olmaz" manşetiyle Türkiye'nin meyve ihracatının sorunlarını irdelemeye, "belgeleri açıklıyoruz" manşetiyle bundan sekiz yıl önce yayınlanmış ve Hachette'te satılan cep kitaplarından tercüme yapmaya dayanmıştı...

Söz, çıkmadan önce topu topu üç prova baskı yapabildi. Üçü de birbirinden beter baskılar Dinç Bilgin'den titizlikle saklandı. Bu aşamada Ercan'ın yapacağı tek akla yakın iş, vazgeçtim, erteledim deyip geriye saymayı durdurmak, birkaç ay nefes alıp sonra belki de her şeye yeniden sıvanmaktı. Yapmadı. Yapamadı. İhtiras aklın

önünde gidiyor, düştükçe daha da düşmeye kendisi çabalayan "kader kurbanı" kadınlar gibi, Ercan felakete bodoslamadan dalıyordu! 6 Kasım'ı 7 Kasım'a bağlayan gece kopan fırtınayı uzun uzadıya anlatmaya gerek yok, Dinç Bilgin'in "Bırakın bu işi profesyoneller yapsın, haydi Zafer, sıva kolları" dediği, Ercan'ın sapsarı kesildiği rivayet ediliyor. Sonra ikisini, yılbaşından hemen önce, ünlü "Doruktakiler" kokteylinde gördüm. Ercan, o yeri göğü titreten anlı şanlı büyük patron, ellerini göbekten kavuşturmuş, yüzünde sahte ve buruk bir gülümsemeyle Dinç Bilgin'e bir şeyler arzediyor, Bilgin de purosunu çekiştirerek yarım kulak dinliyordu. Bu günü görmek istemiyordum, bu günü görmemek için ben kötü olmuştum...

İlk gün iki yüz yetmiş bin satan Söz, düşe düşe on bin sınırına dayandı. İstifa eden gitti, kovulan kovuldu, Ercan günde on beş milyon lira kadar cepten harcayarak gazetecilik öğrenmeye devam ediyor. "Biz de bu işi şimdi, yaparak öğreniyoruz" demişti. Harvard'a gitse daha az masrafla diploma alırdı herhalde...

Söz kadrosu daha başından sakat kurulmuştu, iki grup vardı, dışarıdan transferler ve Nokta'cılar ya da Gelişim'ciler. Hıncal ile Duygu o güne kadar Erkekçe ve Kadınca'da yaptıklarını yapacaklar, Hıncal fazladan Cıımhuriyet'teki köşesini bırakacaktı. Onlar açısından fazla sorun yoktu, kişilikleri, kimlikleri, yetenekleri çoktan belliydi, daha da iyisini yapamamaları için neden de yoktu. Bizi asıl kendi mutfak arkadaşlarımız ürkütüyordu: Ayşim Alpman iyi bir radyocu, televizyoncu olabilirdi ama gazetecilikle uzaktan yakından ilgisi olmayan bir hatundu, Işık Alumur'u boşu boşuna küstürüp kaçırdıktan sonra Ercan onu lök diye Nokta'nın dış haberler servisinin başına oturtmuş, çiçekler böcekler gönderip yağlamış yıkamış, servisin bütün yükünü taşıyan Aydın Demirer sinir krizlerine garkolmuştu... Aydın ile Viki (İzrail) sessiz sedasız, it gibi çalışan, müthiş başarılı çocuklardı, bir ara Moris Gabay, bir ara Kıbrıslı Semra Galip gelip dış haberlere takılacak olmuşlar, Ayşim onları "yaşatmamıştı"... Ayşim gazetenin dış haberlerini yönetecek, yani yönetemeyecekti. İpek Çalışlar için arife tarif gerekmezdi, Söz'ün yaşadığı günler boyunca yaşanan bütün kavgalarda onun imzası vardı. Salih Memecan önüne USA Today'ı alıp parlak pikaj kartonuna kuşe kâğıda yabancı dergilerden kesilmiş fotoğraflarla mükemmel sayfa eskizleri döktürüyor, sonra da üçüncü hamura Demirel'in kellesini görünce irkiliyordu gazete çıktığında, iyi karikatürcüydü ama berbat bir sayfa sekreteriydi! Ayşenur Arslan, Nokta'da "Günlerin Getirdiği" sayfasını ve derginin sonundaki testleri yapardı, kırk yaşına doğru kendini ilkokulu bitirmeye hazırlanan bir erkek çocukla birlikte yalnız -ve mutsuz- bulan binlerce kadından biriydi, saldırgandı, ihtiraslarına da sınır yoktu, başbakan yapsan kraliçe olmaya kalkardı, Ayşenur gazetede dedikodu sayfası yapacaktı.

Yaptı da yapamadı.

Murathan Mungan içlerinde en talihlisiydi, Ercan nedense Murathan'a tapıyordu... Murathan, Ayşenur'un bitmez tükenmez kulis faaliyetleri sonucu Şehir Tiyatroları'ndaki dramaturgluk görevinden transfer edilmiş, amansız paralar kaldıran ve de son derece yetenekli, azıcık kıl, azıcık "mülayim" ama iyi bir şair ve yazardı, sanat sayfası ona emanet edilmişti. Nokta'da. Bencileyin rewriting ile işe başlayan Ahmet Turan Altıner, o bütün zamanların gelmiş geçmiş en bilgili, en çılgın ve en tatlı adamı ekleri ve televizyon sayfasını yapacaktı; dünyanın en tatlı palavracısı, elli lira için elli dümen çeviren ama kalbi tertemiz, pırıl pırıl Ergun Hiçyılmaz, Ergun Baba da yurt haberlerine bakıyordu... Atilla Gökçe, olan bitenler yüreğine vurup enfarktüs geçirene kadar spor sayfasının başındaydı, Duygu'nun ekibinde de Kadınca'nın bomba kızları, Şima, Serpil, Seda ve Leyla.

Ekonomi sayfasını Mustafa Sönmez yönetecek, günün birinde Ercan'dan fırçayı da yiyecektir: "Yavrucuğum, sen böyle solcu sayfalar yapıyursun, ben de işadamlarından reklam alamıyurum..." İpek yönetiminde Dürin Ababay, Güldal Kızıldemir, Nadire Mater ekibi özel haber çıkaracak; farklı gazete ya, "rutini" izlemeyecek, özel habere yaslanacak, böylece ikinci gazete olmaya razı, her gazetenin okuyucusundan biraz çalarak "bok gibi" satacak!

Öyle olmadı. Kızlar özel haber mözel haber çıkartamadılar. Nokta'da iş yürüyordu, bir bomba patlatıp beş hafta üzerine yatmak, seks meks, İslam mislam durumu idare etmek haftalık yayın organında mümkündü, nitekim böyle de yapılıyordu, ama günlük gazetenin ne olduğunu Ercan başta olmak üzere kimse bilmiyordu ki... Özel haber birimi dağıtıldı, Güldal ile Nadire kovuldular. Ocak ayının ilk günlerinde, ne hikmetse hep de Ercan'ın tu kaka ettikleri, bu fakir, Nadire ve Güldal, Çağdaş Gazeteciler Derneği tarafından "yılın gazetecileri" seçildiklerinde, Ercan buyurmuş ki: "Ahmet Abakay hıyarın biridir". Söz'ün en akıllıca transferi Latif Demirci'ydi, çocuğun dört dörtlük karikatürleri çeyrek sayfanın yarısı boyutuna indirgeniyor, piç ediliyordu. Ne piç edilmiyordu ki? Ersin Salman'ın su içinde seksen doksan milyon lira kâr götürdüğü reklam kampanyasında ağır toplar, diyelim Duygu, diyelim Hıncal "satılmıyordu". Ersin, Ercan'ın tıynetini anlamış, Söz'den matah bir iş çıkmayacağını da görmüş, parayı kapıp gitmişti;

Ercan, reklama inanmayan, reklam işini kendi kendine, ya da kurduracağı "house agency" tabir edilen reklam ajansıyla halledebileceğini sanan takımındandı. Bu kafayla gittiği için evlere şenlik reklam kampanyasıyla Büyük Larousse altmış bin satış rakamı

dolaylarında kalıveriyor, AnaBritannica "malı götürüyor", bu kafayla gittiği için Ajans Ada'nın Söz kampanyası yerlerde sürünüyor, ama Ercan en küçük bir eleştiriye pat, cevabı yapıştırıveriyordu: "Sen beni sevmiyursun!" Oysa seviyordum. Hâlâ da seviyorum. Hem kızıyorum, hem seviyorum. Bir gün geldi, "Sen," dedi, "William Faulkner'ı sever misin?" Gözlerinin içinde gizli endişeler. "Yok," dedim, "Faulkner üzerine işte doktora tezi falan yapılır." Ferahladı. "Ya Francis Scott Fitzgerald'ı?" "Aa, bakın," dedim, "onu çok severim." Sevindi. Bir başka gün de tutturdu, "Sen, 'Gülün Adı'nı sonuna kadar okuyabildin mi? Duygu okuduğunu iddia ediyor." Duygu'ya çok kızmıştı. Kendisi bitirememişti, kimse de ondan daha uyanık olamazdı ya... Ercan'ı üzmek istemedim. "Okumadım sonuna kadar" dedim. Gene sevindi. Ondan daha aydın değildim! Oysa onu haketmediği kadar çok seviyordum, hâlâ da...

* * * * *

Söz, tutmadı. "Yuppie"lere seslenmek isteyen bir gazeteydi. Ercan kendini yuppie saydığı için bütün Türkiye'yi de baştan aşağı yuppie dolu farzediyordu, ülkemizdeki toplam yuppie sayısının taş çatlasa üç bini bulacağını üzülerek anlayacaktı günün birinde. Bu arada Dinç Bilgin ve Sabah grubunun şeytani bir plan peşinde olduklarını, bütün bu dümenin Ercan'ın elinden avucundan Gelişim'i ve hatta külotunu da almak için tezgâhlandığım ileri süren münafıklar türeyecek, Ercan, kanının son damlasına kadar savaşa kararlı, gazeteyi çıkarmaya devam edecekti. "Aslında ben kapatmayı düşünmedim değil, ama Dinç devam et diye ısrar ediyor" lafını ağzından kaçırmasa iyiydi ya, neyse... Dahiyane fikirleri vardı. O parlak zekânın nasıl olup da bu kadar karardığına bir türlü akıl erdiremiyordum. Bir gün gelmiş, şu ünlü pazartesi toplantılarından birinde, "Buldum çocuklar," demişti, "Abdi İpekçi'nin katilini meydana çıkaracağız" Nasıl yapacaktık bunu? Katili bildirene yüz milyon papel ödül ortaya koyarak... Ayrıntısına girmek istemiyorum, bilen ve de satır arasını okuyan biliyor, gerçekten mükemmel bir reklam ve halkla ilişkiler buluşuydu, al okulda örnek diye okut.

* * * * *

Bana güvenmişti. Ben de onun yüzünü kara çıkarmamıştım. Bir yandan haldır haldır rewriting yapıyor, bir yandan "İzlenimler" yazıyor, bir yandan her hafta Deniz Gökçe'nin getirip bıraktığı spor yazılarını elden geçiriyor, bir yandan da Panorama sayfasını yürütüyordum. Bütün bu işleri gülünç bir para karşılığı üstlendiğimi söyleyip sızlanacak olmuş, "Ama şöhret kazanıyursun" cevabını almıştım. Doğruydu. O güne kadar kimse bana böyle bir olanak

sağlamamıştı (bir ara Dünya'da Nezih Demirkent hariç). Ercan olmasaydı, ne bu yazılar olurdu, ne de şimdi elinizde tuttuğunuz şu kitap. Buna karşılık, bazı şeyleri görmezlikten gelecek, ya da düpedüz görmeyecektiniz: Geleneksel "Doruktakiler" anketinde neden her yıl Sayın Güher ve Süher Pekinel'in seçildiğini, neden Nevzat Çelik'i işaretleyen okuyucu mektuplarının çöpe atıldığını, neden Bülent Şemiler adlı harika çocuğun göklere çıkarıldığını, neden biz hafta sonu Kadıköy'e geçecek vapur parası denkleştiremezken üstadın her hafta uçakla Münih'e hovardalığa gidebildiğini... Sıkı sosyal demokrat Ercan'ın neden sendikanın "s"sini Gelişim'in kapısından içeri sokmadığını... Adil'in Tarabya sırtlarındaki dayalı döşeli denize nazır dairesinin parası açıktan tıkır tıkır ödenirken bizim neden kiralık ev aramaktan çoktan umut kestiğimizi, neden üç kişiye yüzde yüz, geri kalanlara yüzde otuz beş yılbaşı zammı yapıldığını, falanı filanı artık sormamak gerekiyordu.

* * * * *

Gazete işlerine hiç kalkışmasaydı... Nokta'yı elden geçirip forma arttırsaydık, bazı bölümleri daha da zenginleştirseydik, kadroyu biraz takviye etseydik, karnımızı doyursaydı... eh, teyzem de hayatta bazı şeylere sahip olsaydı dayım olurdu!

* * * * *

26 Şubat 1988 günü gazetelerde tek sütuna, ufacık bir haber, kimisinde Anadolu Ajansı çıkışlı: "Yayın hayatına geçen kasım ayında başlayan Gelişim Yayınları ile Sabah Grubu'nun ortaklaşa çıkardıkları Söz gazetesi yayımına haziran ayına kadar ara verdi. Üç ayı aşkın bir süredir çıkartılan Söz gazetesi çalışanlarının iş anlaşmalarının feshedilmeyeceği, Gelişim Yayınları bünyesine alınacakları bildirildi. 1988 haziran ayı içinde yapılacak yeni düzenlemelerle gazetenin tekrar yayın hayatına gireceği öğrenildi."

Ercan hem kendini kandırmakta, hem kamuoyunu kandırmakta berdevam... Kimse kovulmayacak dendiğinden yirmi beş gün önce, yirmi altı kişi kapı önüne bırakılmış. Önceki ay başında kovulanların sayısı daha da fazla... 8 Kasım 1987 günü 270 bin kadar basan, 200 bin kadar satan Söz, hayatta son günü olan 25 Şubat 1988 günü 2700 kadar satıyor, satmıyor da "protokola dahil zevata" gönderiliyor, Basın Yayın Genel Müdürlüğü, Milli Kütüphane, bakanlıklara yani... Gazetede kala kala beş-on kişi kalmış, onlar da zaten Hıncal, Duygu gibi demirbaşlar. Gazete çalışanlarının iş anlaşmaları feshedilmeyecek... "Elde zulmetmeye adam kalmamış", çalışan olmayınca fesih de olmaz elbette!

Ercan'ın zor durumlara yuvarlandığı, binayı satışa çıkardığı, yakında Bodrum'daki villanın, teknenin de elden gideceği söyleniyor ya, Gelişim'in büyük bölüm hissesini İsviçre kaçağı Kemal Horzum'a sattığı ileri sürülmüştü. Bir kısmını da Selahattin Beyazıt almış! "Emlak Kredi Bankası'nı 80 milyon dolar dolandıran Horzum haziran ayında karşınıza gazete patronu olup çıkacak" dedikodusu aldı yürüdü... Yahu bizim bildiğimiz Ercan İsviçre'ye hovardalığa gider, bir de, sözüm meclisten dışarı, her ortalama vatansever Türk işadamı gibi paracık transferine mi acaba (?) Demek iki viski kadehi ile iki dilber dudağı arasında Horzum'la iş bitiriyormuş da bizim haberimiz yok!...

Ama iyi direnmişti. Kırk dokuz gün yaşayan Hürgün'ün acı anılarıyla dopdolu, Söz'ü daha fazla, tam tamına yüz on gün sürdürmeyi başarmıştı... Aslına bakılırsa çok daha önce kapayıp, kapı önüne bıraktığı çalışanların taksiratından da elini yıkayıp kurtulacaktı ya, gerek Dinç Bilgin'in "devam oğlum Ercan" yüreklendirmesi, gerekse Basın İlan Kurumu'na karşı taahhütlerini yerine getirme, yani almış olduğu resmi ilanları yayınlama zorunluluğu işi götürmüş götürmüş 25 Şubat'a kadar dayamıştı.

Şubat başlarında büsbütün sinirli, büsbütün terelelli bir adam olmuş çıkmıştı. Görüşmüyorduk, ama ortak berberimiz Nişantaşı'nda Hacı kanalıyla haberlerini alıyordum... Bir de Arda Uskan'a Arif'in Meyhanesi'nde rastladıkça... Arda'nın sarhoş kafayla itiraf ettiğine göre, laf arasında Ardıç kuşu, Ardıç ağacı, Ardıç tohumu gibi sözlerin geçmesine bile dayanası yokmuş. Ayrıldığım sıralar Arda'nın kendi köşesinde "arkadaşımıza yazarlık hayatında başarılar dileriz" yollu ifadesi üzerine kızmış köpürmüş, "bu herif için böyle iyi niyetli, saygılı, ölçülü sözler nasıl yazarsın" diye esip gürlemiş... Elinden de başka bir şey gelmiyor... Açığım, ek yerim yok ki arkamdan adamlarına yazılar döşendirsin, eşcinsel meşcinsel değilim ki hakkımda çok gizli "ifşaatta" bulunsun!... Kendisine karşı çıkılmış olmasını, çalıştırdığı bir "hıyarın" hakkını arama cüretini gösterebilmiş olmasını, adamlarından birinin "yok o öyle olmaz Ercan Bey, böyle olur" diyebilmesini hazmedemiyor... Ercan öylesine tozutmuş ki, berber Hacı'nın dükkânında bile ortalığı kasıp kavurur olmuş. "Saçımı çok kısalttın, elegan bir erkeğin berberden çıktığı belli olmamalı, size bunları bir türlü öğretemedim gitti" diye durup durup köpürüyor, çırak çocuklardan biri dedi ki: "Abi, bu galiba bunları Avrupa mecmualarında okuyup okuyup gelip bize satıyor.:." Üzücüydü. O kibar, o saygılı, efendi adam gidecek, yerine böyle, Kemal Tahir'in deyimiyle "yetiştiğine dalar da yetişemediğine pabucunu fırlatır" bir adam gelecekti demek ki. Kolay mı, dünyası yıkılmıştı. Gazete patronu olmak çocukluğundan beri beslediği düştü. Yaklaşık on yılda bir bu işe soyunuyor, beceremeyince kırılıp bozuluyordu, işte nah buraya

yazdım, 1995 yılı dolaylarında yeni bir gazete çıkarmaya heveslenmezse yüzüme tükür! Bu arada olan çalışana oluyormuş ne gam?

* * * * *

Gene akşam erkenden çöküyor, ortalık sis gibi cıgara dumanına bulanıyor mu acaba? Camlardan kirli buğular usul usul yürüyor, duvardan duvara halı üstleri kırpık kâğıt, konyak şişesi ve açılmış atılmış mektup zarfı doluyor mu? Sungu gene saçı sakalı ağarmış olarak Pink Floyd, Duran Duran ya da Dire Straits dinleyip milletin hışmını üzerine çekiyor, "Yahu koysana şuradan bir Wolfgang Amadeus!" çığlıklarıyla protesto ediliyor mudur? Gülay, günaşırı değiştirdiği saç modeliyle övgü bekliyor, "Biliyor musun, seni çok beğenen biri var, ama adını söylemem" diye işletilince kızarıp telaşlanıyor mudur acaba?

Gene bütün hafta yatıp perşembe ve cuma geceleri sabahlanıyor mu çocuklar? Cuma geceleri salamlı sandviç ve pasta geliyor mu, ya da Şanlı Kebapçı'dan İskender, bir buçuk olacak? Çıtı pıtı sekreter Fındık Yasemin oradan oraya koşturuyor, Berrin telefon ve teleksten bunalmış ağlıyor mu, Berrin, o bütün kızların en cicisi? Mahmut, İran'da tutuklu kaldığı haftalar boyunca kaderine terkedilmiş, aranıp sorulmamış olmanın acısını unutabildi mi? Arda Mahmut'un gözlerinin içine, ta içine bakabiliyor mu? Ya Adil? Adil'in eski, Arda'nın yeni odasında kapıyı sıkıca kapayıp Cicciolina'nın sanat filmlerini seyrediyor musunuz gene? Hani üzerinde "Başbakan'ın Basın Toplantısı" yazan video kasetleri?

Ali Boratav homur homur homurdanıyor, Serhat Öztürk yeni koyuverdiği sakalını sıvazlıyor mu? Mehmet Yalçın (babası meyhane arkadaşımdır) iki dirhem bir çekirdek, lacileri ve kravatıyla herkesi esir alıp bayıltıyor mu eskisi gibi? Ayşe Baştürk, çılgın Ayşe, oradan oraya kendini atıp en umutsuz haberleri şıp diye çıkarıyor mu? Şaziye, Ercan'ın kabalıklarına ağlıyor, Emin ile Haşmet yazıişlerinin ortasında gazete askılarının sopalarıyla kılıç dövüşü yapıyorlar mı? Artık kendilerine "Oha beyler!" diyecek bir Engin de yok... Levent Tayla'ya "Hadi bakalım, benim masanın üzerinden ufak ufak naş" diye posta koyacak, canı sıkıldığı zaman bağırıp çağıracak, "Ne yapalım, delidir ama zararsızdır" şeklinde göğüs geçirmelerle kendisine katlanılacak bir Engin kalmadı ki... Aydın İtalyancayı ilerletebildi mi sevgili Ayça? Mihail'den telefon geliyor mu, Yağmur bana selam söyledi mi? Frango ne âlemde?

Tahsin Emmi bin beş yüzüncü gezintisini bitirip nihayet sayfa çizmeye

oturuyor mu gecenin ikisinde? Nilgün pipo içiyor mu gene, Paris'e uzanmıyor mu bu yakınlarda, kitap ısmarlayacaktım, sizleri opera aryaları sevmeye ikna etmek üzereydim, az kalmıştı, belki kaset de getirir... Nejat ile Elif gene kedi köpek gibi bir dövüşüp bir barışıyorlar mı? Erzade Rodos'a gidebildi mi sonunda, Ümit, Deniz ve Batu gene boyunlarında makineleri geziniyorlar mı?

Safa Kaplan sakalını kesmemeye niyetli mi, "foter" şapkasıyla Mösyö Levi'ye benzediğini şuna bir söyleyen çıksa...

Koşun, pikajdan resimaltı yazmaya çağırıyorlar, gelirken bir iyilik edip çay da getirir misiniz? Alper, telefon! Sungu Abüü, beni arayan oldu mu? Deli Ziya'nın maceralarını bensiz izlemek zorundasın artık... Hümüş nerelerde Hümüş, Hümeyra Özalp canım, gazeteye geçti geçeli bizi unuttu kâfir... Kusura bakmayın çocuklar, yazarınız duygusaldır ama işte böyle en olmadık zamanda iki damla yaşını siler de kendini toparlar, her şey kaldığı yerden devam edebilseydi keşke, keşke her şey başka türlü olsaydı...

Benden selam söyleyin Nokta'ya... Her ne kusur işledikse affetsin, bizi de unutmasın... Vay canına, kaderde Nurcan'lar, Şule'ler, Alâ'lar, Itır'lar, Sabir'ler, Işık'lar, Nermi'ler, Yetkin'ler, Naci'ler, Can'lar kervanına katılmak varmış... Malum ya, fakir az biraz nostaljiktir!

Şimdi, "İzlenimler"den seçmeler....

SERGÜZEŞT-İ PARK OTEL yahut AYASPAŞA CİNAYETİ

"Yassah," dedi kapıcı. Yıkıntıyı gezmek, suret almak yasaktı. Sonra cıgara tutup sohbete oturduk. "Yok" diyordu, "Fon Papun bilmem. Yahya Cemal de bilmem. Namık Kemal'i bilirim. Etnan Menderez mi? İrahmetliyi kim tanımaz?"

Danimarkalı foto muhabiri Erik Hansen, Türkiye'nin, hele İstanbul'un "çok heyecan verici" olduğunu söylüyordu. Aynı kanıdaydım. İstanbul aynı zamanda hüzün vericiydi. Bir vakitler Park Otel olan taş-toprak arasında geziniyorduk. Kapıcı kovalayınca arka sokağa dalmış, sıra bekleyen taksi sürücülerinin, abdest alan cami müşterisinin, top oynayan mahalle afacanlarının arasından süzülüp yıkıntılara girmiştik. Ortalıkta hafiften bir "Berlin 1945" tadı... Öbür yanda, ölü ve kirli pencereler, ıssız odalar, bir zamanlar güvercinlerin rakı kadehlerine ve leblebi tabakçıklarına saldırdığı bar balkonunda kimsecikler yok... Park Otel bırakılmış...

Kapıcı gitmiş, Mengerler Turizm müdürü Şakir Karpat'a dert yanıyordu: "Kazatacılar beyim. Ne ararlar bilmem."

Nostalgia Express kalkıyor

Geçmişi arıyorduk. Erişebildiğimiz yakın geçmişi. Daha öncesi zaten sisler altındaydı. İtalyan Sefiri Baron Blanc'ın mezarlığa ve manzaraya karşı konağı 19 bin Osmanlı altınına imparatorluğa satılmış, Abdülhamid de burayı Hariciye Nazırları Rezidansı'na çevirmişti. 1895'te Tevfik Paşa Berlin Elçiliğinden dönüp geldiğinde buraya yerleşmiş, 1897 Dömeke zaferinin şerefine "Ulu Hakan" konağı, paşaya ihsan-ı şahane edivermişti... Paşanın Tophane'de özel döktürdüğü demir kapı ve parmaklığın önünde şimdi torununun torunu yaşında afacanlar İETT abonman bileti ve Amor prezervatifi satıyorlardı...

İmparatorluk hapı yutmuş, Tevfik Paşa Londra Konferansında sözü Ankara'dan Bekir Sami Bey'e bırakıp çekilmiş, aile için zor günler başlamıştı. Kiraya mı verelim, otel mi yapalım tartışmaları 1930'da sonuçlanacaktı: Bu arada yanan konağın yerine dört katlı, açık hava lokantalı, Alaman Sefareti'ne ve denize bakan Hotel Miramare...

Paşazadeler işi yürütemeyeceklerdi. 1931 ortalarında lokantacı Aram Hıdır devreye girmişti. Günün on dört saatini otelde geçirmecesine ve

hisselerini yavaş yavaş arttırıp, takatinin yettiği 1978 yılına kadar dayanmak üzere...

Edward rakıyı neyle içti?

Gazi Paşa İstanbul'a geldiğinde Dolmabahçe Sarayı'ndan sıkıldıkça, beraberindeki "zevat-ı mutade" ile Park Otel'e yemeğe gelir, ezeli ve ebedi rakısını yudumlayıp, 1925 yapımı Türkiye'nin tek döner pistinde dans eden hanımlarla sırayla tek tek birer kere vals yapardı. Tevfik Paşa'nın torunu Ahmet Şefik Okday, sarı saçları, keskin bakışları ve zarif siluetiyle Atatürk'ü ve kolalı peçetesini daha dün gibi hatırlıyor. Carmen Pady orkestrası, Çek Şef Masaryk, İngiliz Kralı Edward'ın Madam Simpson'la bir Park Otel odasında "halvet oluşu", 1930'ların hoşluklarındandı. Edward sıkı da içerdi. Rakıyı sevmiş... Bir akşam saatler süren yemekten sonra Atatürk, "Yahu çocuk," demişti, "bütün krallar bunun gibiyse bir diyeceğim yok!"

Yahya Kemal'in arz-ı endamı bu döneme denk düşüyor. 1942'de oteli mesken tutup ölümüne kadar aralıksız 16 yıl kalacak olan büyük şair, bütün büyük şairler gibi zil olduğundan Mösyö Aram'ın "özel misafiri" sıfatıyla 165 numaralı odada beş kuruş vermeden ikamet ediyor, akşamları barı şereflendiriyordu. Aziz İstanbul'a bu tepeden bakıyor, imgelemi Cihangir üzerinden Üsküdar'a uzanıyor, sonra oda kapısını açıp kat garsonunu "Alo!" diye çağırıyordu üstad. Otelin önemli demirbaşlarından biriydi...

Park Otel Uber Alles

Yağmur çiseliyordu. Yıkıntılar arasında Alaman casuslarını arıyorduk! Tombul bir kedinin tırmandığı şu aplikli duvar lokantanın bir köşesi değil miydi yahu? Hani peki, eski karartma perdeleri neredeydiler? Karşı kıyıda, Üsküdar üzerlerinde ışıklar tek tük yanmaya başlamıştı. Akşam oluyordu. Karartma perdeleri çekilmeli, radyo başına geçip Emir Erkilet'in, Falih Rıfkı'nın, Burhan Belge'nin konuşmaları, Zehra Bilir'in türküleri, Tommy Dorsay, Glenn Miller cazbandları dinlenmeli, Afrikakorps'un zafer haberleri beklenmeliydi... Alamanlar, Rommel idaresinde Tobruk'a girmişlerdi. 20 Haziran 1942 gecesidir. Hemen bitişikteki Alaman Sefareti artık "Kuşlu Saray" değildir. Dört köşesini süsleyen Wilhelm kartalları 1919'da Weimar Cumhuriyeti ilan edilince vinçlerle indirilip mahzene kapatılmıştır ama, bugün de binanın üzerinde gamalı haçlı bayrak dalgalanıyor. Von Papen Ankara'dan özel olarak gelmiş. Akşam Park Otel'de "mihverin" büyük resepsiyonu var.

Alamanların kafayı çekip, azıp, ayağa fırlayıp bir ağızdan "Deutschland Über Alles"i terennüm etmeye başladıkları salonun bir

köşesinde, sessiz sedasız ve ezik, yemeğini yiyen İngiliz elçisi Knatchbull-Hugessen ağlamaklı, hafif hafif "Tanrı Kralı Korusun"u mırıldanıyordu...

Savaş bitecekti. Park Otel'de fink atan, bir akşam Pera Palas'ta, ertesi akşam burada masif meşe Bar-Amerikan'ın çevresinde görülen Marlene Dietrich taklidi, uzun siyah elbiseli, uzun siyah eldivenli sarışınlar; uzun deri pardösülerini, geniş kenarlı fötr şapkalarını Rus asıllı bayan Katerina'ya kibarca verip restorana ilerleyen Albert Speer bozması Gestapo görevlileri; yeşil robu, zümrüt broşuyla akşam beş çaylarına "inen" Tütüncü İhsan'ın refikası, güzeller güzeli Cahide ortalıktan çekilmişlerdi. Yeni ve başka insanlar, çiçeği burnunda politikacılar, yazarlar, çizerler, türedi işadamları, filizlenen Demokrat Parti ileri gelenleri, CHP kodamanlarıyla harman oluyorlardı. Barmen İzzet'in kekikli zeytini, CHP'nin Reşat Şemsettin Sirer Bucak Örgütü'ne kayıtlı komi "solcu Ömer"in "Sultan Hamid kanapeleri" onlara servis ediliyordu artık.

Eric Ambler'in roman kahramanı Miralay Hakkı'nın gölgesi, Graham Greene'in Orient Express'e atlayıp Constantinople'a inen Katolik vicdanlı Intelligence Service ajanları yoktu. Yunus Nadi'nin küçük oğlu Doğan, "tiyatoracı" arkadaşı Mücap (Ofluoğlu), spiker Dürnev kız (Tunaseli), mukallit Celal (Şahin), jönprömiye Orhan (Boran), hırçın ressam Taşkafa Erdoğan (Değer) bara takılır olmuşlardı.

Beyefendi sahnede

En görkemli yeni konuk, çiçeği burnunda başvekil Adnan Menderes'ti elbette. "İkinci evim" diyordu Park Otel'e. Kabinesinin bir kısmı yeni açılan Hilton'a transfer olunca, Menderes, kendisini bu görgüsüzlerden hiç olmazsa lezzet aldığı Park Otel'de kalarak ayırmayı deneyecekti... O yılların genç gazetecisi Erol Dallı, Beyefendi'nin Namık Gedik ile Emin Kalafat'ı otelin girişindeki bekleme odasında nasıl oyalatıp, koruma polisi palabıyık Nuri Baba ile birlikte 0073 plakalı iri Cadillac'ına atlayıp soluğu nasıl Maçka'da, Belvedere Palas'ta aldığını, keyfince dolaştıktan sonra nasıl otele döndüğünü dün gibi hatırlıyor... Dallı, ihtilalden hemen sonra 205 numaralı odanın kapısındaki mührü söküp içeri dalacak, bulabildiği mektupları toparlayıp çıkacak, bu acar gazetecilik gayreti ona Harbiye'de iki gün gözaltına malolacaktı. Menderes'in odası denize bakan küçük bir daireydi. Diş fırçası, pijaması hazin bir şekilde oradaydı üstelik. Kendisi de, darağacına giden çile yolunda...

"Hüzün ki en çok yakışandır bize..."

Bedii Faik, Kemal Bisalman, Nazım Kalkavan, Akgün Usta çekilmişlerdi. Prof. Cahit Tanyol gelmiyordu. İzzet'in barına Demir Özlü, Hüseyin Baş, Hilmi Yavuz, Ömer Uluç, "Sirkeci paşası" Selahattin Hilav ve şürekâsı tarafından el konuyor, ressam Ayşe Nur yaz aylarında barın terasında güzel gözleriyle yürekler yakmaya hız veriyordu... Kışın Yahya Kemal'in plaketli köşesine kurulup garson Hacı'nın ya da Baki'nin elinden bol acılı Bloody Mary'ler içmek büyük keyifti. Ama otelin eski tadı yoktu. Bakımsız, gri badanalı köhne koridorlarında Osmanlı hâriciyesinin şifre memurlarının, Tevfik Paşa'nin veremden ölen gencecik kızları Gülşinas ile Naile'nin, toprağı bol olsun şefgarson Karabet'in ruhları şaşkın geziniyordu. Artık kadınlar tapon, işadamları kıro, turistler charter uçuşuyla gelmiş amele takımıydı burada... Hatırlı müşterilerden Anthony Quinn, Henry Fonda, Yunan Kralı Paul kayıplara karışmıştı. Viyana usulü pastanesine Peyami Safa'nın deyimiyle "Maçka dulları" dadanmış, hotozlu, tüllü madamalar, kokonalar jigolo aranır olmuştu. Haldun Taner'in pastaneden ayak göçürmesi bu döneme rastlar.

Park Otel 1931'de 24 odayla başlamış, ek inşaatla, bitişikteki apartmanları yutarak 213 odaya çıkmıştı. Pera Palas'ın tek rakibiydi. İlk darbeyi Hilton'dan yedi. Arkadan Vehbi Koç Divan'ı açtı. Sheraton, Intercontinental derken 1978'de iş bitti.

Çağ böyle, n'eylersin?

Mengerler'den Şakir Karpat, yeni otelin 400 odalı, 800 yataklı, 85 bin metre kare üzerinde 28 katlı, 5 yıldızlı olacağını söylüyor. Elbette iyi. 50 milyon dolarlık bir yatırım bu. İçinde yabancı sermaye de var. Ama...

Park'ın yerine başka bir otel yapma düşüncesi, 1944 yılında İtalyan mimar De Nari'ye kadar uzanıyor. 1950'lerde Doğu Alman "Die Invest" kuruluşu da ilgilenmiş. 1981'de oteli alan Mengerler, 1986'da bitecek bir inşaat projesi hazırlamışlar. Sonra da, 1990'da açılması beklenen yepyeni otele gelmiş dayanmış mesele...

Baki kalan taş, toprak ve hüzün...

Hava iyice kararmış, yağmur hızlanmıştı. Gidip caddenin karşı kıyısına geçmek, otelin eski garsonlarının açtığı Park Cafe'de bir içki yuvarlamak farz olmuştu... Kara, ıslak taş yığını öylece durup duruyordu arkamızda. "Pera 82 220" numaralı telefon, Mamboury'nin sararmış rehber yapraklarında kalmıştı. 44 46 30'dan oteli arayıp rezervasyon yaptırmak isteyenlerin boğuk sesleri, yıkıntılar üzerinde çınlıyordu.

Masif meşe Bar-Amerikan Zihni'nin barında. İsteyen gidip görebilir. Tabak çanağın bir kısmını otelin eski aşçısı Bursa Sokak'ta açtığı Kiler aşevinde kullanıyor. Torunu kitap yazmasa Tevfik Paşa'yı hatırlayan çıkmayacak. Güneş gözlükleri, hilal kaşları, altın kol düğmeleri ve ceketinden beş parmak taşan kolalı gömleğiyle çocukluğumun Adnan Menderes'i toprak altında. Bizim yaş kırka dayanıyor. Bütün bunlarda bir terslik var ama, neresinde?

HİKAYE-İ SARA HANIM

Bir yerlerde gizli bir piyano çalıyordu...

"Sana yüce bir mutluluk gibi inandım... Hoşuma gidecek hiçbir şey yapmadın, ama hep sevgilim olacaksın benim..."

Vapur düdükleri, taksi kornaları, yan odada mırıldanan lambalı radyo susmuştu. Kuzguncuk'ta 38 numaralı yalıdaydık. Koca bir Sovyet tankeri sessiz sedasız pencereden süzülüyor. Ortalıkta çıt yok. Sara Hanım susuyor. Derinlerde bir yerde sarı saçlı, mavi gözlü, fistolu entarili küçük bir kız piyanoda "Fascination"u çalıyor...

"Şimdiki kadınlar yaptıkları keklerle övünüyorlar. Çok tuhaf bir şey... Biz aramızda Fransızca güzel şiirler yazıp okurduk. Bir nefeste İngiliz kralının yedi göbek neslini sayardık. Şimdi çok geriye gittik. Bizim sınıfımız çok geriledi. Fransız aristokratları yaşayabilmek için şatolarını gezdiriyorlar. Bizim şatomuz da yok..."

Sara Hanım anlatıyor. Akşam yavaş yavaş inerken, koca yalıda gölgeler uzamış. Köşede, büyük bakır mangalın hemen yanındaki Art Nouveau lamba, nakışlı minder yastıklarını, Lalique kristallerini, duvardaki solgun, hüzünlü eski fotoğrafları sapsarı ışığıyla aydınlatıyor. Birazdan bütün bu Osmanlı erkânı, başlarında Sara Hanım'ın pederi Volos Kumandanı Ferik Enver Paşa olmak üzere, duvardaki ince yaldızlı çerçevelerinden, köşelerinde o eski zaman kıvrımlarıyla Phebus, Weinberg, Sebah & Joaillier imzalarını taşıyan, üzerleri benek benek geçmiş zaman lekeleriyle dolu resimlerinden inecekler, gelip yanımıza, Boğaz'a bakan geniş kanatlı balkon kapısının ardındaki sedire kurulacaklar...

Sariko

Sene, miladi hesaba göre 1906'ya takaddüm ediyor efendim. Abdülhamid'in himmetiyle evlendirilen Enver Paşa ile Müşir Mehmet Ali Paşa kızı Leyla Hanım'ın beşinci, en küçük evlatları doğmak üzeredir. O akşam, dünyaya arz-ı endam edecek bebeğin müstakbel teyzesinin oğlu Ali Fuat (Cebesoy) ile arkadaşlarından sarışın, mavi gözlü genç bir kolağası, Mustafa Kemal Bey (Selanik), Cenyo tesmiye edilen gazinoda rakı içmektedirler. Gece uzar. Kafalar tütsülüdür, Ali Fuat arkadaşım bırakmaz, pekâlâ Enver Paşa'nın köşkünde kalabilirler...

Harem kısmından bebek viyaklamaları yükseliyor. Kolağası Mustafa Kemal Bey yeni doğan çocuğu merak etmiştir. "Beni kundağın içinde ona vermişler... Bakmış, bakmış, 'Aaa, bu Sariko'demiş. Adım oradan Sara konmuş!"

Selanik'te sarışın yahudi kızlarına "Sariko" denmektedir. Sara da pek şeker, sarışın bir bebektir işte. "Efendim, diğer bir rivayete göre, doğduğumda kulağıma ilk ezanı okuyan Adliye Nazırı Üryanizade Cemil Molla, gençliğinde âşık olduğu Sara Hanım kadar güzel olsun diye kulağıma bu ismi fısıldamış... Beni ömrümce Yahudi sandılar. Adım da bir tuhaf zaten... Bak 80 yaşındayım, geçen gün çöpçü dedi ki, "Hanım sen gâvur musun?"

Clara Vogel'in gölgesi

Mösyö Baruh'un 1914'te yaptığı, devrinin ilk beton takviyeli yalılarından 38 numarada gölgeler artık silinmeye başladı. Üst katta piyano başındaki küçük sarışın kız Chopin çalıyor. Yıllar sonraki ufak tefek sureti aşağıda bizimle söyleşmekte. Ağır, sarı tragedya suratlarıyla Çerkeş Hafız Paşa, Müşir Mehmet Ali Paşa, aile dostu Deli Fuat Paşa, küçük kızın lalası Tufan, Alman mürebbiyesi Clara Vogel, Çanakkale'de şehit düşen ağabeyi Mehmet Ali, ablası ressam Celile Hanım, onun oğlu, Sara'nın yeğeni şair Nazım Hikmet Bey birer birer gelip yanımıza oturuyorlar...

"Hayatımda müessir olan şahıslar arasında Cemil Molla, Samih Rıfat Bey ve yeğenim Nazım Hikmet başta gelir... Bir Osmanlı gibi davranmayı Molla'dan öğrendim. Mevlevi tarikatine girdim. Hiçbir zaman siyasi görüş sahibi de olmadım. Nazım'ı insan olarak çok severim. Ruhunu ve güzel yapısını severim. Siyasi fikirleriyle alâkam yoktur efendim."

Sara Hanım dört yaşında Fransızca ve Rumca konuşuyordu. Koyu Katolik Clara Vogel'den Almanca ve "Allah sevgisi" öğrenmişti. Nakkaştepe'de taşmektebe, Alman Mektebi'ne, daha sonra mütarekede Kuzguncuk'taki Alliance Juive'e devam etmişti. Şevket Mocan tarafından kaçırılıp "tahsile devam, nikâh ve uzun ökçeli iskarpin şartıyla" evlenmesi 1920 yılına rastlıyor.

Kızı Ayşe'ye hamileyken "can sıkıntısından" 12 ciltlik Hammer tarihini hatmeden, 1933'te Konya'da Mevlana türbesi kapısında Pakistanlı Kadiri Şeyhi ile tanışıp o günden beri her yıl muntazaman Pakistan'a gitmeyi alışkanlık edinen, 1936'da Şevket Mocan'dan ayrılıp Avni Okçu ile "ikinci izdivacını" yapan Sara Hanım, atölyeye dönüştürdüğü yalının bodrumunda resim yaparken, bir yandan da günden güne

değişen Boğaziçi'ne bakıp bakıp şaşıyor:

"Yalılar, değerlerini bilmeyen insanların eline geçti. Yalı sahipliği bir mülk sahipliği değildir, bir kültür, bir hayat tarzı sahipliğidir... Bu şimdiki kültür, bizim yalılarımızdaki halayıkların kültürü bile değil. Çünkü o halayık bakırını naylon karşılığı değişmezdi!.."

Osmanlı'nın son günleri

Işıklar yanıyor. Paşalar sessiz sedasız fotoğraflarına kaçışıyorlar. Sara Hanım bir süre susuyor. Yalıda porselen fincanlardan içilen Pakistan çayının buruk tadı... Gümüş çay kaşıkları, rıhtımı sıyırıp geçen vapurun zangırtısıyla çınlıyor. Bir Şirket-i Hayriye vapuru değil ki bu, Sara Hanım'ın deyimiyle "Hollanda pabucu misali küt kıçlı, zevksiz gemilerden" biri.

"Eskiden koylar bile adamların ismiyle anılırdı... Kandilli, şu, bu... Burada kapalı deniz hamamı vardı. Doktordan müsaade alınıp girilirdi." Artık o enine kırmızıbeyaz çizgili paçalı mayo giyen, palabıyık, Harb-i Umumi öncesi delikanlıları toprak olmuş. Fistolu geniş etekli, kiraz şapkalı hanımefendiler torun seviyorlar. Bahriye kıyafetli, Volhoover potinleri giyen, Şevket Bey'in dikkatini çektiği 1920 yılında Bağlarbaşı Sineması'nda Eddie Cantor'un sessiz filmlerini seyretmeye giderken tesettüre aldırmayan delişmen sarışın kız, iliştiği sedirin kenarında 80 yaşının yorgunluğuyla göğüs geçiriyor:

"Şu yalıların yerine yapılan zevksiz beton yığınlarına bakın hele... Bizim güzelim şark çatısı, kral Edward'ın pantolon paçasına benzedi! Boğaz sırtları karnıbahara döndü. Bebek'te çocuk bahçesi yapmışlar, Karagöz'ün merdivenine dönmüş."

Kendi yalısını satmıyordu. Satmamaya kararlıydı. Gelip giden bir müteahhit vardı, Karadenizli biri. "Evladım," demişti, "sen şu bodrumu silme altınla doldursan bile ben sana bu yalıyı vermem!" Adam utanmış, "Bu memleket sizin gibilerin yüzü suyu hürmetine ayakta duruyor valide" deyip elini öpmüş, gitmişti. Ama gene gelecekti. O olmazsa, başkaları... "Bütün bu yalıları biz parasızlıktan kaptırdık evladım" diyordu. "O kadar çok para teklif ediyorlar ki, reddedilemiyor... Ama ben vermem."

Ara sıra dalıp, gözlerini karşı kıyıya dikiyordu. Enver'le Talat'ın soğuk, yağmurlu, uğursuz bir Teşrin-i Sani gecesi rıhtımından gizlice bir Alaman tahtelbahirine binip kaçtıkları canım Adile Sultan Sarayı'nın yerinde yükselen, "kimbilir hangi densiz belediye reisinin ruhsat verdiği" iğrenç kömür depolarına, çirkin vinçlere bakıyordu. "Asıl

bunları kaldırsınlar... Haliç'i ne güzel yaptılar. Çirkinliği temizlesinler, güzelliği yok etmek marifet değil!"

Kim, tarihin hangi sepetine?

"Bu yalıların hepsi konuşur" diyordu. Hepsinin içinden şaşaalı düğünler, tantanalı ziyafetler, ardından gırtlaklara dizilmiş vesika ekmekleri, süpürge otu tayınları, arsız işgal zabitleri, gururlu Ankara kumandanları gelip geçmişti. Hepsinin içinde çekilmiş acılar vardı. Acıları, anıları yıkıyorlardı.

Bütün bir tarih, bütün bir sınıf, kordonları, nişanları, sırmaları, Alaman dadıları, Fransız mürebbiyeleri, piyanoları, muslin robları, çiçekli şapkaları, Reşat altınları, siyah redingotları, plastron yakalıkları, İncili boyunbağları, getrli iskarpinleriyle birlikte göçüp gitmişti.

Sara Hanım'dan izin isteyip kalktım. Niyetim yalının dökme demir bahçe kapısını usulca kapayıp tramvay caddesine çıkmak, mecburi tevakkuf mahallinden bir tramvaya atlamak, Üsküdar İskelesi'nde otuz paraya bir sıcak çay daha içip Tarz-ı Nevin vapuruyla Galata'ya geçmekti. Vakitlice mecmua idarehanesine gidecek, sabit kalemimi ağzımda ıslata ıslata makalemi eski yazıyla kaleme alacak, mürettiphaneye teslim ettikten sonra elimde fener, çamurlara bata çıka tek katlı ahşap evime dönüp yatacaktım.

Asfalt yoldan canavar gibi bir BMW geçti. Arkasından içi kirli koyun postuyla kaplı, yeşilli kırmızılı ampulleri yanıp sönen bir Murat taksi sökün etti. Sürücünün ardına kadar açtığı kasetli teypte Ümit Besen söylüyordu.

"Boğaz Köprüsü'nden Levent'e" dedim.

ÇİNGENELER MAŞA YAPIP SATMAZLAR

Sabah, boz renkli. Surdibi'nin vıcık vıcık çamurunun yankısı göğe vurmuş. Gök kapalı. Siyim siyim indiren yağmur, Bizans kulelerinin kara karaltılarını parlatıyor. Geç kalmış bir Çingene horozu, nasıl tırmandıysa, büyük kemerli, iki gözetleme kulesi yarı yıkık Pempton Kapısı'nın üzerinde şaşkın şaşkın ötüyor. Ceylan, belli ki uyku tutturamamış, geceden de yorgun, tek katlı, yeşil badanalı 17 numaralı hanenin kapısına çıkmış, esneyerek kaba etini kaşıyor...

Sulukule'de herhangi bir ekim sabahı. Hafta arası. Ceylan'ın ağzında anasonu düşük kötü rakı tadı, midesinde bayat leblebi, tuzlu fıstık kalıntılarıyla karışık hafiften bir bulantı. Göğüslerinde ve kalçalarında, sarhoş nefesi bulaşmış, cüzdan yüzü görmemiş kirli para kokusu... Ceylan esniyor. Aklında, bir klarnet melodisi, bir cırtlak kadın sesi: "Aguş'un elinde çiçekler, Aguş'umu kovalasın eşekler..."

Üç kız kardeş, beş erkek kardeş, anne ve babadan oluşan hane halkı henüz uykuda. Kırk elli kadar rakı kadehi mutfağın delikli taşının üzerinde toplanmış. Kirli küçük tabaklar formika masanın üzerinde yığılı.

Sokak çamurlu. Yokuşun başındaki çeşmenin ağır ağır sızan "iyi suyu" da çamura katkıda bulunuyor. Ali'nin derme çatma bakkal dükkânı, Selahattin'in kıraathanesi henüz açılmamış. Birazdan tangır tungur Aygaz kamyonu geçer.

Sulukule Kapısı'ndan uzun boylu, esmer, rüyada gezinir gibi ağır ağır ve sanki ayağı yere basmadan yürüyen bir adam, Ceylan'ların oturduğu Zuhuri Sokağı'na doğru geliyor. Adam ellisine yakın. Gözlerinin altında koyu halkalar. Kırçıl sakalı dağınık. Uzaklarda sabit bir noktaya bakıyor.

29 Mayıs 1453, saat sabah 05.00

Üçüncü ve son Osmanlı saldırısı başlayalı bir saat kadar oldu. Yoğunluk Ayios Romanos Kapısı (Topkapı) ile Charisios Kapısı (Edirnekapı) arasında. Sultan Mehmet, yorulan başıbozuklar ve Anadolu ve Rumeli askerlerinden sonra demir gibi yeniçeri birliklerini savaşa sürdü. Sultan'ın son şansı bu. Gene söktüremezse, kuşatmayı kaldırması gerekecek.

Meşalelerin kızıl şavkı göğe vuruyor. Mehter kösleri, ziller, çan sesleri, savaş naraları, yaralıların çığlıkları, küfürler, top gürlemeleri birbirine karışıyor. Ayios Romanos-Pempton bölgesini savunan komutanlar, imparatorluk başdanışmanı Cenevizli Giustiniani, yardımcıları Don Francisco ve Ioannis Kantakuzinus, yaman dövüşüyorlar. Borular çalıyor. İmparator Konstantinos Dragazes, yanında yeğeni Theophilos Palaegolos ve çocukluk arkadaşı Ioannis Dalmata ile birlikte bu yana yardıma koşmaktadır... Güneş doğmak üzere.

Pembe sakalet

Uzun boylu, esmer adam Ceylan'a yaklaşıp, genizden gelen, garip bir sesle "Deftheron mahallesini" soruyor... "Manyak mısın sen anam?"

Hane halkı kalkmış. İğri, alüminyum çaydanlıkta kaçak çay demlenmiş. Ceylan'ın annesi Hamiyet birazdan bütün evi arapsabunuyla bir güzel paklayacak. Önceki geceden kalma hovardaların potin çamurları, kazara kırılmış iki bardak, bir sarhoşun çıkardığı "tavus kuyruğu", telleri dağılmış süpürgeyle bir güzel toparlanıp sokağa, evin hemen önüne yığılacak, çeşmeden gelen suyun akıntısına bırakılacak.

Hemen yanda, köşedeki evin reisi Hötöröf Kasım, pantolonunu çekerek kahveye gidiyor. Kasım'ın "kızları" Hilal ile Kader, makyajlarını yapıp "işe çıkmak" üzere hazırlanıyorlar.

Uzun boylu, esmer yabancı yavaş yavaş sokağın öbür ucuna doğru ilerliyor. Yamru yumru çöp tenekelerini karıştıran tekir kedilerin, atılmış bebek patiklerinin, ayaktan çıkarılmış delik çorap teklerinin, PVC su şişelerinin, şampuan kapaklarının, balık kılçıklarının, patlak futbol toplarının arasından süzülüp gidiyor.

Mahallenin yumurcakları, bir yanında sıra sıra, rengârenk çamaşırlar asılı meydanda maça başladılar bile. Kahvede tavla ve okey şakırtıları artıyor. Evden eve Çingene karılarının cırlak, pervasız atışmaları duyulur oldu. Uzun boylu yabancı bütün bunlara hayretle bakıyor. Sonra dönüyor, tekrar surların iç kesimine yöneliyor.

29 Mayıs 1453, saat 07.00

Giustiniani, bir top mermisi parçasıyla yaralandı. Göğüs zırhı, kollukları, kılıç tutan sağ eli yol yol kana boyanıyor. Acısı, dayanılmayacak kadar çok. Adamlarına, savaş alanından hızla uzaklaştırılması için emirler yağdırıyor. Onun için artık savaş bitti. Konstantinopolis'in işi de... Askerlerinden biri, birkaç metre ilerideki imparatora koşup Pempton Kapısı'nın anahtarını istiyor. İmparator

gelip yalvarıyor: "Savaş meydanını terk etmesin, Türklerin saldırı gücü kırılmak üzere. Az daha dayanırlarsa çekilip gidecekler!" Giustiniani dinlemiyor.

Bizans ve müttefik askerleri, Romanos yönünden Charisios yönüne doğru kaçışıyorlar. Türkler ilk sıra surla ikincisinin arasına girdi. Rumlar dış siperlere toprak sağlamak için kazılmış çukurlara düşüyorlar. Ardından gelenler onların üzerine basıp eziyorlar. Arkada kalanların işini, yetişen yeniçeriler bitiriyor.

Vatan Caddesi'nin şehre girip çıkan Murat, Renault, Anadol, Mercedes, kamyon, kamyonet, otobüs, minibüs, at arabası ve lümpen karmaşası ağzında, Lycus Deresi'nin surların altından şehre daldığı noktadan Osmanlı askeri dalga dalga akmaktadır.

İçi kimi, dışı kimi yakar?

Uzun boylu yabancı, kapıdan dışarıya, bir zamanlar "exo philopation" tabir edilen alana bakıyor. Sultan'ın otağı, Allah Allah sesleriyle akıp giden askerler görünürlerde yok. İSKİ iş makineleri, alüminyum korkuluklar, çevre yolundan Boğaz Köprüsü'ne ilerleyen trafik, çoğu istimlake gitmiş azı kalmış mezarlık ve minibüs kuyrukları ortalığı kaplamış... Abonman bileti, naylon gömlek satıcıları, ne alırsan yüz liraya tarak, anahtarlık, çakı ve cep aynası işportacıları, sahte Lacoste gömlek tacirleri, kaçak hastalıklı beygir ve uyuz eşek kesimlerinden artakalan kemikler, boş Güzel Marmara şişeleri dört bir yana dağılıyor.

Mezbelelik göz alabildiğine uzanıyor. Uzakta, sevimsiz boz rengi suratlarıyla birkaç fabrika. Yabancı gene dönüyor, Pempton Kapısı'nın birkaç metre ötesinde, kim bilir hangi depremin ya da Urban'ın döktüğü kim bilir kaçıncı topun açtığı gedikten yeniden Sulukule'ye dalıyor. Bezgin görünüyor.

29 Mayıs 1453, saat 07.30

İmparator bezgin görünüyor. Her şey bitti artık. İçinde, hayatta kalmak için en küçük bir istek yok. Üzerindeki pelerini çıkarıp atıyor. Elinde kılıcı, sırtını Pempton Kapısı'nın soğuk demirine vermiş, son dakikaya kadar dövüşüyor. Bir daha kendisini gören olmayacak. Cesedi, erguvan çizmelerindeki altın kabartmalı Bizans kartallarından başka hiçbir belirleyici işaret taşımadan, kapı önünde yığılan yüzlerce asker cesedine karışıp gidecek. Son Bizans imparatoru Konstantinos XII. Dragazes'in iskeleti bugün, futbol oynayan Sulukule çocuklarının, Surdibi'nde geceleri esrar çeken keşlerin bıraktığı kamp ateşi

küllerinin, çöplerin, İSKİ'nin harmanlayıp kazdığı çamurun 10-12 metre kadar altında yatıyor.

"Pirleri yoktur, 70 kadar ademdir."

Soluk yüzlü yabancı akşamı beklemeyecek. Karanlık basar basmaz Zuhuri Sokağı'nı, Çınar Sokağı'nı kaplayan Çingene çocuklarının "Saati 5 bin lira abem", "Külotsuz abem", "Memeleri okşamak serbesttir abem" çığlıklarına aldanıp Be Te Be mozayikli, sarı, yeşil, mavi, çingene pembesi boyalı evlerin birine bir "ortacı kadın" güdümünde dalmayacak; köşedeki Göbekatan Ethem Baba'nın yatırına karşı "küçük su döken" sarhoşları omuzlayıp, formika masalar, yollu muşambalar, Saatli Maarif tavimleri, plastik sürahiler, renkli televizyonlar dolu odalara girmeyecek, her zurnacıya, klarnetçiye, dümbelekçiye, kemancıya, defçiye, her altın dişli, koca kalçalı esmer kıza, her külot ve sutyen arasına beş yüzer, biner lira kaptırarak iki saat içinde altmış-yetmiş bin lira sağılmayacak... Evliya Çelebi'nin "Şah Mahallesi'nde oturur pirsiz ademlerdir, dilenciler, falcılar, remilciler, ayı oynatanlar, köçekler, çengiler, pire yarıştıranlar, Galata Kulesi'nden Üsküdar'a kanatsız uçanlar dahil cem'an 70 adem" dediği, imparator Andronikos Komnenos'un taa 13. yüzyılda buralara yerleşme izni verdiği esmer vatandaşlara şöyle tepeden bir bakacak...

Arabaya bin

Mahalle sakinlerinin atası Ethem Baba, Abdülhamid'e üç ay önceden "tahta çıkacaksın" müjdesini veren tarihi şahsiyet falcı Afitap, "Avrupa'lara bilem gitmiş" hanende Büyük Safinaz, 1959 yılında iki adet Plymouth taksi ve Büyükada'da beş fayton sahibi Palaz Ahmet'in o zamanın parasıyla tam 250 bin lira harcayarak düğün kurduğu Sulukule Prensesi Büyük Gülistan, gelmiş geçmiş en usta klarnetçi Cin Ali İbo, annesi Koko Hanım, bu izbelerde "enayi sövüşleyerek" kazandıkları milyonlarla her biri birer taksi filosuna, birer apartmanlar zincirine, binlerce altına ve sırdaş hesaba sahip bu insanlar onu ancak üzecek...

Sulukule'nin yakınlarda Turizm Bakanlığı tarafından ele alınıp tanzim edileceği TÜRSAB dergisinde memnunlukla çıkan bir habere göre Turizm Bankası İstanbul Planlama Müdürü Ahmet Ertuğ'un mahalleyi "otantik havası bozulabilir" endişesiyle modernize etme gayreti de ona bir şey söylemiyor. Her şeyi zapt-ü rapta almayı başaran devlet babanın, bu pahalı panayırı, hiçbir zaman doyum noktasına ulaşmasına izin verilmeyen, içki, göbek havası ve biriki "sıkıştırma"dan öteye gitmeyen "ersatz" aşk ve eğlenceyi nasıl hizaya sokacağını da hiç mi hiç merak etmiyor...

İnsana ürküntü veren soğuk bir soylulukla, koca kapıdan çıkıp uzaklaşıyor ve gözden kayboluyor. Bir gezgin mi bu? Bir gazeteci mi yoksa? Belediye zabıtası mı? Bakanlık yetkilisi mi? Yolunu şaşırmış, otobüs durağı arayan bir İstanbullu mu? Bakırköy'den kaçmış bir deli mi? Eskiler şöyle rivayet ve bugüne hikâyet ederler ki, Bizans İmparatoru Konstantinos, ara sıra ete kemiğe bürünür, sevgili şehrinin, önünde dövüşe dövüşe öldüğü kapılarının son durumunu görmek üzere gezintiye çıkarmış...

OUT OF GÜLHANE

"Vaaay... Artiz aslan, n'aber?"

"Kurban olduğum Mevlam neler de yaratıyor... Şu pençelere bak, şu dişlere bak... Efendi, şöyle çekil de çocuk da görsün."

"Boncuk! Boncuk! Al lan, cıgara..."

"Oğlum onun adı Boncuk değil, Hakan, bir kere... Cıgara içmez. Ot yer, fındık fıstık yer."

"Hiç bilem. Asıl muz yer."

Son yıllarda, teröristler, mürteciler, kaçakçılar ve bilumum mütegallibe arasından hızla sıyrılarak bir zamanların Ayaspaşa Canavarı, ya da Kasımpaşa Canavarı kadar ün kazanan zamane canavarı aslan Hakan, açlıktan ve uyuşturucudan gözleri kararmış, kafesinin dibinde miskin miskin pinekliyor. Kuyruğunu kaldırıp tepesine üşüşen sinekleri bile kovalayacak mecali yok gibi.

Pazar günü. Belediyenin büyük bir sağduyuyla Soğukçeşme Sokağı'nın alt ucuyla Alay Köşkü Caddesi üzerine biriktirmiş olduğu topraklar, kızgın güneşin altında ince ince havalanıp binlerce ziyaretçinin üzerine yağıyor. Hava leş gibi boğucu sıcak. İngiliz muhibbi Büyük Reşit Paşa'nın düşleri yüz kırk sekiz yıl sonra gerçek olmuş, Şinasi Efendi'nin deyimiyle "Sultan'a haddini bildirdiği kanun", Gülhane'de okuduğu Hatt-ı Hümayun'un amacı gerçekleşmiş, Topkapı Sarayı'nın koca bahçesi halkla dolmuş...

Çarşı iznine çıkmış tek tip elbiseli asker ağalar, başörtülü, çocuklu tazeler, kapıcılar ve kapıcı adayları, işsiz güçsüzler... Baş başa kalacak sakin bir yer arayıp Yıldız Parkı'nın rontçularından korkmuş, aile çay bahçelerinin fiyatlarından ürkmüş, el ele sevdalılar, değil baş başa kalmak, birbirlerinin sesini duyamıyorlar... Simitçiler, ayakkabı boyacıları, lahmacuncular, tartıcılar, çengelli iğneciler, baloncular, sucular, elma şekercileri, abonmancılar, çiklet, boyalı şeker, leblebi, çekirdek, ayçiçeği, Marlboro, Maltepe ve oyuncak satan işporta süpermarketler... Çıngıraklı çemberciler. Kahverengi ve özellikle lacivert gibi egzotik renklerde çarşafa bürünmüş hanımlar, bizim hanımlarımız. Reklam filmlerinde gördüğü Harlem zencilerini taklit etmek amacıyla midi müzik setini sırtlamış, bangır bangır Tüdanya, Bergen, Emrah, Ferdi ya da Orhan bağırtan delikanlılar,

bizim delikanlılarımız.

Yarı açık Gülhane tipi hayvan cezaevi

Deliye her gün bayram, bunlara da her gün açık görüş. Buralara Adalet Bakanlığı değil, Park ve Bahçeler Müdürlüğü karıştığı için kısıtlama yok. Mapus damının girişinde, iki katlı bir apartman yavrusu kadar büyük, penceresi plastik çiçeklerle süslü kadınlar ve erkekler tuvaletinden yükselen leş gibi kokular, hayvancıkların birbirinden ağır hayvan kokularına karışıyor.

İlk koğuş, Gülhane'nin âdembaba koğuşu. Tavuk cinsleri sıralanmış. Buranın garibanı zaten tavuklar, kediler ve kuşlar. Minorka tavuğu, Hamburg tavuğu, Hint, Denizli, Beç, Çilli ispenç, gri ispenç, Japon, Yörük, beyaz, sarı ve kara Fizan'lar yan yana çile dolduruyorlar.

Leopar ortalıkta yok. Porsuk da. Okyanusların ötesinden getirilmiş bir lama, kendisini ucu közlü Marlboro'larla tehdit edenlerin suratına geleneksel tükürüğünü atmaya tenezzül etmeden, ağzını burnunu oynatmakla yetiniyor. Hemen yanındaki kafeste, ülkemizde ilk kez, görülmemiş, duyulmamış, hiç kimsenin tanımadığı bir garip hayvan: Bir inek! Hem de Holstein...

Gülhane Hayvanat Bahçesi'nin halkımızın yararlanmasına sunduğu diğer acaib-ül mahlukat arasında keçiler, çeşit çeşit tavşanlar, cins cins güvercinler, Ankara kedisi, Van kedisi, Siyam kedisi gibi olağanüstü ilginç ve alışılmamış yaratıklar da var! İşin en hazin tarafı, kümes gibi kafeslerinin içinde melül melül bakan kediler... Kime mi bakıyorlar? Seyircilere değil. Kafesin hemen dışında, sere serpe, alabildiğine özgür dolaşan hemcinslerine, sarmanlara, tekirlere! Yeni Cami önünde tıka basa beslenen güvercinlere oranla pırpır edip uçamayan, kanatları tellere takılıp takılıp düşen Gülhane'nin tutuklu güvercinlerinin ne günahları olduğu da merak konusu...

İçerdekiler ve dışardakiler

Bir taraf hüzünlü, bir taraf meraklı ve şamatacı, karşılıklı birbirlerini seyrediyorlar. Kokular birbirine karışıyor. Afrika ormanlarının balta girmemiş cifesinin yanı sıra, otogar ya da istasyon kapısında işportadan alınmış hacıyağı... Gecekonduda akmayan suyun, apartman katında günlerdir hırıldayan musluğun ceremesi... Koku giderici bilmeyen, duymamış, duysa da otuz-kırk bin lira maaşıyla böyle lükslere katlanamayacak insanlarımızın dramı...

Yerleri kaplayan milyonlarca ayçiçeği kabuğunun hışırtısı, "Beş yaşlarında bir çocuk bulunmuştur, ana babasının müdüriyete

müracaatları..." anonslarına karışıyor.

Sırtlan aptal aptal sırıtıyor. Tilkiler, bir yolunu bulup dışarı çıkar mıyız hesabında, fıldır fıldır dört dönüyorlar. Zoologların deyimiyle "dünyada eşine sadık tek hayvan" olan geyik, "Yuh lan, boynuzlu dümbüğe bak hele" yorumlarıyla dalga geçilmekten fazlasıyla üzgün görünüyor. Evcil domuz, uyuz uyuz dolaşmakta. Yabandomuzu bir o yana bir bu yana koşuyor. Her iki hayvancık da ziyaretçilerin ortak nefret odağı halinde. "Hele donğuuuz... Allah belanı versin... Yürrüü, pis alçak..." sözleriyle hemen her yaştan seyirci, tuhaf bir intikam duygusu, sadist bir zevk içinde domuzlar kafesinin başında birikiyor.

Örümcek maymunları daldan dala zıplamada. RH faktörünün bulunmasıyla insanlığa büyük hizmeti geçen Macacus Rhesus türü maymunlar, bilimsel araştırmalara ilgilerini yitirmişler, birbirlerinin bitlerini kırmakla meşguller. Açlıktan kadidi çıkmış kartal, akbaba, atmaca, puhu gibi yaratıklar, ara sıra kafesin geniş baklalı tel tavanından yolunu şaşırıp içeri dalan serçecikleri yakalayıp nefis körletme çabası içindeler. Köy kökenli vatandaşlarımızın "Yürü bre canavar, sen de sonunda feleğe çarpıldın" ünlemleriyle tutukluluğunu keyifle izledikleri kurt, sıcaktan pestili çıkmış, gözleri yarı aralık, guruldayan midesini bastırmaya çalışarak esniyor... Dar kafesin içinde iri poposunu oraya buraya çarpan ayıyı, esmer vatandaşlarımız mesleki bir şehvetle, gözbebeklerinde para kıvılcımlarıyla "kesiyorlar..."

Gülhane'ye tanzimat gerek

Hey gidi hey, gene buluştuk koca Gülhane! Bu, pazar muhabbetin. Ertesi gün çekirdek kabukları süpürülecek, yerler sulanacak, hayvanların bitleri, pireleri temizlenecek; sur dibinde kaçak beygir ve eşek kesimlerinde yakalanmış çürük etlerle, açık işportada bandrolsüz mal satan simitçilerden belediye zabıtasının toplayıp el koyduğu bayat simitler suyun içinde papara yapılıp karınları doyurulacak.

İster pazar olsun, ister başka bir gün, ister binlerce insan sel gibi aksın, isterse mektep çocukları gelsin; A-li Osman padişahının kahvesini ve nargilesini çekip geçit resmi seyrettiği köşedeki Alay Köşkü Müzesi'ne de, park içindeki Tanzimat Müzesi'ne de, üstelik ücretin yüz ya da iki yüz Türk Lirası olmasına rağmen bilet alıp, merak edip giren bakan bir tek Allah'ın kulu çıkmayacak... Bu da Gülhane'nin bir başka yönü. Vaktiyle buralarda nöbet tutan palabıyık bostancıları, hemen yakındaki Askeri Tıbbiye'nin avlusunda bir gün iki ders arasında gizli İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni kuruveren İbrahim Temo, Çerkez Reşit ve arkadaşlarını hatırlayan var mı sanki?

Ya o eşsiz 1958 fuarını? Belediye başkanlarının sıra sıra büstlerini? Çay bahçesinin içinde kukla oynatan ihtiyarı? Konuşan Robot Sabor kılığında türlü hüner gösteren Yılmaz Gruda'yı? Hostes sevgilisiyle bahçeyi arşınlayan Hilmi Yavuz'u?

Larousse'a bakılırsa, adam gibi bir hayvanat bahçesi için en az yirmi hektar alan gerekliymiş. Hayvanlar doğal ortamları içinde, olabildiğince özgür, iyi beslenerek yaşatılmalıymış. Adam gibi bir hayvanat bahçesi, 1955'lerde gelip giderken Apollo ve Medrano sirklerinin lütfen bıraktığı hayvanlarla değil, büyük paralar ödeyerek satın alınan gerçekten ilginç ve değişik yaratıklarla oluşturulmalıymış.

Bütün bunlar laf-ı güzaf. Etin kilosu altı bin liraya çıkınca; asgari ücrete talim eden Gülhane Parkı ziyaretçileri, her gece birer ikişer ördekleri, pelikanları, angutları, kuğuları sallasırt edip götürüyorlar, evde çoluk çocuk et yüzü görsün diye, n'aber?

NAMUS BELASINA KARDAŞ, KESTİĞİMİZ FİLM BİZİM

Ve başlangıçta makas vardı. Ve makastan önce hiçbir şey, makastan sonra hiçbir şey yoktu. Ve Tanrı makastaydı, ve makas Tanrıydı. Ve makas, döndü dolaştı, Kavaklıdere'de gariban bir devlet memurunun eline geldi. Ve Kavaklıdere makasçısı, eline gelen her filmi, Ertem Eğilmez'in deyimiyle Nasrettin Hoca misali "buna değdi, buna değmedi" diyerekten kesmeye koyuldu... Bir de Kavaklıdere'nin tavukçu, coğrafyacı gibi sık sık değişen kimi pos bıyıklı, kimi kel kafalı ağaları vardı ki, bu hikâyede onlara pek gerek yoktu.

Namusçular

Ve Kavaklıdere makasçısı, 15 Kasım 1986 Miladi, 13 Rebiülevvel 1407 Hicri tarihinde, makaslama işlerini tedvire memur olduğu TRT nam teşkilatın tıbbın kaydetmiş olduğu müthiş terakki sayesinde, elektron tabir edilen ve Allah sayesinde fezada hareket eden birtakım zerrecikler vasıtasıyla evlerimizdeki kavanoz misali aptal kutusunda bir hayal suretinde neşrettiği "Namuslu" nam gâvur icadı sinema filmini makaslamaya oturdu.

Ve, makasçının algıladığı şekilde "eseri kaleme alan" Başar Sabuncu ile "vazı-ı sahne" Ertem Eğilmez de, "Allah Allah, bunlar nasıl bir işler? Bunlar akıl almaz bir işler... Bu TRT'nin gözüne ne göründü ki bizim filmi durup dururken oynatmada bre ihvanlar? Biz ki filmimizi televizyon başında seyretsek gerektir ve de görelim bakalım başına ne işler gelir, TRT ne eylerse kötü eyler, helbet bunda da bir rezillik ola ki, bu gösteriye dikkat isteriz ve de ibret ile ol katl-i san'atı temaşa ve dahi elde kalem kâğıt, kayıt kuyut gerektir" diyerekten televizyonlarının başına oturdular. Ve Sabuncu 48, Eğilmez 96 makas darbesi olmak üzere Kavaklıdere makasçısının Çağdaş Türk Sansür Tarihi'ne geçecek akıllara seza marifetini acı acı gülerek temaşa eylediler.

Ertem Abi giydiriyor

İmdi, biz haberi nereden verelim? Biz, haberi Ertem Eğilmez'den verelim. Aldı Ertem Abi: "TRT'nin Namuslu'yu makaslamış olması bir istisna değil. Hatta, TRT'nin Namuslu'yu oynatmış olması bir istisna... TRT bir kaos. Bir çorba. Bir genel müdür var, Allah selamet versin. Bir televizyon daire başkanı var, Allah mesut etsin. Üst kademeden alta

doğru bir garip adamlar var... Bir de TRT'de kimin koyduğu, ne zaman koyduğu, niçin koyduğu belli olmayan bir mantıksızlıklar sansürü ilkesi var... Orada, alt kademede, kapıcı mıdır, kahve ocakçısı mıdır, okuması yazması olmayan eşşoğlueşşeğin biri midir, biri daha var!.."

Lafın burasında, Ertem Eğilmez duruyor ve ekliyor. "Aynı kelimeleri kullanabilirsin, çünkü bu zat değişiyor ve orada iyilerin yanında o kadar da çok eşşoğlueşşek var ki, kimsenin alınacağını sanmıyorum!"

Başar Sabuncu, homurdanmakla yetiniyor. O, daha sonra ağzını açacak belli ki.

Ertem Eğilmez kahvesini höpürdeterek devam ediyor: "TRT bir kokmuş balık. Baş tarafı da kokmuş, alt tarafı da kokmuş... Bir yerli film seçim komitesi var. Bunların da echel-i cühela oldukları muhakkak. Ama yerli filmleri makaslayan... İşte o bir fenomen. O zat yıllardır hep değişiyor, ama kimse o zatlar, ya da o mantık, onu elime geçirip her tarafını ben makaslamak isterdim!"

Abdülmucit Kesbiçer işbaşında

"Behey kardeşler, anlaşıldı, keseceksiniz, Allah cezanızı versin, Allah belanızı versin, Allah sizi mutlu etsin, kesin! Kesin de, şunu aklı başında kesin. Aklı başında nasıl kesilir, onu da pek bilemiyorum ya" diyor Ertem Abi ve lafın ardını şöyle bağlıyor: "Ben ilke olarak, bütün sanatçı arkadaşların olduğu gibi ve bütün aklı başında insanların da olması gerektiği gibi, sansürün tümüne karşıyım. Sansür, çağdışı, insanlık dışı, doğanın kendisine aykırı bir şey... Ama mademki ülkemiz böyledir, sansür vardır, bana sorarsanız uzun süre de olacaktır, bunun ölçüsü olmalı. Bir devlet sansürü var, hayır efendim, yetmiyor, artı, TRT sansürü... Devletin sansür ettiği bir şeyi, TRT diyor ki, hayır, sinemada seyredilebilir ama televizyonda seyredilmesi için biraz daha sansür etmeli... Bu eline makası alanların biraz aklıselim sahibi, biraz fikir sahibi olması lazım değil mi?"

Ve birçok örnek veriyor:

"Namuslu filminde bir devlet töreni vardı... Şener Şen hastaneden çıktıktan sonra mahalleye gelir ve mahalleli, bütün büyüklerimize olduğu gibi, 'büyükler bizde böyle karşılanır'diye, namussuzun da en büyüğü zannettiği kişiyi motosikletli eskortlarla, açık arabayla, pankartlarla, hatta kılıç kalkan ekibiyle karşılar... Biz burada hâşâ sümme hâşâ, devlet büyüklerimiz namussuzdur demek istemiyoruz... Ama, memleketimizde bir namussuz da devlet büyüğü kadar itibar görüyor demek istiyoruz... Bu, çıkarılacak bir sahne değildir. Şimdi,

bizim makasçı bunu kesiyor. Peki, bir sahne daha var. Şener'in evinde iki kadeh rakı içtiği, karısına sokulmaya çalıştığı bölüm. Adamcağızın bir tek gömleği, bir çift çorabı var. Titiz de adam. Her gece bunu yıkamakta. Banyoya geliyor. Gömleğinin yakasını çitiledi, çorabını da yıkadı, asacak, eşi de sutyenini yıkamak için geldi, yıkadı ve ipe astı. Şener, iki kadeh rakının da verdiği hevesle, canım insan karısına cinsel istek duymaz mı, hafif tertip sutyene de bakarak şöyle bir imrendi... Bizim makasçı bunu kesmiş! Ama biraz sonra Şener odaya giriyor, karısına tecavüz ediyor, bunu sevmiş, alıkoymuş... Şimdi, karısının sutyenine bakan adam mı müstehcendir, karısına tecavüz eden adam mı?"

Ertem Eğilmez'in Kavaklıdere makasçısına bir de nasihati var: "Bir daha oynatırlarsa, asıl şurasını kessinler: Bir işadamı karısını Şener'in odasına soktu, tecavüz etmeye kalktı, Şener de beceremedi kaçtı. Sonra koca geldi, işaretle sordu, 'Nasıl başarabildin mi, Şener'in koynuna girebildin mi?'Dümbük yani. Evet evet, bildiğimiz dümbük. Kadın da, böyle maalesefimsi, diyor ki işaretle, beceremedim, veremedim o adama ben... Adam karısının suratına tükürüyor! Bizim sevgili makasçı buranın içeriğini anlayamadığı için bırakmış! Bir adamın bu kadar pespayeleşmesi örf ve âdetimize eğer aykırıysa, ki Allah'a şükür memleketimizde yok böyle adam (!)... Nasıl konuşma dilimizde it, köpek, pezevenk, puşt gibi kelimeler yoksa (!)... Keseceksen bunu kes be adam!"

Kim daha adi?

Namuslu'yu sinemalarda görmüş olanlar filmin o harika finalini televizyon başında boşuna beklediler. Şener Şen'in vapurun tepesine çıkıp, aşağıdaki insanların üzerine çişini ettiği, Eğilmez'in deyimiyle "sıçarım ben böyle işe, sıçarım ben böyle namussuzların suratına" dediği bölüm yoktu. Eğilmez şöyle diyordu: "Şimdi söyleyeceğim cümleyi de sevgili film yapımcılarımıza ithaf ediyorum... TRT'miz ne durumda ise, film yapımcılarımız da o kadar korkaktır! 'Bana ne gerek, ben TRT'den paramı aldım, şimdi suyu dalgalandırmanın âlemi yoktur'diyerek filmin bu kısmını da onlar sansür etmişler..."

Başar Sabuncu da nihayet dayanamıyor: "Bugüne kadar prodüktörlerin sorumluluğu hiç dile getirilmedi... Bu film yapımcılarına bu TRT sansürü müstehaktır! Bunlar TRT ile araları bozulmasın diye yirmi beş kuruşa tamah ettikçe, kötü kişi olmamak için kendi onurlarını korumaya yanaşmadıkça daha çok makas yer bizim filmlerimiz..."

Bir zavallı küçük memur

İkisi de aslında şaşmamışlar, öfkelenmemişlerdi. "Çünkü artık nasırlaştık" diyorlardı. "Böyle başa böyle tıraştı" ve makasçının cahilliği, beceriksizliği, Eğilmez'in deyimiyle "eşşekliği" artık onları etkilemiyordu. "Ne mutlu değil, ne yazık ki bu ülkenin vatandaşıydılar ve TRT'ye teşekkür ediyorlardı, filmi 196 yerinden değil, sadece 96 yerinden kesmek lütfunda bulunduğu için..."

Filmde anlattıkları, bir zavallı küçük memurun dünyasıydı. O dünyada, önü sıkça iliklenen eprimiş ceketler, tek şekerli çay bardaklarının Masis büro masaları üzerindeki yeşil lekeleri, sokak kapısı önüne yığılan çamurlu ve yamulmuş misafir pabuçları, banyo küveti içindeki kırmızı plastik su kapları, her akşam mutlaka içilen ille de yarım ufak şişe Yeni Rakı ve radyodan dinlenen ajans haberleri, okumayan hayta evlat, komşunun oğluyla kırıştıran gerzek kerime, dırdırcı çirkin karı, Allah'ın belası yaşlı kaynana, pazardan doldurulan ıspanak filesi ve değişen her hükümete edilen değişmez küfürler geçerliydi. TRT'nin zavallı küçük makasçısının dünyası, Namuslu filminin anlattığı zavallı küçük memurun dünyasıydı.

TARLABAŞI TARLA BAŞI

Her yazıda olduğu gibi, gene yağmur yağıyordu... İngiliz Sefareti'nin bahçe duvarı boyunca süzülüp aşağı inerken, Ömer Hayyam durağında 15 yaşıma rastladım.

"Ne işin var senin burada?"

"Okulu kırdım abi. Saray'da muhallebi yedim. Emek'te sekizinci kere 'Batı Yakasının Hikâyesi'ni seyrettim. Şimdi Sahaflar'a gidiyorum."

Eski bir Skoda otobüsüne binip uzaklaşıyor... O vakitler Skoda otobüsleri var. Motoru ortada. Solda şoför. Sağda, sırt sırta oturulan tek kişilik iki koltuk. Sol elini motora, sağ elini arkalığa basıp atlayacaksın. Öndeki koltuğa yerleştin mi, bütün otobüs ahalisiyle ilgini kesebilirsin. Hiçbir kadına yer vermek zorunda değilsin (o zamanlar kadına kadın deniyor, 'bayan' modası 1930'larda kalmış, 1980'lerde yeniden gündeme gelecek)... Skoda'nın motoru yokuş çıkarken "çıh.. çıh.." diye iki kere iç geçirir. Ama Tarlabaşı Caddesi yokuş değil, iniş olduğu için çıh çıh özlemi çekenler başka caddeye!

O vakitler Tarlabaşı daha tarla başı değil. Levanten evlerinin arasında tek tük kara suratlı sevimsiz yapıya rastlanmıyor değil, ama cadde bugünkü yedek parçacı, Oto plakacısı, kokoreççi, lezzet lokantacısı, ayakkabıcı, berber, nalbur, birahane ve şüpheli oteller kargaşasına ulaşmamış. Air France'ın köşesinden dönüyor trafik. Yol her zaman tıkalı ama, kendilerini bir kaldırımdan öbür kaldırıma atan erkekten dönme satılık kadınlar, sivri pabuçlu muhabbet tellalları, çaycılar, markacılar, peşkirciler, bezciler ve taşçılar iki sokak öteden buralara taşmamışlar...

Pera'nın kıyıcığında

Yıkıcı Hacı'nın adamları, çirkin palet gıcırtılarıyla şehrin geçmişine saldırıyorlar. İon başlıklı sütunlardan bir parça gidiyor önce. Arkadan çiçek bezemeli, kabartmalı kapı alınlığı yere iniyor. Ardından, nasılsa unutulmuş kalmış eski harflerle, daha doğrusu rakamlarla hane numarası plaketi, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun ünlü sigorta şirketi Allianz'ın işbu haneyi 1893 yılında emniyete aldığını belgeleyen paslı, demir tabela, en son da Diş Tabibi Kriton Vasiliadis'in çağlar öncesi burada icra-yı sanat etmiş olduğunu ispat eden tozlu kalıntı eziliyor buldozerin iri dişleri arasında... Dul Madam Thedosiya Konstantinidou köşe başında öylece kalakalmış, 1911

yılının bir bahar günü kendisini muhterem pederinden istemeye gelen delikanlının geniş siyah bantlı hasır şapkasını hatırlıyor. Nedense, sadece bunu...

O vakitler buraları sakin yerler. Günde pek pek üç tane otomobil geçiyor. Geçenler de ya Hispano-Suiza, ya Bugatti. Komşunun penceresinden gramofonda çalınan La Traviata nağmeleri geliyor.

Nedense, Violetta'nın aryası: "Addio! Del passato bei sogni ridenti..." Elveda, bütün geçmiş ve parlak düşler... Elveda Tarlabaşı...

Orta halli Levantenler oturuyor buralarda. "Grande Rue"nün ev kiralarına katlanamayan, ara sokakların pansiyoncularına eklenecek yaşı da geçmiş, evli barklı, çoluk çocuk sahibi Rum doktorlar, Ermeni avukatlar, birkaç kuşak önceden Pera'ya gelip yerleşmiş İtalyanlar... Günün birinde evlerinin emekli fahişeler, çayocağı ocakçıları, ayakkabı boyacıları, tiner koklayıcılar, seyyar köfteciler, kilise zangoçları ve sinema gişecileri tarafından işgal edileceği akıllarına hiç mi hiç gelmiyor...

Kalkın ey enkaz-ı beşer

Pera'nın kıyısında oturan eski ahali çoktan buraları terk etti gitti. Kimi mütarekede, kimi mübadelede, kimi de 6-7 Eylül tarihli şanlı meydan muharebemizden sonra. Evler boş kaldılar. Evlere, taşı toprağı altın bu muhteşem ve sefil şehre ürkek adımlarını gittikçe daha sık atmaya başlayan Niksarlılar, Tokatlılar, Erbaalılar, Şebinkarahisarlılar geldi. Caddenin yeni sakinleri için dökme demirden bir sokak lambası, çiçekli bir friz, bir balkon parmaklığı, oymalı bir kartonpiyer hiçbir anlam taşımıyordu. Tıpkı, bir Ceneviz duvarının Bedrettin Dalan için hiçbir anlam taşımadığı gibi...

Taşısa da paraları yoktu. Hangi eski binayı nasıl koruyacaklardı? O binalarda yaşanmış Levanten aşkları, çalınan gramofonlar, o evlere gelip gitmiş bastonlu, monokllu adamlar, tüllü şapkalı, hotozlu madamalar nasıl anılacak, nasıl yaşatılacaktı? Geçmiş, geçmişti... Bir kere bozulan nasıl onarılacak, giden nasıl geri gelecekti? Hangi babayiğit Pera'nın yeni ahalisini nereye kışkışlayacak, hangi güçle buraları küçük, sevimli ve ucuz pansiyonlara, otellere, Bavyera tipi tatlı birahanelere, içinde sanatçıların yaşadığı, çalıştığı lokallere dönüştürecekti? Koca Pera'ydı bu, kamburun neresi ele gelirdi ki, Çelik Bey misali birisi çıksın da vahalar kursun?

Tarlabulvar

Gidiyorlar. Vaktiyle Levantenler nasıl gittiyse, şimdi de garibanlar

gidiyor. Tarlabaşı Caddesi, altı şeritli, ortası çimen tarhlı, iki ucu sosis gibi daralan geniş mi geniş bir bulvar olacak. Birkaç yıl sonrasının yeni İstanbulluları, koyun tüccarlığından gelip burjuva olma mazhariyetine erişmişler bu bulvardan Mercedes'leriyle geçerken, yıllar önce buralarda yaşamış, artık yerinde yeller esen insanların, evlerin (çünkü evler de yaşar efendiler...) anılarını bilmeyecekler. Oh ne güzel, pislik temizlendi olacak. Hepsi bu. Tarihsiz, çirkin, beşinci sınıf bir metropolün onuncu sınıf ahalisi, 21. yüzyıla doğru gidiyor, gittiğini sanıyor...

KULİS, HEVES, KALAS

İçerisi karanlıktır.

Cadde-i Kebir çoktan canlanmış. Sahlepçiler çekilmiş, sabahçı kahveleri sönmüş, dükkânların önünden yol yol sabunlu sular akmış, sonra tezgâhtar kızlar geçmiş. Sonra yavaş yavaş koyu ve sevimsiz bir kalabalık ortalığa dökülmüş. Orası hâlâ karanlıktır.

Nice sonra büyük demir kapı açılır. Gişelerin ışıkları soluk soluk titreşir. Buralarda bir zamanlar "Tatlı İrma" için, "Kwai Köprüsü" için, "Mihracenin Gözdesi" ve "Hint Mezarı" için kuyruk olan eski İstanbul halkı çoktan anı kitaplarında donmuştur, sol yanından Ferhan Şensoy'un, Hümeyra'nın ve şişman Rasim'in göz kırptığı, sağ yanından Barbara Carrera, Edwige Fenech, Ornella Muti gibi Frenk dilberlerinin kasap dükkânı misali sereserpe uzandığı giriş koridorundan geçilip dönülür.

Jorj, 'Kulis'i yeniden açacaktır. Kim bilir ne zaman? Beklemekle ömür geçirmeyip ilerlenir. Beyaz mermer merdivenlerden çıkılır. Tam karşıdaki büyük vitrinde Yapı Kredi'nin bir ayağı havada hacı leyleği nerelerdedir? Nerede olacak, 1950'lerde, babamızın elimizden tutup bizi Küçük Sahne'ye getirdiği pazar sabahlarında, hani o çıkışta "cassato" yenilen, Taksim'den tramvaya binilip eve gidilen günlerde...

Sahanlığın bir yanında asansör vardır. Binilmez. Merdivenden bir tur daha çıkılır. Gösterişli, cilalı, camlı kapılar geçilir. Yerler parkedir ve fena halde gıcırdar. Bir amerikan-bar, binanın zengin Ermeni Köçekoğlu'na ait olduğu, Abdülaziz'in Köçekoğlu'nun dilber madamasının hatırını sormak için sık sık uğradığı günlerden kalma mermer yalaklı çeşme, işlemeli şömine, kocaman ayna fuayenin havasını tamamlar. Küçük Sahne'desiniz. Sakın içeri haber gönderip Mefkûre Hanım'ı görmeye, Muhsin Ertuğrul'u sormaya çalışmayın. Adama gülerler ve "Bay Nostalji" diye isim takarlar sonra. Siz, "FerhanBey geldi mi?" deyin. "Aman abi, prova var, göremezsiniz... Çok kızıyor, bizi haşlıyor..."

"Siz ona deyin ki, Galatasaray'dan 81 Engin gelmiş, Madam Sommerville'in yazılısı var."

Tiyatro müdürü Ertaç'a aldırmayın. Her zaman Ferhan'ın başının üstünde yeriniz vardır. Siz müdüriyet odasına dalın, oradan dar, karanlık bir geçitten geçip kendinizi üzeri açık, kimi zaman yağmurun

borulardan şıp şıp süzüldüğü bir avlumsu loşlukta bulacaksınız. Buradan yeni bir geçide girin, önünüze çıkan küçük kapıyı itin. Hoppala! Erkekler tuvaleti! Aldırmayın, yolunuza devam edin. Suzan Hanım'ın şaşkın bakışları arasında işte kulis kapısına geldiniz. O Suzan Hanım ki, gençliğinde Naşit'le sahneye çıkmış, çadır kumpanyalarında cambazlık, kuklacılık yapmış, ünlü Boncuk'un nasıl ipten düştüğüne bile şahit olmuş bir tarihtir ve ömrünün son kısmını Küçük Sahne'de aptesanecilik yaparak ve günde beş paket Bafra cıgarası içerek tamamlamaktadır...

"The show must go on"

Ama bu kez de fuayenin yavaş yavaş nasıl canlandığını, ilk çayların nasıl demlendiğini, ışıkçı Erbil'in, telaşlı adımlarla çıtı pıtı Hümeyra'nın, yuvarlana yuvarlana Rasim'in, gitar, banjo ve bilumum aletleri sırtlarında Grup Gündoğarken'in ne vakit geldiklerini, kimlerle selâmlaştıklarını kaçırabilirsiniz... Onun için, Ferhan'a bir selam sarkıtıp kulisin sol tarafındaki dinlenme odasına geçin. Zaten az sonra millet kostümünü giyip, makyajını yapıp birer ikişer buraya düşecektir. O dinlenme odasında Amerika'dan dönen Haldun Dormen adındaki bir delikanlı merakla beklenmiş, büyük Cahide'nin locasından çıkıp orayı şereflendireceği umulmuş, Sadri Alışık'ın "Bıktım bu gâvur rollerinden, şöyle bir bitirim şoför oynamak istiyorum" dediğine tanık olunmuş, Heyecan Başaran'ın tiyatroyu bırakıp Konyalı'ya gelin gitme kararı gözyaşlarıyla duyulmuş, hatta bir tarihte Erol Günaydın'ın, hemen karşıdaki "eski" Papirüs'ün penceresinden kendisine para teklif eden Tunca Yönder ve Erdoğan Tokatlı'nın provokasyonlarına dayanamayıp, "Gidiyorum, sahneye çıkmıyorum, içmeye gidiyorum" deyip Ali Poyrazoğlu'nun yüreğini hoplattığı görülmüştür...

Bir kenarda oturacaksınız. Perde arasından önce çay gelmez. Bu arada ziller verilir, oyun başlar, siz iki antre arası odaya gelip gidenlerle laflayabilir, yorulanların kanepeye uzanması için biraz toparlanabilir, pencerenin içinde hemen daima hazır bulunan Gırgır'ın son sayısına göz atabilirsiniz.

Kulis tozu

Siz yazara aldırmayın. Tiyatrocularla olan dostluğunuza güvenip ikide birde dekorun arkasından, duvara ve bir başka pencereye yapışık, dışarının bütün motor ve klakson gürültüsünü mükemmelen çekip yansıtan daracık geçitten kulisin karşı tarafına geçmeye kalkışmayın. Maazallah, 1972 yılında olduğu gibi, ikinci perdenin başında, kendinizi Feydeau giysileriyle Bülent Kayabaş ve hizmetçi kılığında

Günfer'in karşısında bulabilirsiniz. Seyirci bunu bir yabancılaştırma efekti sanıp hatta belki alkışlar da, ama Bülent de sizi oyundan sonra Taksim'e kadar kovalar!

Antraktta biraz sıkışmanız gerekecek. Küçük dinlenme odasına herkes doluşunca oturacak yer kalmıyor. İkinci perdede fazla gürültü etmeyin, çünkü içeride "iyi kötü bir oyun oynanıyor ve üç beş de seyirci var..." Hoş, tiyatrocular bu lafı o kadar severler ki, siz sessiz sedasız otursanız bile bunu bir söyleyen muhakkak çıkar. İki basamak yukarı fırlayıp sema perdesinin aralığından sahneyi de izleyebilirsiniz, ama sakın Hümeyra ile göz göze gelmeyin, kızcağız şaşırıyor ve tekliyor sonra! Üst kulise de çıkmaya kalkmayın, zaten herkes üst üste.

İyisi mi, arada, bakır aplikleri, kırmızılı, yeşilli, sarılı koltuk sıralarmı aşıp, salonun sağındaki küçük kapıdan kendinizi Ferhan'ın odasına atın. Atın ve duvarda, ikiniz de hergele mi hergele birer Mekteb-i Sultani talebesiyken, ta 1965'lerde Galatasaray'ın uzun, loş koridorlarına, tebeşir tozu kokan sınıflarına, Grand Cour helalarından kalan Yeni Harman izmaritlerine sinmiş bir dostluğun anısıyla karşılaşıp hayretlere garkolun...

Burası Ferhan Bey'in odasıdır. Ufacık bir yerdir ki, burada ömür geçer. Burada hesap alınır, oyun yazılır, hayal kurulur; burası Ferhan'ın beraber olduğu dokuz yüz seksen altı kadından bilmem kaçıncısı tarafından ziyaret edilir, dostlar gelir gider, burada bağırılır çağırılır, gülünür eğlenilir. Ferhan Bey'in odası, önce Muhsin Ertuğrul'un odasıdır. Sonra dönem dönem Haldun Bey'in, Mücap Bey'in, Ulvi Bey'in, Genco Bey'in, Ayfer Hanım'ın, Ali Bey'in odası olmuştur.

Hevesler ve kalaslar

Galiba elde bir tek Küçük Sahne kalmıştır. Yaka yaka, yıka yıka İstanbul'da tiyatro salonu bırakmadığımızdan, eski altın yıllarını hasretle anan yorgun, üzgün tiyatrocularımız sinemadan bozma salaşlara kaçışmış, Küçük Sahne, emektarlarının çabasıyla 1951'den beri ayakta kalmıştır. 1951... Sanki 16. yüzyıldan bahsediyoruz. Bir ülkenin tiyatrosunun tanıkları gide gide 1951'e varabiliyorlarsa, vahim bir çöküş söz konusudur. Ama siz kafanızı bunlara takmayın. Okuru güldürecek bir şeyler yazın ki herkesler de beğensin. Size ne Küçük Sahne'nin loş kulislerinde dolaşan Muhsin Ertuğrul'un hayaletinden canım? Ulvi Baba'nın, Kâmran'ın, bir tanrıça gibi Nur Sabuncu'nun, yüce ve süfli Cahide'nin anılarından size ne? Sosyal demokratlar Çemişkezek belediye seçimlerini acaba kazanabilecekler mi? Türk tiyatrosunu Türk tiyatrosu yapan, yani biraz da Türkiye'yi Türkiye yapan hemen herkes Küçük Sahne'den gelmiş geçmiş... Bunlar boş

işler. Evinizde video seyredin. Tiyatro dediğin iki kalas bir heves. Hevesler çoktan kırık. Umutlar gibi. Türkiye'de kalastan geçilmiyor. Onlar sapasağlam ayakta maşallah.

Oyun bitti. Makyajlarını sildiler. Kafalarını ibrikten ılık su döküp yıkadılar. Terleri kurumadan giyindiler. Sanki bir burukluk anıtı gibi çabuk çabuk çıkıyorlar. Seyirci boşalmış. Fuayede bekleşen tek tük hayranları çabuk atlatıp, aşağıdaki Kulis kapalı olduğuna göre Arif'e, Ece'ye, ya da Ziya'ya gitmeli. İki tek atmalı. Bir kadeh de, yıkılan, yakılan tiyatro salonlarının, umutsuzluk ve açlık içinde ömürleri tükenen oyuncuların, değişen seyircinin, esnaflaşan starların, yetişmeyen yazarların, çıkmayan yeteneklerin anısına... Vay anasını sayın seyirciler!

VAKVAK GO HOME!

Ben size bir şey söyleyeyim mi, şu sivri kıçlı ördekleri oldum olası gözüm tutmamıştır. Şurasını samimiyetle ifade etmek isterim ki aziz vatandaşlarım, daha bacak kadar bir veletken bile, Walt Amca'nın pembe dünyası beni fazla çekmemişti.

Ha, çizgi-roman okumuyor değildik. Nevada rangerlerinin gözbebeği Tom, Albay Brown komutasındaki Kulver Kalesi'nden başarılı çıkışlar yapıyor (Albay'ın kızının pişirdiği turtayı kim kapacak? Konyakçı mı, Doktor Sallaso mu? Binbir Surat bir Arap şeyhi kılığında California'da görülmüş... General Kalevera her an Los Alamos üzerine yürüyebilir...); Çelik Bilek bir vuruşta sekiz-on İngiliz askerini perişan ediyordu (Kırmızı ceketliler! Aman Tanrım! Boston'daki adamımız Avukat Connolly'ye yardım göndermek lazım... Bu işi Rudi yapar... Kunduz kürkü ticaretini boşlayıp vatanı kurtaralım... George Washington'un fedaisinin kuyruklu şapkasından, Profesör Oklitus'un iri tokalı ayakkabılarından isterim!), elli kuruşa aldığımız "kitapları" okuduktan sonra Yeni Ar sinemasının kapısında yirmi beş kuruşa satıyorduk.

(Bu oğlan adam olmayacak! Aklı fikri romanda... Pam! Pam! Zıp! Zıp! Smack! Pack! Hay aksi!)

Çocuk ve emperyalizm

Ama iyi niyetli olmayan başkaları da vardı. Keşşaf Long Rifle hoş adamdı da, çevrede Kızılderili kokusu aldığında Kinova'nın kafa derisi neden kaşınmaya koyuluyordu? Varyemez Amca neden bütün altınlarını o masif kasa misali kalesinde saklıyordu acaba?

İnce bıyıklı, kır şakaklı, yakışıklı bir adamdı oysa. Miki Fare'nin babasıydı. Kendi babamda, yorgun bir devlet memurunda, herkes Vatan Cephesi'ne girerken İsmet Paşa'ya yazılmak kahramanlığını gösteren, oradan oraya sürülen buruk ve akşamcı adamda olmayan her şey vardı onda. O da babam gibi fakir bir ailenin çocuğuydu. Benimkinin babası tesviyeciydi, onunki gezginci marangoz. Walt Amca işe sıfırdan başlamış, kısa zamanda kendi fabrikasım kurmuş, milyoner, milyarder olmuştu. Adam üstelik dolar milyarderiydi, bizim Menderes'in her mahallede yaratmaya niyet ettiği cumhuriyet lirası milyarderi değil.

Evveliyatını bilmiyorduk, ama gene de adamda ve marifetlerinde bizi

iten bir şeyler vardı işte. Küçükken marangoz babasından nasıl kayışla dayak yediğini; beraber kurdukları stüdyo işinde kardeşi Roy'u, bütün bu ördeklerin, farelerin, köpeklerin, uçan fillerin, yedi cücelerin gerçek yaratıcısı, arkadaşı Ub Iwerks'i nasıl kazıkladığını, iyi bir aşçıya ihtiyaç duyduğundan ve stüdyolarında en düşük ücretle çalışmaya razı gelmiş olduğu için karısı Lilian'ı "Baba'nın emri, İsa'nın kavliyle" nikâhladığım bilmiyorduk daha. (O zamanlar Amerika ne demek? Missouri'nin ardından sık sık gelen bahriyeliler, para verip alamadığın naylon iç çamaşırları, Eisenhower'ın Ankara'ya inen pırpırlı tayyaresi demek. Gary Cooper "Kahraman Şerif' filminde saate karşı silah çekiyor. Victor Mature her hafta başka bir rolde. "Quo Vadis"i gördünüz mü? Aman "Zincirli Köle"yi kaçırmayın... Ağabeyler ablalar rock'n roll yaparlar, bizim yaşımız tutmaz. Biz Elvis'i radyodan dinleriz ağabey.)

Amerikan rüyası

Adam tutmuş, kendi adına şehir kurmuştu. Los Angeles yakınlarında. Manhattan'ın iki katıymış. Günde 15 bin kişi ziyaret ediyor. Uyuyan Güzel'in şatosunu mu istersin, Kaptan Nemo'nun denizaltısım mı? Peter Pan'ın amansız düşmanı Kaptan Kanca'nın gemisi bile orada. O zamanın parasıyla üç buçuk milyar dolara çıkmış. Tam bin mimar üç yıl aralıksız çalışmış. Evet, Disneyland açıldı. Bizim oğlan seneye ilkokula başlayacak hayırlısıyla. Merkez Bankası döviz transferini yaparsa, seneye Fransa'dan "Miki Mecmuası" getirteceğiz. Çocuk yabancı dil öğrensin.

Canım adam hoş şeyler de yapıyordu doğrusu. "Fantasia"yı, "Mary Poppins"i daha sonra seyredecektik ama, bu sefer de fazla kart kaçıyorduk. Oysa Elhamra sinemasında "Bambi"nin gösterilişi doğrusu "Avare"nin bıkkınlığından sonra pek parlak bir başarı olmuştu.

Daha bilmiyorduk. Walt Disney'in "köşeyi döndüğü" 1930'lar, "iktisadi buhran" günleri uzak ve sisli anılar olmuştu. Miki Fare'yi propagandanın emrine verdiği İkinci Savaş yılları unutulmaya çalışılıyordu. Kurduğu büyük oyuncak sanayii, biblolar, posterler, T-Shirt'ler Amerika'yı, Avrupa'yı kasıp kavuruyordu ama, bize kadar ulaşamıyordu ki. Biz mahalle arasında tahta kılıçlarla şövalyecilik, başparmağımızla işaret parmağımızdan yararlanıp dekmancılık oynuyorduk. Daha çocuk bezleri, kahveler, viskiler, bulaşık makineleri sökün etmemişti. Oralarda bir McCarthy silindiri gelip geçmişti, büyüklerin konuşmalarından kapıyorduk bunu, ama zaten bizim hayatımız McCarthy'ydi! Başkan yardımcılığına soyunmuş Richard Nixon adlı bir genç adam bize fazla bir şey ifade etmiyordu. Ronald Reagan, evet, "esas çocuğun arkadaşını" oynar, ya da kötü kovboyu. O

kadar önemli bir isim değil arkadaş. Sen John Kennedy'ye bak. Zıpkın gibi. Dünyayı o kurtaracak...

Sam Amca'nın sol bacağı

Walt Disney bir Amerikan firmasıydı. Yüzden fazla ülkeye ağlarını germiş, otuzu aşkın dilde faaliyet gösteren, milyarı bulan sayıda çocuğu eğlendiren, eğiten, hür dünyanın değerlerini, yargılarını, yaşama biçimini aşılayan bir ahtapot gibiydi. Aralarında görev bölümü yapmışlardı. General Motors otomobil işlerine bakıyor, United Fruit meyve sebze pazarını tutuyor, Hollyvvood büyüklerin, Walt Disney küçüklerin zihinlerine biçim veriyordu. Disney'in dünyası iyilerle kötülerin, basitliğin, saflığın, politika-dışılığın, ana babaya saygının, toplumun yerleşik değerlerine boyun eğmenin, cinsellikten soyutlanmış platonik aşkların, kısacası akıllı uslu ve efendi çocuklara sunulması gereken son derece hesaplı, usturuplu bir değerler bütününün kodlanmış, formüllere bağlanmış, simgeleştirilmiş, düzenlenmiş dünyasıydı.

Anlamasak da seziyorduk. Disney'in boğaz tokluğuna adam çalıştıran, en ufak bir başkaldırmada işçisini kapının önüne koyan, milyarlarına milyarlar katan, Senatör McCarthy'ye hayran, Johnson'a bile karşı Barry Goldwater'ı destekleyen bir Rockefeller ya da Getty bozuntusu olduğunu çok sonraları öğrenecektik ve şaşmayacaktık. Tıpkı, onun boyunduruğundan kurtulabilen, çizgi filmin özgür yaratımlarına kanat açabilen UPA stüdyoları ekibinin bambaşka bir ekol yaratabildiğim öğrenip sevindiğimiz gibi, Disney'in kim olduğu, ne anlama geldiği artık açık seçik meydandaydı.

Walt Disney terk-i dünya eyleyeli tam yirmi yıl olmuş. Toprağı bol olsun. Olsun ki, bir daha kalkamasın.

LOTARYA FAKİRİN EKMEĞİ

Bu sefer yağmur mağmur değil, düpedüz sulu kar atıştırıyor. Hangi yılbaşı piyangosunun iyi hava şartlarında çekildiği görülmüş ki... Eminönü Meydam'nda yel üfürüyor. Vıcık vıcık çamurun içinden fırlayan insancıklarımız, kara kaderin önünden kaçışan ispinozlar gibi sağa sola dağılıyorlar. Nimet Abla'nın önü, her yılbaşı ve her gazetede görüldüğü gibi kalabalık.

Nimet Abla gişesi, 1938 yılından beri yanladığı surdibinde, Ayios Vasilios burcunun altında altın günlerinden birini daha yaşıyor. Burcun altı umut kapısı, üstü, 29 Mayıs 1453 günü Osmanlı askerine direnen son savaşçıların, Giritli gözü kara yiğitlerin son direniş noktası... Hemen yanında Yeni Cami hünkâr mahfili... Hünkârın ruhu, aşağıda sulu sepken altında titreşe titreşe lotarya çekmeye çalışan kullarına gülerek bakıyor.

Nimet Abla'nın hikmeti

Milli Piyango bayii Celal Bilgin, soğuktan şahrem şahrem yarılmış, kırmızıdan mora çalmış ellerini oğuşturarak anlatıyor: "Zaten zenginler alıyor abi... Millette para kalmadı ki... Ama normal seri bitti. Ekstra çekilişin biletleri de biraz yavaş gidiyor."

Bayi Kasım Şahin, "yakışıklı ve tek başına bir resmini istiyor". Derken bir başkası kafasını uzatıyor: "Siz şimdi yazın abi, bu memleketin hali n'olacak?"

İyi olacak inşallah. Başbakan yeni yıl müjdesini verdi: İşçiye memura zam yok, onun yerine iki talihli vatandaşa milyarder olma fırsatı var. Fırsat eşitliği de var, her bilet aynı şansa sahip. Çok al, çok kazan, şansını artır. Koş vatandaş koş! Burada elli milyon kişinin geleceği üzerine kumar oynanıyor!

Neden ille de Nimet Abla? Rahmetli kuş mu konduruyor? 1929'da tayyare piyangoculuğu işine girişen, Esentepe'de cami yaptıran, kamuoyunda dedikodusu gizliden gizliye "eski bir hayat kadınıymış, tövbekâr olmuş, piyango bayiliğinden helal kazanmış, kendini affettirmek için cami yaptırmış, iki defa hacca gitmiş, çok hayır işlemiş" diye dolaşan Nimet Özden'in özel bir marifeti mi var ki piyango tiryakileri ille de Nimet diye inliyorlar? Eşi İsmail Özden tastaman 86 yaşında ve Ayios Vasilios burcunun dibine sığınmış şu kibrit kutusu gibi dükkânda ayda 80 milyon lira ciro yapıyor. Neden

bu Bahçekapı biletleri bu kadar gözde?

"Abi millet öyle inanmış bir kere... İzmir'den, Bursa'dan geliyorlar buradan bilet almaya. Adam bayi. Kendi aldığı bileti gelip burada bizimkilerle değiştiriyor."

Fark da ödüyorlar. "Farkını verelim de Bahçekapı olsun." Talih kuşu aranızda mı, Bahçekapı'da mı? Ya da talih kuzunuz. Ya da Zeki ve Metin ağabeyleriniz. Maliye Bakanı Alptemoçin, bu dümenden devletin 45 milyar lira kazanacağını açıkladı. Alınız alınız, sevgili vatandaşlarım, size de çıkabilir. Nah çıkar.

İlk iş karıyı boşamak

Nimet abla gişesinin yöneticisi Rabbani Özden, rahmetlinin torunu. "En çok bileti biz satıyoruz, en büyük ikramiyenin de bizim bilete çıkması doğaldır" diyor. Durumu doğal karşılayanlar gişenin önünde yağmur çamur dinlemeden kuyrukta bekleşiyorlar. İstiareye yatıp numara saptayanlar, gece rüyasında ak sakallı bir ihtiyar görüp Allah'ın kendilerine göz kırptığını sananlar, emzikteki bebelerine bilet çektirenler, doğum tarihini yan yana getirip numara yapanlar ve ille de onu arayanlar, fal bakanlar, remil atanlar, evde çoluk çocuk ekmek beklerken onların rızkım nafakasını kumara yatıranlar hep burada sıralanmış. Umutlar sonsuz. İş kuracaklar, ev alacaklar, torunlarını okutacaklar, dünya seyahatine çıkacaklar, patronunun kafasına mürekkep şişesi boşaltacaklar, karısını boşayacaklar, faize verip yan gelip yatacaklar, hısımlarına yardım yapacaklar, soğanın cücüğünü yiyecekler, arkadaşlarını YÖK sultasından kurtarmak için özel üniversite kuracaklar, Ahu'yu ya da Banu'yu bir yıllığına kapatacaklar gırla gidiyor... Bunlar sade vatandaş. Açık açık konuşuyorlar. Bir de sahtekârlar var. Onlara zaten kolay ulaşılmıyor. Sekreterleriyle görüşüp telefon bağlatacaksınız ve milyar kendilerine çıkarsa onu nasıl hayır işlerine harcayacaklarını, hangi okulları, hangi hastaneleri, hangi kreşleri yaptıracaklarını, Kızılay'a, Çocuk Esirgeme Kurumu'na nasıl bağışta bulunacaklarını öğreneceksiniz. Sonra gelip bir güzel yazacaksınız. Yaptığınız şeyin adı da röportaj olacak.

Özel sektör

Celal Bilgin, "yüzde sekiz bırakır abi" diyor. "Yani her yüz lirada sekiz lira. Ayda yüz bin bırakır. Ayazı, soğuğu da cabası." Kasım Şahin daha iyimser. "Bu yılbaşı beş yüz bin götürürüz" diyor. "Ama sanma ki her zaman böyledir. Çekiliş başına kırk bin falan kalıyor. Ayda yüz yirmi, yüz elli bin arası oynar. İşe girsen ayda elli bin ancak alırsın. Serbest çalışmak gibisi var mı?"

Milli Piyango bayileri... Çok bıyıklı, kara, kavruk çocuklar. Torbalı gözlü, göbekli, yıpranmış eski kulağı kesikler... İğrilmiş büğrülmüş, yorgun, acılı kadıncağızlar... Televizyondaki ahu gözlü dilberlere, magazincilerin sayfa süslemek için saati yirmi bin liraya tuttukları fotomodel fıstıklara hiç mi hiç benzemiyorlar...

Kafalarını yün atkılarla sarmışlar. Eldiven giyemiyorlar. Çünkü eldivenle bilet ayırılamıyor, para sayılıp para üstü alınıp verilemiyor. Soğukta öylece titreşiyorlar. Kılık kıyafetleri biraz düzgünce olsa, bir şaşkın turist onları bir örnek beyaz şapkalarıyla polis, bekçi, postacı, gümrük görevlisi, hatta asker bile sanabilir! Birbirlerine kâh sokularak, kâh yol kenarında durup bilet soran özel arabalara seğirtmek için dağılarak, Eminönü Meydanı'na sığınan güvercinler ya da martı kuşlarına benziyorlar...

Keşide

Onlar ve devlet "çekiliş" diyor. Eskiden "keşide" denirdi. "Kısmetinizi Albert Mizrahi'den deneyiniz! Büyük tayyare piyangosundan alacağınız bir liralık bilete tam bin lira çıkabilir, ey Cumhuriyet çocukları!... Nevmidiye kapılmayınız monşer, talihinizi bir de Galata'da Apostol'dan deneyiniz... O olmazsa Beyoğlu'nda yakası karanfilli Cüce Simon'dan... O da olmazsa köprüaltında iki metro otuz beş santimetro boyuyla Uzun Ömer'in dev pençelerinden... İsabet gişesinin tabelası çığlık çığlığa: Parasız bir güzel erkek isterim! Kahrolsun fukaralık, şimdi bol rakı alacağım... Ekso ptohia! Şehrimiz kozmopolittir üzerinize afiyet, her dinden ve dilden vatandaş bulunur, biz Rumca tayyare piyangosu ilanı da asarız... Muzır sayılmıyor! Daha İstanbul İstanbul olmaktan çıkmadı ki, daha Eminönü Meydanı'nda uzayan kuyruklar Şebinkarahisarlılar'dan oluşmuyor ki..."

Daha o zamanlar Bahçekapı'nın, Ortadoğu'nun, Balkanlar'ın ve bütün dünyanın en büyük örücüsü Reşat, "bu işte para vardır" diyerekten canım mesleğini piç edip içinde eski Ankara Valisi Abdülkadir'in revolverle pusu kurduğu, önünden geçen gazeteci Ahmet Samim'i vurduğu börekçi fırınının bir köşesine sığınmış kulübesini Milli Piyango bayiine dönüştürmemişti... Daha o zamanlar piyango her ayın dokuz, on dokuz ve yirmi dokuzunda çekilmiyor, "Büyük Atatürk'ün hayatında dokuz rakamının önemine binaen" böyle bir yol tutulup Atatürk'ün adı bu tür hafifliklere karıştırılmıyordu...

O zamanlar, şimdiki gazete ablaları gibi, piyango ablaları ve abileri var. Nimet başı çekiyor. Mürvet Abla (Sim) Saray Sineması girişindeki bayi dükkânını daha sonra açacaktır ama, büyük komik-i şehirler Naşit ile Hazım meseleye önayak oldular bile... "Bir lira ile bir

boyunbağı alabilirsiniz, sinemaya gidebilirsiniz, taksiye binebilirsiniz, lâkin bir lira ile Milli Piyango'dan alacağınız onda bir bilet size sekiz bin, on bin, on beş bin gibi muazzam ikramiyeler kazandırabilir!" Sene 1939 mirim. "Bir bilet almak için günde beş kuruş iktisat ederek ayda tam yüz elli kuruş biriktirebilirsiniz. Kapınızı çalan serveti kovmayınız." Al gözüm, sene 1926. 8 Teşrin-i Sani Çarşamba. Paraya bak paraya!

Daha da meraklıysanız, eski Roma'da bile milli piyango olduğunu öğrenip rahatlayabilirsiniz. O zamanlar ikramiyeler arasında geniş araziler, yurttaşlık hakları ve "birbirinden güzel köle kızlar" da varmış. Türkiye Cumhuriyeti kazanana kız dağıtmıyor. Ama verdiği parayla istediğin kızı almak umudu var. Artık çıkan ikramiye miktarına göre, amortiye Zürafa Sokağı'nın kızları, birkaç bine hayırlı kısmet bekleyen temiz aile kızları, birkaç milyona Ahular, Güngörler, Arzular, Banular, Neşeler, büyük ikramiye iki milyara da kürklü, mücevherli asil ve hanımefendi sanatçılar ve ağa kızları var. Seç beğen vatandaş, maaşına zam yapmasalar da sana bu fırsatları sunuyorlar! Eski Roma'da olduğu gibi "yurttaşlık hakları" yok ikramiyeler arasında, çünkü çok şükür hepiniz yurttaşsınız ve halk arasında "enayi vergisi" tabir edilen bu piyango tufasında Türkiye Cumhuriyetinin bu herkesten enayiliği oranında aldığı en adil vergi karşısında hepiniz eşitsiniz.

Haydi rasgele

Siz gene sapıtmayın. Efendi efendi, ya da hanım hanımcık biletinizi alın, şansınızı deneyin. 1934 yılında bir deli saraylının yaptığı gibi bileti kedinize çektirmek, kapıya yapıştırıp sonra da ikramiye çıkan kapınızı söküp hamal marifetiyle ta Bahçekapı'ya piyango idaresine taşımak gibi hoşluklar, geçmişte kalmış, gazetelerin magazin sayfalarının yılbaşından yılbaşına arşivden silkeleyip yazdığı olaylar.

Doktor Yıldırım Aktuna'ya kulak verin. Çıkmazsa bunalıma girip intiharı düşünmeyin. Çıkarsa da geçen yıl bir İspanyol'un yaptığı gibi cinnet getirmeyin sakın.

Hem bize ne canım? Her şey yılbaşı gecesi belli olacak. Ondan sonra, dönünüz bakalım evin kirasına, çocukların okul taksidine, mutfak masrafına, akmayan suya, enflasyona... Nice nice piyangolar. Bu kafayla anca gidersiniz hemşerim.

ULU ÇINARIN GÖLGESİ

"Halt!... Papieren?..."

Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nin resepsiyon görevlisi yönetmeliğe aykırı davranmış, gamalı haçlı kolluğunu takmamıştı. Üstelik, bir Alman'ı andıracak her şeyden yoksun: Kapkara, pos bıyıklı, eprimiş ceketli, nursuz bir memurdu işte. Aramızda geçen muhavere, aslına bakılırsa şöyle olmuştu:

"Kimsiñğ?... Ne istediñğ?... Hüviyetiñğ?..."

"Kitap bakacaktım da..."

"Talebe misiñğ?.."

Öyle ya, kitap dediğini okusa okusa öğrenci okurdu. "Normal" vatandaşın kitapla ne işi olabilirdi ki? Ama ben de gazeteci olduğumu söyleyecek kadar enayi değildim. Amacım "sıradan bir vatandaş" gibi içeri sokulmak, neler olup biteceğini görmekti. Vehbi'nin kerrakesini az sonra gerçekten görecektim.

Kapıcıyı kolunda gamalı haç, alnına düşen sarı perçemlerle düşünmek hoşuma gidiyordu. Sanki Berlin'deki Gestapo merkezi Columbia Haus'a, ya da işgal altında bir Avrupa şehrinin yasaklanmış askeri bölgesine, karartma saatinde, sokağa çıkma yasağına beş kala girmeye çalışan, göğsü sarı yıldızlı bir Yahudiydik!

Labirentte

Sağ iç cebimizdeki kafa kâğıdını bizim kara bıyıklı Gestapo ajanına toka etmiş, 137 numaralı giriş kartını almıştık. 137'nin aslında kütüphanenin bir oturuşta iki yüz kişi misafir edebildiği mutlu günlerden kalma bir anı olduğunu, okuma salonuna şimdilerde ancak kırk dört kişi alınabildiğini, geniş kubbeleri, ılık ve rutubetli havası, boşlukta çınlayan sesleriyle bir kütüphaneden ziyade turistik bir Osmanlı hamamına benzeyen salona girdiğimizde anlayacaktık.

Kitap isteyenler sola, gazete isteyenler sağa yöneltiliyorlardı. Bu noktada, düzenli okuyucu dağılımını sağlayan ikinci bir görevliye dert anlatmak gerekiyordu. Önce kitap bölümüne yürümüştük. 1882 yılında Abdülhamid'in iradesiyle kurulan, 1884'te, tastamam 1 Ramazan 1301 günü Beyazıt Camii'nin bu dökük külliyesinin imaret

bölümüne yerleşen Kütüphane-i Umumi-i Osmani'nin üzeri sonradan kapatılmış iç avlusunda, kocaman bir bayrak ve beşinci sınıf bir heykeltıraşa herhalde açık eksiltme yoluyla yaptırılmış ve bu nedenle anlamı azalmış bir Atatürk büstü, itinasız bir ortaokulu andırır gibi durup duruyordu.

Katalog, kitap ve okuma bölümüne Kadıköy vapuruna biner gibi daracık bir turnikeden geçerek giriliyor, burada yeniden görevliler önünde ifade veriliyordu. Yer numarası gösterilecek, gerekirse, yani bu aşamadaki sevimsiz memurun gözü tutmamışsa ikinci bir hüviyet ibraz edilecek, ve insanın burnuna uzatılan "kitap isteme fişi", mürekkepli veya sabit kalemle, eksiksiz doldurulacaktı. Kitabın adı, yazarı, numarası, cilt sayısı, alanın adı soyadı, açık adresi, telefon numarası ve -varsa- okulu açık seçik yazılmak zorundaydı. Kitap istek fişinde, kitabı isteyenin kadın mı erkek mi olduğu gibi son derece yararlı ve vazgeçilmez bilgiler de yer almak zorundaydı. Üstelik kitabın konusunun da bu fişe kısaca yazılması şarttı. Yetkililer bu konuda insaflı davranmışlar, kitabın konusunu içerecek bölümü, okuyucuya daha fazla eziyet olmasın diye, pek kısa tutmuşlardı... Çerçeveli özel bölüm, alafranga ölçüyle tam 9 milimetre genişliğindeydi. Bu bölüme okuyacağı kitabın konusunu -kısaca- özetleyebilecek babayiğitin herhalde artık hiçbir kütüphanede okuyacağı hiçbir kitaba ihtiyacı olamazdı.

Milli Eğitim Basımevi'nde Stok: 31/1 kayıt dizisinde basılan istek fişine son derece gerekli imzalar, karşı imzalar, kontrol imzaları, okuyucu, getiren ve geri alan imzaları atıldıktan sonra, istediği kitabı nihayet okuyabileceğini sanan, çok aldanıyordu! Çünkü bazı kitaplar... Hayır, tezgâhın ardındaki bayanın bütün hanım hanımcıklığıyla belirttiğine aykırı olarak "bazı" değil "birçok" kitap okunamıyordu. Çünkü kitaplar depodaydılar. Depodaki kitaplar arasında Nazım Hikmet, Kari Marx gibi muzır yazarların eserleri de vardı. Eh, o kadar olurdu...

Açmak ve okumak yasaktı

Olsundu bari. Kitap bölümünden boyumuzun ölçüsünü almış, gazete bölümüne yönelmiştik. Burada görevliler daha bir derli topluydu. Beyazıt Halk Kütüphanesinde olduğu gibi, bir yandan vatan evlatlarına kitap yetiştirmeye çalışırken, bir yandan da yanında getirip oracığa kurduğu iki kiloluk piknik tipi Aygaz tüpüyle yemeğini pişirmeye uğraşan kütüphane memureleri bu bölümde görünmüyordu. Gerçi bareme göre 14'ün 3'ünden maaş alan Bulgar göçmeni memur, "Sen ne istediniz a beyefendi?" diye soracak kadar nazik ve ince bir devlet adamıydı ama, ortalık da tozdan topraktan ve küf kokusundan

geçilmiyordu...

İğri büğrü raflarında tomar tomar gazete ve dergiler yığılı, üzeri tozlu kırk mumluk çıplak bir ampulün aydınlattığı tarihi bölümden istediğiniz gazeteyi alıp okuma salonuna geçmek mümkün değildi. Gazete için ayrı bir yer numarası almak şarttı. Biz, 4 numarayı almıştık. Kendimizi "başlarda" sanıyorduk. Oysa az sonra, aynı avlu, turnike ve dar geçitlerden geçerek ulaştığımız okuma salonunda, 4 numaranın son numara olduğunu görecektik. Çünkü, Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde beş vatandaşın gazete okumasına imkân yoktu. Gazete okuma masaları dört kişiyle sınırlanmıştı. İki kişinin bir gazeteye bakması da kesinlikle yasaktı. Aynı yasak, kitap okurken de kesinlikle geçerliydi. Hiçbir vatandaş içeri "kendi kitabıyla" giremiyor, şapka, palto ve gereksiz ağırlıklarını vestiyere bırakıp bir numara da buradan, vestiyere bakan sevimli memurdan "Beyefendü, bir dakka... Nere gidirsen?" uyarısıyla almak zorunda kalıyordu.

Hadi gazeteler ciltliydi, salona geçip beş-on dakika bekleyince bir görevli tarafından getiriliyordu... (Görevli, gazete cildini muhakkak yanlış birine veriyor, konuşunca sizi azarlıyor, hele bulunduğunuz yer elinizdeki numaraya uymuyorsa yüzünüze 'katile bakan savcı'gibi bakıyordu ama, bu da olsundu...) ama dergileri ayırmak, açmak yasaktı. Çünkü efendim, bazı dergi ve Resmi Gazete gibi küçük boy yayınlar, henüz ciltlenmemişse, sicimle sıkı sıkıya bağlı veriliyordu. Aradığınız sayı bunlardan biri olabilirdi. Bulmak sizin işinizdi. Ama ipi çözmek, tomarı açıp dağıtmak kesinlikle yasaktı! Vallahi ve billahi abartmıyorduk!

Yılda 34 bin kişinin kapısından girdiği, 11 bin elyazması, 70 bin cilt süreli yayın, 500 bin çeşitli dokümana sahip, içinde 39 kişinin çalıştığı Beyazıt Devlet Kütüphanesinin durumu içler acısı. Yöneticiler, aldıkları üç kuruş maaşla ay sonunu getirmeye çalışırken, bir yandan da artık yılan hikâyesine dönen, hemen yanıbaşlarında, eski Dişçilik Okulu binasındaki tadilatın bitirilmesini, daha geniş ve rahat bir mekâna kavuşmayı bekliyorlar... Bu arada, kütüphaneye ortaokul ve lise öğrencilerini sokmamak, yönetmeliğe göre "hava ve karadan gelebilecek muhtemel bir saldırı ile doğal afetler ve sabotaj ihtimali karşısında milletimiz ve ülkemizin genel yararları açısından" dışarı kitap vermemek, muzır kitapları depoda tutup hiç adını anmamak gibi ciddi ve yararlı önlemleri de sürdürüyorlar...

1896 yılında kütüphaneye "hafız-ı kütüb" tayin edilen, bu müdürlük görevini 1939'a kadar yürüten rahmetli İsmail Saip Efendi'nin Merkez Efendi Mezarlığı'nda yatan kemikleri de sızlamayı sürdürüyorlar. Beyazıt Kütüphanesi, çürüyüp çöken imparatorluğun, iki yakası bir

türlü bir araya gelemeyen Cumhuriyetin, kısacası, yakın tarihimizin hem hazin bir tanığı, hem de zavallı bir simgesi sanki... Bırakın bir zamanlar İskenderiye'de, Bergama'da harmaniyelerini savura savura ellerinde papirüs, parşömen tomarlarıyla gidip gelen ak sakallı bilginleri; iri göbekleri, eskimiş fesleri, setre pantolonlarında Ahali cıgarası küllerinin izleriyle elyazması eski eserleri karıştıran Osmanlı efendilerinin; tel çerçeveli gözlükleri, geniş yakalı, çizgili ceketleriyle Ahmet Halit Kitaphanesi'nin, Suhulet Kitabevi'nin, ya da Maarif Vekâleti'nin son neşrettiği kitapları karıştırmaya gelen Cumhuriyet aydınlarının da ne izine, ne anısına rastlanıyor buralarda.

Geriye kalan, kağşamış duvarlar, gıcırdayan iskemleler, loş ve eskimişlik kokan salonlar, okuma yazma düzeyi çok şüpheli görevliler ve YÖK sersemi olmuş birkaç gariban öğrenci... Hepsi bu. İşte koskoca, anlı şanlı Beyazıt Kütüphanesi.

SARAÇHANEBAŞI'NA KELEBEK KONMUŞ

Sırtını caddeye verip yüzünü Bozdoğan Kemeri'ne dönersen tam burnunun dibinde Fatih Sultan Mehmet'in atının şeyini göreceksin, sakın şaşırma...

Ünlü fıkrada anlatıldığı üzere bu gibi konular Türk milletinin aklından hiç çıkmadığından olsa gerek, Profesör Doktor Hüseyin Gezer Sultan Mehmet Han'ın atını geze geze getirmiş ve en olmayacak kısmını gözümüze sokmuş. "Bu kısma özel bir ilgim yok, ben Fatih'in kendisini görmek istiyorum" dersen kafanı iyice kaldırmak zorundasın, biraz boynun tutulacak ama olsun, koca Fatih bu. Senin sefil boynun kaç para?

Mübarek, at değil, beygir değil, say ki anka kuşu. Uçaraktan süzülerekten bir geliş geliyor ki, Bizans surlarını simgelediği söylenen yarısı kırık mermer kemerin ucuna kıçıyla şöyle bir dokunaraktan iki tur atıp az ilerideki Aksaray otobüs durağının önüne konuverecek: Topkapı bir iki, yeleden kuyruğa doğru ilerleyelim beyler, abonman geçer...

Bizans surlarını simgeleyen duvar parçasının üzerinde bir de tuğra var. Ola ki kahpe Bizanslılar, "nasıl olsa şehir elden gitti gider, artık bu Fatih buraya girer, zaten adına da boşuna Fatih dememişler" diyerekten hazırlık yapmışlar ve padişah girince görsün diye surların iç tarafına bir tuğra kondurmuşlar... Yok eğer bu muhteşem sanat eseri Fatih'in tam da İstanbul'a girdiği anı canlandırıyorsa, o vakit bu tuğranın erken erken bu duvarın üzerinde ne işi var? Bunun sırrı, "el mânâ fi batn-ı heykeltıraş", yani yontucu purofüsürün karnında saklı.

Bu Fatih de bir tuhaf doğrusu. Bize mektepte talim ettirdiklerine bakılırsa ulu hakan şehre girmiş, yani çıkmamış, girmiş. Şehre girmek için de dışarıdan içeriye doğru bir harekette bulunmak gerektiği akıl ve mantık kurallarında yazıyor. Oysa bizim anıtta, yüce hakan arkasını Bozdoğan Kemeri'ne, şehre vermiş, yüzünü Aksaray-Yenikapı taraflarına dönmüş... Muhteşem anıt, Fatih'in İstanbul'a kıçın kıçın girdiğini anlatmak isteyecek kadar münasebetsiz bir yaratıcılık şaheseri olamaz, o halde Profesör Gezer'in biraz daha gezip dolaşması mı gerekiyor ne?...

Yüce hakan, atının üzerinde alafranga aptesanede oturur gibi

oturuyor. Sanki heykeltıraşın saptadığı o eşsiz anda kafasını meşgul eden asıl mesele İstanbul'a girmek değil de acil bir fizyolojik ihtiyacın giderilmesi. Kaldı ki, Sayın Profesör bunu demek istemese bile, çağının en iyi binicilerinden biri olan yirmi bir yaşındaki aslanlar gibi padişahın at üzerinde böyle durduğunu görseler Atlı Spor Kulübü'nden ossaat kaydını silerler alimallah... At öne fırlamış, yüce hakan dimdik. Çağının en ileri teknolojisine sahip Osmanlı yoksa doğa yasalarını da yenileyip atalet momentini ortadan kaldırdı da haberimiz mi yok? Atın başlığı, kantarması, üzengi kayışı, eyeri etine yapışmış, ayırt edilemiyor. Belki de bu yüzden, hayvancığın suratında biraz şaşkın, biraz acı çeken bir ifade... Yoksa beygir oğlu beygir gizli gizli Bizans'ı tutuyor da İstanbul'a girdiğinden mi memnun değil?

Kaldı ki, yüce hakanın İstanbul'a uçarak girdiğini hiçbir tarih kaydetmiyor. Hüseyin bey koskoca profesör, Fatih'in şehre 29 Mayıs salı günü öğleden sonra, güvenlik sağlandıktan sonra Topkapı gediğinden ağır ağır girdiğini bilmesine bilir ya, anıtın arka taraflarında birbirinden "enfes" iki alçak kabartmadan ikincisinde resmedilmiş sahne de zaten bunu göstermiyor mu? Kabartmaların birincisi de gemileri karadan yürüttüğü ünlü günü canlandırıyor. Her ikisi de birer "sanat şaheseri". Değil profesör, Akademi'nin heykel bölümünün ilk sömestrinde öğrenci olup proje diye versen paldır güldür çaktığının resmidir...

Tut ki uçtu, hiç böyle uçan at görülmemiş. Yahu, Pegasus bile usturubuyla uçuyor. Ama Hüseyin Gezer'in bir bildiği olsa gerek ki, zavallı hayvançığı dört ayağından iki ayrı yöne halat bağlanıp çekilir gibi göstermiş. Hangi usta rodeocu, hangi uzman eğitici bu ata böyle sıçramasını öğretti? Hüseyin bey, "Viyana'daki İspanyol Binicilik Okulu'nda yaptığım at etütleri sırasında bir kır atın yerden bir buçuk metre sıçrayıp sergilediği enstantane görünümden esinlendim" diyor ama, bir beygir bu hareketi Viyana'da değil olsa olsa Merih'in atmosfer, basınç ve çekim şartlarında gerçekleştirebilir. Ayrıca profesörün at anatomisi alanında da çalışmalarını biraz derinleştirmesi ve Viyana'ya gitmeden önce sur dibini dolaşıp, tam da Fatih'in İstanbul'a girdiği noktaya yakın kaçak beygir kesimlerini etüt etmesi gerekecek. Bu şekliyle at, ata değil, İSKİ'nin Fatih Kanalizasyon Tüneli Haliç Kolektörü inşaatının iskelesine benziyor. Beden eğitimi salonlarındaki atlama beygirine benzese, gene canımız yanmayacak. Hiç olmazsa onun adı da beygir.

Anıt altı ton çekiyor, on dört metre geliyormuş. Anıtın kendisi yüz seksen milyon liraya çevre düzenlemesiyle birlikte bütün olayın toplamı altı yüz milyon liraya malolmuş. Sayın Gezer, "Önemli olan içinde yer aldığı mekânla, yani parkla, yakın çevresiyle, arkadaki su

kemerleri, yandaki ağaçlar, görüntü alanına giren binalar ile boyutsal ve bütünsel bağlantısının kurulmasıydı" buyuruyor... Gerçekten de uyum aliyülâlâ. Kenarlarında büyük harflerle Fatih Belediyesi yazan beton dökme çiçek saksıları, yüce padişahın çağı ve görüntüsüyle yüzde yüz uyum içinde. Çinli şapkası misali sivri sivri gece fenerleri sağa sola serpiştirilerek geleneksel Osmanlı-Çin dostluğu vurgulanıyor herhalde. Muhteşem anıtın arka taraflarındaki sıra sıra demir bayrak direkleri de İzmir Fuarı'nın Lausanne Kapısı'nı aratmayacak bir cümbüşü sergiliyor. Hele hele, anıtın üzerindeki platforma tünemiş, plastik bidonda iyi su satan çocuklar, Molla Gürani ile Akşemseddin'in yanı başında bağdaşını kurup oturmuş simitçiler ve başörtülü kadınlar, ayakkabı boyacıları, padişahın manevi huzurunda ayakkabısını çıkarıp çimenlerin üzerinde tatlı tatlı ayak parmaklarının arasım kaşıyan işsiz-güçsüz takımı, yüce Fatih'in İstanbul'a girişinden tam beş yüz otuz dört yıl sonra torunlarının ulaştığı refah, kültür ve de zevk düzeyine pek güzel tanıklık ediyorlar... Parkta sere serpe oturan çember sakallı hacı hoca takımıyla bu sıcakta zırıl zırıl terleyen çarşaflı bacılarımız, tam da yüce hakanın öngördüğü uygarlık düzeyinin simgeleri. Ayrıca, anıtın çevreyle tam bir uyum sağlaması için hemen yakındaki sevimsiz suratıyla itfaiye binası, Horhor'un betebe cepheli külüstür konutları ve apayrı bir mimari şaheseri olan Anakent Belediye Binası da ellerinden gelen katkıda bulunuyorlar. Anıtın on metre önünden geçen Taşlıtarla ve Rami minibüsleri çevre uyumuna ayrı bir zevk katıyor.

Ya Sayın Başbakan'ın 29 Mayıs günü verdiği açılış söylevine ne demeli? Hatırlanacağı gibi, "Ramazan Bayramı, cuma günü ve fetih yıldönümü gibi mübarek üç günün İstanbul'un fethinden bu yana belki de ilk defa aynı güne rastlaması ve bu mübarek üç günün bir araya geldiği bir zamanda Fatih Anıtı'nın açılması Allah'ın bir lütfudur" buyurmuşlardı...

Hayır Sayın Başbakanım, anıtın açılması Allah'ın, peygamberin lütfü değil, altı yüz milyon papeli çarçur etmekten fütur getirmeyen Fatih Emini, Son Müslüman Türk Belediyesi'nin reisi Yetkin Gündüz'ün münasebetsizliği, bir de bol keseden dağıtılan paracıkları lüpletmekte beis görmeyen purofüsür tohtur Hüseyin Efendi'in azizliği...

Sayın purofüsür, Fatih'in ayakları dibine birtakım figürler yerleştirip bir "kompozisyon" yapmak da istemiş, ama yaptığına kompozisyon değil, "dekompozisyon" demek daha doğru. Duvarın dibinde, Ulubatlı Hasan olduğu sanılan bir yeniçeri, kalın gövdesiyle kütük gibi durmakta. Elinde bayrak var, bu mutlaka Ulubatlı Hasan canım... Rahmetlide en küçük bir heyecan, en ufak bir hareket, kıpırdama yok. Bre nankör çeri, efendin havalarda uçmakta, sen ne demeye öyle kalas

gibi durursun? Devlet büyüklerinin yanında edebiyle esas duruşa geçmiş olmalı. Yanında kavuklu bir herif. Bu da kim? Gazete koleksiyonlarını, Gezer'in demeçlerini, Fatih Belediyesi'nin aylık bültenlerini, dergi yazılarını tarayıp bunun kim olduğunu bir türlü çıkaramıyoruz. Kim bu yahu, Çandarlı mı? Akşemseddin olamaz, Molla Gürani de olamaz, çünkü onlar anıtın bilmem kaç metre açığındaki dekompoze üçlü gruptalar. Tıp bilgini ile din bilgininin (ne demekse) yanlarında bir de matematik bilgini, Ali Kuşçu... Senteze bak hemşerim, senteze... Din ile pozitif düşünceyi kesiştiren Hüseyin Efendi, Allah müstehakını versin.

Yüce sanat şaheserinin arkasında, Fatih ile birlikte Fatih Belediye Başkanı Yetkin Gündüz Hazretleri de profesör eliyle ölümsüzlüğe kavuşmuşlar: Buradaki bir plakette, Sayın Gündüz'ün en büyük fedakârlıklarla halkın altı yüz milyon lirasını yele savularak bu anıtı İstanbullu kardeşlerine armağan ettiği anlatılıyor.

Anıt, her haliyle, orta çapta bir zekânın, orta çapta bir yeteneğin yarattığı bir orta hallilik kokuyor. Maliyeti hiç de orta halli olmasa bile, bu tür zırvaları İstanbul'un en işlek yerlerinden birine dikmeye kimsenin hakkı olmasa gerek... Kaim, kunt herifler, ayrıntısı çalışılmamış harcıalem Osmanlı giysileri, hilkat garibesi gibi ucube beygir, maskara edilen bir padişah... Sıradan bir yontucunun, Avrupa'nın hiçbir ülkesinin hiçbir kentine dikilemeyecek sıradanlıkta bir çalışması bu. Af buyurun efendiler, benim tıkır tıkır ödediğim, daha cebime girmeden kaynağında kesilen, anamın ak sütü gibi helal vergilerle Hüseyin Efendi'yi zengin etmeye ne hakkınız var? Ha?

Heykel dikilmeye dikilsin de, adam gibi heykel dikilsin. Bebek'te Fuzuli, Haliç'te Sinan, Kasımpaşa'da Cezayirli Hasan, Sarayburnu'nda Turgut Reis... Kuzum siz çocuk mu kandırıyorsunuz? Viskiyi cacıkla içen türedi kalantorlar, aptesanede poposunu yıkarken İmam Humeyni'nin parmak ölçüleri talimatnamesini uygulayan mollalar, biz görmeyeli sanat aşkınız mı kabardı da istihbar edemedik? Lahmacun göbeklerini sıkıştıracak pantolon uyduramayan kalın vatandaşların estetik beğeni düzeyi biz duymayalı ikiye mi katlandı? Hacıyağı kokusuyla burun direği kıranlarda birdenbire bu ne yontu tutkusu böyle?

Boş vakitlerinde eline çekici alıp Atatürk heykeli kırmayı hobi edinenler, şimdi ben de elime bir tokmak geçirip bu zevksizlik anıtlarını yerle bir edeyim mi ha? Belki de ben yanılıyorum, bu vatandaşların estetik düzeyi gerçekten yükselmiştir de, "Bunlar ne çirkin, ne kötü Atatürk heykelleri böyle, hiç yakışır mı, kim yapmış bunları, Hüseyin Bey mi yoksa?" diyerekten sanatsal bir eleştiri

eylemine geçiyorlardır...

Nereye varmak, ne yapmak istediğiniz o kadar meydanda ki beyler, halkın milyonlarım sokağa atıp bu tür zevksizlikleri bana zorla seyrettirerek hiç kimseyi kandıramazsınız. Yerlere göklere sığdıramadığınız o Fatih Mehmet, herkesin din ve vicdan özgürlüğünü sağlayan, Bellini'ye resmini yaptıran, İstanbul'a girdiğinde "Troya'nın intikamını aldım" diyebilecek düzeyde, Eski Yunanca da dahil beş-altı dil konuşan o adam şimdi mezarından kalkıp gelse, sizleri ve İstanbul'un halini görse ne yapardı dersiniz? Eline gürzünü alıp kovalar mıydı, yoksa torunlarının marifetlerine bakıp bakıp da "şehrimi ne hale koymuşlar, ben böyle rezillik istemiyorum, al oğlum Andreas, tepe tepe kullan malını" diye Rumlara geri vermeye mi kalkardı acaba?

Bre hokkabazlar, bre Fatih'i yangından mal gibi kaçırmaya kalkışanlar, Sultan Mehmet'in adını anmadan önce ağzınızı çalkaladınız mı?

ALİYE HANIM, OFELYA, MEDENİYE ve DİĞERLERİ

Hepiniz çıkınız, ben bu kadınlarla yalnız kalacağım.

Akşam oldu, kapılar kilitlenecek, Beymen mağazası da kapanacak, sevgili Alaattin Asna, lütfen Sibel Hanım'ı da alıp çıkın ve beni yalnız bırakın, Cem Boyner yabancı değil, okul arkadaşım, şu Şakir'in kahvesinin en yakışıklı delikanlısı, izin verir. Ben el ayak çekildikten sonra gölgeler, uzaktan uzağa çınlayan sesler ve yıllar yıllar önce ölüp gitmiş bazı kadınlarla baş başa kalacağım...

Bırakın çevremi alsınlar da onlarla söyleşelim. Sizinle Nisuaz'da mı karşılaşmıştık? Adınızı bağışlamadınız, Anna Grigoriyevna gibi bir şeyler olabilmesi hoşuma gidiyor, sizi Nisuaz'ın büyük dumanlı camlarının ardında görürdüm, Cadde-i Kebir'den şapkamdaki Yeni Harman küllerini silkeleyip geçerken bana gülümserdiniz. Dayanamaz, içeri girerdim. Kasadaki kaknem, Nuh Nebi'den kalma hasır koltuklar, muşambalı iskemleler, dumanı tüten sütlü kahve fincanları, tel çerçeveli gözlükleriyle Alman casusları, arka bölümde eroin ve kadın satanlar, savaş vurguncuları, yüznumarada mal satan karaborsacılar, fasulya piyazına talim eden şairler bana gülümserlerdi.

Karartma başlamadan bir masaya yerleşip sizi gözlemeliydim. Artık o kürklü, çizmeli, saçları çok düz taranmış, bol allıklı, bol düzgünlü, bol mücevherli kadınlar Nisuaz'da görünmüyordu, artık kokain ve sevişme düşkünü ak dilberler yaşlanmıştı, köşe başında kartpostal satan generaller ortalıkta yoktular. Vestiyerden fırlayıp paltomu kapan Mihail'in suratı asıktı şimdi, masalara çay ve turta götüren, sol yanağı kapkara benli, şu Vilma Banky'ye benzeyen kadının gerdanı dört parmak kırış kırıştı... Siz bana gülümserdiniz. Geceyarılarına kadar otururdum. Şairler kalkar, didon sakallı, bastonlu Meşrutiyet zamparaları gelir kurulur, sefil şarapçılar, Ankara memurları, ressamlar dolup dolup boşalırdı. Benimle konuşmanıza Madam Pulitz pek ses çıkarmıyordu, aklım fikrim sizinle oturup Odessa'dan, Wrangel subaylarından, eski semaverlerin üzerinde donup kalmış kahkaha pırıltılarından, ekşi kvas, biberli votka, ıslak kalpak kokan karla kaplı sokaklardan söz etmek, bir punduna getirip yanağınızdan süzülen gözyaşı damlasını parmağımın ucuyla silmek, sonra da... İlle de gidip Feyhaman'ı bulacağınız, benim resmimi yap diye tutturacağınız aklıma gelmemişti. Adınızı bilmiyordum, Feyhaman da

kaydetmemişti, kim bilir hangi Tarlabaşı izbesinde, şansınız varsa La Paix'nin hangi koğuşunda sönüp gittiniz...

Aliye Hanımefendi, sizinle nerede tanışmıştık efendim? Yoo, hüzünlü gözlerinizi unutmadım. Size Halil Paşa merhumdan önce rastlamayı isterdim doğrusu, piyanonuzdan Chopin dinlemek, akşam çökerken kucağınızda udunuz, hüzzam makamından dalıp gitmek, Beylerbeyi'ndeki yalıda içilen buruk çaylardan damıttığımız kederi ben de eşiniz paşa hazretleri gibi yağlıboyayla bezlere geçirebilmek isterdim... Belki mahdumunuz beyefendinin Kahire'de yaptığı izdivacın davetine, gelininiz Prenses Şivekâr'ın elini alafranga usulde öpmeye de giderdik sizinle, hani şu Beyrut'a uğrayıp İskenderiye'ye giden hem buharlı hem yelkenli gemilerden biriyle yola çıkardık, benim yan cebimde sarı kapaklı bir şiir kitabı olurdu, ışıklar birdenbire azalırdı, uzaktan uzağa serin bir yel çıkardı, ben eğilip belki omuzunuza bir öpücük kondururdum, siz hafifçe kızarır, elimi tutmaya çalışırdınız... "Reca ederim kendinize gelin kuzum, çıldırdınız mı siz, ne yapıyorsunuz, bir gören olur..."

Kuzum Ofelya Kalfa, kuzum Hatice Hanım, sizi unutur muyum? Son görüşmemiz Nice'te, miladi 1924, Abdülmecit Efendi avdet etmediler mi neden kulağınız atlı tramvayın çıngırağını kolluyor? Gizliden gizliye içkiye başladığınızı söylüyorlar, kibar kibar şarap marap değil, düpedüz sert içkiler bunlar. Artık piyanoyu da bırakmışsınız diyorlar, Paul de Kock'un, Octave Mirbeau'nun, o pek beğendiğiniz Maurice Barres'in romanları da sizi oyalamaz olmuş, ezbere bildiğiniz şu Frenk şairleri, Emile Verhaeren, François Coppee, Albert Samain... Bırakın canım, bunlar modası geçmiş şeyler, Çerkeş halayıkların efendilerine tutuldukları çok görülmüş, hadi canım gizlemeyin, neden öyle kızardınız bakayım? Siz de gurbette mi öleceksiniz Hatice Hanım, nam-ı diğer Ofelya Kalfa? Sizin de yazgınız Ofelya gibi bir su dibinde mi gömülü?... Refik Halit Beyrut dağlarında zıkkım gibi Lübnan rakısı, kekik, zeytinyağı ve kara ekmek, ara sıra da çaresiz beyaz tozlarla avunuyor, Refii Cevat Paris'te bulaşıkçılık yaparken görülmüş, padişahın bir ayağı çukurda diyorlar, abuk sabuk herifler, hırsızlar, dolandırıcılar, ahlâksızlar çevresini sarmış... Nice'te mi, Menton'da mı, Cannes'da mı gözlerinizi kapayacaksınız Hatice Hanım, kendilerini bir çırpıda gurbette bulan bütün bu madrabazlar, yobazlar, ruh düşkünleri, gözbağcılar, yüzsüz utanmazlar arasında ne işiniz var? Abdülmecit Efendi'yi gizli gizli sevmeseydiniz İstanbul'da kalır mıydınız Hatice Hanım? Boğaziçi'nin mor salkımları, rüzgârın koparıp getirdiği yosun kokuları, at arabalarının şıkır şıkır çıngırakları, susamlı simit, pembe pembe pamuk helva, evet pamuk helva tadı, serin kameriyeler, kuyu suları, yeni yıkanmış bohçalık işlemeleri ve hamam kızarığı yanaklar boğazınıza gelip gelip yumruk gibi tıkanır

mıydı?

Size Suzanne Hanım mı diyeceğiz, Suzan Hanım mı efendim? Nazmi Ziya'nın dostu postu olduğunuz söyleniyor, aldırmayın, tevatür, ben sizi Nazmi Ziya'ya simsar Mösyö Samuel'in getirip tanıştırdığını biliyorum, yalnızca "bedii" maksatla... Hayatta mısınız? Kaç torun torba sahibisiniz? Bahçeli evinizi müteahhite verip apartman yaptırdınız da karşılık aldığınız bir katta, ayaklarınızda damla hastalığı, gündelikçi kadına azar kıyamet, huysuz bir ihtiyar olarak günlerinizi mi dolduruyorsunuz? Yoksa siz Suzan Hanım değil de Leyla mısınız kuzum? Süleymaniye'deki, İbrahim Paşa Sokağı'ndaki evinizden hemen kıvrılıp Nazmi Ziya'nın atölyesine çekingen bir telaşla uğradığınız günler 1929 yılına mı denk düşüyordu?

Leyla Hanım, Mihriban Hanım'la tanışmışlığınız vardır elbette. Şu Marcelle Chevalier'den, sonradan Fatma Suzan olan kadından hani, Kumkapı Jeanne d'Arc mektebi, ayrıca da Çamlıca Kız Lisesi mezunudur, Nazmi Ziya biricik kızının resimle uğraşmasını nasıl engellemişti, "Ressamlar aç ölür, elleme o paleti, dokunma o tuvale" demiyor muydu rahmetli? Çallı'nın kıza fena tutulduğu da söylenir, Feyhaman da kayıtsız değilmiş... İki çocuğu olmuş, Caddebostan'da oturuyor, sergi açılışına yetişemedi, şehre indiğinde uğrayacakmış, hem çay içer hem eski günlerden konuşuruz, siz de buyurun Leyla Hanım, öylece gelin, arkası küçük küçük kurt yenikleriyle bezenmiş eski çerçeveden çıkın, öylece gelebilirsiniz, inci gerdanlığınız, tango iskarpinleriniz, yeşil taftadan uzun etekli entarinizle... Beis yok! Zamane kızları gibi giyinmek zorunda değilsiniz, 1933 yılında gibi gelin lütfen...

Nazmi Ziya mazbut adamdı, Namık İsmail öyle değil! Son model otomobil kapıda, uçup gidiyor, gönlüm gibi coşup gidiyor... "Korsan" yatı denizde, artık bekleyin ey Sanayi-i Nefise talebesi, hoca kara yoluyla mı gelecek derse, denizden mi... Boşuna beklemeyiniz, siz en iyisi Ahmet Haşim'in edebiyat dersine girip çıkın ve Fındıklı'dan geçen tramvaya atlayıp evinizin, yok vakit erkense Petrograd Pastanesi'nin yolunu tutun... Namık İsmail bugün gelmeyecek, Çengelköy önlerinden geçerken Havuzbaşı yalılarından birinde güneşlenen Medeniye Hanım'a gözü ilişmiş, ilişir ilişmez de feleğini şaşırmış, yıldırım çarpmışa dönmüş, kız yakıcı güzel, Nötre Dame de Sion'dan, dil bilir, oturma kalkma bilir, ağzı laf yapar, hocanın eli ayağı birbirine dolaşıyor! Akademi'yi berren ve bahren, hem karadan hem denizden kuşatmak kolay da, Medeniye Hanım'ın kalbini nasıl teslim almalı? Fukara Ahmet Haşim yutkunsun dursun, Medeniye Hanım, Namık İsmail'in Akaretler'de, Şair Nedim Caddesi'ndeki atölyesinde poz vermeye başlamış diyorlar. Yıl 1920'dir, otomobil sahibi ressama

ne kadar ender rastlanıyorsa, ressam atölyesinde giyinik de olsa poz veren Müslüman kızına daha da ender rastlanıyor. Laf aramızda, kaytan bıyıklı bir Fransız işgal zabiti de Medeniye'nin peşindeymiş, haberiniz var mı, Dame de Sion'un çayında tanışmışlar, kız burun kıvırıyor, hocanın kırçıl şakaklarına vurgundur çoktaaan...

Yahu siz de kimsiniz? Vedat Nedim'in refikası mı? Değil. Eşref Şefik'in hemşiresi Mediha Hanım mı? Değil. Kimsiniz kuzum? Bakın şu adı sanı belirsiz çingene kızı, hani şu Naci Kalmukoğlu'na o zamanın parasıyla üç yüz liraya çıplak poz veren arsız kız sizi nasıl da yan gözle süzüyor...

Güzin Hanım çok daha sabırlı. Güzin Hanım, Feyhaman Duran'ın eşi canım, tablodan çıkıp adınızı sanınızı açıklamanızı bekliyor. Feyhaman'la birbirlerini deli gibi sever bunlar, kendisi de ressamdır, kocasına çıplak poz vermekten çekinmeyecek kadar açık fikirli, açık yüreklidir (yıl 1925, duyuyor musunuz Türk-İslam bülbülleri), Paris'ten burs kazanıp kocasını yalnız bırakmayacak, gitmeyecek kadar da ona tutkun... Haşim buna da âşıkmış! İlahi Haşim, kadından yana yüzü ne vakit gülmüş ki...

Herkes gitti, kapılar kapandı, baş başa kaldık, çıkın çerçevelerinizden de söyleşelim Kemal Bey'in kadınları... Kemal Erhan, hani şu Sabancı'dan çok tabloya sahip ama reklam sevmeyen ak saçlı İstanbul efendisi, otuz beş yıldır tablo toplayan saygıdeğer çelebi, sizleri sakınmamış, benimle tanıştırmış, çıkın da söyleşelim soluk güzelliğinizden, geçmişe gömülmüş aşklarınızdan, toprak olmuş teninizden, ben sizin duru sevecenliğinizi, renkli coşkunuzu, hüzünlü yalnızlığınızı bir daha nerede bulacağım?

Çerçeveden çıkın dediysek, sakın üç kat aşağı inip caddeye çıkmayın ha! Tramvay Caddesi boyunca Gazi'nin evine doğru yürümeye, Bulgar eksarkının bahçesinden doğru tramvay deposuna, oradan Mecidiyeköy'deki dutluklara, kır kahvelerine uzanıp özlem gidermeye kalkmayın, üzülürsünüz... şaşırırsınız... nerelere düştüğünüzü bilemez, gün doğmadan, horoz ötmeden, gerisin geri çark eder bir daha çıkmamacasına tablolarınıza kaçışırsınız!

Çünkü İstanbul sizin bildiğiniz İstanbul değil. Rengi, kokusu, lezzeti gitmiş, bitmiş bu şehirde, lahmacun uygarlığı teröründen sinmiş, kendi hayalhanesinin kıvrımlarına sığınıp yaşamaya çalışan bizcileyin buruk insanlar olacağınıza, hiç ete kemiğe bürünmeye kalkmayın, oturun oturduğunuz, durun boyandığınız gergin bezlerde... Biz kendi kokumuza sığındık, bu rezil şehirde günlerimizi tamamlayıp göçmeye hazırlanıyoruz, siz de kendi boya, fırça, beziryağı kokularınıza yapışın

sıkı sıkıya...

KOMÜNİSTLER BÜYÜKADA'YA!

Orada mısınız Lev Davidoviç? Beni duyuyor musunuz?

Kış ortası, adada in cin top oynuyor. İzzet Paşa Köşkü'nün bahçesinde besili zengin kedilerinden başka kimsecikler yok. Nizam yolunun üst tarafındaki ana binanın restorasyonunda çalışan iki işçi hayatlarında Troçki Mroçki duymamışlar. Ama, işin içinde bir "gomonislik" sezdiklerinden olsa gerek, yüzümüze hayli kuşkulu bakıyorlar.

Sizden hiçbir iz kalmamış Lev Davidoviç. Abdülhamid'in köpeği Arap İzzet'in köşkü yıkılmış, "İkinci derecede tarihi eser" sayılıp yeniden yapılıyor. Deniz tarafındaki "müştemilat" elden geçirilmiş, beyaza boyanmış. Bahçede irili ufaklı, "modern yalılar. Komşunun köpeği Fıstık, iri bir buldog dişisi, üzerimize havlıyor. Sizin anınızı değil, buraların yeni sahiplerini korumak için.

Hani, Lev Davidoviç, köşkün kapısını aşındıran Maurice Paz, Raymond Molinier, Molinier'nin oğlunuza kaçan karısı Jeanne, hani sizi İngiltere'ye kabul ettirebilmek için gelip giden Bloomsbury ekibi neredeler? Mao'nun, daha o zamandan düşmanı Lin Çe... Barselona'dan kaçırılıp Moskova'da temizlenen soluk yüzlü Andres Nin ve Kurt Landau'nun ayak izlerini Büyükada iskelesinde aramak boşuna... Kimi zaman camgöbeğine, kimi zaman limonküfüne çalan dalgalar iskeleyi döverken, GPU'nun ikili ajanı Blumkin geniş kenarlı şapkasının gölgesine sığınıp Nizam Caddesi'ni tarassuta alamıyor artık. Peşinizden gönderilen Agabekov ile Sobolev golf pantolonlarının, kasketlerinin gizleyemediği uğursuz suratlarıyla iskeleden köşke giden yolları arşınlayamazlar. Komiser Mustafa Bey, sivil taharri memurları Rıza, Fevzi ve Ömer Lütfü Efendilerin ruhları onlara göz açtırır mı hiç? Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, Vali Muhittin'e (Üstündağ) Ankara'dan "hususi ve zata mahsus" şifreli emirler yağdırıp durmuyor mu?

Peygamber Sürgünü

Hatırlayacaksınız Lev Davidoviç. 12 Şubat 1929 günü sizi Odessa'dan iki GPU ajanı refakatinde getiren "İlyiç" şilebi Büyükdere önlerine demirlediğinde, oğlunuz Leon Sedov on iki sandık tutan kitap ve evrakınızın taşınması için güç bela taksi aradığında umudunuzdan hiçbir şey yitirmemiştiniz... Tünel'deki Sovyet Konsolosluğu'na postu serip "çıkmam" diye tutturduğunuz, başta İstanbul Emniyet Müdürü Binbaşı Şerif Bey olmak üzere bütün yetkilileri şaşkına çevirdiğiniz

zamanlar; sonraları Tokatlıyan Oteli'ne yerleşip 66, 68 ve 70 numaralı odalarda, cebinizdeki Stalin'in emriyle verilen 1500 dolar yolluğun hiçbir masrafa yetmeyeceğini düşünüp New York Times ve Daily Express'te yayınlanmak üzere zehir zemberek makaleler yazdığınızda; oğlunuzun bunları Galatasaray Postanesi'nden telgrafla geçtiği sıralar, Almanya ya da Danimarka'nın size vize vereceğinden, dilini bilmediğiniz ama size saygıda da kusur etmeyen Türkiye'ye yerleşmek zorunda kalmayacağınızdan emindiniz...

Nazım semtinize uğramıyordu. Ahmet Şükrü ile Vâlâ sizinle röportajlar yapmaya cesaret edebilmişlerdi. Takrir-i Sükûn Kanunu'nun kalkmasına bir süre daha vardı. Basına emir verilmişti, sizi görmezlikten geliyorlardı. Ama Resimli Ay'da "Putları Yıkıyoruz" kampanyası tam sizin geldiğiniz günlere rastlamıştı! Bomonti'de taşındığınız konak, daha sonra gene Arap İzzet'in Büyükada'daki köşkü sizin için kısa süre kalınıp gidilecek yerlerdi. İstanbul'a dört buçuk yıl takılacağınız kimin aklına gelirdi? Üzülmeyin, üzülmeyin, şimdi o evler yok sayılır. Bomonti'deki apartman oldu. İzzet'in yalısı baştanbaşa değişmiş. Yalı yandığında bir ara taşındığınız Moda Şifa Sokak'taki Avukat Hasan Fehmi Bey'in evi de kimsenin umurunda değil. Eski komşularınız mekânları ve anıları bir köşeye atalı çok oldu.

Tabii ki ara sıra İstanbul'a inmeniz, Ayasofya'yı, Mısır Çarşısı'nı gezmeniz, Hayırsızada'da yaptığınız silah talimleri, balıkçı dostunuz Haralambos'la gündeliği iki liradan sandal kiralayıp (amma kazık atmışlar size) bol bol istavrit yakalamanız hoş anekdotlar olarak kalmaya mahkûmdu. Şimdi Haralambos'u, marangoz Barba Françesko'yu, köşkte şabalaklığı yüzünden yangın çıkaran, Avukat Vasfı Raşit'in güç bela kurtarabildiği hizmetçi Kalyopi'yi ara ki bulasın!

Ecele faydası

Öldürülmekten korkuyordunuz. Stalin peşinizi bırakmayacaktı, bunu biliyordunuz. Ölüm 1940 yılında, Meksika'da, sekreteriniz Silvia Agelov'un sevgilisi Jacques Mornard, nam-ı diğer Frank Jackson, nam-ı diğer Ramon Mercader'den, yıllarca bu pis iş için özel olarak yetiştirilmiş kadrolu GPU katilinin keserinden gelecekti... Ama bunu bilemezdiniz elbette. Mercader'in topu topu yirmi yıl hapis yatıp 1960'ta Çekoslovakya'ya gideceğini, Moskova'da dolgun bir emekli maaşı ve bir daçaya kavuşacağını, nice nice sonra sizin öldürülmeniz üzerine bir film yapmayı düşünen Joseph Losey'den de görüşme bedeli olarak yetmiş bin dolar isteyecek kadar yüzsüzleşeceğini aklınızın köşesinden geçiremeyeceğiniz gibi... Hergele nasıl da Alain Delon'a benziyordu gençliğinde!

Yok, Lev Davidoviç, İstanbul'da size kimse dokunamayacaktı. Yangın Kalyopi'nin ihmalinden çıkmıştı. Tıpkı, Barba Françesko'nun işgüzarlığının yüreğinizi hoplattığı gibi: Barba evi boyuyor, gereksiz ve tehlikeli gördüğünüz pencereleri örüyordu. Elinde biraz kırmızı sülyen boya artmıştı. Siz "kızıldınız ya, adamcağız gönlünüzü okşamayı düşünmüş, köşkün aptesanesini baştan aşağı kızıla boyamıştı! Helanın yuvarlak tahtası dahil... Bir sabah erkenden kalkıp helaya koşmuştunuz (önünde sonunda siz de bir insandınız Lev Davidoviç, peygamberler ve liderler de helaya giderler elbet). Oturdunuz. Bir gariplik hissedip fırladınız. Elinizi kalçanıza götürüp bağırmaya başladınız: "Kan bu... Kan!"

Oğlunuz Leon, eşiniz Natalya Sedova koşmuşlardı. Sonra bunun kan değil, Barba'nın sülyen boyası olduğu anlaşılmıştı... Böyle trajikomik olaylar da başınızdan geçmiyor değildi Lev Davidoviç... O köşke girmek, o helayı görmek için ne kadar uğraştığımızı bilseniz kahkahalarla gülerdiniz!

Tarih ve keser darbesi

Rıza, Fevzi ve Ömer Lütfü Efendilerin gizli raporları yağmur gibi yağıyordu: "Sabık şuralar hükümeti hariciye komiseri Mösyö Troçki'nin Moskova'dan gelen Karahan'la görüşmesi ihtimali vardır... Troçki 5.40 vapuru ile İstanbul cihetine geçecektir. Mumaileyh, refikası Natali ve kâtibi Jan Fraenkel ile birlikte Taksim'de Artistik sinemasında Şarlo'nun Şehir Işıkları filmini seyretmişler, bilahare adaya dönmüşlerdir efendim... Parmakkapı'da Dişçi Apostolidis'e tedavi olan Mösyö Troçki'nin Tünel'e kadar yürüdüğü, Yüksekkaldırım'dan inerek Sultanhamam'da bir miktar alışverişte bulunduğu ve vapur ile avdet ettiği sabit olunmuştur..."

Mumaileyh, altı yüz lira toka edip bir de deniz motoru almış, bir yandan Sedef Adası'nda tabanca talimi yapıyor, bir yandan da köşkün üst katındaki odasında gece geç saatlere kadar "Hayatım"ı, "İhanete Uğrayan Devrim"i, "Sürekli Devrim"i dikte ediyordu. Köşkte çıkan kuşkulu yangında, Gospodin Stalin'in ortadan kalkmasını pek isteyeceği tam iki bin okunmuş, notlanmış kitap ve kupür koleksiyonunun elden gitmesi şevkini kıramamıştı.

Sonunda Fransa sizi lütfen kabul edecekti Lev Davidoviç. 17 Temmuz 1933 akşamı Galata rıhtımından, yanınızda Natalya, gazeteci Max Schachtman, Jean van Heijenort, Rudolf Klement ve Sara Weber ile "Bulgaria" şilebine binip Marsilya yolunu tuttuğunuzdan İstanbul basınının ancak iki gün sonra haberi olacak, "Mösyö Troçki gitti" diyebileceklerdi... Yeni bir sürgüne, Fransa'dan Norveç'e, oradan

Meksika'ya, hep silahlı muhafızlar, kurt köpekleri ve doludizgin korku ve kuşkuyla korunmaya çalıştığınız o acılı günlere, ta ki Mercader itinin o sıcakta elinde tutmakta ısrar ettiği pardösüsüne gizlediği keser kafanıza inene kadar, tel çerçeveli gözlüğünüz, kederli bakışlarınız, keçi sakalınız, sarsılmaz inancınız ve kocaman yanlışlarınızla... Boz şubat yellerinin ıslık çaldığı ada sokaklarında sizi ararken insanın aklında ister istemez, "Alman sosyal demokratları ihanet etmeseydi, Yosip Visaryanoviç Çugaşvili sosyalist partileri düşman ilan edip iktidarı Hitler'e hediye etmeseydi, Moskova davalarında Buharin, Kamenev, Rykov, Radek, Piatakov, Smirnov gibileri Vişinski alçağının suçlamalarına onurlarını koruyup direnebilselerdi" gibi gereksiz hayaller uçuşuyor... Eh, teyzem de dayım olsaydı, durumlar daha başka olurdu... Hoşçakalın Lev Davidoviç... Sizsiz adanın eski tadı yok!

ARABEX DİYORLAR

Zım zım çaka çak zım çaka çak çak, zım zım çaka çak zım çaka çak... Nana nan nan dini dini dini dıın.... Naaaanam!

Saçlarını dağıtırsıın... Rüzgârlara bırakırsıun. Sen sevmeye yakışırsıım.... Seni sevmeyen ölsün! Aaah, seni sevmeyen ölsüüün...

Dallı güllü duvar kâğıtlarıyla kaplı, bir köşesine küçük bir bar-amerikan kondurulmuş, kapısı çocuk kakası rengi kapitone bir dinlenme odasında Tüdanya'yı bekliyoruz. Buraya ulaşmak kolay olmadı. Palabıyık kapıcıya uzun süre ifade verdik. Bol bıyıklı adamların arasından sıyrılıp, üzerinde kabartma kurt köpeği tablosu, duvarında "Atatürk 100 Yaşında" plaketleri bulunan şömineli odalara alındık. Dehlizlere girdik, dehlizlerden çıktık. Sonunda buraya vardık. Kulisin, soyunma odalarının hemen yanı. Kocaman bir Atatürk portresi gülümseyerek bizi seyrediyor! Hasan Bora'nın ortağı patron Ziya Bey, assolist Hüner Coşkuner'e hünerli elleriyle masaj yapıyor. Yanımız sıra lahmacun göbekli, bakışları kuşkulu birtakım adamlar... Tüdanya Hanım tam geceyarısı "sahne alacak". Elbette sanatçı kaprisi yapıp bizi kırk beş dakika kadar bekletiyor. Sonra, sazlara emir: "Acele etmesinler. Tüdanya Hanım gazetecilerle görüşecektir."

E.A.: Kuzum bu tuhaf ismi nereden buldunuz?
Tüdanya: Roma İmparatorluğu zamanında, Bergama'da yaşamış bahtsız bir kraliçenin adı.
E.A.: Biri mi öğretti, siz mi keşfettiniz?
Tüdanya: Küçükten beri duyardım. Çevremizde.
E.A.: Peki neden bahtsız bir kraliçe? Görünüşe bakılırsa pek bahtsız olduğunuz söylenemez. Şöhret ve para içinde yüzüyorsunuz...

Tüdanya gülüveriyor. Çok sevimli bir kadıncağız. Asıl adı Hatice. Hatice Döngü. Aslen Bergamalı. İki çocuk annesi kendi halinde bir ev kadınıyken birdenbire İzmir pavyonlarında parlayan yıldızı, onu sonunda İstanbul'a uçurmuş. Bizim pek haberimiz yok ama, ortalık Tüdanya diye inliyor... "Seni Sevmeyen Ölsün" adlı şarkısı milleti kırıp geçiriyor. Kaseti beş yüz yirmi bin kadar satmış! Tüdanya'ya "arabeskin yeni kraliçesi, ikinci Kibariye" diyorlar... Ha, bu arada, Bergama tarihi üzerine hiçbir kayıtta Tüdanya adında bir kraliçenin izine rastlanmıyor.

E A.: Neden arabesk söylüyorsunuz? Sözgelimi, neden Türk sanat musikisi değil?

Tüdanya: Halkın istediği bu. Halk arabex seviyor. Açın bakın bugün radyoyu, Türk Sanat musikisi solistinden geçilmiyor...

İşte bizim Hatice Bacı, Bergama'da Akropolis'e ve Asklepion'a karşı yaşayıp gider, kocası ve çocuklarıyla uğraşırken, bir gün evde hır çıkmış. "Sesin beş para etmez, sen bir işe yaramazsın" diyen kocaya inat, Hatice almış mı soluğu İzmir'de... İki pavyon, bir gazino, iki kaset derken umutlar birer birer sönüyor... Hatice'cik için görünürdeki çıkış yolu, ya malum yerlere düşmek, ya da kös kös yeni bir kocanın dizi dibine dönmek. İşte ossaat Yılmaz Tatlıses ile Şakir Askan imdadına yetişiyorlar!

Bu Yılmaz Tatlıses, İngilizlerin Lord Bolingbroke'u gibi bir adam, bir "Kingmaker". İbo'ya soyadını veren o. "Mowi Mowi Mesmowi"nin yaratıcısı o. Kendisi aslen Malatyalı. Şakir Askan da bir yandan banka memurluğu, bir yandan şarkı sözü yazarlığı yapasıymış... Bursalı Kemal abisinin diline pelesenk ettiği "seni sevmeyen ölsün" özdeyişinden yola çıkmış, altı ay kadar derin tefekküre dalarak ve de tamamen kendi düşüncesinde engin bir aşk yaşayarak şarkının sözlerini kaleme almış.

"Seni Sevmeyen Ölsün"ü, Ceylan, Gökhan Güney, Atilla Kaya, Murat Yıldız, Küçük Sultan, Nuray Şenkan ve Cavit Karabey gibi değerli ve güzide sanatçılarımız da dahil olmak üzere bugüne kadar tam elli bir kişi "okumuş". Ama uşşak makamındaki eserin büyük patlaması, sıkı balık etinde, pembe beyaz sevimli kahramanımız Hatice sayesinde gerçekleşmiş. Hatice'nin önce Kemal Korkmaz, sonra Turgay Sökücü, daha sonra da Metin Sarp ile yaptığı kontratlar da onu birdenbire, hani o platin saçlı tombul hanımlarla gidilen ve mübalağa rakı içilen Boğaziçi kıyı gazinolarına yükseltmiş mi size... Magazin basını, Hatice'nin, pardon Tüdanya'nın, eski menajeri Turgay'ı nasıl terk ettiğini, onun kayınvaldesine ait evden eşyalarım nasıl kaçırdığını, Unkapanı İMÇ çarşısının kalın bıyıklı, açık yakalı, fallı göğüslü ve deri ceketli mafyasını nasıl birbirine kattığını ballandıra ballandıra anlatıyor.

E.A.: Müzik eğitiminiz var mı?
Tüdanya: Tabii ki yok. Evde kendi kendime söylerdim.
E A.: TRT'nin normlarına uyup bu kez de basit bir soru soralım. Şöhrete kavuşmak sizde ne gibi duygular yarattı? Şu anda neler hissediyorsunuz?
Tüdanya: Hep inanırdım... Hep isterdim... Biraz da şans işi galiba...

Gene gülüveriyor. Gerçekten çok sevimli bu Hatice Bacı. Hani o eve temizliğe gelip yemeğe de kalan, insanın hiçbir sırrını saklamadığı,

sanki ailenin bir "yan bireyi" oluvermiş yardımcı kadınları andıran bir sıcaklığı var.

Gene birtakım dehlizlerden geçip aşağıya, salona iniyoruz. Gazino tıklım tıklım dolu. Koyu mavi ya da koyu kahverengi takım elbiseli, boyunbağı kullanmaya bir türlü alışamamış, rakıyı ezme, haydari, içli köfte, humus ve şalgam suyuyla içmeyi seven dinleyiciler masalarda lebalep. Arada tek tük kadın bile var!

Tüdanya, bembeyaz bir gelin kız kıyafetinde "antresini" yapıyor. Kırmızı ışıklar hızla maviye dönerken, sahnenin tam tepesinde sallanan yanardöner mozaik pullarla kaplı diskotek topu da ortalığa parıl parıl cıvıltılar saçıyor. Saz heyeti, bir gazeteciyle görüşen hanımefendi sanatçıyı beklemekten yorgun düşmüşken, kemanı Selahattin, udi Rıfat ve Kanuni Süleyman aşka gelip sazlarına sarılıyorlar. Ancak amplifikatörler sonuna kadar açıldığından ve de mikrofon dehşet verici bir şekilde patladığından, salonda sürüp giden homurtulara karışan bütün bu ses cümbüşüne dayanmak gerçekten mangal gibi kulak istiyor.

Ziya Bey kuliste ayaküstü atıştırdığı döner ile rakıyı bitirmiş, masamıza geliyor. Biz masraf olmasın diye birer orta kahve içiyoruz. Birazdan Tüdanya programını bitirecek, ünlü şarkısını "Sizi Sevmeyen Ölsün"e tornistan edip pist kenarındaki "faça masaların" tek tek gönlünü okşayacak, "Bana çiçek göndermek nezaketinde bulunan İzmirli Rıza abime..." diye başlayan uzun bir çiçek teşekkürü listesini hatmettikten sonra "bis" almaya uğraşıp çekilecek. Ardından sahneye fırlayan vedet oryantal Gizem'i gösteren Ziya Bey, "Bu kızcağızla da röportaj yapsanıza" diyor. "Ama bu kız çok ince. Bizim millet biraz etli butlu sever. Onun için fazla şansı yok."

"Hayır," diyor Ziya Bey. "Aslında ince sever ama, bu olayda basının da büyük kabahati var. Etli butlu kızları siz ortaya attınız!"

Gizem gerçekten sülün gibi, ama ne yazık ki bu hafta konumuz Tüdanya... Bir başka sefere Ziya Bey...

Sahne boşalıyor. Birazdan assolist Hüner Coşkuner arz-ı endam edecek. İzin rica ediyoruz, kalkacağız. Ziya Bey, ciddi bir yayın organnım kendi dünyasına ilgi göstermiş olmasından hayli gururlu, ama bu yaşa gelip hâlâ racon öğrenemediğinden olsa gerek, "Oldu canım" diyor ve dönüyor... Çıkışta, kapıdaki palabıyık gemi aslanının iri kıyım bir arkadaşı, bizi oralara hiç mi hiç yakıştıramamış, arkamızdan soruyor: "Kim bu herifler yahu?"

İşte böyle Hatice bacım, seni o Selevkos'ların, Evmenes'lerin, Antiohos'ların, Attalos'ların ülkesinden Boğaziçi'nde bir gazinoya kadar getiren talihin, şu anda peynir ekmek gibi satan kasetlerin, şarıl şarıl yağan milyonların, aldığın bir yurt içi, bir yurt dışı turne, iki sinema filmi, dört video filmi, dört plak teklifi ve İzmir Fuarı'nda assolistlik ihtimaliyle ufukta ışıldıyor... Bergama'da rençberlik günlerin, yedi çocuklu yoksul ailenin acıları, on beş yaşmda şu şarkıcılık tutkun yüzünden iki çocukla kendim kocadan boşanmış ve İzmir pavyonlarında bulduğun günün şaşkınlığı, magazin basınına bakılırsa bir işadamından evlilik dışı ilişkiden doğurduğun minik oğlun, yani Seçil ve Seçkin'den sonra küçük Emir'in de "istikbal endişesi" gerilerde kaldı.. On nüfusa bakıyorsun ama para da yağıyor doğrusu. Aman gözünü seveyim böyle kal.

Ne köylü ne şehirli, ne Doğulu ne Batılı, ne otobüs ne otomobil, ne etek ne pantolon, ne işçi ne işveren, ne pop ne folk, ne zengin ne fakir, ne ümmet ne millet, iıe boyun eğen ne başkaldıran bir garip kültürün, gecekondunun, minibüsün, birahanenin, saksıyı çalıştırıp kısa yoldan köşeyi dönmenin yıldızı Hatice Bacı...

Zım zım çaka çak zım çaka çak...

"Siyasi mülteci" değil de, "kültürel mülteci" kabul eden bir ülke var mıdır acaba?

Kimbülür?

HAYBECİ NASIL DIZDIZLANIR?

U.A.: ...Sonra ben dükkâna girip adama koydum abi.
E.A.: Anlamadım... Ne yaptın, ne yaptın?
U.A.: Dükkâncıya koydum.
E.A.: Haa, tırnak içinde, "koydun" yani...
U.A.: Yok abi, tunakçılar ayrıdır. Ben basbayağı koydum.
E .A.: Senin ağzından çıkanı kulağın duyuyor mu?
U.A.: Evet abi. Bizim mesleğe "koyuculuk" tabir edilir.
E .A.: Allah müstahakını versin.

Yirmi üç yaşındaki "emekli dolandırıcı" U.A., mesai arkadaşı Selçuk S.'ye kaptırdığı altın künyenin yerine uydurduğu bakır künyeli kolunu zarif bir hareketle kaldırıyor, titreyen elleriyle saçını sıvazlıyor... Bu saç sıvazlamanın da "koyucular" arasında ayrı bir anlamı olduğunu öğreneceğiz az sonra. Hareket, "bağlamacının" koyucuya gizli işmarı: "İş kesik abi, cızlamı çekelim..." anlamına geliyor. Bunun da Türkçesi, "dolandıramayacağız, kaçalım" şeklinde.

Koyucu esnafı

Ustamız Evliya'nın ağzıyla söyleyecek olursak, bunlar İstanbul'da 200-300 kadar âdem olup, içlerinde takım elbiseli, çingene kılıklı, bayan ve de erkek çeşitleri olmak üzere cemi cümlesi 67 vilayeti dolaşıp iş tutarlar. Günlük kazançları 50-60 bin Cumhuriyet lirasının, Anadolu seferlerinde de bir haftalık ortalama hasılat 600-700 bin liranın altına düşmez.

Bunlar gayet vicdansız, gözünü budaktan sakınmaz birtakım dolandırıcı taifesidir ki, Dersaadet'te daha çok Levent, Etiler, Bakırköy, Bahçelievler tarafında, Anadolu'da ise Eskişehir, Afyon, Samsun, Ordu civarında icra-yı sanat etmektedirler. Adı geçen semt ve vilayet esnafının dikkatine arzedilir.

Üşenmeyip bizi bulan ve sanatının püf noktalarım bir bir açıklayan U.A. biraderimizin anlattığı veçhile, koyucu esnafının bir de yamağı vardır ki, buna da bağlamacı tabir edilir. Bazı durumlarda dükkân dışında bir de "erkete" istihdam edilir. Koyucu, tezgâha yaklaşıp bir adet beş binlik, ya da daha iyisi, on binlik panganot uzatır ve herhangi bir mala talip olur. Bu arada bağlamacı tezgâhtarı lafa tutup kafasını karıştırır. Koyucu panganotu vermez, vermiş gibi yaparak parasının üstünü ve de malı alıp çıkar. Böylece "koymuş" olur... Bu suretle ele geçirilen paralar, koyucuyla bağlamacı arasında sonradan pay edilir.

U.A.'nın tabiriyle, bu işin "babası", yani koyuculuk zanaatını başlatan, Bostancı'da ikamet eden Nuri K. adında bir nursuz herif-i nâşeriftir ki, bizzat refikası Serap K. ile birlikte işe çıkmaktadır. Üstad bu yoldan bir kat, bir de Murat 131 araba edinmiş olup, halen faaliyettedir. Gene bu mesleğin ünlülerinden Adanalı Ünal İ., Gürbüz Ç., Şahin ve Kadir isimli sanat erbabı da başta güzel İstanbul olmak üzere yurdumuzun çeşitli yörelerinde fink atmaktadırlar vesselam. Soyadları fakirde mahfuz.

U.A. kardeşimiz, "koyduğu" dükkânlar arasında Levent Kuruyemiş Galerisi'ni, Fatih'te Teknik Akvaryum Sarayı'nı, Bahçelievler'de Cemal Ticaret, Tunçay Parfümeri, Kent Pastanesi gibi yerleri de saymaktadır ki, esnaftan Abdullah, Halit, Cemal, Turgut ve Hasan efendilerin işbu yazıyı okuduktan sonra derin bir nefes alıp arkalarına yaslanıp birer bardak soğuk su içmeleri iktizadır...

U.A. koyuculuk mesleğine 17-18 yaşlarında söz konusu Gürbüz hergelesinin teşvikiyle başlamış olup o zamanın parasıyla (1982) günlük kazancı elli binden aşağıya düşmemiş, ama ne fayda ki paraları Bursalı dostuna yedirip tığ teber askere gitmiş, terhisinde de nedamet getirip tövbe istiğfar edip bu işlerden elini ayağını çekmiş, namuslu bir hayata başlamıştır. Kendisinin bizim aracılığımızla kamuoyuna iletilmesini istediği mesaj ise, "Pişmanlık duyduğu, bu işi yapan arkadaşların da bırakmaları gerektiği" yolundadır.

Koyuculuğun en büyük avantajı, gene U.A.'nın ifadesine göre, iş riskinin yok denecek kadar az olmasıdır. Nitekim kendisi Bursa'da yakalanmış, otuz üç gün tutuklu kaldıktan sonra çıkarıldığı mahkemede "unutkanlık" savunmasıyla beraat edivermiştir... Kendisi, biraz sıkıştırılınca, işin içinde hakime rüşvet de döndürdüğünü itiraf etmiştir ama, gene de koyucu esnafı cümle dolandırıcılar içinde en rahat çalışma şartlarına sahip olan taife sayılır. Amma velakin, şu Özal icadı yazar kasa çıktı çıkalı, koyucu takımının iş hacminde yüzde seksen düşüş gözlenmekte, ayrıca kazığı yiyen uyanmaktadır.

Zarfçı esnafı

Pirsiz âdemlerdir. Türkiye'nin hemen her tarafında faaliyet gösterirler. Meslek argosunda "haybeci" tabir edilen kurban uzaktan dikizlenir ve kolayca görebileceği bir yere, içinde bir miktar para bulunan bir zarf, çaktırmadan konur. Haybeci zarfı açar açmaz tepesinde bitilir, "o para benim" teranesiyle dalaşa başlanır. O sıra zarfçının yamağı işe karışır. Paranın eksik olduğu iddiasıyla maraza çıkarılır, haybecinin üstü başı aranır ve Allah ne verdiyse götürülür...

Tırnakçı esnafı

El çabukluğu marifettir. Bu taife iş kıyafeti olarak geniş yenli ceket giyer. Bir dükkâna girip para bozdurmak iddiasıyla hem parayı hem bozukluğu buraya aktarır. Gayet hüner sahibi, uyanık ve cin fikirli âdemlerdir.

Vaybabacımcı esnafı

Mukallit tarafı kuvvetli esnaftır. Kendi içinde, "pislikçilik", "façoculuk", "arpacılık", "sacayakçılık" gibi alt hüner gruplarına ayrılır. İşin temeli, karşıdan göze kestirilen haybeciye, "Vaay babacığım" tarzı sulu bir tavırla yaklaşıp sarılmak üzerine kuruludur. Pislikçiler, ağızlarında çiğneyip sulandırdıkları küçük gazete parçacıklarını haybecinin üzerine tükürüp sonra da silme numarasına yatmakla, façocular, "üstün başın toz olmuş babacığım" deyip haybecinin ceketine tebelleş olmakla, arpacılar düpedüz elden paket ya da çanta kapıp kaçmakla tebarüz etmişlerdir. Sacayakçılar ekip halinde çalışır, haybecinin omuzuna çarpıp ya da ayağına çelme takıp yere indirdikten sonra kalkmasına yardım ederek işi bitirir, malı götürürler...

Babacımcılık mesleğinin, pencereden bulaşık suyu döküp ceket temizleyenler, kavanoz içinde Capon balığı satma dümenine yatanlar, küçük çocukları kavgaya tutuşturup bunları ayırmaya gelen haybeciden saat ve para götürenler gibi çeşitleri de mevcuttur.

İyi bir kapkaççı, el çabukluğunun yanı sıra çeviklik, kıvraklık, uzun atlama, yüksek atlama, perende atma, karate uygulama gibi hasletlere de sahiptir.

Diğer esnaf taifesi

İşbu erazil takımı arasında, kalpazanın bastığı parayı piyasaya süren "madaracı", geceleri ev soyan "tufacı", otel fareliğine soyunan "otelci", trenlerde çalışan "vagoncu", haybeciyi define buldum diye kandırıp avans çeken "defineci", cami şadırvanında abdest alanların ceketlerini götüren "muslukçu", kaldırım işportalarından mal tokatlayan "kaldırımcı", trafik kazası geçirmiş yaralıların üstünü başını yoklayan "söğüşçü", tufacının yalnız gündüz gözüyle çalışanı olan "karmanyolacı", hırsızlama malı ucuza bırakma ayağı yapan "manitacı", merdivenle pencereden dalan "minareci" gibi türlü çeşitli alçaklara da rastlamak mümkündür.

Vakt-i zamanında bunlar kaytan veya palabıyık, kuzguni siyah takım, kadife cepken, Trablus kuşağı, püskülü önde, arkası basık kalıpsız, numarasız Mecidiye fesi tabir edilen vapur dumanı fes, yirmi sekiz

paça, yumurta topuk ve basık yemeniyle ortalıkta salınırken; şimdilerde milletçe almış olduğumuz uygarlık ve kalkınma mesafesine uyarak kimileri üst baş partal, ayakta lastik, sırtta kirli tişört; kimileri Cardin gözlük, Givenchy koku, Lacoste gömlek, Yves Saint-Laurent çorap, Bally ayakkabıyla iş görür olmuş haşarattır.

Mütareke yıllarının namlı dolandırıcı, tulumbacı ve serserilerinden Acem İsmail, Kafesçi Arif, Dolmacı Mihran, Yenimahalleli Çiroz Ali, Zeytinburunlu Arap Osman, Darbukacı Sadık, Çeşmemeydanlı Uzun İbrahim gibilerinin yerini de, başta rahmetli Sülün Osman ve Raki namıyla maruf Güney Zobu abimiz olmak üzere, Ali Adıyaman, İlhami Cidetli, Selami Güleç, Fatma Demirbaş, Zafer Erdoğan gibi Cumhuriyet çocukları almıştır... Lakaplar kalkmakta, yerine soyadı kaim olmakta, ama meseleye gene "nostaljik" bir yaklaşımla bakacak olursak, o eski renkler, eski çeşniler, eski hergeleler artık bir daha gelmemek üzere tarihe karışmış bulunmaktadır.

Abdülkadir Ceylanî Efendi

Yeni moda dolandırıcı takımının içinde belki de en hoşu, kendine Mekke'den gelmiş Hacı Abdülkadir Ceylanî süsü veren, böylece Abdülkadir Geylani'yle de çağrışım yaptıran, Osmaniyeli Ali Adıyaman'dır. Kendisi "tavcılık" vadisinde at oynatır, özellikle de namaz niyaza merak sarmış hali vakti yerinde orta yaşlı tombul hatunları çarpar... Şu anda mapus damında teşbihini çekip voltasını atmakla oyalanan Adıyaman'ın yanı sıra, "turizm polisi" numarasıyla yabancı gezginlerden döviz ve fotoğraf makinesi çarpan İlhami Cidetli, içine uyuşturucu kattığı lahmacunları yedirip kamyon şoförlerini soyduğu için "Vabis" lakabıyla anılan Selami Güleç, "zorla evlendirilecek nişanlı masum kız" dümeniyle hemcinslerini kazıklayan Çorumlu Fatma Demirbaş, "Almanya'dan selam getirdim" ayağından işçi ailelerini yolan İlhami Çolak, "tavcılık" denilen yolun yolcusu Zafer Erdoğan da çağımızın önde gelen rezil taifesinden sayılırlar...

En büyük Sülün, başka büyük yok

Bu yoldan çok uyanık gelip geçmiştir ama, hiçbiri, yücelerin yücesi Sülün Osman kadar iz bırakmamıştır herhalde. Boğaziçi Köprüsü'ne gelir ortaklığı senetleri çıkarıldığında, "Turgut Bey oğlum niçin bana danışmadı, kendisine sevabına akıl verirdim... Köprü satışı benim uzmanlık alanıma girer" diyen Osman, 1950'lerde ürkek adımlarını İstanbul'a yeni atmaya başlayan mütegallibe kılıklı safdillere Galata Köprüsü'nü, Galata Kulesi'ni, İstanbul Üniversitesi bahçesini, Eminönü'ndeki meydan saatini, tramvayları bile satmayı başarmış, sonraları her mahallede birer adet yetişecek olan müteşebbis, dinamik

ve demokrat işadamlarımızın ağababasıdır!

Şu işe bakın ki, kısaca Raki diye tanınan Güney Zobu da, sanki günün birinde bu satırların yazılacağı malum olmuş gibi, fakir-i pür taksiri 1969 yılında, yeşil boyalı Opel arabasıyla caddeler boyu izlemiş, kovalamış adamdır! Mesele, yazarın ve dolandırıcının aynı kıza âşık olmalarından kaynaklanmaktadır. Sonunda kız elbette çulsuz bir yazara yar olmaktansa zengin bir dolandırıcıyı tercih etmiş, mesele kapanmıştır...

Haa, bir de karşılıksız çek ve senet verenler, hayali ihracat yapanlar, vergi kaçıranlar, memleketi kalkındıracağım diye oy toplayanlar, enflasyon düşürenler, yatırım yapanlar, dış politikada itibar sağlayanlar gibi hokkabaz ve perendebaz taifesi vardır ki, çok şükür devlet büyüklerimiz sayesinde bunların hiçbir haber değeri kalmamış olup, ahval-i adiyeden sayılan marifetleri bu yazıya dipnot bile teşkil edemezler...

ENTELLEEER, ENTELCİKLER

"Ah şekerciğim, Carlos Saura bu kez çok şey..."

"Evet, şeyini şey etmiş."

"Geçen şeyi daha şeydi."

"İmleyen ile imlenen arasındaki etkileşim sorununu eytişimsel özdekçilik açısından irdelersek, Saura, süredizimsel göstergelerin düzdeğişmece bağlamında etkin karşı-olumlar yaratmış... Ve kesinkes, flamenco ırlamaları da uzam ötesinde..."

"Abi, filim metonimik abi..."

"Efendiiiiim... Sizi gören hacı mı olsun hoca mı?"

"Ah caaamıım... Şalını Meral'in butiğinden mi aldın?"

"Demem şu ki, we've been shocked by Saura's last work. C'est une faillite totale, yani. Sehr erstaunlich! Kanlı Düğün'ü görmüş müydünüz?"

"Ben Salzburg'da gördüm."

"Üff, abi, karıya bak!"

Entelim biçim biçim, ölürüm entel için

Sinemanın girişi lebaleb. Cıgara dumanından göz gözü görmüyor.

"Engincim n'aber?"

Yahu biz bu herifle daha kırk beş dakika önce Arif'in meyhanesinde beraber değil miydik? Üstelik bu hokkabaz, orada barmen Erhan'dan bol buzlu bir rakı ve de bol kırmızı-biberli bir beyaz peynir isterken bizimle göz göze gelmiş ve inadına gözlerini kaçırmış değil miydi? Allah Allah, benim mi kafam iyi, yoksa çıldırtıcı kalabalığın gürültüsü mü çarptı?

Hepsi burada. Bir arada. Aramakla bulunmaz, meğer ki sinema günlerinde rasgele... Çatı katlarındaki, bodrum katlarındaki gettolarından çıkmışlar, Bülent Ortaçgil'in plağını tozu toprağı ve iğnesi üzerinde bırakmışlar, İnti İllimani kasetinin üzerinde kurumuş

salçalı makarna çubuğu yapışmış duruyor, Frigya desenleriyle süslü yün çoraplar televizyon antenine takılı, ama onlar fitilli külotlu çoraplarını giymişler, kimisi kadife desenli, kimisi Çin kapitonesi, kimisi "yazar" tarzı keçe yeleğiyle, ayaklarda loafer, daha iyisi hush-puppy, popoda ergenlik çağından beri çıkarılmamış açık yeşil ya da kahverengi fitilli kadife daracık dar paça pantolon, sırtta ille de heybe olacak... Gümüş takılar, mavi boncuklar, uzun ve yağlı saçlar 87 "ilkyaz" modasının vazgeçilmez ayrıntıları...

Tırnak yiyen kızların türküsü

Aman Allah, herkesler burada. Kırk sekiz erkekle beraber olup hiçbir ilişkiyi üç aydan fazla sürdüremeyen nevrotik kızlarımız... Boyasız tırnaklarını pasa kemiren bakireler... İmza günlerinde sakallı şairlere on metre uzaktan kitap imzalatan kırmızı yanaklı mahcup tazeler... Çerkeş tavuğunu pek iyi pişiren dünya güzeli, dilber feministler... Koca popolu, aşırı miyop, ağdacıyla kavgalı üniversite asistanları...

İyi tabaklanmamış Bodrum işi derilerden ortalığa leş gibi kokular yayılıyor. Geometrik desenli mücevherlerle süslü, röfleli punk saçlı, hecelere basa basa, yüksek ve kalın sesle konuşan ağır kadınlar, kendilerinden daha güzel buldukları hemcinslerine kıskançlıkla karışık bir nefretle bakıyorlar...

"Antonio Gades maalesef eşcinselmiş abi."

"Yeme lan bizi akşam akşam..."

"It's a pity. Ne de güzel gözleri var."

"Şu Laura Del Sol'da da bir kalça var ki yani..."

"Christina Hoyos onu sekize katlar."

Kadınların bir kısmı, yanlarındaki erkeğe emanet. Bir kısmı, üniversite yıllarında karşılaştıkları umutsuz aşklarının kıvılcımını bir Bodrum gecesinde bırakmış, üç takım bikini, iki valiz ve sekiz-dokuz yaşlarında bir çocukla İstanbul barlarına yazılmış kırık insanlar... Hayatlarının erkeğinde hem para, hem kültür, hem şöhret, hem babacanlık, hem sevecenlik, hem yakışıklılık, hem de dürüstlük arayanlar; [tarihler böyle bir adam kaydetmiş olmadığı için şimdilik evli erkeklerin "dostu" olmayı çarnaçar kabullenip üstelik bunu bir yaşama biçimi haline getirmeye de fena halde eğilim gösterenler...] Reklam ajanslarında grafik ve pikaj takılanlar, butikçiler, paşa dededen kalma ufak tefekle zengin mahallelerinde dükkân açıp renkli mum, minik kaktüs, çeşitli biçimlerde şişe satıp bir yandan da video

kaset kiralayanlar... Zincirli gözlük kullananlar...

[Yaşları otuz ile altmış arası değişen, Ece'de, Arif'te ya da Ziya'da her beğendikleri erkeği sistemli olarak reddedip sonunda gece sıfır ikiye doğru en tipsizine fit olanlar... "Belki beni de bir filmde oynatır" umuduyla Atıf Abi'yle tanışma yollarını arayanlar... Dokuzuncu kürtajından hayli yorgun düşüp gıda olsun diye rakının yanında karışık sıcak mezeyi ihmal etmeyenler...]

Uzun sakallı adembabalar... "Ben bu adamı bir yerden çıkartacağım, bu ya ressam olmalı, ya şair" dedirtip de aslında hiçbir baltaya sap olmadığının meydana çıkmasından şiddetle kaçınan ihtiyar delikanlılar...

Ve devrimci arkadaşlar

İlk hecenin sesli harfi, pes perdeden ve azıcık uzatılarak söylenecek. Devrimci. Şimdilerde ağababaları tel çerçeveli gözlük, cart kırmızı boyun atkısıyla geziyorlar. Kendileri genellikle yaklaşık on yılda bir hayli yüklü faturalar ödemekten yorgun, mapusane acısı, işkence sızısı içinde, buralara pek uğramıyorlar...

Sivri burunlu bir genç kız, belli ki öğrenci, soluk soluğa gişeye yanaşıyor:

"Ertelenen gösterimler yerine yeni izlence düzeni belirlendi mi acaba?"

Gişeci kadın, gözlerini açmış, kızın yüzüne, "Efendim, kim neyi ne yapmış?" gibilerden bakıyor.

Herkes bir yandan yanındakine laf yetiştirirken, bir yandan da fıldır fıldır çevreyi tarıyor. Tanıdıklardan kimler var? Kimleri görüp de görmezlikten gelelim? Kimlerle yıllardır görüşmemiş gibi selâmlaşalım?

"Abi, yönetmen X dünkü filmin yarısında çıkmış."

"Yok yahu... Sarhoştur."

"Yahu millet burada bilet bulacağım diye birbirini paralıyor, bizim sinemacılar Azmi'nin kahvesinde başlarını okeyden kaldıramıyorlar..."

Koltuklara yerleşenler bu kez arka sıraları dönüp dönüp süzmedeler. Tanıdık kimler var? Bakın, ben de buradayım... Patlayan mikrofonlarda Nevzat Bey'in, Nejat Bey'in kısa ve öz konuşmaları... Oturdukları yerde bir eşek yükü para götüren çevirmen hanımlar, az

sonra "off", "puff", "cık cık cık" gibi tepkiler yaratacak mesailerine başlayacaklar...

Eski karnıyarıklar

Beni görenler suretimi görüyorlar, ben başka yerdeyim! Bir cumartesi, öğleden sonra, yağmur çiselerken trençkotumun yakasını kaldırdım, Taksim'den Beyoğlu'na iniyorum. Pınar Birahanesi'ne uğrayıp mortadellalı sandviç mi atıştırmalı, yoksa Mavi Köşe'de bir tek mi parlatmalı? Ekspres'e ne buyurulur? En iyisi Atlantik'te iki buçuk liraya hardallı ve lahana turşulu porsiyon sosis, yanında tosun gibi kabaran bir Arjantin birayla kifaf-ı nefs etmek. Oradan Atlas'a, "Mihracenin Gözdesi", ya da "Hint Mezarı"na... Emek'te "Vikings" değişti mi acaba?

Biletler karaborsa. Kaçırdığın filmi videoda yakalamak söz konusu değil, çünkü video diye bir şey icat edilmemiş. Gişenin üzerindeki "yer kalmayan seanslar" tabelasının ışıkları hızla kırmızıya dönüyor. Perdenin iki yanındaki Movado saatleri her zamanki gibi geri kalıyor. On dakika arada elli kuruşa eskimo mu almalı, yetmiş beş kuruşa frigo mu, yoksa hayli pahalı sayılan kokodan mı yemeli? Cepte bozuk var mı, eski yirmi beşlik, yer gösterici için hazır tutmak lazım...

"No" diyor perdedeki adam.

"Hayır" diyor çevirmen hanım.

"Jose... Jose..." diyor perdedeki kadın.

"Jose... Jose..." diyor çevirmen hanım.

Sayıyla kendimize gelelim, gerçeklere dönelim! Yanımda iki adet "delikanlı", belli ki Saura'yı Osman Fahri Seden, Antonio Gades'i Charles Bronson ya da Sylvester Stallone, Christina Hoyos'u da Edwige Fenech, Corinne Clery, ya da Sylvia Kristel sanmış, hayatlarının yanlışını yapmışlar... Tüh, keşke Bergen'in filmine gitseydik, "Acıların Kadını"...

Birazdan film bitecek, alkışlanacak. Sinema Günleri yöneticilerinin ısrarla "filmin sonundaki jenerik sonuna kadar gösterilecek; bilinçli seyirciler olarak bunu da rahatlıkla izleyebileceksiniz" uyarısına aldırmadan hemen kalkılacak. Bir başka sinemada bir başka filme koşturulacak. Bu arada birtakım büfeciler, simitçiler, kaldırım üstü gofret, fındıklı çubuk, nugat, hindistan cevizli koko negro, fıstıklı damak çikolatası satanlar, turfanda caneriği işportacıları ve bitirim taksi sürücüleri zengin edilerek memleket ekonomisine katkıda

bulunulacak.

Ayrı bir ırk; 50'lerde beyaz soket çorap, boz pardösü, balıkçıyaka kazak giyen, saçını atkuyruğu yapan, bacağına kısa paçalı cart kırmızı dar jean geçiren, keçi sakalı bırakan; 60'larda evinin dört yanını bağlama, heybe, tahta kaşık, kilim, makrame, inek çıngırağı, bakır bakraç dolduran apayrı bir insan çeşidi; cebinde parası olsa da olmasa da iki yakası bir türlü bir araya gelemeyen, her zaman umutsuz, her zaman mutsuz, her zaman güdük, her zaman az çalışıp çok konuşan entellerimiz gölgelerini oradan oraya sürükleyecekler... İşin kökü taa o eski monşerlere, Karanfilzade Tarçın Bey'lere, Felatun'lara, Efruz'lara, araba sevdalarına dayanıyor.

Şaka, şaka. Biz burada züppelere pansuman yapıyoruz. Elbette, iki kitap daha okuyayım, iki film daha göreyim, iki konser daha dinleyeyim diye çırpınan insan gibi insanlara, aydın sıfatını hakedenlere değil. Bir fırt Foucault, iki tutam Lacan, bir ölçü Deleuze, üç ölçek Guattari, iki fırt Kristeva'yı azıcık Marx sosuyla çalkaladıkları kokteylden mide fesadına uğrayanlara...

NEŞE DOLAMIYOR İNSAN

Titreşiyorduk. Yağmur boşandı boşanacaktı, ama bir türlü başlamıyordu. Tören de bir türlü başlamıyordu. Keplerimizi düzeltiyor, bozkurt kokartlarımızı, içleri leblebisiz düdüklerimizi, hem kesmeye hem de şişe mantarı açmaya yarayan çakılarımızı gözden geçiriyor (o yaşta hangi şişenin mantarı açılacaktı acaba, şişelerle acılar, hayal kırıklıkları ve hüzünler yeterince birikince tanışacaktık, çok sonraları), beyaz soket çoraplarımızı çekiştiriyorduk. Yara bere ve çizik içindeki dizlerimiz çıplaktı. Tenimiz kesilmiş tavuk derisi gibi diken dikendi soğuktan...

Kuru sarı bozkır sıcağı tepemizdeydi. İstasyon tarafından vuran yel olanca külrengi toprağı, onca incecik tozu kaldırıp kaldırıp üzerimize savuruyordu. Karaoğlan Çarşısı'nın iki yanına, küçük küçük, iğri büğrü dükkânların, kahvelerin, hanların önüne devrilip yatmış mandaların pisliği burnumuzun direğini kırıyordu. Kağnılar çekilmiş, hayvanlar çözülmüştü.

Hacı Bayram Camii tarafından tekbir sesleri geliyordu. Cuma namazını kılan cemaat Karaoğlan Meydanı'na doğru topluca yürüyordu...

Saf saf sıralanmıştık. Tam karşımızda, yanı sıra leventleriyle bize dönmüş Barbaros Hayrettin'e bakıyorduk. Cumhuriyet çocukları Osmanlı büyüğüne saygı duruşundaydı. Anıtın tabanına kakılmış iri büyük harfleri sökmeye çalışıyorduk. Deniz ufkunda bu top sesleri nereden geliyordu? Barbaros seferden mi geliyordu, yoksa Neyzen'in çok sonraları öğreneceğimiz dizelerinde belirttiği gibi Yahya Kemal'in ıkınarak yazdığı şiire arkasını siler gibi miydi?

Kızlar kelebek, arı, papatya (hayır, Semra Hanım'ınkiler gibi değil), köy gelini, Çerkeş kızı, Gürcü dilberi kılığındaydı. Bizim içimizde de kurt yavruları, bahriyeliler, efeler (Ege Bölgesi'nin dağ eşkıyası oluyor efendim...), seymenler, dadaşlar, Şeyh Şamil'in torunları, Kurtuluş Savaşı gazileri, lastik papyonlu beyefendiler, her çeşit yumurcak vardı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 22 Nisan 1336 (şimdi 1920 deniyor) Perşembe sabahı açılacaktı. O gün perşembe olmasaydı cümle âlem bunu böyle anacaktı. Ama ertesi gün cumaydı. Açılış 23 Nisan Cuma'ya, öğleden sonraya, yani öğle namazından sonraya alınmıştı. Öyle olmak zorundaydı o zaman. Sivas'tan gelen Temsil Heyeti adına Mustafa Kemal, dört bir yana çektiği telgraflarda Allah'ın lutfuyla vatanın istiklalini, hilafet ve saltanat makamını kurtarmak üzere

açılışın cumaya alındığını belirtiyordu! Hacı Bayram Camii'nde cuma namazı kılınmıştı. Üzerinde kutsal ayetler yazılı koyu yeşil sancak önde geliyordu. Sancağın ardında, Sinop Mebusu Hoca Abdurrahnıan Efendi, başının üzerinde yeşil örtülü bir rahlede Kuran ve sakal-ı şerif taşıyarak yürüyordu... İki yanda iki manga asker vardı.

Mustafa Kemal camiye gitmemişti. Kalabalığı çarşıda, halkın arasında karşılamıştı. Kalabalıkta ulema, şeyhler, sarıklılar, kalpaklılar, fesliler, subaylar vardı. Mustafa Kemal, evet, sarışın bir kurda benziyordu ve mavi gözleri çakmak çakmaktı.

Bugüüüün... Buradaaa... Bugünün mana ve ehemmiyetiii... Bugünün küçükleriiii... Yarının büyükleriii...

Bu tıraşa karnımız toktu. Ama dinlemek zorundaydık. Ağır cezalar bizleri bekliyordu. Daha bir yıl önce, 10 Kasım günü ilan edilen gülme yasağını çiğnediğim, hayır tören sırasında değil, akşama doğru okul bahçesinde gülümsediğim için "ihtar" almıştım. İki ihtar, bir tekdir, iki tekdir, bir gülegüle ederdi. O zamanlar böyle ihtarlara, tekdirlere çok önem veriyorduk. Hayatımızın hiçbir devresinde hiç kimsenin okulda almış olduğumuz ihtarları, tekdirleri, üç günlük, bir haftalık uzaklaştırmaları, diş koruma notlarını, hal ve gidiş notlarını, onları da bırakın düpedüz ders notlarını ve diplomaları arayıp sormayacağımı bilmiyorduk daha...

Mimar Kemalettin'in öğrencisi İsmail Hasif Bey'in beş yıl önce İttihat ve Terakki Kulübü olsun diye yaptığı taş bina tertemiz hazırlanmıştı. Hasif Bey, birkaç ay sonra Garp Cephesi'nde vurulup gideceğini daha bilmiyordu. Binanın önünde kurbanlar kesiliyordu. Amin duaları, tekbir sesleri, davul zuma gürültüsü, halkın çığrışmaları birbirine karışıyordu. Sıcak tepemizde öylece dunıp duruyordu. Bizi teslim alamamıştı. Bizi kim teslim alabilmişti ki...

Mustafa Kemal yavaş yavaş merdivenlere yürüyordu. Göğsünde önlüğü, elinde bıçağıyla ayağının dibine çökertilen koyunu kesmeye hazırlanan kasaba, koyunun postuna boyayla çizilmiş ayyıldıza, koyunu ve kasabı çevreleyen hacılara, hocalara pek bakmıyordu. Gözleri uzaklarda, çok uzaklarda, henüz bilemediği, emin olamadığı sisli bir şeyler araştırır gibiydi. Kırmızı-beyaz kurdele bağlı kapıya yaklaşmış, verilen makasla kurdeleyi kesmiş, içeri girmişti bile...

Anam, babam, teyzem, dayımın oğlu Abdullah, üstten bantlı siyah rugan ayakkabısıyla komşu terzi Mehmet Bey'in kızı "sevgilim" Gülten, Gülten'in küçük kardeşi Nurten, hepsi, hepsi oradaydılar. Göğüsleri kabarıp beni seyre gelmişlerdi. Minik bir kurt yavrusuydum ben. Soylu

anam Asena'nın binlerce memesinden kımız emmiş (yok yahu, öyle değildi, kımız devenin sütüne deniyordu galiba!), üstün ırkımı binlerce yıl utkudan utkuya koşturmuş, dünyanın dört bir yanına yayılıp İngiltere Türkleri'ni, Amerika Türkleri'ni, Antarktika Türkleri'ni oluşturmuş, sonunda dönüp dolaşıp bir ilkokulun 5-A sınıfında, 81 numarayla kayıtlı (çocukları niçin demirbaş evrak dolabı gibi numaralıyorsunuz efendiler?) kara kıvırcık saçlı bir afacan olmuştum...

Mektepten taşınan sıralar toplantı salonuna yerleştirilmişti. Kocaman adamlar o sıralara nasıl sığıp oturacaklardı? Karşı cepheye bir kürsü yapılmıştı. Onurlu bir kürsüydü bu, Taksim Meydanı'na kurulan bayram palavrası tahtalarına benzemiyordu. Sancak, kürsünün arkasına yerleştirilmişti. Hatim duaları, tekbirler, Bühari-i Şerif okunuyor, ortalık inliyordu. Mustafa Kemal yorgun, gülümsüyordu.

Giriş kapısının tam karşısındaki oda mescit haline getirilmişti (işte size bir 'tüyo'Sayın Karaduman! Hadi gene iyisiniz...). Onun yanındaki küçük oda Meclis Başkanı'na ayrılmıştı. Komisyon odaları, her şey tamamdı. Elektrik yoktu, idare lambası vardı. Ucuz lokanta, PTT şubesi, seçmen kabulü için sekreterli yazıhane, kulis yapmak için koridor da yoktu. Heyecan vardı. Bir de inanç vardı. Meclis üyeleri benzin istasyonu satın alamıyor, ay sonunu zor getiriyor, Taşhan'da tezek kokusu içinde yatıp kalkıyorlardı. Metresleri yoktu, eşleri bile yanlarına gelememişti. Ne olacağı belli değildi, İstanbul'a bağlı kuvvetler her an tağyir, tebdil ve ilga edebilirlerdi. O zaman daha 146 da yoktıı. Hoş, 146 çıktıktan sonra da tağyir, tebdil ve ilga pek o kadar güç bir iş sayılmayacaktı dönem dönem...

Yüz on beş milletvekili açılışa yetişebilmişti. En yaşlıları, Sinop Mebusu Şerif Bey ilk oturumu açmıştı. Ankara Mebusu Mustafa Kemal Paşa ertesi gün başkan seçilecekti. İstanbul işgal edileli otuz sekiz gün olmuştu. Çok şükür Miralay İsmet Bey iki hafta önce gelip yetişebilmişti. Fevzi Paşa'nın da dört güne kadar geleceği söyleniyordu.

Mustafa Kemal, ertesi gün kürsüye çıkıp dört saat aralıksız konuşacaktı. O gün susuyordu. Kürsünün, arkasındaki duvarda asılı, Arapça, "işlerinizde meşveret ediniz" mealindeki hadise bakıp, onu "Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir" levhasına dönüştüreceği günü bekliyordu. Ağzında Ahali cıgarasının acı kalıntısı, iki böbrek ağrısı, iki karaciğer sancısı arasında uzaklara bakıyordu... Çok zayıflamıştı. Yorgundu. Sivil siyah redingotu, kırmızı boyunbağı üzerinden kaçar gibiydi. Fesini kafasında kerhen taşıyordu!

Dört saat konuşacaktı. Sonuna kadar savaşmaya söz verecekti. Kan, ter ve gözyaşlanndan başka bir gelecek umudu yoktu o sıra...

Bitişik düzen yürüyorduk. Sıraya dikkat ediyor, kaymakamın önünden geçerken kafamızı, yıllar, yıllar sonra Kastamonulu Rıfat Çavuş'un veciz bir şekilde belirteceği gibi "sert ve fakat mütebessimli bir şekilde" sağda belirecek komutana çeviriyorduk. Parmaklar, ST-15'in emrettiği biçimde kapalı, avuçlar yapışık, ortaparmak kısa pantolon çizgisindeydi. Sekiz yaşındaydık.

* * * * *

Bir başka 23 Nisan sabahı, yani tam üç gün önce, şakır şakır yağmur altında İstanbul'u geziyordum... Beşyüzevler semtinde, ilkokulun hoparlöründen, çocukların hep bir ağızdan olanca coşkuyla söyledikleri "Mavi Mavi Masmavi" türküsü yankılanıyordu... Sanayi durağının arkasında Mercedes ve BMW çekiçleyen çocukların, Sultanahmet'te köftecinin saçağına sığınmış inci dişli ayakkabı boyacılarının, Karaköy iskelesinde vapur çıkışı "Aaaabi gaste!" diye haykıran yarım pabuçluların bayramla seyranla araları pek hoş değildi. Başbakan koltuğuna oturtulan örnek öğrenci, saçları kolonyalı, pırıl pırıl biricik gözbebeğimiz bakalım ne isteyecekti? Çikolata mı, enflasyonun dizginlenmesini mi? Gözleri görmediği için yarışmayı kazandığı halde törende konuşturulmayan küçük Celal, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı hakkında neler düşünüyordu acaba? Yavrukurt giysilerine yedi bin sekiz yüz, efe giysilerine on bir bin dört yüz, polis ya da subay giysilerine yirmi beş bin, bando mızıka giysilerine de otuz bin lira toka eden ana babaların gözlerinde mutluluk pırıltıları uçuşuyor muydu?

Bir çocuk bayramı icat eden, dünyada hiçbir ülkenin akıl edemediği bir hoşluğu yaratmayı başarmış Türk milleti, acaba neden o bayram günü çocuklarım ille de izci, bandocu, polis, subay, komando, bahriyeli kılığına sokuyor efendiler? Bayramı eziyete dönüştürmek ustalığı neden yalnız bize mahsus? Çocuklara bayram günü dağıtılan kitapçıklardaki "Artık kayıtsız şartsız egemenlik ulusun/Sen ki, ey Türk, Tanrı'nın en sevgili kulusun" gibi herzeleri kimler yumurtluyor? "Atalardan şan alan/Böyle temiz kan alan/Yalnız biziz çocuklar/Her birimiz bir bozkurt/Elimizde al bayrak/Şenlik yapsm anayurt/Böyle yaşadık durduk/Tarih bizi bileli/Sayısız devlet kurduk/Biz dünyaya geleli" dizeleriyle kim kimin bayramın kutluyor, lütfen söyler misiniz?

Milli birlik ve beraberliğe her zamankinden fazla muhtaç olduğumuz, milletçe 12 Eylül öncesinin o felaketli günlerine bir daha dönmek istemediğimiz bu mutlu günde, gelip aklıma hınzırca takılan bir soru

var. Evet Türküz, doğruyuz, çalışkanız, yasamız büyüklerimizi (maalesef) saymak, küçüklerimizi sevmek, ülkümüz de yükselmek, ileri gitmek ama, yedi yaşındaki sabi sübyanın varlığı neden Türk varlığına armağan olsun yahu?

AH ULAN İSTANBUL

Rahmi, İstanbul'da geçirdiği iki yılın "tüm hayatıma bedeldir" dediği anılarım şık bir defterde toplamış. Gazeteden kestiği harflerle bir de başlık atmış: "Anılarım"... Kapakta Rahmi'nin yakışıklı bir resmi. İlk sayfada "Hani İstanbul" başlıklı bir şiir. "Varma İstanbul, Üstüme Varma" başlığını taşıyan bir giriş bölümünden soıya, iri iri yazılmış "Vay Başıma Gelenler" kelimelerinin altında değme avantgarde roman yazarına taş çıkartacak anılar başlıyor...

E A: Neden geldin? Taşı toprağı altın diye mi?
Bülbül: Hayır abi. Sadece bir iş için. Bir arkadaşımın desteğiyle.
E.A.: Artvin'de iş mi yok?
Bülbül: Mahrumiyet bölgesi. Baba evinden kurtulmak, kendim çalışıp kazanmak istedim.
E A.: Kaç yaşındasın? Tahsilin nedir?
Bülbül: Yaşım yirmi dört. Tahsil Orta l'den terk. Yani ilkokul mezunuyum.
E.A.: Ne zaman geldin?
Bülbül: Seksen dördün aralık ayında. Ama şanssızlıklar ardı ardına dizildi. Bir ay kadar, arkadaşımın bir dostuyla kiralık evde kaldım. Gecekonduların arasında küçük bir yapıydı. Bir nevi kulübe. Ne suyu, ne elektriği, ne de tuvaleti vardı. Büyük tuvaletimi, afedersiniz, poşetin içine yapıp çöplüğe atıyordum.
EA.: Geri dönmeyi düşünmedin mi?
Bülbül: Hayır. Şimdi de düşünmüyorum. Aslında sesim var, ama çevre yok, para yok...

Rahmi, "Türk sanat müziği" tarzında söylüyor. Günün birinde keşfedileceğinden emin. Şimdilik bir hamburgercide çalışıyor.

E.A.: O evde hayatta kalmayı nasıl başardın?
Bülbül: Geceleri mumla idare ediyorduk. Çatının bir tarafı açıktı. Camlar kırıktı. Pencerelere naylon çekilmişti. Ama onlar da yırtık veya delikti.
E.A.: Ve dönmeyi düşünmüyordun...
Bülbül: Hayır. Bu şartlar altında bile ağlarken güldüm abi. Sağlığım bozulmadı. Aslında, bu benim başımdan geçenler bir filme konu olsa iyi bir sonuç elde edileceğinden kuşkum yok.

Rahmi, anı defterinde İstanbul'a şöyle sesleniyor. "Sen beni istediğin kadar sevme... Sen beni ne kadar sevmezsen o kadar sevenlerim çoğalacak. Beni kolay kolay yutamayacaksın. Boğazında

düğümleneceğim. Ben değil, sen isyan edeceksin o zaman. Ama sende hiçbir kötülük yok. Seni kötü yapan insanlar."

E.A: Sonra ne oldu?
Bülbül: Yine bir vesile ile, hiç mi hiç tanımadığım orta gelirli genç bir aile beni yanına aldı. Bana sanki aile efradından biriymişim gibi, işsiz kaldığım üç ay boyunca baktılar. Hem de hiçbir karşılık beklemeden.
EA.: Nasıl genç aile?
Bülbül: Mahallede "eve adam alıyorlar" dedikodusu yayılmıştı.

Bir yandan da iş arıyordu... İstanbul kazan o kepçe, bir abonman bileti bile alacak parayı bulamadan çoğu zaman... Fatma yenge çamaşırını yıkıyor, ütülüyor, Ramazan abi cebine "çaktırmadan" harçlık bile bırakıyordu... Sabah çıkıyor, akşama kadar "dedikodu olmasın diye" eve uğramıyordu.

E A.: İlk işin neydi?
Bülbül: Askerlik arkadaşım bana kendi çalıştığı yerde bir iş bulmuştu. Tabakçıydım. Bulaşıkçılık yani... İşime dört elle sarıldım. Tabakhanenin bir bölümünde hamburger servisi de yapılıyordu.
EA.: O işe geçseydin...
Bülbül: Oyle yaptım. Boş kaldığım zamanlar orada bir şeyler öğrenmeye çalışıyordum. Kısa zamanda hamburgerin H'sından R'sine kadar anlayan usta olmuştum. Arkadaş ayrıldıktan sonra ben geçtim hamburger ocağına.
EA.: İyi ya işte, ileride kendi dükkânını da açarsın.
Bülbül: Ben ses sanatçısı olmak istiyorum abi.
E A: Hamburgerciliği beğenmiyor musun?
Bülbül: Şanssızlığımla beraber yürüyen haksızlıklar burada da devam etti. Arkadaşın yaptığı işin aynısını yapıyordum, beş bin lira eksik alıyordum.
E.A.: Neden?
Bülbül: Buna da şükür dedim. Sesimi çıkarmadım.
E A.: Kaç para alıyordun?
Bülbül: Ayda otuz bin lira.

Hamburgercinin deposunda yatıp kalkıyordu. Manavdan aldığı meyve kasalarını bir köşeye sermiş, üzerine yatağını yapmıştı. "Yattığı zaman her sağa sola dönüşünde" kasalar üzerine yıkılıyordu.

E A.:. Zam istemedin mi?
Bülbül: Biraz daha idare et diyorlardı. İşler iyi gitmiyormuş... Artvin'den babam çağırdı. On gün izin alıp gittim. Dokuzuncu gün döndüm. Patron gırgır geçip gülerek işten çıkardı.
EA.: Sigorta falan?

Bülbül: Vardı.
E.A.: Eee?
Bülbül: "Ne olacak sigortaya gideceksin de? Sanki öbürleri gitti de ne yaptı? Ayıptır, sana yakışmaz... Sonra, biz hemşeriyiz" dedi.
E.A.: Memlekete dönmeyi düşünmedin mi?
Bülbül: Hayır abi. Türk sanat müziği söylemek istiyordum.
EA.: Sonra?
Bülbül: Harbiye'de bir büfede iş buldum. Alt katında uzun, geniş bir deposu vardı. Yanındaki saunanın su deposu da oradaydı. Oldukça nemli, hatta ıslaktı. Etrafta sümüklü böcekler cirit atıyordu... Orada bir yer yaptım kendime. Üç ay öyle idare ettim. Sonra oradan da ayrıldım.
E.A.: Ve memlekete dönmeyi düşünmedin.
Bülbül: Hayır. Bir başka büfede iş buldum. Sekiz tane tahta tabureden oluşan bir yatakta, bir battaniye ve yastıkla üç ay da böyle idare ettim.

"Yatak sanki suyla doluydu". Büyük abdestini gece poşetlere yapıp ağzını bağlıyor, dışarı çıkıp çöpe atıyordu. Elbiselerini soğuk suyla yıkayıp asıyor, dört günden önce bunlar kurumuyordu. Duvara bir kâğıt asmış, üzerine de şöyle yazmıştı: Gençliğimi ve aklımı kaybettim, hükümsüzdür!

E .A.: Mizah duygun sağlam.
Bülbül: Bakma abi, çoğu edebiyatçılara, mizahçılara taş çıkartırım, ama elimde imkân yok.
E A.: Şimdi ne iş yapıyorsun?
Bülbül: Nişantaşı'nda bir büfede hamburgercilik yapıyorum. Sonunda patronun kardeşinin vasıtasıyla Tarlabaşı'nda bir ev bulduk. Eşyası, tüpü, her şeyi var. Kirasını da patronlar ödüyor. Yalnız bu arada...
E A.: Evet?
Bülbül: O büfeden de ayrıldım! Oradan hatırlayacağım tek şey, Korhan Akdağ, Onur Peker, Suat Erim ve Enis İskender adlı arkadaşların bana gösterdiği sıcak ilgidir. Bunu mutlaka yazın abi.
E A.: Yazalım.
Bülbül: Yine işsizler kervanındayım abi. Sonum yine meçhul.

(Dergi baskıya girerken Rahmi'nin eski patronuyla sulh olduğunu, o büfeye ve eve döndüğünü öğrenecektik.)

EA.: Memlekete dönmeyi hâlâ düşünmüyor musun?
Bülbül: Hayır.
EA.: Peki neden ikide birde iş değiştiriyorsun?
Bülbül: Haksızlığa tahammül edemiyorum.
EA: Sen benden de betersin yahu...
Bülbül: Bu arada kitap okuyorum abi.

EA.: Neler okuyorsun?
Bülbül: Günter Walraff'ı okudum. Milan Kundera'nın, neydi o kitabı?
E A.: Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği.
Bülbül: Evet, onu okudum.
EA.: Beğendin mi?
Bülbül: Şimdi anlat desen anlatamam. Ama çok güzel. Bir de Nokta dergisini okuyorum.
E.A.: Sağol.
Bülbül: Şimdi sizin bu yayınınız üzerine beni arayan bir filmci falan olur mu abi?
EA.: Bilemem. Sen ona pek güvenme.
Bülbül: Bir filme konu olsam iyi bir sonuç elde edileceğinden kuşkum yoktur abi.

Rahmi ısmarlanan çayı içmiş, tutulan Marlboro'yu tüttürmüş, "Yazı bu hafta çıkar mı abi?" diye sorduktan sonra içi kavuniçi muflonlu lacivert parkasını giymiş, elimizi sıkıp Gelişim'in kapısından çıkmıştı... İstanbul'un çamur, ihanet, gaddarlık, kardeşlik, dostluk, rezillik, sefalet ve ithal malı geciktirici spreyler satılan sokaklarına gitmişti... Milyonlarca Rahmi'den biri olarak Rahmi'lerin yanına, Anadolu insanının o inanılmaz direnci, koyu yoksulluğu, inatçı umudu ve asla vazgeçmediği o amansız sınıf değiştirme tutkusuyla dopdolu, kimbilir hangi büfede, hangi izbede sürecek serüvenine geri dönmüştü...

Biz de masamıza döndük. Bir cıgara otlayıp dahili telefonda Hamza'ya bir çay söyledik. Daktilonun başına geçtik. Yolun açık olsun Rahmi. Yolunuz açık ola bütün Rahmi'ler...

VAZİYET ve MANZARA-İ UMUMİYE

Eyyoo... Cıscıbıldang avretler fotbol istadyumunun gapısından göründü... Meaşaallah tarla gibin canım. Kadir Mevlam günah yazmasınğ, Lohman Hekim'in "yime de yanınğda yat" didiği cinsten. İman tahtasına atmaca gibin çöktün müdü "Oh ağam ellerin dert görmesinğ" dedirterekten alnından öptüreceğn ve de "pırava" didirteceğn işte. Henğüz girmiş on üç on dört yaşınğa. Hele şuna bak, bir içim su caaanım, Mevlanakapı Cami-i Şerifi müezzini Hacı Emin Efendi'ninğ kerimesi Lülüfer'e benziyor donğuzun gizi... Püskül saçlar, galem gaşlar, kiraz dudak, hokka burun, alma yanah, ayva gibin memeler, garpuz gibin galçalar, sülün endam, ceylan gibin bacahlar...

Lâkin tesettüre uymaları pek iyi olmuş. Nedir o rezalet, ümmet-i Muhammed'in cemi cümlesinin bacısı, avradı, gizi gısrağı cıscıbıl ortalıkta mı salınsaydı? Bunlar hep o "gök gözlü donğuzun" zagonları. Deccal'in veziri İsmet devrinde icat gâvurluklar... Behey Allahsızlar desem, hadi Vahidüddin gibi gölgeli bir padişahı, Halife-i müslimini gurbetlerde süründürdünüz, şapkalı gâvuru taklid ettinğiz, reyi garı gısmısına verip devlete fesat soktunğuz, elalemin garısını gizini anadan üryan fotbol istadyomuna salmak neyin nesi?

Ohş... Yavrii, tadından da yinmez canım... Bak bak bak, yavru keklik misali zıplıyor haspam. Sahuru erkenden eda edip yattığım, zabahınan gelip yer tuttuğum iyi oldu vesselam. En ön sıraya yerleşmeli ki dünya güzellerini dünya gözüyle seyretmeli... Öğleyi nerede kılsak lazım gelir acaba? Kuddusi Efendi'nin arkasında saf durmalı. Tövbe, abdestim sakatlanacak, ırıspının goltuh altındaki ayva gibin tüylere bak hele... Sübhanallah. Oğlum Vehbi, sen senği bil... Şeytan-ı laine uyma.

Şerif Efendi'ye yeni muska yazdırmalı. Bu Hatice galtağının bize goklatacağı yok. Garıyı Medine-i Mükerreme yolunda, Kâbei Muazzama tavafında goltuğumda taşıdım, yağlar gokular aldım, beşibiryerdeler taktım, bana mısın demedi. Şerif Efendi'ye dizini ovdururken az biraz kişneyesiymiş, günahı boynuna.

Amaninğ, şu oğlanlara bakındı. Cenab-ı Hak hemen nazardan saklasınğ, her biri sırım gibi levent. Şeyh Nevzafı Hazretlerinin tasvirine bile sığmaz. Cami kapusundan alıverdiğim Kan Kal'ası Cehgi kitabı içinde gizli gizli okuyuvermeli. Bre git, körolası şeytan, aklımı

karıştırıp nefsimi bulandırma! Uhruuc, uhruuc, yâ esafil-i filfile, yâ melekât, yecüc mecüc, yâ layemut, yâ yavedut!

Teravihten sonra Karaköy'den dolanmalı. Artık seni orası paklar oğlum Vehbi. Canım efendim, eski Direklerarası varmış da bizim canımız can değil mi? Hoş, bunca yavruyu gördükten sonra insanda can mı kalır? Dinsizler imansızlar, ehl-i ırzı, ehl-i imanı nasıl da günaha sokuyorlar! Bunların cemi cümlesinin gırtlağını kör testereyle kesmeli canım. Bak bak, şimdi de "gök gözlü donğuzun" tasvirini çizdiler.

Oh oh, çevir çevir. Çemberine kurban olayım. Anaa, yere yatıp bacağını da açtı garılar. Bunlarda hiç mi din iman yoktur kurban olduğum kadir Mevlam? Bu ne rezilliktir? Milyonlarca Müslüman Türk'ün mukaddesatıyla oynamak hukukunu bunlara kim veriyor? Oh, şimdi de geriye kaykıldı, her bişey meydanda, Allaaah, manzara latif, tövbe tövbe, insanın orucu bozulur vallah, yani dinden imandan çıkmak işten bile değil... Aman Ya Rabbim, sen benim aklımı fikrimi muhafaza eyle kurban olduğum, şu tomurcuklara bak hele, şu gızların sütun gibi bacahlarına, şu oğlanların Zaloğlu Rüstem Pehlivan misali pazularına bak...

Şer kuvvetleri mahvedilmediği müddetçe sen gözünü bu manzaraya alıştır, karıştır oğlum Vehbi, karıştır... Allah günah yazmasın!

* * * * *

Evvelemirde, gençlerimiz bir bayrak gibi stada girdiklerinde, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Türk gençleri elinde yükselmesi tablosu çizilecek; erkekler düzenli ordu kıyafetinde, başta kep ve normal er kıyafetinde olacak, bilahare folklorik kıyafetlerle kızlı erkekli halk oyunları oynanarak halkımızın cumhuriyete katkısı dile getirilecektir. "İlkelerinle varız" ismini taşıyan sonraki tabloda kızlar üstte kollu bluz, altta hafif plili etek, etek uçlarında su taşı renk işlemeleri, etekler dizboyu, ellerinde plastik çemberler üzerinden bezler geçirilerek oluşturulan altı renk, yani kırmızı, mavi, yeşil, sarı, beyaz, turuncu ve çemberlerin diğer yüzleri hepsi beyaz... Bunların her biri Atatürk ilkelerini tanımlıyor!

"Çağdaşlaşma Yolunda El Eleyiz" kompozisyonunda erkekler beyaz kolları ağıza doğru genişleyen çağdaş gömlek, altlarında çağdaş mavi pantolon, ellerinde çağdaş mavi mendiller, kızlar beyaz bluz, gene çağdaş pembe fırfırlı diz boyu etek.

Polis Koleji'nin "Polis Huzurun Teminatıdır" tablosunda bir grup polisin önü beyaz arkası turuncu, diğer bir grup polisin önü turuncu

arkası beyaz renkte olaraktan yazı oluşturacaklar...

Ülkenin kalkınmasını, gençliğin huzur ve güven içinde olmasının işlendiği bölümde, kızların plili eteklerinin hareketi üzerine kırmızı kumaş altından beyaz kumaş ortaya çıkacak ve milli renklerimiz ortaya konmuş olacak... Bir grubun elinde altmış santimetrelik iplere bağlı lastik toplar, diğer grupta kırmızı kurdeleli ipler. İplerle çiçekler yapılıyor.

Seyircilerin çılgın alkışları ve sevinç çığlıkları arasında Türk istikbalinin evladının ülkenin ileri hamleleri, çağdaşlaşması, 12 Eylül Harekâtı ile huzura kavuşması ve kalkınması karşısında duyduğu kıvanç dile getirilirken, bu arada sigara, alkol, uyuşturucu ve kumar gibi zararlı alışkanlıkları bırakıp, bilgi, temizlik ve spor gibi faydalı alışkanlıklara yönelmeyi öneren yazılar oluşturuluyor... Siyasetin hangi kategoriye girdiği karanlıkta kalırken "Önce vatan!", "Ya istiklal ya ölüm!", "Ne mutlu Türküm diyene!" gibi sloganlar atılacak...

Her alanda tam bir demokrasi ve liberalizm uygulama konusunda kararlı olan iktidarımız, bu yıl etek boylarını da bölgelere göre serbest bırakmış, örneğin mesela, Ankara'da etek boyları diz altında tutulurken, İstanbul'un Avrupa yakasında diz boyundan dört parmak üstte, Anadolu yakasında ise diz boyunun azıcık altında olması karara bağlanmıştır... 19 Mayıs'ın Konya'da kara çarşaf, Erzurum'da üç etek, Soğukoluk'ta ise anadan doğma kutlanması da ihtimal dahilindedir. Kıyafetlerin hediyesi erkekler için yirmi bin, kızlar için on beş bin Türk Lirası olup, sadece ve sadece Eroğlu Spor Mağazası'ndan satın alınabilmesi hükmü getirilmiştir. Geçen yılın giysileriyle katılmak yasaktır.

Bluzlar, mayolar, çoraplar ve ayakkabılar hep aynı renkte olup iktidarımıza yakışır bir sakillik düzeyi sağlanacak, ayrıca kızların kollarının altına eklenen yarasa kanadı şeklindeki acaip ve min-el garaip parçalar da aziz vatanımızı parçalamak ve yutmak isteyen iç ve dış düşmanlarımızın menfur emellerini simgeleyen bir özellik olarak gönüllere gülsuyu serpecektir.

Ol bapta emr-ü ferman, Gençlik ve Spor Nazırı Hazretleri'nindir...

* * * * *

Yemeği Makbule pişirmişti. Yemekte patates püreli rosto, ıspanaklı yumurta vardı. İki lokmayı zor yutmuş, bırakmıştı. Rakı da içmemişti. Annesinin üst katta caddeye bakan odasında yer sofrası kurmuşlardı. Son tramvaylar, hemen yakındaki Şişli deposuna doğru çıngırak

çalarak geçiyorlardı.

Annesi hastaydı. Kalbi sıkışıyordu. Makbule ağlıyordu. Hizmetçi Eleni şaşkındı. İşler kötüye giderse bu evden ayrılmayacaklar, halıları, kıymetli eşyayı satarak yaşama kavgasını sürdürmenin yolunu bulacaklardı. Akaretlerdeki evi daha boşaltmamışlardı, orada da üç beş kuruş edecek eşyaları bulunurdu. Arkasından Anadolu'ya gelmelerini istemiyordu. Ne olacağı belli değildi. İşin ucunda ölüm de vardı.

Doktor Rasim Ferit Bey şafak sökerken gitmişti. Annesi daha iyiydi. Vapur erkenden kalkacaktı. Gitme vakti gelmişti.

İsmail Hakkı Kaptan rotayı bilmiyordu. Geminin makineleri laçkaydı. Pusula bozuktu. Gemi en fazla yedi mil yapabiliyordu. Kıyıyı gözden kaçırmamalıydı.

Öğleden sonra demir alabilmişlerdi. Baskına uğrayabilirlerdi. Dalgalar azgındı. Saldırı olursa gemiyi karaya oturtacaklardı.

Herkesi deniz tutmuştu. Herkes kamarasına çekilmişti. Miralay Kâzım'ın başı dönüyor, Binbaşı Hüsrev öğürüyor, Ayıcı Arif yorgan döşek yatıyor, Doktor Refik sessiz sedasız ilaç aranıyordu. Yaver Cevat Abbas kahve pişirmeye uğraşıyordu.

Bir köşeye oturmuştu. Gözleri uzaklardaydı. Gözleri kıpkırmızıydı. Kaç gecedir uykusuzdu. Cıgara üstüne cıgara yakıyordu. Hep uzaklara bakıyordu. Soğuk, pis, ince ince yağmur yağıyordu.

Şehir, sırttan denize kadar iniyordu. Arkada, uzaklarda, dalga dalgâ dağ sıraları vardı. Çiçekli bahçeler içinde beyazevler serpilmişti.

Sokaklar tekin değildi. Rum eşkıyası kol geziyordu. Şehirde iki yüz kadar İngiliz askeri vardı. Mutasarrıf ortalıkta görünmüyordu. Yetkili bir komutan yoktu.

Hava pusluydu. Saat sabahın yedisiydi. Kayıkla karaya çıkmışlardı. Mıntıka Palas Oteli'nde boş oda vardı. Üst katta bir oda kiralanacaktı. Karargâh heyeti öbür odalara dağılacaktı. Yetkiler, bölgeler, yapılacak işler belirsizdi.

Halk bezgindi. Ürküyorlardı. Merzifon yolu kuşkuluydu. Merzifon'da bir bölük İngiliz daha vardı. İzmir'den gelen haberler de kimsenin bilmem neresinde değildi...

Geceleri uyuyamıyordu. Burada altı gün kalacaklardı. Ali Fuat'a,

Kâzım'a telgraf çekmiş, durumu sormuştu. Tedirgindi.

Külüstür bir Mercedes Benz bulmuştu. Araba ikide bir duruyor, su kaynatıyordu. Yapabileceği en fazla hız, satte on beş kilometreydi. Havza'ya gidiyorlardı. Uzaklara, çok uzaklara gözlerini dikmiş bakıyordu. Hiç konuşmuyordu. Böbrek sancısı gene başlamıştı. Ama ağrılar umurunda bile değildi. Cıgara içmekten ağzının içi pas tutmuştu.

Uzaklara bakıyordu. Otuz sekiz yaşındaydı. Yorgundu. Kararlıydı.

* * * * *

19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı, bütün yurtta, dış temsilciliklerimizde ve Yavru Vatan Kıbrıs'ta törenlerle kutlanmıştır.

BİN ÇİÇEK AÇSIN, BİNLERCE KADIN

Bir eyyo da benden!

Bir pazartesi. Toplantı odasında boşalmış çay bardakları hızla çoğalıyor, kullanılmamış yarım kesmeşekerler, bloknot, kâğıt, tükenmezkalem, her markadan cıgara izmariti bolluğu... Uzaktan uzağa teleks tıkırtıları, telefon çınlaması hiç durmuyor. Olağan bir işgünü işte.

Bu kez ne yazmalı? Kadınların geleneksel "bugün ne pişirmeli" sorunu gibi bir şey bu. Yazarlar için imsakiye veren, kocakarı soğuklarını belirten, fıkralar anlatan, günün yazı konusunu öneren Saatli Maarif Takvimi yok ki, bakıp da rahatlayasın... Ne yazalım, yobazlara mı dokunduralım, entellerle mi dalgamızı geçelim, yolsuzluk mu kovalayalım, hükümeti mi "devirelim" yoksa?

27 Mayıs'a takılsak, üst üste bilmem kaç bayram yazısı birikip sayfalar Feridun Fazıl'ın tarihten yapraklar köşesine dönecek, toprağı bol olsun Rita'nın dalgalı ve kıpkızıl saçlarının anısına dalıp "Put the Blame on Mame" ve "Amado Mio" türkülerini çağırsak, kadıncağız usturuplu bir günde terk-i dünya eylemediğinden herkes yazmış tüketmiş olacak. Osmanlı'nın görkeminden bahsetsek, neme lazım, adımız "Osmanlıcı'ya çıkabilir. Zaten iş cıvıdı, Tokyo'yu anlatsak "Capon" diyecekler. Zeki Müren'le söyleşi yapsak, hafazanallah... Elimde birkaç "baba" konu var ama, daha zamanı değil, erken yazmak da benim işime gelmiyor.

"Pembe yaz" dediler. Al, sözgelimi, mini etek... Yeniden yaygınlaşıyor. Dirildi. Bir başka görüşe göre de "hortladı".

Derken, Küt! 1966...

İyi de, mini eteği neresinden tutmalı? Çoktan suyu çıkmış bir konu bu. Mary Quant'ın, hani şu top kâhküllü, kara çoraplı, iri burunlu kız kurusunun başta İngiltere'yi, sonra bütün uygar dünyayı birbirine katan icadı yirmi bir yaşına basmış. Bilmeyen yok. Mini etek yalnız bir moda olgusu değil, bir başkaldırı simgesi sayılmalıymış, bu da hayli bayat bir görüş. Melon şapkaları, setre pantolonları, olmazsa olmaz şemsiyeleriyle Londra'nın göbeğinde salınan kırmızı burunlu, fırlak damarlı, pembe tenli İngiliz kulağı kesiklerine karşı bir diklenme;

çiçek desenli geniş koltuklarında akşam çayı yudumlayan tavan süpürgesi boylu, aptesane ibriği kılıklı kokonalara bir tepki çığlığıymış, elhak bunu da herkes biliyor... Mini eteği vücuduna saran sıska manken Twiggy'yi unutan mı var?

Koca bir imparatorluk yavaş yavaş sönmeye yüz tutarken, gelenekleri, görenekleri de kağşamış, bu da malum. Mini etek o altın dönemi; vahşi kapitalizmin yumuşadığı, sermaye kârlarının, faiz rantlarının, yatırımların, gelir göstergelerinin katlandığı, ortalıkta ne petrol krizi, ne enflasyon, ne bunalım bulutu birikmemiş o güzelim altmışlı yılların bayrağıymış, Beatles ile, 68 başkaldırısıyla özdeş olmuş, "Moskova'ya bile sızmayı başarmış", bunlar da pek gizemli bilgiler sayılmıyor.

Ama hatırlaması güzel... Johnny Hallyday, Sylvie Vartan, Salvatore Adamo Fitaş'ta, Atlas'ta konserlerini verip dönmüşler. Twist ölmek üzere. Muhteşem Süleyman ezici bir çoğunlukla tepemizde. İsmet Paşa'nın "ortanın solu" manevrası kimin başını yiyecek, Feyzioğlu'nun mu, Ecevit'in mi, maç henüz ortada... inşaat, baraj gırla. Bir dolar dokuz lira, cebine iki-üç bin koydun mu ver elini Avrupa, vize soran yok...

Moda plajı ve dondurmacının önünde bisiklet turları hızla gözden düşüyor. Bağdat Caddesi'nin ve ithal malı hızlı arabaların yıldızı parlamaktadır. Borsa'ya, Divan'a gidilir. Günün birinde Türkiye'de de otomobil yapılacak gibi görünüyor... Kalkınmaktayız. Türkiye İşçi Partisi on beş kişiyle meclisi birbirine katıyor. Daha Varşova Paktı birlikleri Prag'ı basmamış. Devrim yakın olabilir mi arkadaşlar?

Televizyon yüzü görmüş değiliz. İTÜ'nün cılız yayın denemeleri için de dünyanın parası verilip televizyon aygıtı alınmaz. Zaten nereden bulacaksın? En iyisi gene radyo dinlemeli. Engin Arman gençleri hop oturtup hop kaldırıyor. Sezen Cumhur gözde. Fecri'nin parlak günleri... Halit Kıvanç, saçlarında yeni yeni beliren aklar, mini etek fıkraları sıralıyor... Aman kızım, yere yirmi beş kuruş düşürürsen sakın eğilip almaya kalkma... Evet ya, o zaman yirmi beş kuruş var!

Herve Vilard var. Christophe var. Sonraları sevimsiz griliklere dönüşecek ekose etekleriyle Dame de Sion'lu kızlar var. Cumartesi yarım gün, işyerleri ve okullar açık. Kızları öğleden sonra iki sularında, Harbiye'de Parizyen kahvesinde, ya da Club 33'ün matinesinde görün bir de siz. O kişilikleri silen, güzelle çirkini birbirine benzeten formalar nasıl atılmış, dizin üç santim, beş santim, yedi santim, on santim üzerinde renk renk, çeşit çeşit miniler nasıl papatya gibi açılmış, annelerin ruju, rimeli, farı, maskarası şifonyerin üzerinden nasıl yürütülüp alelacele boyanma taslakları çizilmiş...

Capri c'est fini

Evet, hatta Aline, Celine, Michelle ve de Yesterday! Hayatımızda bir tür "milat" görevi üstlenen o 1968 yılı her şeyi nasıl da altüst edecek... Mayıs ayaklanması, ardından Çekoslovakya rezilliği, derken, ikiye çatlayan partimiz, ortalıkta ufak ufak belirmeye başlayan eylemci vatandaşlar ve henüz uyanamadığımız uzak 12 Mart karabasanı...

İlelebet ölmez denilen mini etek, çok değil, iki-üç yıl sonra tarihe karışacaktı. Hoş artık biz de etekle metekle uğraşacak değildik, vatanı kurtarmaya soyunmuştuk.

Ardından vahşice yaygınlaşan blue jean, Converse, Nike, American Eagle, Ellesse, Adidas, Puma derken spor ayakkabılar, aerobikler, hamburgerler dönemi sökün edecekti. Başkaları için moda, fitilli kadife pantolon, boyasız bot ya da postal, meşrebine göre yeşil ya da kara parka sayılıyordu.

Saplamalar, saptamalar

Şimdilerde mini yeniden ortalıkta arz-ı endam ediyor. Eskisi kadar yaygın olmasa, olması da beklenmese bile, amansız kar ve soğukların ardından bahar geldi gelecek derken birdenbire yaz bastırınca, Rumeli Caddesi, Valikonağı Caddesi, Tunalı Hilmi Caddesi, Cinnah Caddesi, Kordonboyu gibi şık mahfillerde genç kızlarımız yirmi yıl önceki ablalarının yolunda yürümeye başlıyorlar...

Aman sarsmayın, yürüsünler! Ünlü modacı Valentino, Time'a verdiği demeçte, "Mini geri döndü ve kalacak" dedi. Calvin Klein, "Her yaştan kadın için genç ve seksi görünüşlü giysiler ortalığı kaplamak üzeredir" buyuruyor. Mini giymek için yürek ve de bacak lazım. Ama, eski kulağı kesik uzmanların saptadığına göre, bir kadının yıllar sonra en az bozulan parçası da bacaklarıymış... Yüz kırışsa, göğüsler sarksa, eller buruşsa da bacaklar uzun süre eski teravetini koruyor. Omuzlarını amansız vatkalarla destekleyip güçlü görüntülerini pekiştirmeye uğraşan iş kadınlarımızın mini giymelerinde de meslek açısından bir sakınca yokmuş, Amerikan modacıları gönüllere su serpiyorlar.

Aman yürüsünler! Nereden nereye geldiler... İç savaşa hazırlanan Amerikan Güneyi'nin o manolya kokulu krinolin eteklerinden, içi basbayağı çelik korse takviyeli, üç metre çapında fırfırlı, kurdeleli, kat kat entarilerinden, poposunda koca çiçek demetiyle gırtlaktan boğma, yerleri süpüren robalardan çarliston kesimine, sert çizgili tayyörlerden mantar topuklu iskarpinle giyilen (Rita gene kendini hatırlatıyor, ne

yapsak nafile...) keten kloşlara, Dior'un bol manto altına dar organzelerine, oradan miniye, ona tepki maksiye, nerelerden nerelere...

Avustralya damping yapınca yün modasını çıkaran, pamuk ucuzlayınca blue jean'e yüklenen modacıların mini eteği yeniden piyasaya sürmesinde kumaş sanayiinde yeni bir gelişmenin ipuçlarını arayan münafıklara aldırmayın. "Çiçekler" açsın... Çirkin beton yığınları, sokakları dolduran kara ve sakil kalabalıklar arasında, kıştan kuruyan çamurların belediye otobüslerinin zifosuna karışan toz bulutu içinde, bu sıcakta tırnağına kadar sımsıkı kapalı, zırıl zırıl iman teri döken bacılarımız yanında; bütün bu dilenci, abonman bileti satıcısı, iyi sucu, tuzlu bademci, çekirdekçi, overlokçu, kartpostal, Türkiş lokum ve şiş kebap şişi satıcısı, hacıyağı, En'am cüzü, Mızraklı İlmihal, tespih, takunya pazarlamacısı kalabalığı arasında, kendine güvenen genç kızlarımız dolaşsın... Dolaşabiliyorlarsa.

Bütün bu çirkinlikler arasında kır çiçeklerini, iyi bir kitabı, bir hoş kokuyu, bir yudum değişik içkiyi, bir dudak kıvrımında beliriveren bir gülücük parçasını, bir kır çiçeğine bakar gibi, hiçbir "kötülük" düşünmeden bir güzel kadına bakmayı öylesine özledik ki, yutkuna yutkuna öleceğiz!

SEYİRCİ BU-RA-YA!

Çok uzaklardan geldiler.

Ayakta "kes", ya da yarısı yırtık patlak pabuç, Topkapı garajlarından ucuza alınmıştır. Kıçından kaçan bol pantolon, koyu gri, donuk mavi, ağı sökük, cebi eprimiş olacak. Kısa kolları omuzun hemen yakınında sona eren, soluk mavi, yakası kirli, saydam cebinden Samsun ya da Maltepe paketinin içinde dört tek cıgara kalınca buruşmuş yüzü, jelatin üzerinde bırakılacaktır; yanında gene saydam kırmızı, yeşil ya da mor çakmak, dibine sonradan supap taktırılmıştır... Buna süpap değil, "sibop" denir. Futbola "fitbol" dendiği gibi...

Bilekte genellikle saat yok. Varsa mutlaka maden kayışlı olacak, beyaz. Sirkeci'de bin beş yüz liradır, "tel direklidir" ve iki aydan fazla yaşamaz.

Koltuk altında takımın bayrağı dürüm edilmiş. Üç günlük sakalın lekelediği esmer yüzü, kulak üstünden kulak üstüne uzatılıp ucu da zülüf gibi aşağı, boyuna doğru sarkıtılmış takım renklerinde şerit süslüyor. Dişler sarı. Tırnaklar kirli. Saydam tişörtün içinden, mutlaka iki numara bol gelen, koltuk altlarından bele doğru sarkan "atlet fanilası" görünüyor. Göbek, rakıdan, şaraptan, içine döner konan çeyrek ekmeklerden ve lahmacunlardan hayli gelişmiş, pantolon kemerinin üzerinden dışarı sarkıyor.

Spor ve ilkellik

Uzaklardan, yakınlardan gelip sıraya giriyorlar. Sıraya bir türlü giremiyorlar. Dördü beşi yan yana durup işi karıştırıyorlar. Tek sıra yapmayı bilmiyorlar. Hemen hepsinin gözü, önündekinin önüne fırsat bulup geçmekte. İçeri daha önce girmek, gönlünce yer tutmak, aradan sıyrılmak telaşı.

Zamanla kararmış demirler, sıvası dökülmüş, bakımsız duvarlar, çıplak, ürkütücü beton suratıyla stad, içinde spor yapılan bir coşku mekânından çok bir mapus damını andırıyor. Demir parmaklıklar, ızgaralar, uçları sivriltilmiş çubuklar, üzerinden atlamaya kalkan olursa bir yerine batsın diye, merdiven başlarmda toz toprak birikmiş, tribün tabanıyla merdiven altları arasında ölü noktalar, haftalarca önce edilmiş çişlerin ağır, keskin ve iğrenç kokusunu saklıyor...

Turnikelerden geçiliyor. Elektrik direğine tırmanıp tribünün

tepesinden hayırsever arkadaşların kuşak sarkıtma yöntemiyle içeri almaya çalıştıkları açıkgözler, polis copunun uyarıcı etkisiyle kendilerine gelir gibi oluyorlar kısa bir süre. Guruldayan mideler, içine jilet gibi incecik bir dilim kaşar sokuşturulmuş bayat ekmek çeyrekleriyle, kaynağı çok kuşkulu ama kokusu mis gibi köftelerle, bol soğanla, markası belirsiz, rengi iç döndürücü çiğ kırmızı, yağı zengin tutulmuş sucuklarla yatıştırılıyor. İçinde bir tutam çökeleğin hayli arandıktan sonra bulunabildiği deve hamuru, peynirli pide adı altında satılmaktadır.

Kitap (bile) var, kitaap!

Gazete ve dergi satışları, bütün istatistikleri bir anda şaşırtıcasına beklenmedik oranda artıyor. Stad girişinde, maç günleri öğleden sonra çıkıp bir daha görülmeyen naylon gazeteler; spor yazarı eskilerinin eş dost ianesiyle çıkarıp içine bolca da reklam topladıkları "Türkspor", "Mürkspor" gibi adlar taşıyan, takım resimleri veren, kötü dizilmiş kötü basılmış hatır dergileri; ayrıca meraklılarına müjde, Mister No, Zagor, Teks, Conan gibi seçkin yayın organlarının evdeki televizyonun altında biriktirilecek eksik sayıları bulunmakta... Çelik Bilek'in, Tom Miks'in, Kinova'nın 1955-1958 arası yayınlanmış ilk sayıları, hani o elli kuruştan alıp "kitap var kitaaap" çığlıklarıyla okunmuşunu yirmi beş kuruşa sattığımız, hayatta adını duyduğumuz ilk yayınevi olan Ceylan, fiyata yirmi beş kuruş zam yapıp yetmiş beşe çıkardığında (devir Menderes devriydi, bugünkü gibi olmasa bile enflasyon lafı yaygındı) kıyametleri kopardığımız eski dostlara bile kavuşmak mümkün... Galatasaray gol atarken Çelik Bilek de Boston'da avukat Connolly'nin yardımıyla İngiliz garnizonunu basıp kırmızı ceketlileri bir bir devirecek, Fenerbahçe sağdan akın geliştirirken Konyakçı ile Doktor Sallaso, Albay Brown'ın kızı Suzi'yi kandırıp kale mutfağından pasta aşıracaklar, Beşiktaş inanılmaz şekilde birbiri ardına ofsayta düşerken Kinova'nın kafa derisi kaşınmaya başlayacak, yakınlarda Kızılderili var... İnşallah gelecek maçta Binbirsurat'ın Arap Şeyhi kılığında Doktor ile Konyakçı'yı gırtlaklarına kadar toprağa gömdüğü, general Kalevera'nın Meksika'yı kana boyadığı, Çelik Bilek'in bir çağlayanın ardında canlı Viking'leri bulduğu sayıları ele geçiririz, ama lig bitti!

Sahada oynanan oyundan çok, çevredeki insan manzaraları ilginçti... Mithat Paşa'nın eski açık tribününün altından girip, kenarı tırtıllı bir lirayı bastırıp "Teksas" tabir edilen telörgülü bölmeden maç seyretmeye çalışırdık. Boyumuz da yetmediği için ayağının altına bir portakal sandığı bulabilirsen ne mutlu! Ya da, gazhane tarafına gitmeli, gazhane duvarının üzerine tüneyip bacakları da sallandırmalı... Paran yoksa, Beşiktaş çarşısında manavlık yapan

amigo reisi Kafa Sabahattin'e biraz ağlarsın, iki buçuk liraya kale arkasında, taç çizgisinin ardında top toplayıcılık yapıp hem para kazanırsın, hem de Lefter'i, Baba Metin'i, İsfendiyar'ı, Turgay'ı, Şenol'u, Birol'u yakından görür, mahallede ballandıra ballandıra anlatırsın: Lefter bana bi baktı, hemencecik koştum, topu kapıp bir kafalık diktim... Sağol evlat, dedi. Yaa... Kısa pantolonlar altında bacakların tüyleri diken diken olur, minicik kaşlar çatılır, çocuklar seni daha bir ciddiye alırlar.

Futbolu kim öldürdü?

Çıkışta, büyük, gölgeli ağaçların altından yürürken hemen köşebaşında bekleyen ihtiyardan içi cevizli, sıcacık çörekler alıp yemek daha da ilginçti. Akşam çöker, saat kulesinin üzerinden doğru Salacak'ın titrek ışıkları kıpraşmaya koyulur, tribünlerde gazeteler top edilip tutuşturulur, küller denize doğru uçardı...

Ama nedense, Beşiktaş-Real Madrid maçında ayaklar altında ezilip ölme tehlikesiyle burun buruna geldiğimizde de, Baba Metin'in "öpücüklü şeker ahilerine" bir selam sarkıtarak ayağının üstüyle kepçelediği unutulmaz frikik atışlarında da, ağları deldiği o muhteşem karşılaşmada bile, oyundan çok çevredeki insancıklar daha fazla ilgimizi çekiyordu...

Önce kapıda alınan naylon gazeteler yere serilip oturuluyor, hava sıcaksa tabii, yoksa külah yapılıp kafaya geçirilir bunlar, sonra sıkışılıyor, sonra ön sıradakiler ayağa kalkınca çaresiz kalkılıyor, biraz sonra kimden çıktığı belli olmayan bir "çök çok çök" komutuyla tekrar sapır sapır çökülüyor, bacaklar tutuluyor, dizler ağrıyor, tekrar kalkılıyordu...

Seyirci de bir tuhaftı. Vaktiyle dutluk, çayırlık olan Gültepe, Kuştepe, Kâğıthane, Rami, Taşlıtarla çevrelerinde mantar gibi biten gecekondulardan bütün o yarı köylü, yan kasabalı, yarı şehirliler maçlara akıyor, "tezahürat" değişiyordu. Bir bağırtısıyla Dolmabahçe'den Taksim'e uzanıp çocukları korkudan ağlatan Feriköylü Apartman Mustafa, at ölüsü gibi TK 24 teybiyle gelip mikrofona maç anlatan ve sonra da Beykoz çayırında aletini kurup halka dinleten Beykozlu Hasan ortalıkta yoktular... Mustafa'ya "Mikro" lakabını takan, Lefter'i her maç başında "Haydi Ordinaryüs" diye yüreklendiren matbaacı Manol, ortalıkta görünmüyorlardı... "Re re ra, ra ra ra", ya da "Bir baba hindi" çığırtıları işitilmez olmuş, hakemin eşcinselliği ileri sürülmeye, oyuncuların yedi silsilesi sayılmaya, en yakası açılmadık laflar ortaya atılmaya başlanmıştı. Kadınlar Taksim Stadı'nda Sait Çelebi'nin yanıbaşında, saçları briyantinli, potinleri

getrli beylerin arasında özel hasır iskemlelerde keyifle maç seyrederken, işin tatsızlaşması üzerine statlardan çekilmişlerdi... Beşiktaşlı bugünün boyundan büyük iki çocuk anası Zuhal, Fenerli Fıtnat bile gelmiyorlardı artık... O uzun paçalı donlar, yakası ipli formalar, merkez muhacimler, sağ muavinler, sol müdafiler, "golkipır"lar, fesli saha müşahitleri, kalpaklı hakemler çoktan tarihe karışmıştı ama, Kadıköy vapurunda özenle taralı saçlarını sıvazlayan emekli konsolosların, Grand cour'da içine taş sıkıştırılmış, iple bağlanmış kâğıt top peşinde koşmuş yüksek bürokratların da nesilleri tükenmişti.

Fenerli Nurettin trompetini getirip pazar akşamları İstanbul Radyosu'nun spor saatinin (Sulhi Garan mıydı, Muvakkar Ekrem mi) açılış müziğini, Eddie Calvert'in o eşsiz parçasını çalmıyordu artık... Sahaya ayva atılmıyor, kaynana zırıltısı çalınmıyordu. Pertev Tunaseli, "Candemiir, Candemiiir,..." demiyordu. (Nokta noktayla geçilen satır arasını erbabı bilir!)

Tilla pastanesinin sarı kırmızı panosu önünde saygı duruşuna geçen, yakasında sarı kırmızı çiçeklerle Galatasaray Lisesi'nin kapısından sorgusuz sualsiz içeri dalıp derslere girerek Fransız hocaların, Monsieur Zamor'un, Monsieur Balleret'nin, Monsieur Bonard'ın, Papas Dubois'nın saçlarını başlarını yolmalarına neden olan Karıncaezmez Şevki küsmüş, gelmiyordu... İlginç serüvenine Cankurtaran'da belediye temizlik işçisi olarak başlayan, uydurduğu dökük bir takayla dolmuşçuluk eden, evde geceleri eşine Fenerbahçe forması giydirip sonra da yataktan kalkınca tezahürata başladığı rivayet edilen Şevki'yi, canından çok sevdiği stadyumdan uzaklaştıran neydi?...

Türkiye çok değişmişti. Sahalar da. Eskişehirli Orhan, Ergun Hiçyılmaz'ın deyimiyle "amigoluğu modernize ediyor", Denizlispor amigosu sahaya horoz kılığında çıkıyor, Anadolu'nun dört yanma futbola benzer bir kördövüşü yayılıp, bıçaklı şişli arbedeler arttıkça Sivas'ın "yiğidoları", Bolu'nun "yarenleri" oluşuyor, "Gastamonu Gastamonu dep dep dep! Depcez deyonğuz depmeyonğuz, Gastamonuspor sizi sevmeyyoz!" gibi ilginç tezahürat örnekleri saptanıyordu...

Abdülhamid zaptiyelerinin "garip ve yuvarlak bir cismin peşinde koştuğu için" derdest edip götürdükleri, Bobby takma adıyla sahaya çıkan Fuat Hüsnü Bey'in dönemi, işgal kuvvetleri karmasını çatır çatır yenip General Harrington'un elinden kupayı kapan Fenerbahçe'nin Kuşdili Çayırı, İtilafçılar'ın kurduğu Karşıyaka'ya tepki olarak eski komitacı Mahmut Celal Bey'in (Bayar) örgütlediği ittihatçı Altay kulübü, Miralay Zafirios'un koruması altındaki Rum Apollon takımına

beş çeken Adnan adındaki Aydınlı, soluk yüzlü delikanlının (Menderes) günleri gerilerde kaldı. Şimdi ortalık otomobil kornasından, küfürden, cam kırığından, hakemlerin şiş gözlerinden, her maç sonrası akın akın Zürafa Sokağı'na koşan kopuklardan geçilmiyor.

Ülkemizde her üç yüz kişiye bir lisanslı sporcu düşüyor. Her yüz elli kişiden biri de seyirci. Stadyumda itiş kakış, ya da televizyonun karşısında bira içerek, cıgara üzerine cıgara yakarak seyirci. Galatasaray şampiyon olsa ne fark eder, Beşiktaş olsa ne yazar? Fenerbahçe küme düşse bize ne? Sayıyla kendimize gelsek iyi olacak.

VAHDETTİN DE ANITKABİR'E GÖMÜLMELİDİR (!)

Tarih ve Toplum dergisi yazdı, kimse aldırmadı, Uğur Mumcu gündeme getirmeyi denedi, maşallah kimseden tık yok!

Sakallı Nurettin Paşa...

Müşir İbrahim Paşa oğlu, Bursa 1873 doğumlu, Harbiye 1893-31 piyade mezunu, 1. Ordu Komutanı meşhur Sakallı Nurettin... Atatürk'ün büyük söylevinde, yeni dille, "Nurettin Paşa'yı utkunun etmeni gibi göstermek, olsa olsa kendisiyle alay etmek için olabilir. Yoksa Nurettin Paşa, büyük utkunun şerefine katılmaya en az hakkı olanlardan biridir" dediği Sakallı Nurettin, Atatürk Orman Çiftliği'nde ANAP Ankara İl Başkanı Rıfat Diker'in Ro-To şirketinin yapacağı devlet mezarlığına törenle gömülecek ve de Türk Dil Kurumu ile Türk Tarih Kurumu'nun mezarları üzerinde yükselen Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'na şeref üyesi sayılacak ha?

Yoğurt mu dediniz?

Temizleyin kefereyi!

Basmane tarafından silah sesleri geliyor. Şehirde güvenlik henüz sağlanmış değil. İzmir, iki gün önce kalkan gemilere yetişememiş, bulduğu sivil elbiseyi üzerine geçirip halkın arasına karışmış Yunan askeri dolu. Bombalı, silahlı yerli Rumlar ve Ermeniler her köşe başında yeni bir saldırıya geçebilirler. Sokaklarda dolaşmak tehlikeli. Yunan askerleri yakıp yıktıkları kasabaların, öldürdükleri kadın ve çocukların dumanı ve kanı üzerlerinde, bitkin, bezgin görünüyorlar, höt desen düşüp kalacaklar ama, öncü süvari birliklerinden yirmi dört saat sonra, o 10 Eylül 1922 sabahı şehre giren Mustafa Kemal, Fevzi, İsmet ve diğer komutanların güvenliği bile kuşkulu.

Nurettin Paşa, Vilayet Konağı'na yerleşip valilik görevini ve merkez komutanlığını ele almış. İlk icraatı, Metropolit Hrisostomos'u çağırtmak olacaktır.

Hrisostomos kaçmamış. Aya Fotini Kilisesi'nde kaçınılmaz sonunu göğüslemeye hazırlanmış. Üzerinde cüppesi, elinde asasıyla, Hasan Tahsin'in gerçekleştirdiği işi kendi açısından, "karşı taraftan" yapmaya, ölmeye hazırlanıyor...

Nurettin Paşa, metropoliti cellat Ali Ağa'ya teslim edecek, Kemeraltı çarşısı içinden Namazgâh semtine götürülmesini emredecek. İkiçeşmelik yolunda, Yıkık Minare önünde, jandarma, peşlerine takılan müthiş kalabalığa söz geçiremez artık. Metrolopolit parça parça edilecektir.

Hrisostomos Osmanlı tebaasıdır. Yani, vatan haini sayılır. Ama hakkında henüz hiçbir mahkeme kararı yoktur. Savcı, yargıç ve cellat, 1923'te Abit Süreyya Bey'e yaşam öyküsünü yazdırıp kendine "Kutülamare'yi kuşatan, Bağdat'ı savunan, Yemen, Selmanpak, Batı Anadolu, Afyonkarahisar, Dumlupınar, İzmir savaşlarında düşmanı yenen ve İzmir'i kurtaran Gazi Nurettin Paşa Hazretleri" dedirten sakallı olmuştur.

Falih Rıfkı, "Çankaya"da, "Nurettin Paşa'nın biri İzmir'de, biri İzmit'te tertip ettiği iki linç hikâyesi gene o vakitler bizi ikrah içinde bırakmıştır" diyor.

Nurettin'in ikinci "vukuatı", Ali Kemal'in öldürülmesi.

Tanıdım seni Artin Kemal..."

Sivil taharri memuru Cemi Bey, Ali Kemal'i Cercle d'Orient pasajında berber Marcel'in dükkânından silah zoruyla kaldırmış, motorla İzmit'e getirmiş. Ali Kemal, yemiş olduğu herzelerin ağırlığıyla iki büklüm, Ankara'ya götürülüp yargılanmayı bekliyor. Körfezde kopan fırtına ve kendisini bekleyen kuşkulu gelecek sinirlerini hayli bozmuş. Anadolu Ajansı muhabirine, cıgarasından derin nefesler çekip ters ters yanıtlar veriyor: "Zaferi kazanacağımızı tahmin edememiştim. Hesap veririm... Gidelim Ankara'ya, ne olacaksa olsun..." '

Ama Sakallı Nurettin bırakmayacaktır. Merkez Komutanlığı'na götürülmek üzere bir manga askerle sokağa çıkarılan Peyam-ı Sabah başmuharririnin kafatası patlamış, saati, ceketi, gömleği ve pantolonu alınmış, kısa donuyla kalmış kanlı cesedi, sağ ayak bileğine kırmızı kuşak takılıp kıyıya doğru bir süre sürüklenecek, sonra da istasyon yakınında bir ağaca asılacaktır.

Fransız albayı Maugin ile İzmit'e o akşam varan Doktor Rıza Nur, el altından peynir ekmek gibi satılan o ünlü anılar kitabında, Nurettin Paşa'ya akşam yemeğinde nasıl yüklendiğini, Ankara'nın emirlerini çiğneyip Ali Kemal'i linç ettirmesi üzerine "Senin yaptığın çirkin bir cinayettir" diye bağırıp onu nasıl kepaze ettiğini ballandıra ballandıra anlatıyor... Nurettin'in nasıl nutku tutulup yüzünün kül kesildiğini de.

Aldı Atatürk, bakalım ne dedi?

Nurettin Paşa, Milli Güvenlik Konseyi'nin 6 Kasım 1981 tarihinde kabul ettiği 2459 saydı Devlet Mezarlığı Kanunu uyarınca 1932'de ölüp gömüldüğü mezarından çıkarılacak... 7 Temmuz 1983'te Damşma Meclısi'nin, 11 Ağustos 1983'te Milli Güvenlik Konseyi'nin kabul ettiği, 17 Ağustos 1983'te Resmi Gazete'de yayınlanan kanuna göre de Atatürk Araştırma Merkezi şeref üyesi sayılacak, öyle mi?

Yani, yasanın 17. maddesine göre, "Atatürkçü düşünceyi, Atatürk ilke ve inkılaplarını bilimsel yoldan araştırmak ve bu konuda yayınlar yapmak" görevi verilen kurumun şeref üyesi, şapka devrimine karşı çıkan Nurettin olacak...

Şu bizim sakallı Nurettin. Yani Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın 1927 yılında Büyük Nutuk'unda en ağır sözlerle eleştirdiği, sayfalarca gelmişini geçmişini sayıp döktüğü ve yerin dibine soktuğu Nurettin...

Türkiye Büyük Millet Meclisi kurulduktan ancak üç ay sonra Anadolu'ya geçmeye tenezzül eden, başından beri "İstanbul'un adamı" olarak damgalanmış, işbirlikçilerin Fahrettin Altay'ın yerine Konya'ya 12. Kolordu Komutanı yapmak istedikleri, İstanbul ile Ankara'nın arasını yapmaya çalışan, Ankara'ya geldiği günlerde hemen TBMM yönetiminin "bolşeviklik ve hilafet" konularında alacağı tavrı öğrenmeye koyulan, kimbilir hangi katlara ulaştırmak üzere sürekli "Mustafa Kemal İngilizlerle de savaşacak mı?" sorusuna yanıt arayan, TBMM'yi "çok genç ve tecrübesiz" "bulduğunu her fırsatta söyleyip Meclis'in hemen her konuda kendi yüksek görüşlerine başvurması gerektiğini açık açık ilan eden, bütün o son derece kritik 1921 yılı boyunca her fırsatta "Yunan ordusuna karşı direnenleyiz" görüşünü yayıp alenen bozgunculuk yapan, savaşa katılmayacağını bildirip Ankara'dan kaçan, sonunda, Kasım 1921'de TBMM'de mahkemeye verilip idam talebiyle yargılanması istenen Nurettin...

Bunları ben söylemiyorum. Atatürk söylüyor. Daha başka şeyler de söylüyor. Nutuk'ta, Nurettin'in babasıyla birlikte Abdülhamid'in has adamı olduğunu, 1908 Devrimi'nde rütbe tenziline uğradığını, "ayaklanmanın ılımlı yürümesini temine" çalıştığını, Hareket Ordusu'na katılmış olduğunu düpedüz yalan konuşarak ileri sürmekten çekinmediğini, kurmay olmadığı halde kurmay olduğunu iddia ettiğini, Irak cephesinde İngiliz orduları karşısında nasıl kepaze olduğunu, 26 Ağustos 1922 günü de Mustafa Kemal'in dizi dibinde cepheye sadece dürbünle bakmakla yetindiğini, 1. Ordu'nun komutasında bir halta yaramayacağı anlaşılınca Başkomutan'ın savaşın yönetimini nasıl doğrudan kendi eline almak durumunda kaldığını bir bir anlatıyor...

Şu bizim Sakallı Nurettin ha? Mustafa Kemal'in, "Nurettin Paşa'nın aldığı önlemlerdeki eksikliği anlayıp tümenlerine kendim emir vererek önlem almasaydım Trikupis esir edilmeyebilirdi" dediği hani... Peygamber soyundan geldiğini iddia eden, orduda sakal ve bıyık bırakmayanlara herkesin önünde hakaret edecek kadar gerici, gene Atatürk'ün deyimiyle 1923'te Bursa mebusu olarak girdiği Meclis'te "hiçbir vakit kürsüye çıkmamış ve millet ve cumhuriyet menfaatlerini müdafaa için tek bir kelime dahi telaffuz etmemiş" adam...

Kürsüye ömründe yalnızca bir tek kez, o da şapka yasası (artık meşrebinize göre devrimi, inkılabı, üstyapı devrimi, reformu, ne derseniz...) çıkıp konuşmuş ve aleyhte takriri vermiş olan paşamız... Tarihçilerin "yobaz, kibirli ve acımasız" (Mete Tunçay) diye nitelediği mümtaz şahsiyet! Atatürk'ün "millet ve tarih san vermekte o kadar açık elli değildir" diyerek kendi kendisine Gazi dedirtmesini eleştirdiği tonton paşacık...

Zat-ı devletlilerini devlet mezarlığına gömünüz efendiler. Savaşın başından sonuna kadar Batı Cephesi'nin kurmay başkanlığını yapan Orgeneral Asım Gündüz'ü, yardımcısı Tümgeneral Osman Zati Koral'ı, Orgeneral Sabit Noyan'ı, cephenin tek hava bölüğü komutanı Binbaşı Fazıl'ı ve kim bilir daha kimleri bu şereften mahrum ederek... Çünkü onlar Türk-İslam sentezine bağlı, Peygamber sülalesinden ve de sakallı değildiler. Çünkü onlar dövüşmüş, sadece dövüşmüş, ne mevki ne mansıp peşinde koşmuşlardı. Çünkü bu memleket sokakta bulundu. Çünkü bağımsızlık haybeden kazanıldı, çünkü cumhuriyet laf olsun diye kuruldu.

Muhteremler! Dolambaçlı yollardan yürümeye ne hacet, doğrudan sonuca gidiniz ve Menton'da ölüp Nice'te kurşun kaplı ceviz tabut içinde mahzene kapatılan Damat Ferit'i de, hatta hatta San Remo'da Hakk'ın rahmetine kavuşup Şam-ı Şerifte Yavuz Sultan Selim Camii avlusunda yatan Vahdettin'i de alıp Anıtkabir'e, Atatürk'ün yanı başına naklediniz!

Siz onu da yaparsınız.

MADAM ROZA, MÜŞTERİ GEKOMMEN !

Skating Palace'a gidip üçüncü kata çıkacağız...

Hayır, buz pateni yapacak değiliz. İngiliz subayları İstanbul'a yerleşti yerleşeli çok moda oldu gerçi, ama şu anda derdimiz başka.

Skating Palace, Rue Deveau. Nice nice yıl sonra buraya Yeşilçam Sokağı da denebilir. Şimdilik Deveau. Buz pateni salonunun üzerindeki eski bina, kat üç. İçeride, Odessa üzerinden dökülüp gelmiş Kontes Vera ve iki beyaz ve tombul madam daha, "canlı gösteri" yapıyorlar. O canlı gösteri ki, yetmiş yıl sonra torunlarınız o canlı gösteriyi görebilmek uğruna Londra'ya gidip dakikasına tam bir sterlin bastıracaklar. Dua edin ki 1920 yılında İstanbul adı verilen şehirde yaşıyorsunuz ve akla gelebilecek her türlü rezillik buradadır.

Sizi tanırız, eski hovardasınız. Ama gene de Skating Palace'ın üçüncü katında göreceğiniz sahneler sizi şaşırtıp artakalmış ar ve hayanızı bile gıdıklayabilir, çünkü Vera'nın yanında sahnede bir de ayı var. Bildiğiniz ayı. Aksesuar olarak muz, balkabağı, kamçı gibi yerli yersiz gereçler de kullanılıyor. Duhuliye çok pahalı, tam üç lira. Oysa bir liraya Tokatlıyan'da kendinize şampanyalı ziyafet çekebilirsiniz.

Ama değmez mi? Sizin gibi savaş yıllarında İaşeci Topal İsmail Hakkı Paşa'nın nice kahvesini içmiş, vagon alıp satmış, Gazze'ye yüklenen, Kut'a saldıran orduların müteahhitliğini üstlenip askere buğday yerine beygir fışkısı yedirmiş bir yeni zengine, Kara Kemal'in ite kaka yetiştirmeye uğraştığı bir milli burjuvaya koyar mı üç liracık? Daha geçen ay General Harrington'ın özel izniyle yeni bir parti kumaş getirtip Sultanhamam piyasasına okutmadınız mı? Bir düşünün, vurduğunuz tam dört bin beş yüz lira. Şu zamanda az para mı?

Hadi, hadi, cimrilik etmeyin. Talimhane'nin arka sokakları, Feridiye mahallesinin evleri, hatta o kapıda sünnet muayenesi yapılan Kadıköy Bülbülderesi sokağının izbeleri size yakışmaz. Dolapdere'de, Ziba'da görülmek hoş değil.

Yüksekkaldırım'a mı? Hani şu Yüksekkaldırım'ın Karaköy ucuna yakın, Besarabyalı Yahudi muhabbet tellallarının günahlarını affettirmek için yaptırdıkları havranın bir üst köşesinden sapıp sonra yeniden sağa dönmek, köylerden evlenme umuduyla toplanıp, Köstence üzerinden

vapurla getirilip buralara satılmış dalgalı saçlı, kiraz dudaklı, çorap bağları organze fiyonklu, ipekliler ve muslinler içindeki küçük kızlara gitmek... Ponponlu şıpıdık terliklerini tıkırdatıp kenarları işlemeli lizözlerini omuzlarına atıveriyorlar. "Madam Roza, müşteri gekommen!.." Yiddiş, Ladino, Osmanlı İstanbulcası, her dil harman.

Size buraları yakışmaz. Size barında piyano çalınan, şampanya sunulan, Hamit'i tanımış, Cenap'la yatmış, Hrisantos'a asla haraç yedirmeyen, Kalivroussi'den giyinen Macar ve Rum kızlarıyla şık bir yer gerek... Bunlar boş zamanlarında, iki vizite arası Revue des Deux Mondes dergisi, Le Temps gazetesi ve gene Fransızca Stamboul gazetesi okuyup son havadisleri izlerler: Kral Konstantin şehrimizi şereflendirecek mi? Dempsey-Carpentier maçı gene ertelendi. Kemal'in çetecileri Eskişehir-Kütahya yönünde geri çekiliyorlar. Ferit Paşa Hazretleri dün verdikleri demeçte...

Gene de, bu kızlar bile, çocukluğunuzdan beri muhterem pederinizin kitaplığındaki kırmızı ciltli eserlerden öğrendiğiniz eski Fransız yosmalarının düzeyinde sayılmaz, değil mi efendim? Paris'te ocağına incir dikmedik baron, marki ve kont bırakmamış Alphonsine Plessis, nam-ı diğer Kamelyalı Kadın, Worth'den giyinen ve iki saatlik vizitesine tam bir milyon altın alan Paiva, Cora Pearl adıyla tanınan Emma Crouch, dört yüz yirmi iki bin franklık bir gerdanlık hediyesi karşılığı, o da lütfen şöyle bir öpücük bağışlayan Güzel Otero bambaşka yosmalardı...

Efendi, siz Cadde-i Kebir üzerinde Louvre Apartmanina bir uğrayınız ve öyle frank mrank değil, bildiğiniz kâğıt Osmanlı yarım lirası karşılığı on altı yaşındaki kızıl saçlı, çilli, akça pakça öz kızını kiralayan mühendis M. ile bir görüşünüz! Olay, birkaç hafta önce ne olduğu anlaşılamayan bir hastalıktan giden (şeker diyorlar) Ömer Seyfettin Bey'in uydurması değil, bal gibi gerçektir. Fütur getirmeyiniz.

İşte size bu yakışır. Siz ki, savaş yıllarında Tokatlıyan'da Avusturya'nın medar-ı iftiharı, bülbül sesli, yüz okkalık ve de kokain düşkünü büyük yıldız Miloviç'in ucu yaldızlı cıgarasını binlik banknotla yakmış adamsınız, hem de kaç gece... Hıh, sanki Kemal savaşı kazanacak, İstanbul'dan müttefikleri kovacak da sizin gibilerden hesap soracak... Olacak iş mi canım? Keyfinize bakın.

Evet, evet, sakın Galata'nın bir dudağı yerde bir dudağı gökte Senegalli erlere "Cuspik İngiliş?" diye sırnaşan kızlarına meyletmeyin. Bakın ben size bir kız salık vereyim: Kendisi Asmalımescit'te, Bilezikli Kalyopi'nin evinde çalışıyor. Fransızca konuşur, izin günlerinde

Calmann-Levy yayınevinin o sarı kapaklı şiir kitaplarını okur, ara sıra Mösyö Mandel'in fotoğrafhanesine gizli gizli gidip açık saçık resimler de çektiriyor: Bir elde nargile marpucu, gözler kaykılmış, ipek çorabın fiyongu kaymış, tül peçenin aşağılara sarkan aralığından göğüsler möğüsler meydanda! Kimi zaman yanında Rudolf Valentino kılıklı, sürmegöz, badem bıyık, yakası fındık düğüm, çiçekli boyunbağında tek taş iğne, altın köstek, kar gibi beyaz plastron, saçlar inek yalamış gibi bol briyantinli ve ortadan ayrılıp arkaya sımsıkı taralı, it kılıklı bir herif de bulunuyor...

Mösyö Mandel bunların kimisini sepya basıyor, kimisini de yanmda çalışan fındıkçı Despina marifetiyle çeşitli renklere boyattırıyor. Bu Despina da bir âlem, bir süre Sanai-i Nefise Mektebi'ne devam etmiş, Sabah-Joaillier yanmda çalışmış, ahlaksız davranışlarından ötürü kovulup kapağı Mandel'in yanına atması sonranın işi, eninde sonunda onun da varacağı yer Kalyopi'nin evi diyorlar, meğer ki bir İngiliz teğmeni, ya da Yunan başçavuşu tavlayıp paçasını kurtarmaya...

Bütün bu fotoğraflar, poz poz, çeşit çeşit, Despina'sı, Kalyopi'si, Virjin'i, Marika'sı, Eva'sı, Raşel'i, Eti'si, Sonia'sı, Olga'sı, Siranuş'u, hatta hatta yerli mallarımızdan Hayrünnisa ile Mübeccel'i, sizin yazıhanede, Hürriyet ve İtilaf Fırkası kongre zabıtlarıyla Alemdar ve Peyam-ı Sabah gazetelerinin koleksiyonları arasında, Refik Halit'in bir kitabıyla Refii Cevat'ın iki gazete kesiği makalesi altında saklanıyor değil mi efendim? Sayfaları koyu kahverengi, kapağı kabartma baskılı yeşil, kimbilir hangi Bonmarşe'den satın alınmış bir albümde...

Hiç aklınıza gelmiyor, değil mi? Yıllar geçecek, kızlar albümde yavaş yavaş solacaklar, sizinle birlikte yaşlanacaklar, kimisi savaştan sonra kendini Pire batakhanelerinde, esrar tekkelerinde rembetiko şarkıları okurken bulacak, kimisi La Paix hastanesinin yoksullar koğuşunda kıvrılıp kalmış, kimisi İzmir yangınında iki denk yorgan ile bir işlemeli ayna arasında kavrulmuş, yıkılmış, solmuş, göçmüş gitmiş olacaklar, bu kadarını tahmin edebiliyorsunuz ve bu da sizde en küçük bir hüzün kırıntısı, en ufak bir burukluk yaratmıyor...

Ama, ama, günün birinde siz de göçüp gideceksiniz efendi. Mütarekeyi izleyen o karışık günlerde gene bir yolunu bulup dört ayağının üzerine düşmüş eski bir hokkabaz olarak, yeni Türkiye'nin ilk Müslüman tacirlerinden saygıdeğer bir beyefendi eskisi olarak, bin yaşına gelmiş, Nişantaşı'nda yıktırıp yerine kocaman bir iş hanı yaptırdığı eski konağının temel çivileri göğsüne çakılı, bir sürü kız, oğul, gelin, damat, torun ve torunun torunu arasında yalnız ve mutsuz olarak ölüp gideceksiniz...

Peki, ya torununuz, sizin o eski sandıkta albümü bulur, "Engin Abi, tam sana göre, hem nostaljik, hem o zamanın pornosu, sen buna bir şeyler uydurursun" diye alıp getirirse ne olacak?

Bütün o kızcağızlar, kimisi babaannem yaşında, çoğunun kemikleri kalmamış o eski zaman yosmaları bir bir albümün soluk sayfalarından fırlayıp daktilomun çevresinde kahkahalar atarak dolanmaya koyulacaklar. Buğulu, sisli gölgeler arasında kimi zaman güç bastırılan bir-iki hıçkırık duyulursa duyulur...

EPESTREFE

(Rumca: "Geri dön!")

Arkandan gelir şehir...

İhtiyar Kosta ne güzel demiş. Şu bizim Yeniköylü Kosta, hani sonradan gidip İskenderiye'ye yerleşen "Ayakkabıcıoğlu". Bildiğiniz Kavafis.

"Başka bir yere giderim dedin, başka bir denize... Bundan daha güzel bir şehir bulunur elbet... Yeni bir şehir bulamazsın, yeni denizler yok, arkandan gelir şehir... Hep onun sokaklarında gezecek, hep aynı yerleri dolaşacaksın... Ve hep dönüp dolaşıp kendini bu şehirde bulacaksın... Gemi yok senin için, yol yok, sen ki kendini tükettin bu şehirde, tükettin demektir her yerde de..."

Buna benzer dizeler. Ustanın o eski Yunanca, katharevousa (orta Yunanca, Bizansça) ile günlük konuşma dilinden yarattığı benzersiz karışım, nereden bulup çıkarıverdiği bilinmez o müthiş sesler, uyaklar, Rumca'nın o kekik, tuz ve şarap kokan müziği tam verilemiyor. Bir akşamüstü, Ayios Nikolaos kilisesinin sıvası dökülmüş duvarlarına, mumların solgun ışığı altında titreşen yorgun ermiş tasvirlerine, kucağında bebek İsa, ağlayan Meryem Ana'nın kederli yüzüne, üzerlerine bolluk bereket getirsin diye avuç avuç serptiğimiz pirinç taneleri altında utangaç utangaç gülümseyen Hrisanthos ile İonna'ya bakarken aklıma gelip gelip ustamın dizeleri takılıyor: "İpes, tha pagho s'alli yi, tha pagho s'alli thalassa... Mia polis alli tha vrethi kalliteri apo afti..." Sonra da: "Kenourious topous dhen tha vris, dhen thavris alles thalasses... İ polis tha se akoulout-hiî"

İşte böyle sevgili Hrisanthos ile İoanna, işte böyle sevgili dostlarım, şehir hep arkanızdan gelecek. Kubbeler, minareler, çan kuleleri, surlar, kıyılar sizi kovalayacak. Dönüp dolaşıp siz de şehre geleceksiniz. Konstantinoupolis. Dersaadet. Deraliyye. İslambol. Constantinople. Stamboul. İstanbul. Ya da sadece "polis", büyük harfle "Şehir"... Bizim şehrimiz, sizin ve bizim ortak yurdumuz... Yıllar önce Halki adasından, adım artık kimseciklerin böyle anmadığı, yıllar sonra Heybeli dediğimiz adadan kalkıp Atina'ya, o isimleri Yeni İzmir, Yeni Trabzon, Yeni Giresun, Yeni Aydın gibi özlem kokan semtlerden birine, yok, belki de bunlara değil, belki de Arnavutköylülerin toplaştığı Faliron'a yerleşmiş iki eski ve köklü İstanbul ailesinin çocukları, bir cuma sabahı Elinikon Havaalanı'ndan şu Onassis'in tayyare şirketinin, Olympic'in bir uçağına atladığınız gibi soluğu

burada alacaksınız... Keçelidis ile Hari aileleri, oğulları Hrisanthos ile kızları İoanna'nın bu mutlu günlerinde sizleri de aralarında görmek isterler! Bizleri de görmek ister misiniz çocuklar? Bizleri, eski dostlarınız, eski komşularınızı, siz gittiniz gideli sizi özleyenleri, arayanları?

Nikâhınız, babalarınızın, dedelerinizin, atalarınızın toprağında (toprak bizim olduğu kadar sizin çocuklar, hatta daha da fazla sizin, siz buraya yerleşeli iki bin beş yüz yıl geçmiş, biz hepi topu beş yüz otuz dört yıl önce geldik), kimbilir ne zamanlara dayanan, adalı balıkçıların ve umum balıkçı milletinin koruyucusu Ermiş Nikolaos'a adanmış bu harap, boynu bükük kilisede kıyılacak... Kirie Eleison, İsa size şefaat etsin ve sizi kutsasın, evliliğiniz mutlu, çocuklarınız boy boy, yuvanız şenlikli olsun, evlaimeni vasiliya tou patros, "bütün resimler bizi gözetlerken tahtalardan"...

Kilise dökük. Vaktiyle, keşişler ve gözüne mil çekilmiş, iğdiş edilmiş prensler ve imparatorlar buralara sürgüne gönderilirken tam deniz kenarındaymış. 1750'lerde, demek epey sonra, rıhtım dolduruluyor. Kilise civarı da çarşı olmuş. 1775'te ölen patrik I. Samuel'in, İskenderiye Patriği Artemios'un, Kadıköy Metropoliti Yerasimos Efendi'nin burada yattıkları söyleniyor. 1857'de esaslı bir tamir görmüş. 1950'lerdeki son restorasyon sırasında da çan kulesi elden geçirilip bugünkü zevksiz saat kondurulmuş üzerine. 1950'ler ne zaman, benim Beşiktaş'ta yukarı mahallenin Rum çocuklarıyla çete savaşlarına giriştiğim, annemin 6/7 Eylül gecesi kapı komşumuz Maria ile kızı Hara'yı eve alıp saklayıp koruyup kurtardığı, oğlunu bir güzel patakladığım Kiria Vangelio'nun kocası ölünce bana kuş üzümlü "koliva" verip başımı okşadığı yıllar. Halki'yi kimseler anmıyor, vapurlarla def dümbelek Heybeli'ye çamlık sefasına gidilir. Neyse ki o zaman daha akordeon da var.

Ayios Nikolaos bugün yeniden tamir görüyor. Bahçe tarafından bakınca duvarın içine gömülmüş, kakılmış bir Bizans kabartması. Boynu bükük. Bu kiliseyi hangi şaşkın böyle boz rengine boyadı? Hadi biz İstanbul'u çirkinleştirmek için elimizden geleni ardımıza koymuyoruz, siz de mi "pedia"?

Gelinle damadın arkasından kiliseye girmeden son cıgaralarımızı içerken, Yannis kederle gülümsüyor: "Bütün İstanbul'da saysan bin beş yüz kişi ya çıkar, ya çıkmaz..."

"Bana dört bin demişlerdi."

"Nerede kardeşim? Heybeli'de bile kala kala altı aile kaldı."

Nesli tükenmiş kelaynak kuşları gibi... Aman Allahım, Yannis nasıl da bana benziyor, aynı kaşlar, aynı burun, aynı gözlük, dudakta aynı buruk gülümseme, benim biraz kısam, biraz yaşlım.

Papas Efendi tirit, oldukça da heyecanlı. Eli ayağı titriyor. Üç yıldır ilk kez bir düğün töreni yönetecek. Ondan önce de yeni bir düğün için gene üç yıl beklemek gerekmiş. Adada evlenecek genç kalmamış ki, ihtiyarlar "Bizim vatanımız burası, burada doğduk, burada öleceğiz" diye direniyorlar ama, gençlerden ipini koparan Atina'ya kaçıyor. Yüklüce bir parayla gidip Lausanne'a yerleşme uyanıklığını gösteren Nikos, "Nasıl gitmesinler ki," diyor, "burada hayat mı kaldı?"

Kilise, sanat tarihiyle haşır neşir olanların bileceği gibi, haç planlı. Dört küçük kubbe, ana kubbeyi taşıyor. Kemerlerde İncil yazarları Yoanna, Matta, Luka ve Markos. On iki havari, son yemek, altın yaldızlı işlemeler, kabartmalar, gümüş süslemeli ikonalar. Bütün anaların temsilcisi Meryem, Hrisanthos ile İoanna'ya iki oğlan bir de kız versin.

Adada artakalmış birkaç ihtiyarın oluşturduğu koro, titrek elleriyle, kavanoz dipli gözlükleriyle, makam üzerine Kirie Eleison duasına başladı. Heybeliada tarihçisi Nejat Gülen, Halki tarihçisi sevgili Doktor Ahilas Milas, ah şimdi sizler de burada olacaktınız... Papas yamakları koroyla söyleşideler. Küçük çocuklar ortalıkta koşuşturmaktalar. Papas Efendi ters ters dönüp bakıyor: Gürültü patırtı istemem ey günahkârlar! Tuhaf şey, Ortodoks kadınları göğsü bağrı açık giysilerle gelmişler, abdest mabdest alınmıyor, bunlar kiliseye ayakkabıyla giriyorlar! Zavallı "gâvurcuklar", öbür dünyada, cehennemde cayır cayır yanacaklar, haberleri yok!

Saçları balmumu çiçekli küçük şirin kızlar gelinin upuzun duvağını taşıyorlar. Atina'dan, Kolonaki Meydanı'ndaki şık butiklerden binlerce drahmi sayılıp alınmış son moda tuvaletleri, geniş kenarlı çiçekli şapkalarıyla Rum dilberleri göz süzüyorlar; merhaba Despina, görmeyeli ne kadar güzelleşmişsin, ulan Apostol n'aber yau, vay Erolaki, ti kaniş, kala ine, Nuri nerede, gelmedi mi, Adnan neden içeri girmiyor kuzum, bahçede bekliyor, İonna'yı taa şu kadarcıktan tanır, çok da sever, içeri gelsin, günaha girermiş abi, boşversene burası Tanrı'nın evi, İsa Musa Muhammed hepsi bir, Tanrı bir yollar ayrı, biz de Müslümamz abi, İsa Peygamber bize de şefaat etsin...

Kilisede Müslüman sayısı hatırı sayılır. Aman yanlış bi şey yapmayalım diye Müslümanlar Hıristiyanlardan daha dikkatli, daha bir saygılı mı? Beyaz kurdeleyle birbirine bağlı çember taçlar gelinle damadın başlarına yerleştirildi, isim babaları ondan ona ondan ona

değiştirip duruyor, bu bağ sizi birleştirsin çocuklarım. Avuçlarımızdaki pirinç, mercimek, nohut tanelerini sevinçle çocukların üzerine serpiyoruz, arada para atanlar da var, bereketiniz bol ola Hrisanthos ile İoanna...

Papasın etrafında üç kere döndüler. Son dualar ediliyor, tören bitmek üzere. Yamaklar, eski Bizans ikonalarında görüldüğü gibi tıpkı, aynı pozlarda, ellerindeki kutsal kitapları derleyip toparladılar, terlerini siliyorlar. Kapıda nikâh şekeri dağıtılıyor. Çocuklar, ikişer tane almayınız! Çocuk milleti, Türk, Rum, hep aynı millet. İnsanoğlu dediğin hep aynı. Ama burada, kapıyı kuşatıp bahşiş dilenen, kafaları iki numara tıraşlı, kabuk kabuk yara izi dolu, sümüklü veletler yok. Bizim salaş ve bakımsız evlendirme dairelerinde olduğu gibi fotoğraf çekme tekelini ellerinde tutan, düğün sahipleriyle kavga çıkaran fotoğraf mafyası çeteleri de yok!

Çiçeklerle süslenmiş at arabası bekliyor, hemen bütün Heybeli sakinleri, Müslümanı, Yahudisi, Ermenisi, Rumu koşup gelmiş, el çırpıyorlar, eski ve koca bir imparatorluğun halklarından bir demet işte, tasada da sevinçte de ortak olduğumuz o eski altın günlerin küçücük bir kırıntısı... Atların koşumlarını çözmüşler, arabacı deh diyor, atlar gidiyor, araba kalıyor, ortalık alkış kıyamet, bunu yapan mutlaka o Pavlos hergelesi olmalı. Dimitri de yardım etmiştir, eh ben onlara sorarım!

Akşama Hotel Panorama'ya göbek atmaya gidilecek. Yürü Frango, biz de iskeleye inelim (Frango Karaoğlan Yunanistan'dan bu düğünü izlemeye gelmiş eski dost, Halkili, yani Heybelili, 1967'de gitmiş, yirmi yıllık Atinalı sayılır, dünya şekeri bir insan); demin geçerken Altın Fıçı meyhanesinde beni alıp 1922 sonbaharına, 1922 sonbaharında Pire Limanı'na, İzmir yangınından kaçırdıkları yatak yorgan denklerinin üzerine bitkin serilmiş acılı insanlara götüren eski bir rebetiko türküsü çalıyordu: "Dio Manges Me Bağlama", bağlama çalan iki serseri... "Oriste Pasamu" diyor meyhaneci, ulan sen tam bu akşam benim aradığım adamsın, rakıyı açtıralım, beyaz peynirimizi, kavunumuzu, midye tavamızı söyleyelim, son vapuru yakalayıp seni oteline bırakmadan önce biraz politika konuşalım, yöneticilerimizi çekiştirelim, Kavafis'ten karşılıklı birkaç şiir okuyalım (çok rica ederim, elbette 'orijinalinden', seni Rumca bilgimle şaşırtmak hoşuma gidiyor), Atina'dan, Plaka tavernalarındaki servisin kötülüğünden, Moralıların katılığından, Paşalimanı'nın hüznünden dem vuralım, eski İstanbul'u, çocukluğumuzun ortak İstanbul'unu konuşalım.

Neden gittiniz be Frango? Neden şu harap kilisede düğünler üç yılda bir yapılır hale geldi? Neden harap şu kilise? Nerelerdesiniz

dostlarımız? Gittiniz de mutlu mu oldunuz? Siz gittiniz gideli şehrimiz, bizim şehrimiz olmaktan çıktı Frango... Ne demiş Kiria Sotiriou? "Kardeşi kardeşe kırdıranın Allah bin belasını versin"... Biz sizin yaptıklarınızı çoktan affettik be Frango, yakılan kasabalarımızı, bayrağımızı paspas yapıp tahta silen komşularımızı, kadınlarımızı, çocuklarımızı doğrayan faşolarınızı, o toplu mezarları, her şeyi, her şeyi unutalım. Karşılıklı unutalım.

6/7 Eylül acısını ve... Her şeyi siz de unutun. Biz eski ve büyük bir imparatorluğun kardeş halkları, "bir denizin iki kıyısında birbirinden güzel iki millet", unutalım bunları gitsin. Evet kardeşi kardeşe kırdıranın Allah bin belasını versin!

İşte sana "yurda dön" çağrısı yapıyorum! Hep birileri birilerine bozulduğunda yurda dön çağrısı yapacak değil ya, ben de dostlarımı, komşularımı çağırıyorum. Siz gittiniz gideli İstanbul'un eski tadı yok, geri dönün kardeşler, ne olur geri dönün be, geri dönün vre, ne olur...

OPERA DEĞİL OPÂRE !

Ol şehre mahsus bir lub var imiş ki opâre derler imiş... Anı seyredecek olduk... Ol mahall-i mahsus opâre için yapılmış, herkesin oturacağı yeri var. Yüzü mütecaviz enva-i saz var idi. Bir miktar raks olunup badehu opâreye başladılar. Bunun maddesi bir hikâye-i mücessem göstermek. Her hikâyeyi bir kitap edip basmışlar ki libretto tabir ederler. Her birinin adı var... Frenk usulü çalgılı çengili oyundur ki kimisi zihne küşayiş, göze fer, topuğa derman, batna cila vere, kimisi de Dersaadet Opâre Kethüdası Demircizâde Okan Efendi devr-i saltanatında sabit olduğu üzere dimağa sıkıntı ve nezle getire, akla ziyan, isli ve paslı ola, lezzeti bulunmaya...

Şu bizim Yirmi Sekiz Mehmet Çelebi lafa girdi, Üçüncü Selim'in sır kâtibi arkasını getirdi, İntibacı Engin Çelebi de tamamladı! Bin dokuz yüz seksen yedi sene-i miladisinin Türkiye Cümhuriyeti Kültür ve Turizm Nezareti'ne bağlı İstanbul Devlet Opera ve Balesi tesmiye edilen devlet kalemine girildiğinde gel de Yirmi Sekiz'i anma... Adamcağız 1720'de Paris'te kralın yanı başında opera seyretmiş, bir Türk'ün seyrettiği ilk opera bu, bugün de kısaca AKM denip geçilen eski Kültür Sarayı'na giden, Yirmi Sekiz'den pek de farklı izlenimlerle ayrılmıyor ki. Şimdi Okan Efendi, "Hiç merak etmeyin, ben beş yıl daha başınızdayım" diye eşyasını toplayıp gitti, yerine Mesut İktu geldi ya, İstanbul Devlet Operası bakalım ne vakit opâre olmaktan kurtulup opera olabilecek?

Öyle değil mi? Operanın hayaleti dedikleri Gaston Leroujc'nun yarattığı bir ucube değil, bizim Taksim'de sergilenen garabet dizisi olsa gerek.

Garabet daha gişesinden başlıyor meretin. Yekta Hanım'ın hazırladığı, bizim Ûlya'nın çizdiği cicili bicili program risalesine bakılırsa gişe her gün saat alafranga ondan on sekize kadar, temsil günleri (aman Allah'ım sanki Eminönü Halkevi, yıl 1935, 'temsil günleri'...) temsil saatine kadar açık. Lâkin hem opârenin, hem de alafranga sazların refakatinde konser tesmiye edilen Frenk musikisi icra edilen orkestra programlarının bileti satılacak gişe her seferinde kapalı. Anavatan Partisi'nden kart getirip bilmem kaçıncı dereceden devlet memuru edilen iri bıyıklı, boz takım elbiseli, örme kazaklı ve asık suratlı arkadaşlar ya aptesanede oluyorlar, ya bir işleri çıkıyor, ya da arkada çay içmedeler. Saat onda açıldığı farzedilen gişe on ikide kapanıyor, öyle ya, devlet dairesi dediğin yemek tatili yapmayacak mı? İkide

yeniden açıldığı sanılan gişede öğleden sonra ara ki efendileri bulasın, o gün mübarek cuma ise namazdadırlar, değilse kimisi su parası yatırıyor, kiminin çocuğunun okul aile birliği toplanışı var, kimisi Feriköy pazarında alışverişte!

İkinci sefalet, büfe tabir edilen ve de her iki yan fuayede yer alan tanzim satışı mağazaları... Yahu elin oğlu opera fuayesinde şarap verir, şampanya verir, operaya bu yakışmaz mı, buraya gelen seyirci Okan Efendi'nin "Karyağdı Hatun" nam milli ve de İslami opâresine gelenler gibi hep sıkma başlı, türbanlı, sakallı olacak, ikinci perdede de sıkılıp çıkacak değil ya, buraya gelen kalburüstü insan... Hayır, büfede görevli devlet memurları, ellerindeki açacağı şişelere bir futbol stadyumu büfecisini aratmayacak ustalıkla cırrk cırrk sürtüp re minör üzerinden beste yapar, opâre büfesinde Meysu, Fanta, Yedi Gün, ayrıyeten Panço, mısır gevreği (tuzlu, tuzsuz, biberli çeşitlerimiz mevcuttur), Çokomilk, Tadelle, Tipi Tip satarlar!

Kenefi ayrı rezalettir. Hadi "Şehrazat" balesinde oynayan çocukların zenci makyajlarını su akmadığından kelli silemeden öylece taksiye binip eve gittiklerini geçtik, üç kişilik soyunma odasında on kişi üst üste soyunup giyindiklerini de geçtik, bre kardeşler bari şu seyirci kenefinde su aksın, sabun olsun, kıçını silmeye kâğıt olsun, havlu mavlu olsun yahu! Hayır yoktur. Çünkü burası opera değil, adı üstünde opâredir vesselam.

Salona girilir. Yer gösteren de devlet memuru olduğundan ve de bahşiş alması yasaklandığından, binbir naz niyaz yerinizi lütfen şöyle uzaktan burnunun ucuyla işaret eder ve geçilip yerleşilir. T sırasındaysa yeriniz, vah ki eyvah, orası Rüzgârlı Bayır'dır, eser! Hayati Tabanlıoğlu'nun yarattığı mimari şaheserin hiçbir köşesinden doğru dürüst ses duyulmadığı için akustikten makustikten çoktan vazgeçmiş, bari rüzgâr tutmayan bir koltukta oturma derdindesiniz ama şansınız varsa tabii... Işıklar kararır (çok şükür Anavatan Partisi'nden torpilli devlet memurları henüz reostayı bozacak fırsat bulamamışlar), şef gelir, la tonunda cânım akort sesleri heyecan katar, uvertür tabir edilen girizgâh müziği başlar. Şef gâvursa, amenna, Robert Wagner diyelim, orkestraya ve sahnede icra-yı lubiyat eden solistlere hayretler içinde baka baka iyi kötü görevini yerine getirecektir. Cem Mansur gibi, müzik yeteneğinden çok yakışıklılığıyla prim toplayan bir reise düştüyseniz, hele hele koskoca devlet sanatçısı, purofüsür, ama bir orkestra şefinden ziyade bando takımı komutanlığından tekaüt bir astsubay kıdemli başçavuşu andıran Hikmet Şimşek üstadımıza çattıysanız, vay halinize!

Her çeşit yeteneksiz Dersaadet Opâresi'nde sözbirliği edip toplanmış

görünür. Sesi çatlayan tenorlar, üçüncü sıradan arkasına ses geçiremeyen baritonlar, bel canto katleden sopranolar, ince hastalıktan kan tüküre tüküre, aksıra tıksıra vefat eden yüz yirmi okkalık, yanağından kan damlar Mimi'ler, Violetta'lar, diz çöküp bir daha kalkamayan iri kıyım genç kızlar, yani genç kız rollerine eş, dost, akraba ve taallukat sayesinde çıkan elli beşlik primadonnalar, konservatuvarın eskrim dersini kırıp kırıp Don Giovanni'nin elinden ölümcül kılıç darbelerini kütük gibi yiyen jönprömiyeler, iki kitap okuyup, iki plak dinleyip operayı öğrenecek yerde Park Cafe'de kafayı çekip dedikodu yapan genç istidatlar, daha neler neler...

Allah'ım bu opâre çatısı altında kimsenin felsefesinde bulunmayan ne gariplikler yer alır... 1850 Paris'ine Art Nouveau dekor kıvrımları attıran dehalar, ortalığı kendi ruh dünyasının derinliklerinden kopup gelen pembe, mor, fıstık yeşili cartlıklara bulayan yaratıcılar, opera besteledim diye Hollyvvood müziğine ilahi ve nefes katıp yarı resmi El Ahram gazetesi gibi yarı resmi Türk-İslam sentezi doğrultusunda (Allah kabul etsin) eserler veren büyük besteciler, Can-Can dansında kızlara kara don giydirip namus kurtaran Türk-İslam bülbülleri, evet onlar, dünyanın sayılı kemancıları arasına girebilecekken (Ekrem Zeki ile Verda Hanım'ın günahları boynuna) dünyanın sayılı beceriksiz besteci ve yöneticilerinden biri olup çıkan, çaçaron eşleri için dünya prömiyerleri düzenleyip ele güne alay konusu olan dâhi müzisyenler!

Arada, çok büyük bir bas, Ayhan Baran, çok büyük bir başka bas, Atilla Manizâde, çok iyi bir soprano, Leyla Demiriş, çok iyi bir koro, kaynar gider. Bir Erol Uras'ımız palyaço Canio'nun o ünlü aryasını Jose Carreras'tan daha iyi söylüyormuş, bir Mete Uğur Don Escamillo'da bir Ruggero Raimondi'den aşağı kalmıyormuş, bir Müveddet Günbay ilerleyen yaşına rağmen gece kraliçesinin aryasını bir Edda Moser'den daha temiz okuyormuş, bunlar kaynayıp gider arada...

Mete Uğur küsmüş, buralardan elini ayağını çekmiştir. Leyla Gencer'e yalvarsan gelmez. Neden gelsin ki? Yekta Hanım'ın tepeden çarşaf sarkıtıp üzerine kırmızı ışık vurduğu, böylece yangın efekti yarattığı, heykelin partisyonunu cızırtılı bantlardan verip o müthiş finali piç ettiği Don Giovanni sakaletinde işi ne? "Can çekişen kız fazla konuşmaz" deyip Rigoletto finalini makaslayan, böylece müzikten Verdi'den daha iyi anladıkları meydana çıkan hokkabazların elinde maskara olmak için mi? Yoksa içi bol bol mum, türbe, adak, tütsü, Allah, peygamber, kader, kısmet, tevekkül, esrar, takdir-i ilahi, mucize bezeli mistik libretto şaheserlerine kovboy müziği yazan eşsiz bestecilerimizin oyuncağı olmak için mi?

Mesut İktu'nun işi zor. Hacimsiz sesini diğer arkadaşlarında olmayan oyun gücüyle dengelediği (ama 'kötü adam kambur olup topallar herhalde'diyerek Tonio'yu da Rigoletto gibi canlandırdığı) günler başka, bu cadı kazanını, bu gayya kuyusunu çekip çevirmek başka... Okan Efendi'den devraldığı enkazı bakalım nasıl diriltecek?

Bir Selçuk Tollu'nun aman iyi dekorlar yapayım telaşı, bir Şanda Zıpçı'nın aman iyi kostümler çizeyim kaygısı, Figen Koyunoğlu'nun, Acar Başkut'un saygıdeğer çabalan, bakalım köşeleri tutan hokkabazlara rağmen sonuç verecek mi? Yahu, nerelerden nerelere gelmişiz? Abdülhamit efendiniz bile sarayda opera seyrediyor, "Madam Kamelya" diyor ama Rigoletto'ya da bayılıyordu! Verdi'nin başeserleri, Venedik, Petersburg prömiyerlerinin üzerinden on ay geçmeden İstanbul'da sahneye konuyordu, haberiniz var mı? Hekimbaşızâde Hayrullah Efendi'nin 1844'te bestelediği ilk Türk operası "Hikâye-i İbrahim Paşa", acaba IV. Murat'tan daha mı kötüydü, Karyağdı Hatun'dan daha mı ilkeldi? Hiç sanmam. O 1930'ların buram buram Orta Asya kokan "Özsoy", "Tezer", "Bayönder" gibi denemelerinden, Irving Stone'dan esinlenme libretto üzerine Van Gogh operası bestelemek basiretini (!) gösteren, nitekim daha sonra da Adalet Partisi Marşı yazacak Kodallılara, oralardan buralara ha?

Hele bunların konservatuvarı... Ol konservatuvar ki, Kadıköy'deki o güzelim hal binasına taşınmış, daha yakın zamana kadar çevredeki pazar yeri bir türlü temizlenemediğinden, aryalara tezgâhtar çığırtıları karışır olmuştu: La donna e mobileee... Badüdez vaa, zovan vaa... Confutaaatiis, maledictiiis... Haniya mis gibin Arap zahınıı... Addioo, deeel passatooo... Karıştır bayan karıştır!... L'ora e fuggitaa, e muoio disperatoo... Karpuuuz!

Devenin neresi doğru ki, bizim opârenin bir tarafı eğri olmasın? Bütçe üç milyar, maaşlar devlet için makul sayılır, ayda dört yüz bin dolayında, helva neden yapılamıyor? Covent Garden sezonda yirmi dört ayrı opera sahneler, La Scala yirmi altı, bizimkiler üç, bilemedin dört, onun da ikisi röpriz, geçen yıldan sarkma, hemen hepsi sefalet!

Kadro geniş, tam seksen solist var, yüz on sekiz kişi koroda, neden en dar kadrolu sıradan operetlerle durumu idare etmeye bakarlar? Yılda üç operadan fazla sahneye konursa sürmenaj olmaktan mı korkarlar, Filiz Abla'nın deyimiyle? Bütün dünyada son yıllarda yaşanan olağanüstü opera rönesansımn rüzgârı neden Türkiye'de de estirilemiyor?

Neyi paylaşamıyorlar? Neden birbirlerini yemekten vazgeçip ortaya doğru dürüst bir şeyler koymanın onurlu keyfini tatmak istemiyorlar?

İkide bir yönetici değişir, sanat yönetimiyle idare yönetimi bir türlü birbirinden ayrılamaz, devlet büyüklerinden torpil bulan başrol oynar, eş dost kayırılır, cadı kazanları kaynatılır; biz demiyoruz züppelik edip dodekafonik takılın, "Wozzeck" mozzeck oynayıp yüzünüze gözünüze bulaştırın ama, neden doğru dürüst bir Verdi, bir Puccini, bir Mozart beceremezsiniz bre ademler? Gelsin Türk Shakespeare'i (!) Oflazoğlu'nun librettoları, gelsin kişiliksiz müzikler, gelsin aman hükümete yaranayım koltuğumu kapmasınlar kaygısı (bunun da bir işe yaramadığı görüldü), gelsin teneke sazlardan falsolu notalar, iki oktav çıkınca çatlayan primadonna sesleri, gelsin kitsch'in Allah'ı...

Siz bakmayın elli iki milyonun arabesk dinlediğine, opera dinleyicisi sanıldığından daha çoktur. Bu şehirde birkaç bin kişi operayı seviyor, doğru dürüst opera dinlemek istiyor, doğru dürüst opera seyredemediğinden, doğru dürüst plak ve kaset de bulamadığından kıvranıp duruyor. İnsanları bu bütün sanatların en güzelinden soğutmaya ne hakkınız var, sizi gidi çapsız zenaatkârlar sizi...

TOSUNCUKLARIN BAŞI SAĞOLA

Boğazına sarılı çirkin elektrik kablosu, sarkmış dili, morarmış suratıyla öylece yatıyordu... Bir dizi kıvrılmış, doksan üç yıllık gövdesi büsbütün küçülmüş, sırtındaki eski ceket birdenbire hızla eprimişti... Yarı aralık gözleri çok uzaklarda pis bıyıklı, kâhküllü bir gölgeyi mi izliyordu, yoksa yavaş yavaş Spandau sokaklarında toplanmaya başlayan patates suratlı, kimisi kısa deri pantolonlu, kimisi blucinli, çoğu göbekli, kara gözlüklü, ayağı spor ayakkabılı, saçları saman sarısından zehir beyazına dönmüş birkaç eski arkadaşını mı?

Boynuna o elektrik kablosunu sarıp kendini tavandan aşağı bıraktığı birkaç saniye içinde neler düşünmüştü? İngiliz askeri hastanesine götürülürken canını kurtaramayan o cankurtaran arabasında aklı fikri yerinde miydi? Adolf Hitler'in "evlad-ı maneviyesi", bizim Irak cephesinde Halil Paşa'nın komutası altında İngiliz tayyaresi avlayıp "Mavi Max" tabir edilen özel demir haç nişanını kapmaya çalışan ve erat arasında "Sus Bey" tabir edilen von Schuss gibi avcı pilotluğu yaptığı günleri, savaştan sonra Weimar döneminin ve akıl almaz enflasyonun o karışık günlerinde Hitler'e baba gibi bağlandığı yılların bira, patates ve sosis kokan kavgalarını, partiyi birlikte örgütledikleri, bakanlık yaptığı, daha sonraları yıldızları ona rağmen yükselen Martin Bormann gibi "desperadoların" küstah kasıntısı karşısında duyduğu burukluğu hatırlayabilmiş miydi?

Ellerinde mumlar, savcının soruşturmasından sıyrılmak için uçları ustaca tırtıklanmış gamalı haçlar çizili bayraklar, ağızlarının kenarına bira köpüğü bulaşmış, donuk, bön bakışlı pembe Alaman tosunları; ense ve kulak tıraşları Wehrmacht'ın iç hizmet talimatnamesi uyarınca kısacık tutulmuş uğursuz it kopuk takımı; sağ kollarını kaz kanadı gibi tutup gene federal savcının kovuşturmasından kurtulmak için iki parmağı güya zafer işareti verir gibi açılmış ellerini uzatan yeniyetmeler, oralarda artık öldürecek Yahudi kalmadığından mis kokulu halis "Türk sabunu" imalatının hayallerini kuran ayaktakımı Spandau'da toplanıyordu...

The Times, haber başlığında, "kaybolmuş bir dünyanın uğursuz hayaleti" diyecekti. Geceleri yakılan meşalelerin, kara ve kahverengi üniformalarıyla kendileri gibi düşünmeyen herkesi sopadan geçirenlerin, sonra sonra, altı milyon ölünün kaskatı ellerinin, derilerinden abajur yapılan kömür gözlü Yahudi çocuklarının, ranzalarından başka bir dünyadan gelmiş garip yaratıklar gibi

Amerikan ordu fotoğrafçılarının objektiflerine dehşetle bakan toplama kampı gediklilerinin dünyası... Taş üstünde taş kalmamış şehirlerin yağmurla ıslanan yıkıntıları arasında bir kalıp sabuna, belki de o Yahudi sabunlarına kendilerini zenci başçavuşlara, Ukraynalı erlere satmak zorunda kalan sarışın dilberlerin, açlıktan kemikleri fırlamış o erdemli ve mazbut beyaz kadınların dünyası...

Batı, Hess'in salıverilmesi için elinden geleni ardına koymuyordu. Sovyetler, sert ve kesin bir tutumla karşı çıkıyorlardı. Helmut Kohl, Hess'in serbest bırakılması için o zamanların parti birinci sekreteri Çernenko'ya üç kez "şahsi" ricada bulunmuş, üç kez kibarca reddedilmişti. 1978 yılında SSCB Doğu Berlin Büyükelçisi Piyotr Abrasimov, "Benim halkım savaşta yirmi milyon ölü verdi, Hess'in salıverilmesi faşizmin affı anlamına gelir, bu alçağı bırakırsak bunu halkımıza nasıl anlatacağız"? diyordu.

Haksız mıydı? Batı, Sovyetler'le zıtlaşmak için bahane aramıyor muydu? Sovyetler, savaş sonunda elde ettikleri jeopolitik dengenin Avrupa'daki parçası konusunda son derece hassastılar. (Afganistan ve Körfez'de pek o kadar olmasalar da...) Hess, Berlin ve Almanya'nın paylaşımı konusunda küçük ve önemsiz bir vida, ama simgesel anlamı çok büyük bir ayrıntı haline gelivermişti... Abrasimov, Hess'in kendilerine danışılmadan salıverilmesi durumunda Berlin ve Almanya dengelerinde bütün durumu yeniden ve özgürce gözden geçirmeye hak kazanacaklarını dobra dobra bildirmiş, bunun üzerine hiç kimse Hess'i tek taraflı karar alıp serbest bırakmaya cesaret edememişti!

Batının Hess'i "insancıl" amaçlarla affetmek ister görüntüsü baştan aşağı "dümendi". Onlar da Sovyetler Birliği'nin Avrupa'daki varlığını tartışma konusu yapmak istiyorlardı. Eski ve pis bir Nazi bozuntusu, üstelik yenmiş olan bütün herzelerden birinci derecede sorumlu bir alçak için bu kadar gürültü koparılması, yağından sabun yapılan mini mini bebelerin anılarına saygısızlık, mezarı bile belli olmayan ruhlarına azaptı...

Daha önce ekmek bıçağıyla denemişti. Bileklerini kesmeye kalkışmış, "kurtarılmıştı". O vakit seksen üç yaşındaydı. Evvelce üç kez daha denemişti bunu. Bin dokuz yüz kırk birde, özel uçağıyla İskoçya'da Lord Hamilton'un toprağına ulaştığı günden beri tutukluydu. Kalbi vardı. Prostatı vardı. Koliti vardı. Kan dolaşımı bozuktu. Sağ gözü görmüyordu. Güçlükle yürüyebiliyordu. Çok yalnız, yorgun ve yaşlıydı. Pişman değildi, bugün hayata yeniden başlasa gene aynı yollardan geçecek, aynı şeyleri yapacaktı, "Kader bana, Almanya'nın bugüne kadar yetiştirmiş olduğu en büyük evladının yanıbaşında çalışma şerefini verdi... Ülkeme, partime ve Führer'ime karşı

görevlerimi yerine getirdim... Suçsuzum" diyordu... Völkischer Beobachter gazetesinin bugünkü devamı küçük küçük paçavralarda, yeniden biti kanlanan on bin üyeli Nazi partisi NPD, onu "cesur şehit" olarak niteleyecekti. Siz ne diyorsunuz, Fahir Bey üstadımız bile, "Kırk altı yıllık bir hapis hayatına layık değildi, Hess'i ve diğer Nazi liderlerini mahkûm eden milletlerarası mahkeme, nereden bakılırsa bakılsın hukuk için bir yüzkarasıdır" buyuracaktı!

Doksan üç yaşına gelmişti. Kırk altı yıldır hapisti. Zengin bir tacirin oğlu olarak 1894'te İskenderiye'de başladığı hayatın onu ilk savaşta pırpır tayyare pilotluğuna, oradan Hitler'in yanıbaşında, Münih sokaklarında, bir kolunda Ludendorf, ayaküstü darbe girişimciliğine, oradan mapus damına götüreceğini düşünmüş müydü? Hücrenin içinde bir aşağı bir yukarı dolaşan efendisinin "Kavgam" adlı hezeyannamesini kaleme alırken günün birinde ancak boğazına sarılı bir elektrik kablosunun yardımıyla çıkabileceği mapus damına çok değil, yirmi yıla kalmadan geri döneceğini aklına getirmiş miydi?

Eski Gestapo ajanlarını CIA bordrosuna almaktan kaçınmayan Amerikan mahfilleri, savaşın acısını çabuk unutup refah toplumunun mutlu işkembe rahatlığı içinde eski domuzlukları depreşen bazı Alman çevreleri, Hess için harcanan yılda iki milyon üç yüz bin markı tartışma konusu edip salıverilmesi için yoğun bir kampanya açmışlardı bir ara. Spandau'nun eski müdürlerinden Eugene Bird, Türkçe'ye de çevrilen kitabında ihtiyarın ne kadar hasta ve düşkün olduğunu ballandıra ballandıra anlatıyor, altı yüz hücreli, kırmızı tuğladan Spandau damında tek başına kalan, gözetimine otuz görevli, kırk sekiz memur verilen Hess'in dünyanın en yalnız adamı olduğunu söylüyordu.

Bir bakıma öyleydi. Güney Amerika'da saklanan birkaç tekne kazıntısı ve Lyon'da Hess benzeri bir çileyi doldurmaya koyulan Klaus Barbie hergelesi sayılmazsa, ölmemekte direnen, ölmek isteyip ölemeyen son Nazi büyüğüydü. Karısı Ilse, yüreği kaldırmadığı için iki yıldır ziyaretine gelmiyor, oğlu Wolf-Rüdiger ayda bir uğruyor, Hess günde iki saat havalandırmaya çıkarılıyor, avluda volta atıyordu. Belki inanmayacaksınız ama, müebbet voltasının adım sayısı bile belirliydi, iki yüz on beş adım gidiş, iki yüz on beş adım dönüş, hepsi topu topu yirmi sekiz gidiş-dönüş hakkı... Günde dört gazete, o da kesilmiş biçilmiş olarak okuyabiliyor, bunun dışında hücresinde oturup eski günlerini, Horst Wessel marşının kaldırımlarda inlediği parlak törenleri, her köşebaşmda iki solcuyla üç çıfıt çevirip dövdükleri hareketli dönemleri, iktidara yerleştikten sonra yağmaladıkları sanat eserleriyle süslü geniş salonlarında şampanyayla havyarın en iyisini yudumlaya kaşıklaya özel kapatmaları tombul sarışın dilberlerin iman

tahtalarına çöreklendikleri ikbal devirlerini, ihtiyar Avrupa'ya duman attırdıkları sıralar caddelere dolup taşan histerik Berlin halkının çığlıklarını düşünüyordu...

Ya da sadece boş boş sabit bir noktaya bakıp duruyordu. Çok kolay etki altında kalan, zayıf kişilikli, her şeye çabuk kanan, zekâsının mı, dengesinin mi daha kıt olduğu uzun süre tartışılan bir adamdı. 1941'de uçağına atlayıp İskoçya'ya kaçması daha da uzun süre tartışılacaktı. Kafayı mı fırlatmıştı, gidişin gidiş olmadığını görmüş, vakit varken paçasını kurtarabilmeyi denemek mi istemişti, yoksa gizli emirlerle Yakup Cemil misali bir "münferit sulh" manevrası mı çevirmeye niyetlenmişti?

Bir falcıdan bu yönde öğüt aldığı da söyleniyordu. Altı hafta sonra Hitler'in Sovyetler'e saldıracağını biliyordu; Almanya'nın ilk savaşta başını yiyen "iki cephede birden savaş" yazgısının yeniden gerçekleşeceğini, sonun başlangıcına geçildiğini görmüş olabilirdi. Paraşütle atladı ve hemen tutuklandı. Savaştan sonra Nürnberg'de yargılandı. Hitler ve Göbbels gibi, ağzındaki siyanür kapsülünü çiğneyip eşek cennetini boylayan Himmler gibi, bir punduna getirip hücresinde kendini öldüren Göring gibi "kaçmasına" izin verilmemiş, ömrünün sonuna kadar çile doldurması için Spandau'ya gönderilmişti.

Asılmamasının nedeni, akıl dengesinin bozukluğuydu.

Gerçekten öyle miydi? Birçok şeyi hatırlayamıyordu. Soru işaretleri artacaktı. Hess'i muayene eden Tabib Yüzbaşı Ben Hurewitz, kolunda ve göğsünde savaş pilotu olarak çarpıştığı 1916 ve 1917 yıllarından kalma iki yara izi bulunması gerektiğini, oysa bunlara rastlayamadığını rapor etmişti. Bu çelişki otuz üç yıl sonra onu muayene edecek Tabib Binbaşı Hugh Thomas tarafından da tekrar gündeme getirilecekti. Hess İskoçya'ya bir Messerschmitt 110 ile gitmişti, uçağın numarası NJOQ idi. Oysa Almanya'dan bindiği uçağın numarasının NJC11 olduğu öne sürülüyordu... Hess'in Augsburg'dan kalkıp İskoçya'da Dungavel Hill bölgesine ulaştığı söyleniyordu. Messerschmitt'in bu uzaklığı aşabilecek yakıt deposu da yoktu!

Hess, Hess değil de başka biri olabilir miydi? Ölmüş, ya da Himmler tarafından gizlice öldürülmüş, ona çok benzeyen bir başkası Himmler'in İngiltere'yle özel barış anlaşmasına varabilmesi amacıyla gönderilmiş olabilir miydi?

Hess, Nürnberg'e getirilip Spandau'ya götürüldükten sonra tam yirmi iki yıl eşi Ilse ve oğlu Wolf-Rüdiger ile görüşmeyi reddetmişti. Hess'in gerçek Hess olmadığını ileri sürenler, bu sürenin "tanınmamasını

sağlayacak yeterli ve makul bir zaman aralığı" olduğunu da belirtiyorlardı!

Majestelerinin hükümeti, Hess ile ilgili belgelerin tam yetmiş yıl süreyle açıklanmasını neden yasaklamıştı? Benzer durumlarda geleneksel İngiliz politikası, yayın yasağını otuz yılla sınırlamaktı... Saklanan, gizlenen neydi?

Yoksa Hess gerçek Hess'ti, aklı da başındaydı da, Hitler'in Sovyetler'e saldırısından önce İngiltere'yle Churchill'in istifa etmesi ve Avrupa'nın kendilerine bırakılması koşuluyla Batı cephesini kapatıp barışa varmak için son derece budalaca ve son derece cüretli bir girişimine mi kuryelik yapıyordu?

Hess ya da bir başkası, boğazında elektrik kablosu, morarmış suratıyla Spandau avlusunda bir kulübede bulunduğunda tartışmalar yeniden gündeme gelecekti... Spandau'dan çıkabilen Amiral Raeder, Amiral Dönitz, diplomat von Neurath, gençliği örgütleyen von Schirach, mimar Speer, maliye bakanı Funk, hepsi ölmüşler, bir Hess kalmıştı. Uğursuz hayaleti, yaşlı, yorgun ve bitik bir Hess'in gölgesi, şimdi birahanelerde Türk fıkraları anlatan, salçalı domuz sosisi lokmaları arasında dünyayı yeniden ele geçirme düşleriyle ağızları köpüren itin kopuğun gönlünde hep dolanacak.

Belki Almanya'daki birahanelerden bazı derneklere, oradan uça uça Türkiye'ye kadar da gelir dayanır. Tel örgüleri, parmaklıkları aşıp cezaevlerinin korkunç koğuşlarında sivri kafaları iki numara tıraşlı, aynı bön bakışlara, aynı zavallı beyinciklere sahip birkaç genç budalanın düşlerine girer. Bunlar, pars derisinden börklerini giyip sadaklarına ucu tüylü oklarını dizdikleri, bellerinde altıpatlar, ellerinde kısa kılıç, altlarında ak beygir, Camoka bıyıklarının uçlarını kemire kemire kan çanağı gözleriyle kendilerince komünist kovaladıkları terli düşlerinin gecelerinde şöyle bir kımıldanıp ranzalarında sağdan sola dönerler, sonra Hess'in bol kaşlı, çakır gözlü yüzüne, 12 Eylül öncesi haracını yedikleri pavyonun iri kalçalı konsomatrisi Melahat'in, ya da basıp kasasını soydukları randevuevinin sermayesi Arzu'nun soluk yüzü karışır... Kahve taramasında sekiz kurşunla yere serdikleri delikanlının seyrek sakallı çehresi, hüzünlü bakışları, geniş alnının derin çizgileri, yoksulluğunun onurlu izleri arada bir görünüp bir kaybolur...

Sonra gene Adolf'un bir perçem ucu, Hermann'ın küstah bir dudak kıvrımı, Doktor Joseph'in bir kulağı, Rudolf'un eşek tıraşı ensesi belirir, aradan bir tabanca namlusu, bir porno dergisi kapağı, bir Osmanlı yatağanı, bir Tatar suratı, bir çadır direği, bir it kafası çıkar...

Başka görüntüler de çerçeveye girer mi acaba? Hain bakışlarıyla elleri kimbilir kaç kişinin kanına bulanmış ihtiyar baykuşların sivri ve uğursuz suratları, çember sakalların çevrelediği karpuz kafalarıyla ilkel ve barbar taşra hocaları, altın dişleriyle pişmiş kelle gibi sırıtan işadamı bozmaları?

Ya o baykuşların aklına, Mussolini'nin balkondan nutuk atarken bir şişinmesi, Hitler'in sağ kolunu kaldırmış hücum kıtalarını selamlarken mağrur bir gülümsemesi, uzun saçları, tokalı kemeri, deri bilekliği ve buğday rengi çekik suratıyla Kül Tigin'in muhayyel bir dikilişi arasında, akıllanıp vazgeçemedikleri düşlerini berbat edecek bir çocuğun saf ve soru dolu bakışları, kandırılmış bir gencin çakmak çakmak öfkesi, belediye otobüslerinden indirilmiş, evlerinden alınıp iple boğulmuş cesetlerin üzerlerinde uçuşan kara sineklerin vızıltısı düşüyor mudur?

Ne yazık ki, Adolflar, Rudolflar ölmez (!)

30 AĞUSTOS BOZGUNU

Piyade asteğmeni Stavridis ter içinde uyandı.

Ağustos gecesi buralarda ayaz, ama Stavridis gırtlağına kadar buz gibi tere batmış.

Şafağın sökmesine daha çok olmalı. Ufuk neden kıpkırmızı? Gök mü gürlüyor? Yok, top kükremesi bu, toprak sarsılıyor. Stavridis çadırından fırladı. Türkler Akardağ sırtlarını, eteklerindeki mevzileri hallaç pamuğu gibi atıyorlar! Bir yıla yakındır ha bugün ha yarın beklenen, bir türlü olmayacak gibi görünen Türk saldırısı başlamış! Topların kara duman bulutu altında Türk piyadesi güneyden doğru dalga dalga geliyor şimdi.

Stavridis tabancasına davranıyor... Yanı başından, ağır, sarı suratıyla 31. Piyade Alayı Komutanı Albay Mavrokostis geçiyor, sağa sola emir yağdırıyor. Tilki Kırı Beli düşmek üzere! 1. tümenin 49. alayı tutmuyor mu o tarafları, 1. bölük karşı koymadan geri çekilmiş, disiplin yönünden pek de parlak sayılmaz zaten şu 49. alay, daha iki gün önce çavuşlar bildiri dağıtıyorlardı, pis Venizelosçular, pis kralcılar, Stavridis dişlerinin arasına sıkışan okkalı küfürü zor tutuyor.

26 Ağustos sabahı, güneş çoktan yükseldi, 5. tümen kesiminde Ormanlık Tepe, Kalecik taraflarında Hasan Beli, Karakaya sırtları düştü! Türkler tepelere fırtına gibi tırmanıyorlar...

1. kolordu karargâhının kurmayları, Türk saldırısı aynı yoğunlukta ertesi gün de sürerse tutunamayacaklarını anlamışlar, sabaha karşı İzmir'deki genelkurmay karargâhından ilk emirler geliyor: 1. kolordu karşı saldırıya geçecek. 2. kolordu Çay yönünde ileri kayacak, kuzeydeki 3. kolordu dört piyade alayı toparlayıp bunları güneye aktaracak, düşen bütün mevziler geri alınacaktır!

Kolaysa gel de al bakalım, General Trikupis, Kütahya taraflarında Afyon cephesine yardım istiyor. Türk saldırısı anlaşılan Sinan Paşa'dan Afyon'un doğusundaki demiryoluna kadar kırk beş kilometre boyunca sürecek... General Digenis'in tümen mümen göndereceği yok, 27 Ağustos sabahı Albay Plastiras'ın 32. Evzon Alayı cepheye sürülüyor. (İki taraf da bunun son ve kesin hesaplaşma olduğunu biliyor. İki taraf da "benim" dediği topraklar için, "benden" dediği insanlar için dövüşüyor... Cephenin kimi kesimlerinde Türk ve Yunan askerlerinin cesetleri, birbirlerinin gırtlağına sarılmış bulunacak, kolay kolay

ayrılamayıp birlikte gömülecek. Yıllar, yıllar sonra, Antalya'dan gelip Afyon üzerinden Kütahya yönüne gitmekte olan falanca turizm otobüsünün sayın yolcuları, birkaç metre derinlikteki bu karmaşık iskeletlerin üzerinde oturup çay molası verecekler!)

Stavridis, toz-toprak içinde üniforması, kasılmış kolları, bacakları, barut kokusu sinmiş palaskasını çekiştire çekiştire dövüşüyor. Cephane azaldı. Bütün telgraf ve tek tük telsiz haberleşmesi kesik... General Hacıanestis, İzmir'de ne olup bittiğinin farkında mı?

General cenapları o sırada Karantinalı ünlü kantocu Despina'nın üzerindedir. Miralay Zafiriou'nun Venilezosçu karalamasıyla görevden alındığı günden beri Despina'yı devralmış. Keskin anasonlu Ege rakısı, incir, üzüm ve çipura üzerine çalışıyor.

Trikupis, ordunun bütün güney grubunu Afyon'un elli beş kilometre kadar batısmda ikinci savunma hattına çekmek gerekeceğini anlıyor... İzmir'le haberleşme kurulup durum bildirilir ve toparlanılırsa daha gerilerde Uşak'a kadar da çekilmek söz konusu olabilir! Kararı kim verecek? Trikupis'in yetkisi yok.

General Frangou komutasındaki 1. ve 7. tümenler Trikupis'in geri çekilme emrini alamıyorlar. Balmahmut taraflarına kaydırılacaklar. Tümenler arası bağlantı da kopuk, haberleşme de. Dimaras komutasında 4. tümen, Albay Kaliagakis'in 26. piyade alayı ve Plastiras'ın birlikleri direniyorlar. Plastiras batıya kayıyor, cephenin orta yeri ardına kadar açıldı! Trikupis, kurtuluşun Dumlupınar hattını tutmakta olduğunun farkında.

Yavaş yavaş panik başlıyor... Kimsenin kimseden haberi yok, kim nereyi tutuyor belli değil, Kutsuköy yönünde bozulmadan çekilmek isteyen 4. tümen darmadağın oluveriyor. 29 Ağustos günü Trikupis, zorunlu yürüyüşle Frangou grubunu yakalayıp Dumlupınar'da yeni bir cephe kırıntısı kurabilmek amacındadır, 12., 5. ve 9. tümenler iki yönden ağır Türk ateşi yiyorlar! Trikupis, Çatköyü ile Porsuk kaynağı arasında sıkıştı.

Dumlupınar yolu kapalı, gece olunca Türk hatlarını yarmak için son ve umutsuz bir saldırı emri veriyor, oysa Frangou, Dumlupınari çoktan boşaltmış, burası da Türklerin elinde, üç yandan sarıldılar. 38. Evzon Alayı ile 4. Piyade Alayı batıya doğru kaçıyorlar. Sağ kanat tehlikede. Son direnme fırsatı da kaçtı. Salköy tutulabilse, belki...

Salköy, Türk askerlerinin elinde! Banaz yönünde kaçabilir mi? Murat Dağı'nın kuzey eteklerine varıp Kütahya grubuyla bağlantı kurabilse...

Ateş yiyorlar. Batı yolu açık, Türk topçusu ölüm kusuyor, 4. tümen komutanı bütün birlikleriyle teslim oldu. Albay Gardikas komutasındaki 9. tümen Gediz-Uşak yolunda yirmi beş bin kişi kadar toparlamış, İzmir yönünde kaçacak... Trikupis'in elinde iki kolordudan toplam altı bin bezgin asker var, Uşak'a yönelebilecek mi, hayır, dört gündür ağızlarına bir lokma koymadılar, kan lekeleri toza bulanmış, ağız burun karmakarışık, elleri ayakları tutmuyor, yol kenarlarında biraz meyve, sebze de olmasa...

Uşak, Türklerin elinde! Güneyde yeni bir hat tutmak... Albay Kaivalis emir dinleyemiyor, cephane bitti, 31. tümen toplarının kamaları sökülecek, makineli tüfeklerin kırılıp parçalanması için birkaç saat bile vakit yok!

Yunan askerleri tüfeklerini fırlatıp atıyorlar. Uşak-Gediz yolu üzerinde sürüne sürüne koşmaya çalışan dökuntüler gelip geçen araçlara dehşetle bakıyorlar. Kurmay Binbaşı Panagakos açlığın midesine bıçak gibi saplandığını hatırlayacak... 4 Eylül günü Gonatas'ın adamları Alaşehir'i yakacaklar. Ayakları yara kesenler yolun iki kenarına yığılıp kalıyorlar. Yunan artçı birlikleri demiryolu köprülerini yıkıp Salihli'den geçiyorlar. İzmir'e ulaşmayan birlikler Çeşme üzerine çekiliyor. İzmir sokakları, üniformaları paçavraya dönmüş, ses çıkarmadan, sağa sola bakmadan hayaletler gibi kıyıya, gemilere doğru akın akın yürüyen, kimisi kaldırımda, yolun ortasında, bir kapı önünde yığılıp kalan askerlerle dolmuş.

* * * * *

Yağmur mevsimi yakındı. Bozkır siperlerinde boğucu bir sıcak bastırmış, geçip gitmek üzereydi. Yunan ordusu, bir yıldır elinde tuttuğu cephede çakılı kalmıştı. Saldırı gücü yoktu. Türkler gittikçe güçleniyorlardı, ama beklenen gün hiç gelmeyecek gibi görünüyordu... Cephe dört yüz kilometre vardı. Gemlik'ten başlıyor, Eskişehir-Ankara demiryolunu kesip güney doğuya uzanıyor, Afyon'dan Menderes kıyılarına dönüp Ege kıyılarına kadar gidiyordu. Kuzeyde General Soumilas, en zayıf kesim olan Afyon çıkıntısında Trikupis ile Digenis vardı. Türkler, Skoda kamyonları, Krupp topları almışlar, Fransız uçakları bulmuşlardı.

Yunan ordusunda moral bozuktu. Evlerinden uzun süredir ayrı kalmışlardı. Sangarios'tan (Sakarya) beri tatları kalmamıştı. İki yıl önce Venizelos iktidardan düşmüş, kralın adamları gelmişti. Venizelos'un "Büyük Yunanistan" hülyasına karşı "küçük ama şerefli Yunanistan" sloganıyla savaş yorgunu halkın oylarını toplamışlar, ama içine saplandıkları Anadolu batağından paçalarını

kurtaramamışlardı... Başbakan Gounaris'in Anadolu ve Trakya'dan çekilme emrini vermesi mangal gibi yürek işiydi.

Sosyalistler bildiri üzerine bildiri dağıtıyorlardı. Rizospastis gazetesi manşet üzerine manşet atıyordu: Arkadaşlar! Biz neden Anadolu'dayız? Kimin için savaşıyoruz? İngilizlerin Mezopotamya petrollerini ele geçirebilmeleri için mi? Türkleri neden öldürecekmişiz arkadaşlar? Onlar bizim kardeşlerimiz değil mi? Burada ne işimiz var arkadaşlar? '

Asteğmen Eleftherios Stavridis, yaralı, bitkin, İzmir'e ulaşmaya çalışıyor, geçtiği köylerde, tren istasyonlarında karşılaştığı görüntülerden midesi bulanmış, cephenin daha dört gün önceki havasını hatırlıyordu: İki düşman ordunun Menderes Irmağı'nın iki yakasında ileri karakolları vardı... Kuzeyde Yunan ordusu, güneyde Türkler... Irmak elli metre kadar genişti sadece. Yaz bastırmıştı. Çamaşırlarını birlikte yıkıyorlar, konuşuyorlardı... Türkler, Yunan askerlerine yumurta, peynir, meyve getiriyorlardı. Karşılığında sigara istiyorlardı, ille de sigara. Yunan sigarası içilemeyecek kadar kötüydü. Türkler cephe gerisindeki yaban domuzlarını avlıyorlar, "gâvurcuklar yer" diye getirip düşmanlarına ikram ediyorlardı! Konuşma konusu hep aynıydı: "Bu savaş daha ne kadar sürecek?"

Eleftherios Stavridis, orduda sosyalist hücrelerden bir ağ kurmayı başarmıştı. Ama alevler içindeki kasabalardan geçerken aklına nedense haksız sömürge savaşının sorunları değil, İstanbul'da Fransız Tiyatrosu'nda seyrettiği oyuncu Marika Kotopouli'nin beyaz gerdanı düşüyordu. Bir de, İzmir'de izinli olduğu sıralar gittiği meyhanede Roza Eskenazi'nin şekerli sesi... Kemani Semsis'in taksimi... Yaylı tamburda Tomboulis, elinde def, şıkır şıkır oynayan Rita Abacı...

Stavridis onurunu koruyabilmişti. Başkaları askerlikten, insanlıktan çıkmışlardı. Sürek avında kovalanan hayvanlara dönmüşlerdi. Kadınların ırzına geçiyor, çocukları doğruyor, köyleri, kasabaları, şehirleri yakıyorlardı. Sakalları uzamış, gözleri çakmak çakmak, kimi yayan yapıldak, kimi vagonların üzerinde salkım saçak, Punta garına, Basmane garına, oradan gemilere ulaşmaya çalışıyorlardı. Alınlarında, kollarındaki sargıların üzerindeki kanın kendilerinin mi, kurbanlarının mı olduğu belli değildi...

* * * * *

Midilli'de Albay Plastiras ile Albay Gonatas ayaklanmışlardı. Ordudan artakalanlar Sakız ve Midilli üzerinden Atina'ya yürüyordu. Limnos gemisi komutanı Yüzbaşı Phokas asi komutanları Pire'ye getirmişti.

Anadolu'dan kaçabilen binlerce, yüzbinlerce Rum, Pire Limanı'na yığılmıştı. Kısmeti olanlar tiyatrolara, evlere, kamu kuruluşlarına yerleştirilmişlerdi. Çoğunluğu sokakta yatıyordu.

13 Kasım günü, General Othonaios başkanlığında savaş divanı toplanmıştı. Yenilginin sorumluları, parlamento binasının mahkeme salonuna dönüştürülmüş bir salonunda, şapkalarını önlerindeki masaya dizmişler, kara kara düşünüyorlardı: Bir başbakan, bir başkomutan, altı bakan, Goudas, Baltacis, Stratigos, Stratos, Theotokis, Protopapadakis, Hacıanestis, evet o ve Gounaris.. Gounaris tifoya yakalanmış, sonraları duruşmaya çıkamamıştı.

28 Kasım sabahı iki kamyon Averoff Cezaevi'nin kapısına dayanmıştı. Soğuktu, yağmur yağmıştı. Kamyonlar Goudi'den Alexandras Caddesi boyunca ilerleyip İmithos Dağı'nın eteklerine varmışlardı. Önce Stratos inmiş, elini uzatıp Gounaris'i indirmişti. General Hacıanestis rütbelerini kendisi sökmüş, kimseye el sürdürtmemişti.

Cesetlerin içlerine düşmeleri için küçük çukurlar kazılmıştı. İkişer metre aralıkla duvarın dibine sıralanmışlardı. Baltacis, tek gözlüğünü mendiliyle silmiş, büyük bir dikkatle gözüne yerleştirmişti. Çıt çıkmıyordu. Avluda su birikintileri parıldıyordu. Geceden yağan soğuk kasım yağmuru dinmişti. Islak, ölü yapraklar taşların üzerinde serilmiş yatıyordu. Gounaris bir su birikintisinin yanma çömelmişti. Ayakta duramıyordu.

İlk salvoda kafasını dizlerine eğmiş, suyun içinde oturuyordu. Geri kalanlar ayakta, duvara yaslanmış, öylece duruyorlardı. Hacıanestis esas duruştaydı.

Hiçbiri gözlerinin bağlanmasını istememişti. Hiçbirinin ölürken çıtı çıkmamıştı.

YANDI GÜLÜM KETEN HELVA!

Hayırlı olsun beyefendi, mavi, turuncu derken artık bu iş kan kırmızıya kesti, ortalığı ila maşallah öyle bir toza dumana buladınız ki, millet "Süleyman Babamız geliyor mu", "Bu Bülent Bey birleşme için ne diyor?", "Kadayıfçı bakalım ne yumurtlamış?" teraneleriyle iyice yağlanan kazığın sivri ucunu daha bağırsaklarının derinliklerinde hissedebilmiş değil...

Böyledir, Hüsamettin Bey'in nasıl gözyaşlarıyla ayakta alkışlandığını, Epiros Kralı Pyrrhos'un Roma ordusunu yendikten sonra ne buyurmuş olduğunu, Rafsancani Hoca'nın cuma namazını kaç rekât kıldırdığını okurken kazığın ucu giriverir de kimse farkına varmaz... Oya'nın baldırını kim ısırdı? Rahmi Bey Atlantik'i nasıl geçmiş? Zavallı Alaman kopili Sovyet yasalarını çiğnedi diye utanmadan ceza veriyorlar... Cicciolina'nın mahrem bölgeleri ağdalı mı ağdasız mı? Perşembepazarı'nda demir ticaretiyle iştigal eden Şerafettin Bey altyapısal konjonktürün marjinal arz-talep eğri dengesinin makasında cari alafortanfoni hakkında acaba ne düşünüyor? Perihan Abla Şevket Abi'den çocuk da doğurur mu? Belkıs bu akşam televizyonda hangi yörelerimizden derlenmiş hangi türküleri çığıracak? Hayatımızda hiçbir zaman görmediğimiz ve göremeyeceğimiz Cartsa hisselerinin kapanış fiyatı ne oldu? Erdal neden eskisi kadar gol atamıyor? Sigara kanser yapar mı yapmaz mı?

Derken derken ay sonu ya da ay başı gelip çatar, bir de bakarsın hükümetin eli cebine girmiş de çıkıvermiş, maaşının ya da ücretinin hem de brüt üzerinden yüzde onunu kapıp kaçıvermiş!

Yahu şaka değil, gazetelerin ekonomi sayfalarında, o da bölüm yönetmeni ile sayfa sekreteri uyanıklık etmişlerse, iki üç sütuna yayılmış, kimseciklerde de fikr-i takip denilen modası geçmiş ilkelerle durup uğraşacak vakit olmadığı için, arkası getirilmeyen acı gerçekten söz ediyorum: Haberiniz var mı sizin? Vergi matrahı rezilliğinden, süper emeklilik karmanyolasından sonra, tasarruf teşvik hesabı geliyor! Maaşınızdan, ücretinizden yüzde on daha durduk yerde gitti gider!

Ekonominin kurmayları oturup düşünmüşler (kurmaylıkları kendilerinden menkul, yoksa bunlar posta neferi bile olamazlar, değil kurmay), kalkınma hızının geçen yıl yüzde sekize ulaştığını, bu yıl daha da artacağını hesaplayıp, öte yandan enflasyonun da yüzde elliyi geçeceğini görüp, talep patlamasının önünü almaya karar vermişler...

Yol, her zaman olduğu gibi, Haramzade Harami Bey'in iki duble viski eksik içmesi ya da metresi Afitap'a iki don eksik almasından ziyade, çalışan kesimin zorunlu tasarrufa yöneltilmesi... Türk-İş Genel Sekreteri Emin Kul feryat ediyor, 'İşçinin derdi tasarruf değil, işçi nasıl geçineceğini düşünüyor" diye, kim ipler?

Efendim, müjde: İşçi ve memur gelirlerinden yüzde on kesilecek. Her ay, kaynağında, tıkır tıkır. Bunlar bir kamu bankasına yatırılacak. Bu biriken "Sinkaf Fon" devlet tarafından nemalandırılacak, birtakım hisse senetleri satın alınacak ve rivayete göre, çalışanlar emekli olduklarında, söz konusu para faiziyle birlikte geri ödenecek... Şimdinin diyelim yüz bin lirasıyla yirmi yıl sonra emeklilik gelip çattığında simit alınabileceğinden, geri ödemeler devlete fazla güçlük çıkaracağa benzemiyor. Bu arada Sinkaf Fon'un ne hikmetse bazı güç durumdaki şirketlerin hisselerinin alımma yöneltileceği ve batık şirketlerin halk tarafından, halk için, halka rağmen kurtarılacağı da Ankara dedikoduları arasında! Eh artık o kadarcık da milli birlik ve beraberlik göstermeyecekse bu milletin işçisiyle memuru, çekiver kuyruğunu...

Bravo doğrusu beyefendi, bu kez kazık esaslı... Bu kez kazık yaman ki yaman... Devletin memurunu nasıl inim inim inlettiğinizi, işçinin iliğini nasıl sömürüp süründürdüğünüzü biliyorduk, ama bu kez bu yeni ve dâhiyane buluşunuz gerçekten şeytan-ı laine takla attırır!... Hakk-ı âliniz var, isabet buyurdunuz, biz de ceplerimize sığmayan bunca parayı nereye harcasak, nereye yatırsak diye dövünüp duruyorduk, bizleri tasarrufa yöneltmeniz alkışlanacak bir hamiyet eseri... Daha sekizinci ayda üçte ikiye inen kırık maaşımla, vergi matrahı denen o imansız sömürü dümenini icat eden aklıevvele lanet okuya okuya, ben de zaten şu paraları ne yapsam hey Allah diyerekten dolanıyordum. Etin fazlası zaten kolesterol yapıyor, ıstakozla karides Allah korusun damla hastalığına yol açar, viski şampanya desen karaciğere yazık, Seychelles adalarına gide gide gına geldi, tekne mekne, özel uçak mözel uçak alsan bakım masrafıyla kim uğraşacak, zaten hayatımda var altı tane kadın, haspalara kürk ala ala kürkçüleri zengin ettim yeter artık, cami mi yaptırsam, spastik çocuk yurdu mu açsam, yoksa tablo koleksiyonuna mı merak sarsam, yahu ben bu kadar parayı mezara mı götüreceğim diyerekten kara kara düşünüyordum... Hakteala sizden razı olsun beyefendi, şu Mekteb-i Sultani koridorlarında hafızlaya hafızlaya güneş yüzü görmeden pembe beyaza kesmiş ferasetlû Amel-i İstihdam Nazırınız, şu Bağdat'ı talan eden Hulagu ordusunda çeribaşı çağrışımları uyandıran Maliye Vekiliniz ve şu vatandaşa bul karayı al parayı kumar oynatmaya meraklı, kaya gibi fazilet timsali muavininizle çok yaşayın e mi? Pes ki vay, icraat olursa bu kadar olur ve de memurunu, işçisini bu kadar

gözeten hökümat gomonis memlekette bile görülmemiştir Allahıma kitabıma...

Onu bunu bırakın da beyefendi, siz hiç, eve yoğurt alabilmek için elinde on yıl sonrasının tasarruf bonosu, çarıklı Cevher'in kapısında kuyruğa girmek ne demektir bilir misiniz? Ziraat Bankası'nın önünde emekli senedi kırdırmak için güneşin altında saatlerce ayakta bekleyip yüreğine inmek ne demektir? Hiç üzerine boyalı bir magazin gazetesi ikiye açılıp örtülmüş, kaldırımın kenarında yapayalnız yatan emekli cesedi gördünüz mü yakından?

Siz hiç akşam eve giderken çocuğuna bırakın çikolatayı kâğıtlı şeker bile götürememenin acısını çektiniz mi beyefendi? Hiç gündüzleri sınıfta Türkiye Cumhuriyeti'nin nasıl kalkınmakta olduğunu, ballandıra ballandıra, müfredat programı ve Talim Terbiye Kurulu'nun emirlerine göre anlatıp, okul çıkışı da mümkün olduğunca uzak, kimseciklerin sizi tanıyamayacağı bir köşede, sıcak sıcak akşam simidi satmak zorunda kaldığınız oldu mu? Hiç inşaat işçiliği yapmayı deneyip, sonra da mübarek bayram günü çaresizlikten ayağınızda bildiğimiz tokyoyla el öpmeye çıktınız mı? Hiç kasaptan gramla kötü kıyma aldınız mı, o da ayda yılda bir?

Siz hiç umutsuzluktan beylik tabancasıyla kendini vuran emekli subay tanır mısınız? Siz hiç güvenliği sağlamakla görevli bir gecekondu sakininin elden düşme uydurulmuş formika masasında kuru ekmekle soğana yumruk attınız mı?

Ya siz muhterem hanımefendi, anamız, sultanımız, bırakın Yves Saint-Laurent'ı falan, siz hiç Mahmutpaşa'da Karakaş'tan bile yıllarca yeni bir ayakkabı alamamış olmanın acısını tattınız mı? Kadıköy'de Goncagül mağazasının önünden geçerken içiniz burkuldu mu hiç? Komşunun mantosuna kahrolarak bakmak zorunda kaldınız mı? Siz hiç akşam belki işinden, belki işsizler kahvesinden eve dönen kocanıza şöyle pastırmasıyla, sucuğuyla adam gibi bir rakı sofrası kuramamanmın karşısına oturup onunla, mideniz boğazınız yansa da sevdiğim adamdır, mutlu olur, hoşuna gider diye bir kadeh içememenin, başınızı omuzuna yaslayıp radyodaki hüzünlü fasıla dalıp gidememenin sıkıntısını duydunuz mu ha?

Belki kitaplarda okumuşsunuzdur buna benzer, bundan bin beter acılar; 1840'larda İngiltere'de maden ocaklarında yedi yaşında çocuklar kırbaçla döve döve günde on yedi saat, haftada yedi gün çalıştırılırmış... (Yok, pardon, Zagor'da bunlar yazmaz...) Belki duymuşsunuzdur, sizin kardeş ülkenizin, hani işinizin hazır olduğu ve kötüsü gelirse tası tarağı toplayıp gidecek olduğunuz ülkenin eski bir

başkanı William Howard Taft, 1894 yılında "Asker, işçi gösterilerinde topu topu altı kişi öldürebilmiş, yetmez efendim yetmez, bu kadarcık ölüyle bu serseriler üzerinde yeterince etkili olamayız biz" demiş... Bütün bunlar tarihe gömülmüş olaylar değil mi?

Belki basından izliyorsunuz, etin kilosu altı bin, evlenmeye kalkan gafiller için (Taşçıoğlu ne buyurdu, evlenmek sizin neyinize bre işçi milleti buyurdu) çamaşır makinesi üç yüz bin, buzdolabı üç yüz bin, televizyon beş yüz bin (gül yüzünüzü ve tükenmez kaleminizi seyretmek için), en palavra yerli araba serçe kuşu dört milyona yakın... içine girip oturacak kümes kirasına ayda iki yüz binden kapı açıyorlar, tam da tasarruf etmenin sırası değil mi beyefendi, tam da elini işçinin, memurun, polisin, subayın, emeklinin cebine atıp, yüzde on daha götürmenin sırası. Pasta yesinler pasta!

Sefalet edebiyatı ha? Evet beyefendi, sefalet edebiyatı! Sefalet diz boyuysa, edebiyatı niçin yapılmasın? Sefaleti yaratan utansın, edebiyatını yapan değil... Sizin hiç babanızın eski pantolonunu tersyüz edip, paçasını kısaltıp okula gitmişliğiniz var mı, zengin çocuğu arkadaşlarınıza alay konusu olmuşluğunuz? Benim var. Hiç lastik ayakkabıyla gezmişliğiniz var mı, hani şu parmaklarda yuvarlak ve çirkin bir yanık izi bırakan, yandan çıtçıtlı Gislaved bozması lastikler? Benim var. Hiç cebinizdeki yirmi beş kuruşla, aman biraz daha okuyayım, bir şeyler daha öğreneyim diye kitap alıp, okuldan eve beş kilometre yayan yürümüşlüğünüz var mı? Benim var.

Hiç gördünüz mü beyefendi? Mahalle aralarının semt pazarlarında alacakaranlığı bekleyip, büsbütün rezil olmamak için, ucuzlamış çürük meyve alabilmeyi kollamak ne hazindir? Auschwitz Toplama Kampı'na giden Yahudi vagonlarını andıran belediye otobüslerinde üst üste, tıklım tıkış, ıngıl ıgış gidip gelmeye geçmişte, şimdi ve gelecekte mahkûm olmak, insanı nasıl bezdirir? Bally ya da Salamander değil, topuğu yenmiş patlak pabuçla kış geçirmek nasıl biberli oluyor?

Kesin bakalım kesin, yüzde on daha kesin, kesile kesile bir gırtlağımız kaldı, kulağımızın arkası çoktan bizim olmaktan çıktı, bir gırtlağımız... Onu da kesin de siz de kurtulun biz de kurtulalım.

Şimdi bir bölük okuyucu benden nostaljik iki satır bekler, onların da hatırı kalmasın, daha 1871'de ne demiş Frenk şairi Pottier? "Debout, les damnes de la terre!" demiş... Ey dünyanın lanetlileri, kalkın ayağa! Kalkmasına kalkacaklar da, bakalım ne zaman, balık kavağa çıkınca herhal... Hem de çıkar, çünkü eskisi gibi kolaydan sınıf değiştirmek yok artık, yollar kapalı, her şey yerli yerine oturuyor, belki zıplarız umuduyla gene aynı yere oy verip bir beş yıl daha çoluğuyla

çocuğuyla sürünmeye niyeti yok yüzde on-zedelerin.

Mu acaba? Yoksa yoksa aydın beylerle münevver hanımlar gene kendi kendilerine gelin güvey mi oluyorlar? Ama, bana sorarsanız, şerefim hakkı için, yetti be, yetti artık, yetti, yetti!

Millet Bodrum'a karı kız bulmaya, kafayı çekmeye, Türkiye'yi kurtarmaya gider, ben de Amaury d'Amboise ile buluşmaya...

Siz Amaury'yi tanır mısınız? Kendisi Bodrum'un havasına suyuna hayran kalıp buraları mesken tutmuş, gündüzleri sörf hocalığıyla yolunu bulup, akşamları denize karşı ahtapotla beyaz şarap götüren hergele bir Fransız... değildir. Müskebi'den bir köylü kızı alıp adını da Ömer'e çevirmiş, kafasını gözünü yara yara Kuran hafızı olmuş, sağcı basının haberini manşetten iftiharla verdiği uyanık avanaklardan da değildir. Yağlı saçlı, çiçekli pazen entarili, küt tırnaklı ve bunalımlı bir hanım kızımızla dost oturup makrame çeşitlerini ve kilim dokularını inceleyen bir aklıevvel hiç değildir.

Amaury d'Amboise yaşlı, çok çok yaşlı bir şövalye. Beş yüz küsur yıldır Bodrum Kalesi'nin bir dehlizinde, saat sekiz buçuktan on ikiye, birden beş buçuğa buraları dolaşan baldırı-çıplak gezginlerden de, palabıyık ve esmer tenli müze görevlilerinden de, Bodrum Emniyet Amirliği kayıtlarından da gizli; o dünyanın en güzel cam yapıtlar koleksiyonunu barındıran yemekhanede, tunç çağı batıkları pavyonu yapılmış eski gotik kilisede, sikke ve mücevherler salonu olan İtalyan Kulesi'nde, Fransız Kulesi'nin alt katında, o Fatımi gemisinin kalıntıları arasında, çıpalar, amforalar, eski çakaralmaz toplar serpiştirilmiş geniş avlularda, mazgallarda, merdivenlerde geziniyor... Bedenlerine armasını kazıttığı eski kalenin burçlarında, geceleri, ortalık kavun sarısı, gümüş beyazı ışıklarla aydınlatıldığı vakit, Hey Yavrum Hey meyhanesinin kıyısında oturup balık yiyenler uzaktan onun hüzünlü karaltısını göremiyorlar...

Bodrum'a her gittiğimde Amaury'i buluyorum. İlk gün güneşe ve denize çıkmıyorum, müze açılır açılmaz basın kartını fora edip kapıdan daldığım gibi doğru yukarıya, Kral Mausolos'un anıt mezarından sökülmüş iri beyaz taşların ara ara sırıttığı küf yeşili duvarlardan süzüle süzüle, yüzyılların aşındırdığı kaygan merdivenlerden oflaya puflaya kulelere, doğruca Amaury'yi bulmaya... Amaury, aynı zamanda, Fransa'nın en hızlı kılıç çeken şövalyesi, şu Anjou Dükü'nün adamı Bussy d'Amboise'ın da dedesi oluyor. Alexandre Dumas ve Michel Zevaco gibi dandik yazarları artık kimsecikler okumadığı, Bodrum'un yeni sakinlerinde artık ne Pardaillan, ne Capestan, ne Chico, ne Ragastan, ne Triboulet, ne de

Buridan keyfi bulunmadığı için işin bu tarafı benden başka kimsenin umurunda olmayabilir; ama bizim ihtiyar Amaury ile oturup üstad-ı azami Jacques de Milly'yi, Pierre d'Aubusson'u, buralardan kalkıp Müslüman kalyonlarını vuran gemilerin seren direklerini hatırlıyor, 1 Ocak 1523 günü kaleye giren Palak Mustafa Paşa'nın çerilerinin pıtırak çiçekler gibi burçlara tırmanan türbanlarını gözlüyor, top sesleri, kılıç şakırtıları, barut dumanları ve cümle Akdeniz dillerinden yakası açılmadık küfürler arasında eski günleri anıyoruz...

(Amaury'nin arkadaşlarının yaptığı Kos Kalesi'ni gezdik biz zamanında... Eloğlu adım başı meyhane kondurmuş, cıvıl cıvıl işliyor, bizim kale mesai saatlerinde açık, çünkü mevzuat müsaade etmiyor! Tam beş buçukta, vakt-i kerahat gelip çattığında abus çehreli bekçinin düdüğü işi bitiriyor, dışarı!)

Ara sıra birlikte kasabaya indiğimiz de oluyor. Amaury, eski Halikarnassos önündeki Zephyria kayalığı üzerinde Ermiş Petros'a adayıp, Petronium adını verip kurdukları kalenin yüzyıllar geçince "Bodrum"a dönüşmüş olmasından hoşnut, gülümsüyor. Sokaklarında harmaniydi ak sakallı bilgelerin, kaşı gözü boyalı oğlanların, dik burunlu, lüle saçlı, iri kalçalı İyon kadınlarının gezindiği Halikarnassos'a yetişememiş ama, saydam entarili Pers piyadelerinin, şanlı gururuyla Kral Kroisos'un, şu ünlü Pontos Kralı Mitridates'in buralardan geçtiğini okuyup öğrenmiş, Bizans papazlarına değilse de Osmanlı sarığına aşina. Tarihçi Herodotos ile tanışamamışsa da Neyzen Tevfik'in beş yaşında Azmakbaşı'nda nasıl koşuşturduğunu, Cevat Şakir merhumun tirandille denize çıkışını, seferberlikte kaleyi topa tutan Dupleix zırhlısının kurşun rengi taretlerini hatırlıyor. İtalyan işgalinde parlak tüylü "Bersaglieri" şapkalarının denize inen dar beyaz sokaklardan geçişini izlemiş; şimdilerde Mavi meyhanesinde içlemselliğin sorunsal dışavurumlarının özgün ezgilerini tartışan sakallı adembabalara, geniş kalçalı tulumlarının ceplerine ellerini daldırıp "Çoook iyi aaabi yaa... Çoook süper yaa..." diye gıdaklayan kuşlara, pembe beyaz ve sarkık etlerini pırtlatmış İngiliz kasaba dilberlerine, tezgâhtar maaşını alır almaz Pamukkale otobüsüne atlayıp Bodrum'a düşmüş yerli kenar mahalle güllerine bakıp bakıp şaşıyor... Mobilet hırıltıları, marangoz atölyelerinin hızar vınlamaları, Küçük Emrah'ın, Madonna'nın "Who's That Girl?" şarkısına karışan çığırtıları arasında, bilekleri altın üzerine pırlanta kakmalı künyeli karayağız Anadolu tekelerini, tespihlerini bir öne bir arkaya Arap Selahattin'in kahvesinde öğrendikleri usul üzere fırlatan hırtları, dümbelek ve zurnalarıyla, tuttukları motorlarda hötöröfler koyu Bardakçı'ya, Adaboğazı'na, Gümbet'e, Bitez'e yola çıkmak üzere hazırlık yapan çarpık ayakkabılı eşrafı, incik, boncuk, kabak, sünger, Texas şapkası, Türkiş lokum ve kaktüs meyvesi satıcıları arasına

tezgâh kurmuş, torbasında T.M. FRANCE (ne demekse) yazan Lacoste tişörtü satıcılarını, güngörmüş gözlerinin altında yüzyıllardır içtiği tatlı Ege şarabının bıraktığı torbaları kırıştıra kırıştıra seyrediyor...

Lacoste'lar arasında en çok fıstık yeşili, bir de hercai menekşe renkleri revaçta. 34, 35 ve 06 plakalı Murat'lar, garajlardan aşağı inip Flamingo Yolu'na dönen, ya da kıyı kıyı Halikarnas Oteli'ne kadar giden dapdaracık yolda cıs cıs taka taka cıs cıs taka taka dibine kadar vurulmuş kapı içi Pioneer kolonlarıyla bıyık burup geçiyorlar. Çaycı Raşit, kendisini ilk kez görüp tanıştığım 1968 yazında üzerinde taşıdığı gömlek ve pantolon ile sırtını direğe vermiş, kahvenin önünden geçirilen beton yolda kalkan çıldırtıcı toza toprağa, mendirekten kopup gelen damperli çimento karma kamyonlarına dalıp gitmiş... Ömürleri boyunca bir kerecik bile denize girmemiş Bodrum esnafı, sonu gelmez birer ağır çekim karesi gibi ellerini raflara uzatıp kırk sekiz saat sürecek bir ekmek ve bir cıgara verme işlemlerini sürdürüyorlar. Ali Bey'in Artemis pansiyonu önündeki şişman motorcu, sabahın sekizinde cümle turist milletini kan uykusundan sıçratıp günlük haykırmalarına başlıyor: Deyli tuuuur! Tavzınd liraaa! Tagestuuur! Deyli tuuuur! (Karpuuz! Domatees! Çay şekeri çaaay! Balı akıyor balın! makamında okunacak)...

Arkadaşım Amaury bütün bunlara şerbetlenmiş, ama gene de dehşetle izlemekten kendini alamıyor. Rumlar gittikten sonra Batıdan Doğu'ya, Omura'ya, pardon Kumbahçe'ye doğru sarkmış yerlilere, hani o akşam serinliğinde kapı önlerine gülfatma ve zakkum ve sardunya ve sarmaşık gülü ve begonya kümeleri arasına çıkan, bahçelerini sulayıp kilimlerini eşiğe atan insanlara, mandalin ve bergamut kurutan, işlemeli kara, mavi, pembe, sarı yazmalı, kocaları takside çalışan, gezginlere fes, kebap şişi, mercan gerdanlık, pizza, lahmacun, pide, hamburger satan kadınlar, kısa boylu çakır kızlar, kasketleri kafalarına büyük gelen, sarı bıyıklı Ege köylülerinin karıları kızları... Amaury onları seviyor. Asıl Bodrum, "arka Bodrum" gitgide bir motor, emlak ofisi, traktör römorku, cipten bozma dolmuş, minibüs, otobüs, banka şubesi, izbe kahve, eczane, doktor ve dişçi tabelası, avukat yazıhanesi kalabalığına boğulsa da Amaury oraları daha çok seviyor. Ona asıl uyması gereken ön taraflar, kıyıya yakın kesimler, yetmiş iki milletin gezgininin yerli malı it kopukla, sosyeteyle, yirmi beş yaşında görünmeye çalışan elli beşlik tazeler, göğüslerini silikonla büyütmüş pervasız hötöröfler, madem gâvurlar açıyor ben de açarım deyip tombul memelerini ortalığa salan çılgın İstanbul gülleri ve "Bodrumlular beni de kendilerinden sayıyor" deyip övünen budala aydınlar, "Arkadaşım İbram Çavuş Allahıma emanet" diye giden Çökertmeli Eşkıya Halil'in türküsünü tam orası gelince "Arkadaşım İbram Çavuş yoldaşlara emanet" şeklinde okumayı marifet sanan

süzme salakoğlu salaklarla harman olmuş, Amaury bundan hoşlanmıyor...

O gene kaleye dönecek. Gelecek yaza kadar helalleşip biz Varan otobüsüne bineceğiz, Dalaman'dan uçak "alacak" para kalmamış, iki gündür dokuz yüz liraya bir tabak makarna bir bardak kötü şaraba talim ediyoruz, neyse ki Varan sürücüsü arabesk çalmıyor, buna da şükür. Amaury kaleye dönecek. Bir daha çıktığında, Şahboylum ile Şalvarağa lokantalarının arasına demirlemiş Yaralı Ceylan teknesine, yok koca gemisine değil, Bahattin'in babası Osman Reis'in küçük Yaralı Ceylan'ına, Amaury'nin yıllardır gözlediği Bodrum'un bozulup durma sürecinin dışında, insana bütün bu rezilliklere rağmen biraz umut parçası bırakan, işte o durmuş oturmuş, güngörmüş, ağırbaşlı ve tokgözlü Anadolu insanı Osman Reis'in teknesine binip gezebilir... Belki Artemis pansiyonda sevimli patron Ali'yle oturup yeni gelen Yunanlı turistlerle birlikte iki kadeh rakı da atar ama, kulağını büktüm, aman Sadi'ye, o bütün zamanların gelmiş geçmiş en dangıl resepsiyoncusuna, müşteriye diklenmeyi erkeklik sanan, otel faturasına doğru dürüst adres yazamayan, İstanbul'un "b"sini soran Sadi'ye yüz vermesin!

Hadigaari barında Bodrumlu Hasan, yanındaki sarışına yalvarıyor: "Kız Jaklin... Yes de gaari! Yes de gaari kız..." Halikarnas diskoteğinin lazerli gümbürtüsü gecenin dördünde sivrisineklerin yarım bıraktığı işi tamamlıyor. Buraların resmi ressamı Asker Mehmet'in (Sönmez) resmettiği kartpostallar arasından bizim BBC'nin personel müdürü Miss Ranger'a benzeyen İngiliz kokonaları genç inşaat işçisi, o olmazsa tekne tayfası aranıyorlar. Rakıya sabahtan başlayan romancı şair eleştirmen bozuntuları Veli Bar'a takılmak için akşamı iple çekiyorlar.

Yürü Amaury, yürü kalene, bu kasaba sana göre değil. Buranın nüfusu kışın on üç bin, yazın iki yüz bin, burası artık eski toplumcu gerçekçi romanlarda nemli gözlerle anılan vurgun yemiş sünger emekçilerinin iki yüz milyona arsa alıp sattığı bir garip harman yeri, dünyanın gelmiş geçmiş en baba barmeni kadim dostumuz Seyfi bile "eğlence isteyen buraya, sessizlik isteyen civar köylere" diyecek oluyor...

Baksana Amaury, koskoca Zeki Müren bile Seyfi'nin her akşam hazır tuttuğu masasına kurulup saat ondan on ikiye kadar ziyarete açık, gelip geçenin hatıra fotoğrafı çektirdiği tarihi eser haline gelmiş!

Aman Amaury gözünü seveyim, sen de sorma bana "Neden Zeki Müren'e 'Paşa'diyorlar?" diye... Sen bir yaşlı hayaletsin, sana bir şey olmaz ama, beni...

SENİ DE SABUN YAPSALAR

İkinci Dünya Savaşı, altı milyondan fazla Türk'ün ölümüne neden oldu.

Altı milyon Türk, Orta Avrupa'da Nazi işgali altındaki bölgelerde kurulan yok etme kamplarının gaz odalarında boğulup fırınlarda yakıldı. Ak sakallı Türk kocaları, güzelim Türk kadınları kızları, saçı bitmemiş Türk bebeleri alçakça öldürüldü. Derilerinden abajur, yağlarından sabun yapıldı. Kıyıma uğramaktan kurtulabildikleri ülkelerde bile Türkler sürekli aşağılandılar, geleceklerinden kuşkulu, ürkek yaşadılar, çoğu zaman hayvandan da aşağı bir yaratık düzeyinde hor görüldüler, dayanılmaz acılar çektiler...

Türkler yüzlerce yıldan beri dünyamn dört bir yanına dağılmış durumdaydılar. Anayurtlarından sürülüp çıkarıldıktan sonra sığındıkları ülkelerde her zaman ezilmişler, her zaman ikinci sınıf insan, çoğu zaman da insanlık dışı, uygarlık dışı birer garip yaratık olarak görülmüşler, sömürülmüşlerdi. Büyük kentlerin kıyısında, çevresi yüksek duvarlarla örülmüş ayrı bölümlerde, "getto" adı verilen mahallelerde yaşarlar, bu bölgenin dışında her türlü güvenlikten yoksun kalırlardı. Çoğu zaman kendilerine ayrılan özel yaşama alanlarında da güvenliğe sahip değildiler. Gettolara ve köylere sık sık "pogrom" adı verilen akınlar düzenlenir, Türklerin malı mülkü yağmalanır, kadınlarının kızlarının ırzına geçilir, öldürülürlerdi.

Türkler başka insanlardan farklı değillerdi. En az başka insanlar kadar iyi, en az başka insanlar kadar kötüydüler. Onlar da başkaları gibi cesur, duygusal, kahraman, çıkarcı ve bencildiler. Ne var ki, yüzyıllardır örselenmenin, dışlanmanın, horgörülmenin yol açtığı ürkeklik, "Türklerin korkak yaratıklar olduğu" masalını üretiyor, Türk halkı bir de bu açıdan horlanıyordu.

Türkler de başka insanlar gibi sarışın, başka insanlar gibi esmer, başka insanlar gibi güzel ya da çirkin olabiliyorlardı.

Türk olmaları, genlerinden, kanlarından falan değil, ortak inanç sistemlerinden ve bunun doğurduğu ortak düşünce ve davranış biçimlerinden kaynaklanıyordu. Ama, sığınmış oldukları toplumlar, onların bazılarında rastlanan kimi fizik görünüş özelliklerini abartarak bu kez onları "gaga burunlu, patlak gözlü, kara kıvırcık saçlı" diye de aşağılamayı istediler. Bu aşağılama teori düzeyine de yükseltildi ve sonunda altı milyon Türk insanının yok edilmesine yol açan tragedya

yaşandı...

Savaşta Türk milletinin uğradığı felaketten dolayı müthiş bir suçluluk duygusuna kapılan Batı, onlara sonunda atalarının yurdunda bir devlet kurma olanağı sağladı. Türkler bu ülkede kısa zamanda çok büyük başarılar gösterip diğer insanlardan hiçbir farkları, üstün ya da aşağı yanları olmadığını kanıtladılar. Komşularıyla giriştikleri savaşlarda beklenmedik kahramanlıklar gösterip "korkak" görüntüsünü sildiler. Tacir olabildikleri gibi çiftçi, öğretmen, şair olabileceklerini göstermişler, hele askerlikte, yabancı silahlar kullanmalarına, yabancı güçlere sırtlarını dayamalarına rağmen dosta düşmana yeteneklerini kanıtlamışlardı. Yakın zamana kadar bir Türk'ün asker olabileceği, dövüşebileceği, üstelik yenebileceği, inanılmazdan da öte, kahkahayla gülünüp geçilen bir önyargı, bir şakaydı ancak...

Ancak, yüzyıllarca çektikleri acının yarattığı eziklik, bilinçaltlarında biriken hınç tortusu, altı milyon insanını kurban vermiş olmanın öfkesi, onları büyük yanlışlara yöneltti. O topraklarda yaşayan, kardeş olmaları gereken başka insanları bu kez de onlar yok etmeye kalktılar. Bunu sürdürürken, dünyanın o bölgelerine hükmetmek isteyen bir büyük devletin kayıtsız şartsız jandarmalığını, hizmetçiliğini, düpedüz uşaklığını çekinmeden üstlendiler...

* * * * *

Şaşırdınız, değil mi? "Neler zırvalıyor bu herif böyle?" diyorsunuz içinizden... Nasıl irkildiğinizi, Türk'ten asker olur mu faslında tüylerinizin diken diken olduğunu görüyor, sağolsunlar ana, avrat, yedi sülalemin hatırını mektuplarıyla düzenli biçimde sormayı ihmal etmeyen tosuncuklarımızın dudaklarının kıvrımlarında beliren yepyeni ve yakası hiç mi hiç açılmadık küfürleri duyuyorum...

Ne vani, Yahudi'nin başına gelince aldırmıyorlar da kendi başlarına gelebileceğini iki daktilo sayfacığı boyunca "farzeyleyelum" deyince mi tuhaf oluyor? Bu insanlar bu acıları çektiler... Daha geçenlerde, bizim Jak L., şu genç irisi haşarı oğlan telefonda "Elimden gelse en az altı Alman temizlerim abi..." demiyor muydu? Grivas'ın o banyo küvetinin yol yol kanlı çirkinliğinde boğazladığı minicikler, hayatta olsalardı şimdi otuzuna yakın kocaman adamlardı; buldozer homurtuları arasında toprağın içinden beliren bileği saatli kollar, tek ayağı çoraplı, tek ayağında ayakkabı bacak çiftleri inanılmaz korkunçluklarıyla daha mı az gerçekti yoksa?

Seni de sabun yapsalar bir de yok mu...

* * * * *

Jak L. bazı akşamlar oturup uzun uzun anasının kederli gözlerine bakıyor. Anasının Hitler soytarısını çığlık çığlığa yalanlayan açık mavi gözlerine. Treblinka'dan mı, Bergen-Belsen'den mi, Dachau'dan mı yoksa Oranienburg ya da Mauthausen taraflarından mı taşıyıp getirdiği adı anılmaz, ağıza alınmaz, hatırlanmamaya çalışılan acılar Jak'ın anasının gözlerinden Jak'ın yüreğine kadar iniyor. Yok, sanırım Theresienstadt kampı. Kampların şahı Auschwitz olsa, kamp komutanı Hoess'in deyimiyle "anus mundi", dünyanın dışkı deliği olsa ne fark eder? Jak'ın anasını oralardan tutup Nişantaşı'na savuran uygun rüzgârlar kırk küsur yıl sonra şu orta halli Yahudi ailesinde acıları dindirememiş, televizyonda bir savaş filmi, bir belgesel, akla sığmaz acılara Amerikan yüzeydeliği aşılayan bir moloz dizi başlamaya görsün, düğme ossaat çeviriliyor. Kimsenin hatırlamaya dayanası yok...

* * * * *

Başkaları 1492'de gelmişlerdi. Daha eskileri, yerlileri, Orhan zamanında Bursa'da Etz-Haim sinagogunu kurmuşlardı, İkinci Murad'ın doktoru İzak, Fatih'in divanına girebilen Moiz Kapsali, Muhteşem Süleyman'ın doktoru Moiz Amon, İkinci Selim'in "bankeri" Yasef Nassi onlardandı. İstanbul Darülfununu Hukuk Mektebi'ni 1917'de bitiren David Ben Gurion da! Mütareke'de bütün Osmanlı halkları kopup ayrılmak için bir yerlerini yırtarken onlar Sultan Bayezid'e olan borçlarını ödemişler, imparatorluğun tasfiyesine karışmamışlar, bulaşmamışlar, onlara kucak açan topraklara ihanet etmemişlerdi... Varlık Vergisi'ni ödemeyen Aşkale'ye taş kırmaya gönderilecekti gerçi ama, bu ülkede bir Yahudi sorunu hiçbir zaman olmamıştı ve olmayacaktı... Siz ne diyorsunuz, onları kovalayan İspanya'da bile, Felipe Gonzalez iktidarında bile 1492 tarihli sürgün kanunu yurlükteydi. Bizim Jak, İberia uçağına atlayıp Madrid'e gitse daha gümrük girişinde tutuklanıp idam edilebilirdi, ya...

* * * * *

Onları bugün de görür gibiyim. Mekteb-i Sultani'nin uzun ve karanlık koridorlarında, arka bahçenin kış akşamları çöküveren hüzünlü yalnızlığında, Grand Cour'un herkeslerden en uzak mutfak tarafı kale arkasında, yatakhanelerde sıra sıra uzayıp giden demir karyolaların beyaz çölünde suskun, ezik, iri kara gözlerini soru işaretleri gibi açıp dolaşırlardı. Kimden azar işitecekler, kimden enselerine beklenmedik bir tokat yiyecekler, evde öğrendikleri Fransızca idare edecek mi, Türkçe dersinde başlarına kaza gelir mi kuşkuları içindeydiler...

Sonraları daha başkalarını da gördüm, Uludağ'da kırmak için çaba gösterdikleri alçılı bacaklarını Robert College kantini Kâzım'da gururla gezdirenlerini, akşam Pub Divan'a, oradan Tiffany'ye, oradan Ateş'e gitmek üzere sözleşilen işletme yönetimi derslerinde eski uzun tahta sıraların arkasına serdikleri Burberrys pardösülerine takılmış altın sarısı saçları, Viviane B.'nin o yalancı güzelliğini, Sultanhamam'da Mösyö Alber'in altın dişlerini, başka bir Jak'ın şamatacı dostluğunu, vızırdayan dokuma makineleri boyunca yığılmış perdelik tül topları arasında kaşlarına iplikler üşüşmüş sınıf arkadaşlarımı, "cemiyet haberleri" sayfalarından yılışık gülücükleriyle haykıran geçkin fabrikatör karılarını izledim...

Hepimiz gibi insanlardı işte. Beşiktaş'ın ara sokaklarında, şu Balıkpazarı'ndan eski sesli sinemanın önünden doğru uzanıp Abbas Ağa Parkı'nın, Tuzbaba'nın alt ucuna çıkan yolda sırtında küfesi pislik ve yoksulluk içinde boş rakı şişesi toplayan ölümsüz Serseri Yahudi'den, odasına beş yüz lira zam istemek için girdiğinizde kendini ağlaya sızlaya açındırıp sizde üste beş yüz lira verme duyguları uyandıran eski patronlarımdan Eli'ye kadar. Her halk gibi bir halktı. Yirminci yüzyıla damgasını vuran üç adamı, Karl Marx, Sigmund Freud ve Albert Einstein'ı çıkardığı gibi, Sabra ve Şatila kasabı Ariel Şaron'u da yetiştirmişti...

Gün batınımdan gün batımına oruç tutuldu. Üzerine yağ ve tuz dökülmüş ekmekle oruç açıldı. Bütün gün bütün aile toplandı, dua edildi, günahların affı istendi. Günahlar bir keçiye yüklenip Filistin çöllerine salıverilmedi ama, kutsal Şabat'ı takmayanlar, cumartesi günü ateş yakan, iş işleyen münafıklar bile ne olur ne olmaz endişesiyle saygılı davrandılar bu kez. Havraya gidildi, Torah çıkarıldı, öpülüp omuzlarda dolaştırıldı. Kutsal "şofar" borusu çalındı, şofarm ürkütücü deniz kabuğu sesi Jericho duvarlarını yıkan Yoşua'nın tılsımlı borularım hatırlattı bir süre... Neve Şalom sinagogu civarında, Büyük Hendek Sokağı'nda artık o eski çiçek satıcıları, hamursuz sıralarında Afyon kaymağına benzer o güzel "şarope" tatlıcıları, saçlarım topuz yapıp omuzlarım o Toledo işi şallarla örten kadınlar kalmamıştı...

İşte böyle sevgili kardeşim Jak, yıllardır göremediğim eski dostum koca Mayir, arkadaşım Victoria, işte böyle yılların ötesinden güzelim Viviane; bir daha kemikleri fırlamış çocuk gözleri iri kıyım Alman askerlerinin namlularına dehşetle bakmasın, bir daha insanlıktan çıkmış canlı iskeletler yirmişer santimetre aralıklı tahta ranzalardan bambaşka bir dünyanın sakinleri gibi çıkmasınlar, tel çerçeveli gözlükler, takma dişler, kırpılmış kadm saçları çirkin avlularda üst üste yığılmasın... Uzun bacalardan ortalığa yağlı, ağır, kusturucu et

kokuları yayılmasın... Mas por dengunos no!

Ama Mösyö Menahem'in, Mösyö Arik'in yedikleri herzeler de tekrarlanmasın. Ben-i İsrail, çektiği acıların kefaretini başka mazlumlara çektirmekten vazgeçtiği zaman yücelecek. İsrail yöneticileri bu son Yom Kippur'da Filistin halkına karşı işledikleri günahlar için de dua, tövbe, istiğfar ettiler mi acaba?

Sağduyuyu becerebilirlerse hem kendileri yücelecek, hem bölge ve dünya barışı kazanacak. Yok eğer aymazlığı, şımarıklığı sürdürürlerse çocukları, torunları yeni ve amansız acılara hazırlansınlar.

Mösyö Menahem'in, Mösyö Arik'in yediği herzeler artık son bulsun. Artık Şaron ve Şaron gibiler, olağanüstü bir küstahlıkla "Çanakkale Boğazı'nda da gözümüz var" demeye getiremesinler. Ne dersin Şaron, Arap çocuklarının yağından sabun çıkıyor mu, hani şöyle yıldızların onda dokuzunun kullanacağı güzellik sabunu?

WALL SOKAĞI CİNAYETİ

Bahçekapı tramvayından inip bir Ahali cıgarası yaktım.

Onlar kırmızı teneke kutudan Gazi içiyorlardı, işte Borsa Komiseri Adil Bey, sol elinde şapkası, bastonu, şaşkınlıktan o kırmızı Gazi kutusunu yelek cebine sığdırmaya uğraşıyor, önüm sıra Sirkeci yönünde koşmaktadır. Fitilli çakmağın közünü sertçe esen yelden korumalı, aylardan ekim sonu, kasım başıdır, işte şurası Dördüncü Vakıf Han, işte Esham ve Tahvilat Borsası, hani yeni harflerle gözlükçü, mefruşatçı, saatçi ve Ali Muhiddin Hacı Bekir tabelaları karşısı, bileceksiniz. Birkaç Ford kaldırım boyunca sıralanmış... Sabah sabah bu ne kalabalık? Kalantorları anladık da, şu Galata'da Havyar Ham diplerinde "havacılıkla" uğraşan serseri takımının borsa önünde işi ne?

Vakıf Han'ın sağ kapısından girip çıkan şapkalı, kasketli, gabardinli şık beylerin ve ayak takımının, arada tek tük rugan iskarpinli sıkmabaş hanımın, hatta bir-iki hotozlu, tül peçeli madamanın arasında, fesinin kırmızısı cart, potin getrleri kar beyazı bir adam... 1929 yılında fesle dolaşmak ne cüret? Kalabalığın arasından ağır ağır süzülüp Vakıf Han merdivenlerini tırmanacak. İttihatçı Kara Kemal Bey bu! Aksaray'da Emin Efendi'nin bahçesindeki tavuk kümesinde şakağına tabancayı dayayalı üç yıl geçmişti... Kara Kemal Bey'in sureti savaş günlerindeki gibi Vakıf Han'da kiraladığı yazıhanesine gidiyor. Kanıyla, teriyle yetiştirdiği "milli burjuva"nın günün birinde borsa önünde böylesine panikleyeceği aklına gelmiş midir?

New York Borsası'nda durum karışık diyorlar. Dün Vakit yazdı, Wall Street'in bir sokak ötesindeki Nassau Street'te millet pencerelerden atlıyor! Galata'da da dolar 2.18 liraya, sterlin 10.89 liraya fırlamış, görülmemiş şey! New York'ta 13 milyon hisse senedi borsaya yığılmış diyorlar, paçavraya dönen kâğıt parçaları altı yıl önceki Reichsmark misali çuvala tıkılıp çöpe atılıyor... Düvel-i Müttehide-i Amerika Cumhurreisi Hoover "Telaşa gerek yok" demiş ama iki yıl içinde binlerce bankanın batacağını, işsiz sayısının bir buçuk milyondan on beş milyona fırlayacağını, ellerinde delik deşik beyaz eldivenleri, ensesi eprimiş paltoları, havi gitmiş fötr şapkalarıyla insanların köşe başında kaynayan çorba kazanının önünde kuyruğa gireceklerini ne bilsin? Sessiz, suskun kuyruklar bunlar, yorgun, bitik insanlar, işçisi memuru, kiminin elinde çatlak deri bavullar, geniş yakalı ceketlerinin içinde tir tir titreye titreye, golf pantolonları bir paçası çorabın içinde, bir paçası dışında, çorba tasını bekleyecekler...

110.000 şirket iflas bayrağını çekecek! 8.342 kişi intihar edecek! Batan 4.285 bankada 1.6 trilyon dolar deve olacak! Bütün bunlar üç-dört yıl içinde... Şu 1733 yılında "Stock Exchange" kahvesinde oturup Batı Hint Adaları şirketinin tahvillerini alıp satma gibi garip ve görülmemiş bir iş başlatan üç köşeli şapkalı, bukleli perukalı, ayakkabıları Profesör Oklitus gibi tokalı İngiliz kodamanları bunları düşünebilirler miydi? Galata'da, Mertebani Sokağı'nda, ayakkabıcı Papazyan'ın yanı başındaki Hrislovoni Bankası'nın bulunduğu hana yerleşen eski kaşarlarımız; artık ölmüş gitmiş o eski ve şirin şirketlerin, Osmanlı Anonim İttihat Şirketi'nin, Osmanlı Lastik Şirketi'nin, Dersaadet Peynirci Taavvün Şirketi'nin, İttihad-ı Değirmencilik Şirketi'nin esham ve tahvilatını alıp satan didon sakallı mişonlar; İzmir-Kasaba Şimendifer Şirketi, Üsküdar-Kadıköy Su Şirketi kâğıtlan ticaretiyle uğraşan Boğos Mumcuyan; Beyrut Havagazı, Selanik Su şirketlerini borsada tescil eden Komiser Nuri Bey; 100 kuruştan 8 kuruşa düşen İstikraz-ı Dahili tahvillerini Enver ile Talat'ın uygun bir yerlerine sokacağını bas bas bağıran Kemalettin Efendi bugünleri akıllarına getirebilirler miydi?

Yahu bunlar borsa kapanınca Kanun-u Esasi kıraathanesine gidip maaş bonosu kırdırmayı huy edinmiş Osmanlı zabitanından kan emiyorlar o vakit... Yüz okkalık Madam Miloviç'in ucu yaldızlı cıgarasmı binlik banknotla yakan bunlar. Saraylı alık Çerkeslerden Haliç Vapurları Şirketi'nin bir liralık hisse senedini seksen kuruşa kapatanlar bunlar. Von Kluck, Paris üzerine yürürken Alman şirketi tahvili toplayıp Marne muharebesinden sonra top atanlar da bunlar!

Amerikan Doları iki yüz seksen kuruşa çıktı diye baygınlık geçirenler, doların gün gelip bin küsur Cumhuriyet Lirası'na vuracağını ne bilsinler... Bu kez başka türlü bir curcuna yaşanıyor, elektronik rakam tablolarında şu köşeleri törpülenmiş, hepsi birbirine benzeyen, iki çubuk üç çubuk sayılar zehir yeşili, intihar kırmızısı yanıp yanıp sönüyorlar, bilgisayar ekranlarının donuk ışıltıları kötü haberler yaymaktadır; birbirine karışan binlerce telefon zili, boyunbağlarını gevşetmiş, kafasını ellerinin arasına almış kara kara düşünen kokain tutkunları, çekmeceden yapılan viski takviyesi para etmiyor çünkü, Wall Street'i dikine kesen sokaklardan birinde bir dudağı yerde bir dudağı gökte yamyam gibi zenciler, kafaları bereli, ayaklarında American Eagle, borsa simsarlarına kokain yetiştirme telaşında, bu hayata başka türlü dayanılamıyor... Bir grup öğrenci, kapitalist hokkabazların düştüğü içler acısı durumu seyretmek üzere ellerinde hamburgerleriyle bu maymun sirkini seyre gelmiş, 24 Ekim 1929 değil tarih, 19 Ekim 1987, Dow Jones endeksi beş yüz puan kaybedip 2701'den 1738'e kadar iniyor... Sizi gidi soytarılar sizi, Başkan Reagan İran petrol tesislerini bombalarken size sormadı değil mi, düşürün

bakalım faiz oranlarını da millet hisse senedine dönsün şimdi, kamu yatırımlarını satıp savıp varılan nokta bu işte...

1929'da Amerika'da önüne gelen borsa şaklabanlığına soyunmuş. Kasap John, fırıncı Vito, bakkal Dick, dondurmacı Antonio, berber Dimitrios hisse senedi alıp satıyorlar. 1987'de bizde durum nedir? Emekli Selahattin, ev kadını Melahat, garson Şeref, gazeteci Tahsin, sekreter Yasemin, iktisatçı Tuncay, komisyoncu İsrafil kâğıt alıp vermedeler. Koş kızım Çimsa!.. Bastır Bağfaş!.. Anadolu Endüstri burun farkıyla önde... Ak Çimento padokta, Demir Döküm'ü kim biliyor, Süleyman mı? Kartonsan çim pistte daha başarılı, Şişe-Cam kumda ikilinin ikinci ayağını alır... Abi, şimdi bir tüyo geldi, Kordsa'yı Metin sürecek, ama siz altılının üçüncüyle son ayağını Nasaş ve Otosan'la bağlayın!...

Teleks tıkırtıları, telefon zilleri, çay bardağı şıngırtıları arasında gözümün önünde Gloria'nın yorgun yüzü... Sabaha karşı, okyanusa karşı, sevdiği adama dönüp o tarifsiz gözlerle bakışı. Öldür beni ne olur, artık dayanamıyorum, taşıyamıyorum, hadi vur beni. Michael Sarrazin durup dururken onu neden öldürdün sorusuna "Atları da vururlar" diyecektir. Jane Fonda Gloria'yı oynuyor. Hollywood, yaşanan krizi sıcağı sıcağına da işlemeyi ihmal etmeyecektir! Amerikan edebiyatı da...

Sonra Steinbeck ve Doc'un Batı Biyoloji Laboratuvarı, Sardalya Sokağı'nın iyi yürekli satılık kızları, gazap üzümlerinin şavkı gözlerine vurmuş Henry Fonda'nın umutsuz öfkesi... Bir de Chessman elbette! Sevgili Caryl, seni unutmak mümkün mü? Gelmiş geçmiş en kırmızı fenerli katil, iki bin bilmem kaç numaralı hücrede her sabah ölen, borsa krizinin ve bunalım yıllarının çocuğu, çocukluğumun hem hükümlü hem yazar o sevgili kahramanı! isterseniz çerçevenin bir ucundan, kolundan Jessica Lange'ı çekiştiren Jack Nicholson girsin, ya da -meşrebinize ve yaşınıza göre- Lana Turner'ı kolundan çekiştiren John Garfield... Elbette bir köşe başında kaynayan bedava çorbanın hemen yakınındalar.

Kapısı parolayla tıklatılan gizli barlarda viski götürülüyor, içki yasağı sürmektedir. Şu Ford çamurluklarında seyahat eden, elleri tamburlu mitralyözlü, yakaları beyaz karanfilli, takım elbiselerinin çizgileri çok kalın "gangasterler" gemi iyice azıya almışlar. Kara derili cazbant çalgıcılarının alınlan terden pırıl pırıl parlıyor, Chandler ve Hammett üstatlarım şu bezgin, alkolik, umutsuz Sam Spade'i, hafiyesi Marlowe'u yaratmaya koyulmuşlardır. Broadway'de, bunca işsiz tiyatrocu kıvrım kıvrım kıvranırken, Humphrey Bogart derler bir delikanlı hem iş bulmuş, hem de harikalar yaratıyor, önü açık, sinemaya atlayacak

diyorlar...

Bütün bu teleks tıkırtıları, makineden kıvrım kıvrım dökülen mumlu tomarlar, çınlayan ziller ve birbiri üstüne içilen çaylar, kahveler ve cıgaralar arasında, Wall Street ile bizim borsanm yeni taşındığı Kâzım İsmail Gürkan Street taraflarından son haberleri kovalayıp dururken, Bahçekapı tramvayından inip Vakıf Han'a giriyor, Vakıf Han'dan çıkıp Paris Borsası'nın merdivenlerini tırmanıyor, Tokyo Borsası'ndan fırlayıp uçağa atladığım gibi soluğu Frankfurt'ta alıyor, 1929 modeli Ford'lardan inip 1987 model Rolls Royce'lara biniyor, kâh geniş kenarlı Borsalino fötrünü kafama geçiriyor, kâh bilgisayar ışıklarının göz kırpmalarını kolluyor, kâh bir Amerikan bankasının önünde hesabımdaki parayı geri çekebilmek için kuyruklara takılıyor, kâh banker Zarifi'nin madamasıyla pasyans açıyor, kâh Mumcuyan ile Cercle d'Orient'da sohbete dalıyorum... Kadim dostum Yener Kaya'ya telefon edip son durumu mu sormalı, bizim ayakçı Kâmil'in gölgesini Vakıf Han koridorlarında kovalayıp telaştan hırtlamba gibi sarkan gömleğini pantolonunun içine mi tıkmalı, yoksa fotomaton makinesinin mucidi, sanki borsanın altının üstüne geleceğini bilmiş gibi 20 Eylül 1929 günü ilk intiharı edip sekiz bin küsur kişiye örnek olacak Clarence Hatry'i yakalayıp demeç mi almalı?

En iyisi, Chicago sokaklarında, boynunda "1 Dolara Günde 14 Saat Çalışırım" yaftasıyla dolaşan adamı bulmalı. Belki söyleyeceği üç beş cümle vardır! Başkan Roosevelt işsiz sayısını azaltabilecek mi, o adam bilir. Bütün gün boyunca bir tek tas sade suya sebze çorbasıyla nasıl ayakta durulur, bunu da o bilir. Adolf Hitler iktidara yerleşmek niyetindeymiş, acaba bizimki ne diyecek? Daha sekiz yıl var ama, Amerikan ordu istihbaratı Japon şifresini çözmüş, görülmemiş bir uçak filosu Pearl Harbor üssüne doğru yola koyuldu, niyetleri kötü, her ne hikmetse genelkurmay başkanı golf oynamaya gitmiş, savunma bakanı metresiyle tatilde, başkan yatağında mışıl mışıl uyuyor, ordu komutanları ya yemekte, ya barda... Amerika savaşa pek de gönülsüz girecek galiba (!), 1943 yılında ulaşacağı nokta, yazıyla sıfır işsizliktir! Bunu da şimdiden o adam bilir, o günde bir dolara on dört saat çalışmaya çoktan razı olan adam...

Kara perşembeler, kara salılar hep olacağa benziyor arkadaş. 1933 yılında boynunda yaftayla dolaşan adam, şimdi altında araba, kapınm önünde çim biçme makinesi, hani şu Basri ile Hasbi'ninki gibi, banka kredi kartı cebinde, işçilerin gülü, canım benim; sen paçanı kurtardın ama bizim her günümüz, pazartesi, salı, çarşamba, perşembe, cuma, cumartesi pazarımız kara, kapkara! Wall Street'ler ölmez arkadaş, sallanır ama batmaz!

M1?

YAZAR DENEN GARİP YARATIK

Tükenmezin mürekkebi dağılmış, artık sararmış sayfalarda kalan adın, kâğıdın suyu yönünde hareleniyor Oğuz.

Sırtı birkaç yerinden kırık, arka kapağı aya izleriyle sapsarı, fiyatı yirmi eski lira olan bir kitap bu. O zamanın parasıyla! Abdülhamid zamanı değil, senin son birkaç yılın... Ön kapakta Sevin'in ahşap kaplamalı, penceresi fesleğenli, dantel tığ işi perdeli resmi de solmakta. Hayati'nin bastığı bir kitap, artık olmayan Sinan Yayınları'nın, artık olmayan bir Cağaloğlu sokağının bir hanının kaçıncı katında, artık dudaklarımızdan eksik gülümsemelerle ve kimbilir kaçıncı çay bardağıyla ısıttığımız bir odada kitaplarını üst üste yığılı görüyorum... Matbaa kokusu uçmuş, kitaplar kenarlarından başlayıp içe doğru sonbahara kesiyorlar, o sıra Bic tükenmezi mi modaydı, senin tükenmez satırların usul usul ve sessizce sayfada yayılıyor: Engin Ardıç için Albay'dan sevgilerle, Oğuz Atay...

Emekli Albay Hüsamettin Tambay. En çok onu seviyorduk. Albay Hüsamettin'in yanına Hikmet Benol gibi posta neferi yazılmış, küskün yalnızlığımızı meyhane meyhane gezdiriyorduk değil mi? Akşamları Papirüs'te buluşuyorduk. Pakize de birazdan gelecekti, onu beklerken iki tane yuvarlayabilirdik, zaten bizi hangi kadın doğru dürüst anlamıştı ki, sıcaklardan neler vardı?

Bu Papirüs, "eski" Papirüs. Ertuğrul daha güler yüzlü o yıllarda, Papirüs'ün masalarında telefon prizi bile var, en büyük keyfimiz dışarıdan telefon geldiğinde garsonun elinde makineyle masaya seğirtmesi, oturduğun yerden konuşabiliyorsun, o gülünç yıldızlı jetonlar henüz icat edilmemiş...

Herkes oradaydı. Mustafa Gürsel o sıra TRT'de, Hilmi Yavuz Bedreddin'in ilk baskısına hazırlanıyor, Halit Çapın Bay Alkol ile flörtünü sürdürmektedir. Nurer Uğurlu amansız Adana kahkahaları arasında Demirtaş Ceyhun'la söyleşmektedir. Tanju Cılızoğlu Papirüs'ten adam toplayıp Nişantaşı'na kahveye götürüyor, kumpas kurulmuş, Paşa Demirtaş ile Sarı Bülent'i (Tanla) her akşam bir güzel ütecek.

Biz daha uzak duruyorduk Oğuz, hatırlarsın. Biz o sıra rakı içerdik de kimseciklerin okumadığı kitaplardan, kimseciklere dönüp bakmayan kadınlardan ve hüzünlerden söz ederdik. Uzun saç modası vardı, kara kıvırcık saçlarımız enselerimize dökülüyordu yanılmıyorsam, ben daha

göbek salmamıştım o sıralar, sen de dağlar gibi bir adamdın... Kısık sesin cüssene yakışmıyordu, sesinde kırık bir şeyler vardı galiba, günlük sıkıntıların, köklü öfkelerin, müzmin yalnızlıkların kırdığı bir şeyler vardı. "Seni anlamıyorlardı." Keçi sakallı ressamların, boyun atkılı sinema yönetmenlerinin, ince hastalıklı şairlerin ağzına pelesenk olmuş bu iki banal kelime sana hiç yakışmıyordu, ama gerçek bal gibi buydu işte ve ben senin ne demek istediğini yıllar, yıllar sonra, günün birinde beni de anlamadıkları zaman anlayacaktım.

Kahverengi plastik kaplı, sıradan, kalınca bir deftere günlük tuttuğunu nereden bilebilirdim? Bütün kitaplarını ezberime almış "Eylembilim"in bir an önce bitmesini bekliyordum. Sen de bana baba gibi edebiyat talim ettiriyordun, Conrad, Hesse, Nabokov okutuyordun. Hatırlar mısın, "Tutunamayanlar"daki Süleyman Kargı'nın şarkılarını Nabokov'un "Soluk Alev"inden arakladığını söylediğim vakit nasıl kan beynine sıçramıştı, nereden bilebilirdim Oğuz, seni üzeceğime Allah'ın benim bin belamı vermesi gerektiğini nereden bilebilirdim, günün birinde o gizli kıvrımlarında kıvılcımlar çakan beyninin sana oyunların en kötüsünü edeceğini, tıpkı bir Selim Işık, tıpkı bir Hikmet Benol, tıpkı bir Turgut Özben gibi dehşetiyle gülünçlüğü at başı giden bir ölümle, Altay'ın evinde, aptesanede, elinde günün gazetesi kaykılıp gideceğini nereden bilebilirdim?

Öleceğini nereden bilebilirdim? Birlikte bir resim çektirmek bile aklımıza gelmemişti. Londra'dan gönderdiğin mektuplarda umutlu görünüyordun, bizim kafamıza dank ettikten sonra senden kaçar olmuştuk. İşin ucuz çeviri romanlara dönmesini, ölümcül olduğunu bildiğin hastanın karşısında iyimser budala oyunları oynamanın o hiç de şirin olmayan komikliğine sıvanmayı istemiyorduk (Aşağı Muvar vadisinin iki muvannit serserisi!)...

Tuhaf, çevremizi ölüler kuşatmıştı da biz ölümü pek umursar değildik, Altay'ın oğlu yirmi bir yaşında kanserden gitmişti, benim sevgilim otuz dört yaşında saçma sapan bir ameliyatta ölmüştü, Selim Işık tabancayı seçiyor, Hikmet kuşkulu bir şekilde balkondan atlıyordu. Dağ gibi adamların kırk üç yaşında şiddetli baş ağrılarıyla uç veren beyin urlarından gürleyip gidebilecekleri hangi kitapta yazıyordu Oğuz?

Aramızda eşşek gibi yaş farkı vardı ama iki koca bebek, iki oyun arkadaşıydık. "Tutunamayanlar" çıktığı zaman, "Her mühendisin çekmecesinde birkaç roman taslağı vardır" yumurtlayan çok aziz bir dostumu nasıl döveyazdım sen bilmiyordun; Pakize'yle nikâh davetiyenizi eve getirdiğinde pek sevdiğin pederimin "Eh evladım, sonunda bir yere tutundun demek..." lafına nasıl da gülmüştün,

Beyoğlu Evlendirme Dairesi'nin o zamanlar soğuk ve sevimsiz griliklerinde nikâh şekerini ben tutmuştum, likörlü çikolata akmış, senin ve Pakize'nin şerefine Beymen'den aldığım yeni pantolonu berbat etmişti, şekeri, evde kalmış kızlara tuttururlarmış meğer, kısmeti açılsın diye, nasıl kızmıştım... Ali'nin (Poyrazoğlu) o başörtülü nineleri, akraba ve tallukatı dehşete düşüren, ortalığa bir bomba gibi düşen şakasını hatırlıyor musun Oğuz? Ya Bodrum'a "müteveccihen" yola çıkışınızda ucuz bir Amerikan filminden öğrendiğimiz üzere senin beyaz Renault'nun tamponuna konserve tenekesi bağladığımızı? O Renault ile kaç kere yolda kalmıştık, Kumkapı'ya gümüş balığı yemeye giderken kaç kere açlıktan midemiz guruldamıştı, süper benzin pahalıydı, normal doldurtuyorduk, "tıkanma yapıyordu!"

Ne hınzır heriflerdik... Hayatta başarabildiğimiz en önemli şeylerden birisi kendi kendimizi göz hapsine almaktı, düşman kazanmaktan ben gizli zevkler mi alıyordum ne, senin ciddi ciddi kırıldığını görüyordum, kafasızlar, dangalaklar, cahiller ordusu bütün kalelerini zaptetmeye, bütün tersanelerine girmeye çalışıyordu, beyaz mantolu adamı, Ubor Metenga'dan mektup yiyen aydını, oyunlarla yaşayan zavallı suretlerimizi durduğun yerde uydurmamıştın ya...

İzninle gene bir "banallik" yapacağım ve sen çok kızacaksın Oğuz, on yıl ne çabuk geçmiş... Şimdi dışarıda gene soğuk ve sevimsiz yağmurlar yağıyor, o cami avlusunda da yağıyordu, kimsenin ağzını bıçak açmıyordu, hep akşam meyhaneye gitmek üzere ön buluşma yeri olarak kullandığımız o cami avlularında herkes işin fecaatini ilk kez o gün anlamıştı, suratlarımızdan düşen bin parçaydı, utanmasak ağlayacaktık, keşke utanmasaydık da ağlasaydık. Senin, şimdi iki metre ıslak toprak altında, yüzündeki buruk gülümsemeyi zamanın silemediği bir iskelete dönüşmüş olmanı düşünmek istemiyorum, öyle değil mi Yorick, öyledir efendimiz, beni kısık sesli, torbalı gözlü ve hüzünlü bir adam olarak hatırlayınız. Sen de beni, sevgili Oğuz, Yeniköy'deki evin kitaplığında "Topografya" kitabını görünce "Deneysel bir roman mı üstat?" diye soran ve mutfağa kadar kovaladığın genç ve istikbal vaat eden yazar adayı olarak hatırla...

Muhteşem yalnızlığımızı yan yana yaşarken bıraktın ve gittin sonunda, bayrağı ben taşıyorum. Sen gittin gideli James Joyce ile Kemal Tahir'i birbirine tokuşturmayı öğrendim, içine bir tutam deneme, iki ölçek köşe yazısı, bir fırt röportaj, bir ölçü duygusallık, üç kalem malumatfuruşluk kattığım yazılar yazmaya çalışıyorum, hanımlar pek beğeniyor, giderayak "yaz" diye el verdin de sanki iyi halt ettin Oğuz... Ne olurdu ben de senin gibi mühendis, doktor, avukat olsaydım... Kırkımdan sonra gizli yazarlık yeteneklerim keşfedilir, artık beyin tümöründen mi, böbrek kanserinden mi neyse

vakitlice çekip giderdim, şimdi beni insanların nankörlüğü, ahmakların ahmaklığı ve hayatın güzelliği öldürecek oysa, ikimiz de aykırı adamlardık, neden beni piç gibi bıraktın Oğuz? Ben şimdi esas olarak ifade etmek istediğim hususları, suların kesilmesini, nakil vasıtalarındaki izdihamı, sinemalarda kuyrukların teşkilini, çöp kamyonlarının seyrek uğramasını, dilekçelerimin resmi dairelerde sürünüp kalmasını, umumi mahallerde ahlaka mugayir hareketleri, sokak köpeklerinin itlafını, maaşlarımızın tediyesindeki teehhürü, turistlere gösterilmesi icap eden kolaylıkları, radyo ve televizyonda kelimelerin yanlış telaffuzunu, gıda maddelerinin keyfi satışını, vatandaşın denize girecek yer bulamamasını, bazı fıkra muharrirlerini takdir ve/veya tekdirimi, gazinolarda muhatap olduğumuz fahiş hesap pusulalarını, kahvelerde vakit öldüren işsizleri, seyrüsefer kazalarının asgari hadde indirilmesi için riayet edilmesi lazım gelen kaideleri, yirmi üçüncü fırkanın taarruzu esnasında meydana gelen vaziyet hakkında muharebeyi yerinde müşahade etmiş bir zatın hatıratını, yollara kâfi miktarda meyil verilmemesi sebebiyle kaldırım kenarlarında toplanan suların geçen vasıtalar tarafından yayalara sıçratılmasım, falanı filanı kiminle tartışacağım?

Yoksa benim için de günün birinde gazetelerde "elim bir ziya" başlıklı ilanlar mı çıkacak? Salihat-ı nisvandan olamayacağımıza göre, adımızın yanına parantez içinde "Beyefendi" yazan da bulunmaz. Filmin sonunda çocuk ölüyor işte, muharrir, Oğuz abisi gibi en verimli çağında, kendisinden henüz çok şey beklenen bir yaşta aramızdan ayrılmıştır... Babana yazdığın bir mektupta "Ne yani, babacığım," demiştin, "ben de senin gibi ölecek miyim?"

Ne yani Oğuz, ben de senin gibi ölecek miyim?

AYDINKAKAN KÖNİGSBERG

Bizim Barış'ın (Pirhasan) kulakları çınlasın, Emek Sineması'nın gıcırtılı koltuğundan usulca kalktım, perdenin iki yanında ışıldayan Movado saatlerine bildik gözler kırptım, karanlıkta sessizce süzülüp dooğru makine dairesinden boşalan ışık demetinin göbeğine, Şükran Günü partisinin konuk kalabalığına katıldım. Hannah mutfakta, hindi fırında kızarıyor, Holly gene ablasından kokain parası çarpmaya hazırlanıyor... Hannah, bizim Mia!

Mia beni görünce şaşırmadı. Kahire'nin Mor Gülü'nü kimbilir kaçıncı kez seyrederken esas çocuğun perdeden fırlayıp onu kapmasıyla başlayan garip olaylar dizisi daha belleğindeydi herhalde, belki de hayırsız kocası Michael Caine'in taşıyıp getirdiği bütün hüzünlere karşılık yeni bir adam, yeni bir soluk, yeni bir yaşama biçimi, yeni bir anlam arıyordu... Olamaz mıydı yani?

Milletin şu Mia'da ne bulduğunu öteden beri anlayamamıştım, sıskanın tekiydi, üstelik mıymıy, hem de kotkafaydı. Acaba masayı hazırlayan zenci gündelikçiyi mi sıkıştırmalıydı, yoksa Mia'nın geçkin annesi ayyaş Maureen'e mi kur yapmakla yetinmeliydi, yoksa Michael'ı saf dışı bırakıp fıstık baldız Lee'nin peşine mi takılmalıydı? Alt tarafı biz de e.e. cummings bilirdik, üstelik Lee'ye daha hoş raslantılar da sağlayabilirdik, diyelim rahmetli Fikret'in dükkânında, Sander Kitabevi, ona Baki Efendi'nin "Biz talib-i teveccüh-ü ikbal-i ruzigâr, gül-berk-i bağ-ı ömr ise berbad olup gider" beytini terennüm edip sonra da tercümeye kalkışabilir, onu kendimize acındırabilirdik...

Ne yani, en kralından bir Bergman filminden fırlamışa benzeyen mağmum ressam Frederick rolünde Max von Sydow sığırın biriydi işte, Holly tiyatroyu, yazmayı, serseriliği deniyor, bir türlü baltaya sap olamıyordu, gözlüklü bastıbacak Woody kulak ağrısını beyin uruna bağlayacak kadar, hepimizden artık hastalık hastasıydı. İşte bunlar da içki içiyor, diskolardan öcü gibi nefret ediyor, kitap okuyor, birbirlerinin kuyusunu kazıyor, hayatlarına bir anlam vermeye çalışıyor, sıkılıyorlardı. Yahu biz mi Brooklyn'de geziniyorduk, onlar mı İstanbul çamurunda debeleniyorlardı? Hangimiz, tablosunu almak için gelen yeni zengin keleğin meseleyi bir de dekoratörüne danışmak istemesine ağız dolusu tepki göstermemiş, hangimiz Woody'lere vay yazımı nasıl kırparsın diye saldırmamış, hangimiz baldızımızın arkasından yalanmamıştık, sanki kendimize Woody'den daha çok güveniyorduk, da Katolik ayinlerini yakından izleme merakına kapılıp

Allah'ın Noel gecesi Saint-Antoine sıralarını doldurmuyorduk?

Her enişte günün birinde baldızıyla yatmak arzusuyla dolup taşardı, öyle değil mi? Sanki bizim hiç baldızımız olmamıştı da... Sanki kızları Puccini aryalarıyla mest etmeyi hiç denememiştik de... Sanki Kafka, Faulkner, Joyce derken kafamız karışmamıştı da... Sanki moktan moktan nostaljilere kapılıp insanlar bundan hoşlanınca çok da şaşırmamıştık, amanın bu millet bizde ne buluyordu böyle, sanki en felahsız hüzünlerle en hergele kahkahaları birbirine katmıyorduk. Woody gibi biz de bir kişiyi daha hüzünlendirmeyi başarabilirsek kendimizi görevimizi yapmış saymıyorduk. Kaçmak için kendi kendimize durup durup sorunlar yaratmıyorduk. Tanımadığımız birine adres sormaktan dehşetli utanmıyor, para üstü aldığımız zaman saymayı beceremiyor, daha önce yazdığımız bütün yazıların müthiş başarısız olduğuna kesinkes kanaat getirip üzülmüyorduk.

Gece geç olmuş, konuklar dağılmıştı. Michael ile Mia yatmaya hazırlanıyorlardı, evin bir köşesine sinip bekleyebilirdim. Ertesi gün Mia'nın eski kocası Woody gelecekti, Michael'ın çocuklarına hediye getirecekti. Onunla tanışmalıydım.

Yerden bitme bir adamdı. Elli iki yaşındaydı ama otuzdan fazla göstermiyordu namussuz. Gözünde William Hurt gözlükleri mi var, yoksa şekilsiz burnu bağa çerçevenin altından aşağı fırlıyor da kendisine okumuş yazmış bir hava mı veriyor? Hiç nefes almadan konuşuyor. Biz kendi sıkıntılarımızı ne de olsa eski bir imparatorluk ahfadı olaraktan rakıya ya da surat asmaya boğuyoruz, bunlar yeni yetme bir uygarlığın görgüsüz çocukları olduklarından peş peşe gevezeliğe sığmıyorlar... Amerikan şizosu işte, kafasında Salih Memecan tarzı Jack Lemmon şapkası, bunlar sokakta biriyle karşılaşınca ellerini birbiri üstüne şaplak yapıp hey man, hi, ho gibi sesler de çıkarırlar...

İmdi, bu kıçı yere yakın fitnefücur klarnet çalıyor (Türkiye'de yaşasa belki ney çalar, hatta Neyzen Tevfik olurdu), bunalım geçiriyor, yaşlanıyor ve küçük küçük şaheserler yaratıyordu. Sevdiği işi yapıyor, üstüne de para veriyorlardı ona, bizim için de durum pek farklı sayılmazdı! Yutar gibi kitap okuyor, gene de mutlu olamıyordu, eh elhak biz de öyleydik. Hergeleyi Diane Keaton ile Mia Farrow'dan aşağısı da kurtarmıyordu, vay şekilsiz bücür vaydı... Bizim uzaktan uzağa da olsa Alain Delon'u andırmamıza rağmen neden bu konuda iki yakamız bir araya gelmiyordu acebam?

Olsundu... O da okulda tembel bir öğrenciydi, en arka sırada fizik kitabının içinde muhakkak çaktırmadan roman okurdu, ölümden it

gibi korkuyor, insanları sanıldığından çok daha fazlaca seviyor ve ciddiye alıyordu. Azıcık da tuz gölü gibiydi, uçsuz bucaksız ama derinliği pek fazla yok hani, biz de daldan dala atlaya atlaya hiçbir meselenin derinine inmeden sayfalar doldurmuyor muyduk canım? Vay anasını sayın okuyucular, bu Woody yoksa bizi bilmiş de mi filmetmişti? Anton Pavloviç Çehov'a tapıyor, gündelik politikadan hiç mi hiç hoşlanmıyor, kafasının bir köşesinde gizliden gizliye Humphrey Bogart olma hayalleri kuruyordu... Nitekim bunu kuvveden fiile de çıkaracak, "Play it Again, Sam" filminde hafiyesi Bogart ile karşı karşıya da gelecekti, Bogart ona kız tavlama konusunda öğütler veriyor, arada işi tutturunca da "Yeş, kid" diye destekliyordu... O uçak Casablanca Havaalanı'ndan, pardon tayyare meydanından, kimbilir kaçıncı kez kalkacak, Rick kimbilir kaçıncı kez kolunu Claude Rains'in, o unutulmaz Fransız piçi Yüzbaşı Renaud'nun omuzuna atıp sevdiği kadım kocasına terk edecekti... Woody de bizim gibi o titrek siyah-beyaz perdelerde görüp durduğu eski "kordelaların" fena halde etkisinde kalmıştı, istediği zaman ve genellikle cıvıtabiliyor, istediği zaman "Interiors" filminde yaptığı gibi insanın içini burabiliyor, dokundurabiliyor, salya sümük de ağlatabiliyordu. Biz sanki farklı bir işin peşinde miydik, Toto Karaca misali bir güldürüp bir ağlatarak ekmek parası çıkartmaya uğraşan hangi yazar bozuntusuydu?

Her filminde birilerinden apartmalar vardı, bizim yok muydu, Julio Cortazar'dan Gökhan Akçura'ya kadar kimden etkilenmemiştik ki? O da hayatı bizim gibi bir tür toplama kampı olarak algılıyordu, içeri tıkılmıştık, çıkış yolu tekti, bu arada yapabileceğimiz tek şey gardiyanlarımıza ağız dolusu küfür etmekten ibaretti... Tanrı var mı yok mu bir türlü kesin kararımızı göklere bildiremiyor, durumu idare ediyorduk. Hayattaki en basit olayları bile karmaşık hale getirmede üstümüze yoktu, hani ayıptır söylemesi, mastürbasyonu da yabana atmayan bir neslin çocuklarıydık ikimiz...

Farkımız yok muydu? Woody bir Yahudi'ydi, biz eşhedü enla Müslüman çocuğuyduk! Ama ikimiz de hemcinslerimiz arasında yaşamaktansa kendi apartman katımızda yaşamayı tercih ediyorduk, tabii Woody benim gibi Arif'in barına ya da Yeşil'e çıkmıyordu herıld yani, benim gibi sokaklarını kara kalabalıkların bürüdüğü bir ortaçağ kentinde gezinmiyordu, dolar hesabına vurunca bir gecede harcayıverdiği paraya bir ay çalışmıyordu, üstelik benim kadar yakışıklı asla olamazdı, üç aşağı beş yukarı aynı şeyleri biliyorduk ama benim gibi yüz elli bin kişiye seslenmiyordu ki imansız, milyonlara sesleniyordu!

Dürzü, eski filmlerinden birinde sperm rolüne bile çıkmıştı! Bu kadar zekâ ve hergelelik mide bozardı, benden daha yetenekli, daha ünlü,

daha zeki ve daha cerbezeli bir adama nasıl katlanabilirdim ey muhterem karilerim, bir an önce bu filmden çıkmalıydım, kendi küçük ve günlük dağdağama, dergiciliğe, içkiciliğe, azgın gastrit ağrılarıma, vitrinlerde görüp de alamadığım ceketlere, getiremediğim ay sonlarına, anlaşamadığım kadınlara, burası Manhattan değildi hemşerim, burası şehr-i Stanbul'du!

Gene kimseciklere sezdirmeden gümüş perdeden dışarı süzüldüm, geçip koltuğuma kuruldum, oh dünya vardı, bildik bir çevredeydim, burası vakt-i zamanında "Vikings"i, "West Side Story"yi seyrettiğimiz, çıkınca Atlantik'te iki buçuk liraya sosis yediğimiz, üstüne İnci Pastanesi'nden yetmiş beş kuruşa profiterol çektiğimiz bizim yuvamızdı... İşte gene bildiğim türküleri çağırıyor, kendi dünyama dönüyordum. İyi de, şu perdedeki Amerikan aydınları taifesinde benden bir şeyler, bende de onlardan bir şeyler vardı. Terslik bu işin neresindeydi?

Kararımı vermiştim, beş dakika arada fuayeye çıkacak, koko yerken millete dehşetengiz bulgumu açıklayacaktım: Aman abiler, herifçioğlu aydın denen garip yaratığı teşrih masasına öyle bir yatırıyor ki olursa bu kadar olur, aman ha, bu Allen Stewart Königsberg denen deyyus, ağaçkakan Woody Woodpecker gibi aydın kakan bu derin hergele (zaten Woody adını da ondan kinaye takınmış) hepimizin ciğerini okuyup açık ediyor, aman ha!

ERMİŞ ANTONİUS İLE "ŞEYTANLAR"

Ne buyurmuş Mahmut Hoca (Özakkaş)?

"Muhterem Müslümanlar! Önümüzde bir gece var. Birkaç gün sonra sizlerin de çok iyi bildiğiniz bir gece var. Bu kürsüde size onun ismini bile söylemeye lüzum görmüyorum. O geceden sakınınız. O gecenin size dünya ve ahret için getireceği zararlardan kendinizi ve ailenizi koruyunuz."

Sanki o öyle dememiş, haberini bizim Korhan (Atay) yazmamış, nasıl karlı bir gece, İstiklal Caddesi vıcık vıcık, Yakup'un meyhanesinden çıkan cümle Müslüman doğru Saint-Antoine'a koşuyor... Geceyarısı, Hazret-i İsa'nın doğum günü partisi var!

Kışın ilk karı atıştırıyor. Gündüzden bastıran beyazlıklar Amerikan "slush"ı gibi kirli pelteye çalmış, arabalar kaygan asfalt üzerinde foşurdayacaklar ama trafik milim kımıldamıyor. Boğaz Köprüsü felç. Çevre yolu felç. Şehir içi akışı bütün ana kilit noktalarında kelepçelenmiş, direksiyonu bırakan kendini dışarı atmış yürüyüş yapıyor, neyse ki anlaşmış gibi kornalar öttürülmüyor. Herkes kaderine ve İstanbul'a razı.

Yakup tıklım tıkış. Rejans da öyle. Arif ile Azmi'nin barı makul ölçülerde müşteri kaldırıyor, hayrettir, hafta arası geleneksel "izdiham" yok bu akşam, millet yolda kalmış olsa gerek! Pastırma, sucuklu yumurta ve çiğden muska böreğiyle altlıklar yapıldı; piroşkinin herkese bir tek adet verilmesine sinirlenildi, madama içten içe küfür edildi, "olivye" tabir edilen Rus salatası mideye indirildi, kaşar paneden bir tabak daha söylendi, sarı votka tazakkum edilirken, gecenin anlam ve önemine uygun olarak domuz pirzolası ısmarlayanlar bile çıktı, siz ne sandınız.

Saat on bire uzanıyor. Hesaplar ödendi, bir kesim "sinkaf et İsa'yı, bizim muhabbet iyi" deyip ikinci tura geçti, bir bölük paltoları giydi, cıvık Beyoğlu'na çıktı.

Galatasaray'a doğru gidiyorlar. Otobüs durağının arkası, burası Concordia Tiyatrosu değil mi? Hemen ilerde Cafe du Commerce, bakara dönüyor, Concordia'da balık etinde Macar kızları, önünden atlı tramvay geçer. Concordia yıkılalı kaç yıl olmuş, eski imparatorluk

kalıntıları bile varlığını hatırlamıyorlar. Şimdi varsa yoksa Ermiş Antonius'un ruhuna adanmış Katolik Kilisesi, Saint-Antoine, San Antonio.

Rejans'tan çıkanlar karşı kaldırıma geçtiler. Arif'ten doğru gelenler biraz yürüyecek. Bu arada Tarlabaşı'nda kalakalmış üç beş yıkıntıdan, eski Tatavla'nın yılların isiyle kararmış murt suratlı apartmanlarından, Teşvikiye taraflarından, belki artık gözden düşmüş, unutulmuş, sönmüş, bir zamanların şık semtlerinden, Yenişehir'den (orası da neresi?), Kalyoncukulluk'tan (Ayios Dimitrios mahallesi olduğunu kaç kişi biliyor?), Feriköy'ün diplerinden, Davutpaşa-Samatya taraflarının iki sur duvarı, iki tren hattı, üç bostan arasına sıkışmış kalmış eski ve soylu evlerinden ihtiyarlar geliyor... Kendi şehirlerinde ölmekte direnen eski imparatorluk halkı, bir zamanlar İstanbul'un kaymağını götüren levantenlerin torunları, mütarekede yerleşmeye niyetlenenler, savaşta gitmeyi reddedenler, 6-7 Eylül öncesi dinginliğinde kök salıp tutunmakta beis görmeyenler...

Ellerinde kara çantaları, kara takım elbiseleri, keçi sakallarıyla Peder Alfonso, Peder Giorgio, Peder Luigi, birader Gian Franco yerlerini alıyorlar. Yoksul bir marangozun oğlu, insanlara birbirini sevmeyi, yalnız sevmeyi öğretmeye uğraşmış, günün birinde babası olduğunu sandığı kişinin ölümüne neden engel olmadığını göklere sora sora can vermiş bir adam, köşesinden hüzünle cemaati seyrediyor... Otuz üç yaşında, daha hayatımn baharında çok acı ve çok kötü bir ölümle göçüp gitmiş, uzun saatler boyu can çekişmiş, yüz yıllar boyu pek kimselerin anlamadığı bir adam bu, onun da saçlı sakallı olduğu varsayılıyor. Kendisi adına yüzyıllar boyu yapılan rezilliklerden üzgün görünüyor, diri diri ateşlerde yakılanlar ateşlerde yakılsın, eziyet görenler eziyet görsün, bilim, sanat, teknik yasaklansın diye mi insanlara bas bas bir şeyler anlatmaya uğraşmış, birbirinizi sevin demiş... Bir ahırda dünyaya gelmiş, koyunlar, keçiler ve eşekler arasında samana düşmüş, o bütün anaların en açılısı, solgun yüzlü, kederli kadıncağızın bacakları arasına. Çam ağaçları hunharca kesilsin, mezeciler ve hediyelik eşya satıcıları köşeyi bir kere daha dönsün, hindi çobanları semirsin diye doğmuş sanki... Fırında Yahudi kebabı kızartan Alaman milletinin çocukları adam başına üç yüz on mark, cümleten on dokuz milyar mark parayı sokağa atsın diye mi yoksa? Kuzey denizlerinin soğuk gözlü tıfılları yirmi altı milyar kron, dört buçuk milyar dolar harcayıp tatile çıksınlar diye mi acaba?

Yoksa en büyük rakibi Muhammed'in ümmeti şamşırsın da İsa'nın doğum günüyle düpedüz sıradan bir takvim cilvesini hepten birbirine karıştırsınlar diye mi? Çam ağacını kökünden götürsünler, hayatta ağızlarına koymadıkları hindi kuşunun tadına âdet yerini bulsun diye

baksınlar, Japon Mağazası'ndan, Franguli'den, Bonmarşe'den renkli cam toplar alıp oynasınlar diye mi? Çember sakallı cer hocaları sakallarım köpürdete köpürdete bizi kâfir olmamn tuzaklarına karşı uyarsınlar diye de olabilir. Ya da "entel" vatandaşlarımız limonlu votka, kırmızı şarap, amber sarısı viski, gazoz bulanığı cini çekip çekip geceyarısının bir vaktinde kara kışa aldırmadan Ermiş Antonius tapınağının sıralarmı doldursunlar diye mi acep?

Bre hayatında bir kere Süleymaniye'nin kapısından adım atmamış nabekârlar, hadi zındık olup çarpım çarpım çarpılmaya aldırmıyorsunuz, öbür dünyada yatacak yeriniz kalmadı o da umurunuzda değil, ya ayin sonrası Peder önünde diz kırıp okunmuş ekmeği, okunmuş şarabı tatmaya ne demeli? İsa bu benim etimdir, bu benim kanımdir buyurmuş, ulan ne zaman iki rekât namaz kıldınız siz de şimdi papaz önünde iki büklüm?

Allah'ın hikmeti, Musevi sosyetesinin burada ne işi var? Yahu siz vaktiyle bu adamı nifak çıkarıyor, kendini Tanrı'nın oğlu sanıyor, işimizi bozuyor, ticaretimizi engelliyor, yakında yüce Sezar'ın kulağına gidecek de canımız yanacak diye telaşa düşüp Roma'nın Filistin Valisi'ne ihbar etmediniz miydi? Pontius Pilatus, o yüreği buruk bürokrat, aman ben bu işe hiç karışmasam gerektir ve de ne haliniz varsa kendi kendinize görseniz gerektir diyerekten topu size attığında çarmıha ger hergeleyi çığlıklarıyla Kudüs sokaklarını, Antonia garnizonunun duvarlarını inleten babam mıydı? Hayrola, vicdan azabı çekiyorsunuz da ölümüne gönderdiğiniz adamın anısına bilinçaltı rahatlatmaya mı takılıyorsunuz buralara?

Ey göklerdeki İsa efendimiz! Ey Meryem'in oğlu, benim peygamberim olmasan da, Muhammed seni de tanıyıp kabullendiği için yabancı sayılmayan eski ve "kadük" olmuş peygamber! Bizi koru, bize şefaat et... Yarın yazacağım deterjan reklamı kampanyasının daha yaratıcı olmasını sağla, ey İsa-Mesih! Avuçlarımdaki kırmızı lekelerin ne olur siroz başlangıcı olmamasını sağla ey Ruh-ül Kudüs! Bakire Meryem, anaların anası, barın sivri köşesinde demlenirken yan gözle masalardan birinden kestiğim karının ne olur bana yüz vermesini gerçekleştiriniz, hassaten rica ediyorum bunu sizden... Ey yüce Baba, göklerin ve yerlerin mutlak hâkimi, önümüzdeki hafta satacağım tablonun fiyatını azıcık yükselt de karnımız doysun... Kırk beş kişinin satın aldığı şu fiyakalı derginin gelecek sayısı için kaleme aldığım topu topu on yedi kişinin tanıdığı büyük sanatçı üzerine makalemi çok içmeden ve fazla bunalmadan bitirebilmemi sağlayınız ey Kutsal Oğul...

Enteller sağdan sayınız, yoklama var! Eski devrimci, yeni İslamcı

mütefekkirler burada mı? Mevcut! Eski grafikçi, yeni patronlar geldiler mi? Yes. Eski işadamı, yeni alkolikler arka sıraya mı kaçmışlar? Evet gözüm. Eski köylü, yeni particiler koronun ilahisine katılmayınız, yok, sızanlar horluyormuş, bize Pater Noster duası gibi geldi de. Eski nemfoman, yeni zevceler, kaşınmayınız hatır hatır... Burası kutsal bir yerdir.

Başkaları da kıyıda köşede kalmış küçük kiliselere takılıyorlar, Balıkpazarı'nın arkasında boynu bükük bir Ortodoks tapmağı, Galata'nın çoktandır kimseciklerin uğramadığı bir izbesinde mihrabı harap, duvarı çatlak, içinde kelaynak kuşu gibi son üç beş Rum'un titreşe titreşe dua ettiği minik ve hüzünlü bir kilisecik... Samatya'nın içlerinde gözlerinde keder ve ufacık da korku, birkaç Ermeni'nin usul usul iliştiği eski tahta sıralarıyla bir Gregoryen mabedi... Oralar moda olmadığı için pek entel mentel yok, herkes inancıyla baş başa. Sinema oynamıyor, ibadet ediliyor!

Antonius'un adı çıkmış, o kadar da önemli bir ermiş sayılmaz aslında, şeytan aldatmacasına direnişiyle ünlü, kendi halinde sakin sessiz bir adammış. Bizim yerli ecinni taifesine de olanca sabrıyla direniyor, hiç ses etmiyor işte. Peder de olgun adam doğrusu, ben olsam elime sopayı alıp her yıl 24 Aralık gecesi kilisemi basan zurna Müslümanları kovalardım bir güzel!

"Ya siz kardeşim? Sizin ne işiniz var burada?"
"Efendim, âdet olmuş işte, her yıl gelirim..."
"Neden geliyorsunuz?"
"Abi, işte dua ediyoruz..."
"Ne? Bir de dua ediyorsun ha? Utanmıyorsun, değil mi?"
"Neden utanayım sayın abim?"
"Sen hayatında hiç camiye gittin mi hemşerim, ondan haber ver..."
"Yoo, adımımı atmadım."
"Peki ne halt etmeye buralara geliyorsun?"
"Abi, ben Hıristiyanım be!"

Söz konusu olay bir Noel gecesi bir meslektaşımızla bir Saint-Antoine müdavimi arasında cereyan etmiş olup baştan aşağı gerçektir!

ŞAN'SIZ ŞEREFSİZ

Bre namertler, bu kaçıncı?

Parmaklarım daktilonun tuşlarında sinirli sinirli titreşiyor. Şan üzerine oturup yazmanın ne keyfi var, ne tadı. "Vaktiyle sağ taraf dutluk, sol taraf mezarlıktı" diye ahkâm kesmek içimden gelmiyor bir türlü... İşin çıplak gerçeği, isten kararmış eski usul tuğla duvarların zavallı hüznünde, eğrilmiş büğrülmüş koltukların gariban yalnızlığında, nasılsa artakalmış bir spot iskeletinin, bir perde parçasının, bir dekor tahtasının içler acısı bırakılmışlığında. Artık Şan yok. İkide bir tiyatro yakan, ister elektrik kontağından, ister ihmalden, ister sabotajla tiyatro yakan bir toplumun da şanı da şerefi de var sayılmaz.

Nasıl da sevindiler... Gizlemeye çalışıyorlar ama boşuna. Bir zamanlar sarkık bıyık, fitilli kadifeden pantolon, koyu renk balıkçı kazak ve sırt heybesiyle attıkları zaman mangalda kül bırakmayan tiyatrocu eskileri, hidayete erdikten sonra hisli duygularıyla kaleme aldıkları ilmi makalelerinde "Oh olsun... Allah'ın sopası yoktur... Zaten Ferhan Şensoy rakı da içerdi... Şan'ın localarında yirmi sene evvel birtakım işler dönerdi..." gibilerinden inciler döktürdüler.

Ferhan'ın ağzını bıçak açmıyordu. Bakmayın öyle zehir zemberek demeçler verdiğine, nasıl duygusal bir Balık'tır bilmezsiniz... Çocuğu ölse bu kadar koymazdı. Bütün bir cumartesi gecesi, İstanbul'un çirkef yüklü göklerine yükselen alevleri ağlayarak seyredip ertesi gün Küçük Sahne'ye çıkmak ve iki saat milleti güldürmek ne demektir, bilen bilir. Bazı "refiklerimiz", "Yangında ölen bekçiyi hatırlayan yok" şeklinde "neşriyat" yaparken bekçinin anısına bütün bir salonu saygı duruşuna kaldırmak, ancak insan sıfatına layık insanların anlayabileceği bir davranış ama, gideni geri getirmiyor tabii.

Şu 1407 yılında...

On dördüncü yüzyılı hayırlısıyla geride bırakıp on beşinci yüzyıla doludizgin giren bu cennet vatan, Tepebaşı Dram Tiyatrosu'nu yakıp yerine otopark yapmayı, eski İpek Sineması'ndan oluşmuş Yeni Komedi'yi konfeksiyon atölyesine dönüştürmeyi, Saray Sineması'nı battal etmeyi başardıktan sonra, eski Fransız Tiyatrosu'nu (sonraki Dormen) hiç olmazsa binanın cephesiyle azıcık kurtarmayı düşünebilmiş insanların yaşadığı kutsal bir topraktır arkadaşlar...

Haydin ihvanlar, biz gene kendi tarzımıza dönelim. Bir zamanlar

buralardan atlı Tatavla tramvayı geçer. Tam karşısı, Divanin yeri mezarlık (bütün o Module'ler, Hydromel'ler, Swiss Pub'lar sonraki iş). Sheraton, daha öncesinin Taksim Belediye Gazinosu, topçu kışlasının arkası. Pembe beyaz kokonalar, şapkaları çiçekli, beyaz muslin robalı genç kızlar Jardin de Taxim'de palabıyıklı erkânıharp zabitlerine karşı bira ya da vermut içiyorlar... Hareket Ordusu, Taşkışla'da ayaklanmış avcı taburlarına saldırıya geçerken etraf ıssız. Enver Bey, Wilhelm bıyıklarıyla, harekâtı tam kaşedeki kara suratlı Fiat acentasınm damından idare ediyor. Yanıbaşına Şan diye bir salon kurulacağı, sonra da yanacağı kimin aklına gelir ki?

Adnan Menderes o caddeyi açanda, Surp Agop Vakfının müştemilatı yıkılanda, Onnik Nazar, Baki Üsküdarlı, Bay Garbis ve Mikail Aslanyan efendiler 1953 yılında bu salonu icat edende, işletmesini de rahmetli Turgut Demirağ'a verende, cümle İstanbul nasıl da sevinmiş... Kırmızı locaları; şık fuayesi, yarım daire kesitinde uzun salonuyla buralarda Charlie Chaplin'in "Sahne Işıkları"yla, "Hoffmann'ın Masalları"yla, Rossana Podesta nam İtalyan dilberiyle tanışmaya nasıl da koşmuş herkes...

Yıkılmış kubbede hoş seda

O zamanlar daha bacak kadardık. Şan'da bir yandan esaslı yabancı filmler geçiliyor, bir yandan o eski ve uygar İstanbul halkı pazar günleri Gilels'i, Rubinstein'ı, İdil'i, Bolşoy balesini alkışlamaya koşuyordu. Genç bir kadın, Oistrakh'ı dinlerken artık başka bir ülkede olan kocasını düşünüp ağlıyordu. Richter'in biletleri, şaka değil, tam altmış papeldi. O zaman altmış papel ne demek? İlla da en önden dinlenecek ve eve yayan dönülecek! Batılıydık ya, bunlara gidiyorduk. Relıı Cevat, Milliyetteki köşesinde "Babaç Bülbül'ün son konseri" diye göklere çıkarıyor. Şimdiki aklımız olsa Şan'dan gelip geçen Münir Nurettin'i, Safiye'yi kaçırmayacağız... Oysa aldırmıyorduk. Klasik Türk musikisi de neydi ki?

Daha sonra cılkı çıkacaktı. İş beşinci sınıf Yeşilçam filmlerine dönmüş, Şan'ın eski seyircileri buradan ayak göçürmüştü. Artık önünden Anadol taksilerin, patpatlı triportörlerin, haftalıklarını alıp cumartesi günleri Beyoğlu birahanelerine ve Yüksekkaldırım genelevine doğru gezintiye çıkan bitirimlerin geçtiği Şan, git gide çatlayan sıvaları, epriyen kadifeleri, kokan tuvaleti ve yer gösterici Hermine'nin git gide asılan suratıyla bir Şehzadebaşı batakhanesine dönüşüyordu.

Rahmetli Egemen el atana kadar. 1979, hem azgınlaşan enflasyon ve köşebaşlarında akıtılan kardeş kanı, hem de iki komiğin peşine eklenen bir cazbant ve üç şarkıcıyla "müzikli gösteriler" yılıydı...

Sağda solda birtakım gece kulüplerinde başlayan bu furyaya Egemen Bostancı bir düzen, bir Broadway düzeyi getirmeye çalışacak, elden geçirip adam edilen Şan, artık "Yedi Kocalı Hürmüz"e, "Hisseli Harikalar Kumpanyası"na yuva olacaktı. Rahmetli o zamanın parasıyla 25 milyon lira harcamış, gerçekten de hafiften bir Broadway tadı veren o görkemli fuayeyi ihya etmiş, oracığa bir de Bar-Amerikan kondurmuştu... İşte birtakım zmdıklar burada zıkkımlandıktan sonra dumanlı kafayla içeri giriyorlar, localarda kollarını yanlarındaki kadının omuzuna atıyorlar, hafazanallah belki daha da yakınlaşıyorlar, sonracığıma sahnede icra-yı lubiyat eden göğsü bağrı açık muganniyelere, boylu boyunca günah çukuruna girip çıkan abdestsiz besmelesiz birtakım oyuncu taifesinin şaklabanlıklarına gülüyorlardı aslanım Ulvi...

Yaşama yorgunu Egemen ağabey, gövdesini sinsi sinsi kemiren şeker hastalığına aldırmadan içkiye ve uykusuzluğa hız verip yavaş yavaş intihar etmekte galiba doğru bir zaman seçmişti... O uğursuz cumartesi gecesi harıldayan alevleri görseydi, yüreciği ne kadar dayanabilirdi kimbilir... Ferhan'ın allak bullak yüzünü, Rasim'in şiş gözlerini, Tarık'ın öfkesini, Bülent'in ağırbaşlı kederini, Hümeyra'nın hüzünlü acısını yaşasaydı ne yapardı?

Bir acının yalazı

İşin aslı neydi? Kulise bomba konmuş, tiyatroyla birlikte oyuncular da mı temizlenmek istenmişti? Basit bir elektrik kontağı mıydı kabahatli? İran'ın Sesi radyosunun göğsünü gere gere belirttiği gibi İslam devrimcileri mi kundak sokmuşlardı yoksa? Yoksa yoksa, bu kadar pırıltılı bir müzikholün kendi işlerini "kırmasına" sinirlenen gazino mafyasının Egemen'in ruhundan aldığı bir intikam mı söz konusuydu? "Hayırsız yeğenler", burayı tertemiz edip otopark yapmaya mı kalkacaklardı bazı söylentilere göre? Yoksa Ermeni vakfı hastanenin yanıbaşına içisıra bangır bangır hoparlörlerinden disko müziği yayılan, ceketçilerin, sosisli sandviç ve Amerikan malı incik boncuk satıcılarının doluşacağı bir pasaj mı yapmak niyetindeydi?

Yoksa basit bir ihmal sonucu mu çıkmıştı yangın? Sayın Hüsamettin Cindoruk'un pek büyük bir basiretle belirttiği gibi "yanmak tiyatroların tabiatında vardı" da, o geleneksel ortaçağ paspallığımızın izleri olan başıboş kablolar, iğreti bağlantılar yüzünden mi koskoca bina yirmi dakikada kül oluvermişti? Bilirkişi, raporunda kesin konuşuyordu ya, TRT'nin daha pazar akşamı haberlerinde "sabotaj yok" diye fetva vermesine ne demeliydi peki? Muhafazakâr basında bazı aklıevvellerin satır aralarında öne sürdükleri "Şensoy kendisi yakmıştır" görüşüne hangi sıfat yakıştırılabilirdi?

Şundan ya da bundan, eldeki tek doğru dürüst müzikhol de gitti işte. Hadi yürüyün şimdi AKM'nin o akustiği evlere şenlik hangarında Okan Bey'in bir senfoni orkestrasından ziyade bir itfaiye bandosunu hatırlatan ekibinin teneke icralarına, yürüyün Spor ve Sergi Sarayı'nın sıcaktan ve rutubetten akort bozan o gayya kuyusu paspallığında, açık bırakılmış kapılardan buram buram yükselen ızgara sucuk ve kokoreç kokuları eşliğinde konser dinlemeye... Bre gafiller, size ne gerek konser salonu, tiyatro, sinema, gösteri, kültür mültür... Yeni Beyrut'un yüce ahalisi, nenize yetmez sokaklarda BMW yarıştırıp Çakıl'da geviş getirmek?

Bizimse altına sığınacağımız çatı gitgide kalmıyor artık ve yağmur gözlerimizin içine yağıyor.

BİR BUÇUKUNCU DÜNYA SAVAŞI

1 Mart 1932 günü başlayan dünya savaşında Türkiye'nin Sovyetler Birliği ile omuz omuza dövüştüğünü ve de Türk ordularının Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri komutasında Kırım üzerinden Berlin'e yürüdüğünü, ayrı bir koldan da Suriye ile Filistin'i "geri aldığımızı" biliyor muydunuz?

Yaa, ben de bilmiyordum.

(Gamlı bir kış pazarı, kar atıştırıyor, baldan tatlı bir karar verilmiştir: Evden çıkılmayacak! Ekose desenli battaniyeyi üzerine çekersin, radyoda şehnaz faslını arayıp bulursun, Alistair Horne'un tuğla gibi kitabı elinde, çay demini aldı alacak... General Guderian'ın birinci ve ikinci zırhlı tümenleri Meuse Irmağı'nı Sedan'ın kuzeyinden geçip denize varmak üzere Saint-Quentin, Amiens, Abbeville yönünde ilerliyorlar; Rommel'in yedinci tümeni geceyarısına kadar Cambrai'yi tutabilecek mi? Guderian, kolordu komutanı Von Kleist ile kavgalı, Reinhardt, Rommel'i hiç çekemiyor, Hitler sinirden tırnaklarını yemektedir: Güneyden Gamelin, kuzeyden İngiliz birlikleri bastırırsa cepheyi yarıp ilerleyen zırhlı birlikler geriden kuşatılabilirler, zafer bozguna dönüşebilir!)

Hadi üşenme, kalk, battaniyeyi fırlat, o telaşla çayı devir, kitaplığının kimbilir hangi ücra köşesinden o kara kaplı, sayfaları sararmış solmuş kitabı ara bakalım işin yoksa... "Yeni bir Cihan Harbi..." Yazan: "Jeneral" Ludendorf... Nakleden: Muallim Mubahat! Sahip ve naşiri: Resimli Ay Matbaası. İstanbul, 1931..

Bul ve masanın üzerine koy. Şimdi elini sağa at, üst üste yığılı Livre de Poche'ların arasından bir tanesini çek: Üçüncü Dünya Savaşı, 4 Ağustos-22 Ağustos 1985... Yazan: General Sir John Hackett... 1979'da çıkmış. 1985'te üçüncü dünya savaşı olmuş bitmiş de bizim bundan haberimiz yok! Vay anasını sayın okuyucular, pazar keyfi derken işte yeni yazı konusu çıktı, bu haftayı da kurtardık!

(Batıda 'politique-fiction'denilen bu tür, bir ara nasıl yaygın, bizim yazarlar nedense iltifat etmiyorlar, artık belki 'muhayyile fukaralığından', belki bazı edebiyat çetelerini yöneten bazı despotlara bakıp hizaya gelme gereğini duyduklarından, belki Jdanov babalarının ruhu 'muazzep'olur diye korktuklarından... Eloğlu beynindeki gri

hücreleri alabildiğine zorlamış, imgelemine at koşturup hiç umulmadık hayal ufuklarına kanat açıyor: Waterloo Savaşı'nı Napoleon kazansaydı ne olurdu? İkinci Dünya Savaşı'nı Almanlar kazansaydı nasıl bir dünyada yaşardık? Amerikan İç Savaşı'ndan güneylilerin galip çıktığım düşünebiliyor musunuz? Yalnız, Amerikan yazarları tam bu güzelim uçukluk düzeyini tutturmuş giderken, işin içine uzay canavarlarını, zaman içinde ileri geri gezintileri, bilmem ne gezegeninden gelen yeşil saçlı, salyangoz duyargalı ziyaretçileri karıştırıp tadını kaçırıyorlar...)

Ludendorf kim? 1923'te Münih'te Hitler'in şu ünlü birahane darbesine katılan, onunla yan yana yürüyen, asker ateş açınca Hitler'le birlikte kendini yere atan adam değil mi? Birinin dişi kırılmış, birinin dizi tutmuyor, yanılmıyorsam! Peki üç yıl önce Berlin'de Kapp darbesinde ön saflarda kim vardı? Gene Herr Generaloberst Erich Ludendorf cenapları. 1925'te Hindenburg'a, "eski patronuna" karşı Nazi partisinin cumhurbaşkanı adayı olan kim, gene Ludendorf. 1928'e kadar Reichstag'da Nazi partisi milletvekili olarak görev yapan kim? Gene Ludendorf.

Rahmetli, su katılmamış Prusyalı. Bir numara tıraşlı kafası, tek gözlüğü, boynundan sallanan demir haç nişanı, sivri miğferiyle karikatürlerdeki Prusyalılar'dan daha da Prusyalı. Soylu değil, yoksul bir aileden geliyor. Genelkurmaya kadar yükselmiş, 1914'de Fransız ordularını harmanlayacak Schlieffen Planı'nı hazırlayanlardan. Aynı yıl Rus ordusunu Hindenburg ile birlikte Tannenberg'de görülmemiş bir yenilgiye uğratan büyük asker işte bu Ludendorf. Falkenhayn Verdun'de işi yüzüne gözüne bulaştırınca (Falkenhayn, önce 'Garp'cephesinde, sonra Filistin ve Suriye'de bize savaşı kaybettiren sayılı budalalardan biri, Mustafa Kemal, Falkenhayn'dan nefret ediyor!), Ludendorf Alman ordusunun başına Hindenburg ile birlikte getiriliyor. Ancak denizaltı savaşını başlatıp ABD'nin de büyük kavgaya girmesine yol açan da kendisi. Teslim olmamakta direniyor, 1918'de yenilgiyi hazmedemeyecek, bundan böyle her fırsatta rövanş peşinde koşacak, bu amaçla Hitler'i destekleyecek, ikinci kavga günlerini görmeye de ömrü vefa etmeyecek, 1937'de yetmiş iki yaşında bir "tekaüt paşası" olarak ölecektir...

Hazret oturmuş 1930 sonbaharında bir "politique-fiction" kaleme almış. Ertesi yıl Resimli Ay "müessesesi" çeviriyi Muallim Mubahat Hanım'a mı ısmarlıyor, kitabı kim getirtip okumuş, Sabahattin Ali mi (canavar gibi Almanca bilir), Zekeriya Bey mi, Sabiha Hanım mı yoksa? Nazım Hikmet Bey olabilir mi? Her neyse, "Yeni Bir Cihan Harbi," 1931 yılında piyasaya çıkacaktır, İstanbul'da Şafak Kütüphanesi'nden kırk beş kuruş karşılığında edinebilirsiniz efendim...

Tekaüt paşası, yeni bir dünya savaşının kaçınılmaz olduğuna, bunun da tastamam 1 Mart 1932 günü patlak vereceğine yemin billah ediyor... Çünkü efendim, "harbin amillerinden" en önde geleni Fransa Maşrık-ı Azamı'dır! Paşa Hazretleri nereye baksa Yahudi komplosu, Cizvit tezgâhı, Mason üçkâğıdı ve Marksist örgütü görmektedir, yenik düşmüş ve zayıf Almanya'ya karşı Fransız Mason localarıyla Papa'nın ittifak halinde olduğunu sanıyor, üstelik faşistler de, yani Mussolini başta olmak üzere has ahbabı Adolf bile bu dümenin içindedirler... Ludendorf bir yandan Almanya'nın belini doğrultma şansını ancak Yahudiler ve Masonların yok edilmesinde görüyor, bir yandan da Bolşevikler ile Naziler'in pek de farklı olmadığını savunuyor! Hitler ile yollar ayrılmış mı? Resimli Ay dergisinin bu kitabı çevirtip yayınlamakta ne çıkarı var?

Yeni savaşta "tayyareleri düşüren elektrik dalgaları", düşman "kıtaatını" bir anda yok edecek "Z şuaı" gibi fıttırık yeni ve gizli silahlar kullanılacaktır... Savaşın 1 Mart 1932 günü başlamasının "sebeb-i hikmeti" de, Yahudiler'in, Cizvitler'in ve Farmasonların Kabala tutkunu olmaları. Ludendorf Fransız Devrimi'nin patladığı yılın, 1789'un rakamlarını birbirine eklemiş, toplam 25 çıkmış. Birinci Dünya Savaşı'nın yılı 1914'ün rakamlarını da birbirine eklemiş, o da 15 çıkmış, imdi, 1932'yi toplayınca da 15 ediyor! Ludendorf diyor ki, "bu hususdaki kanaatin çok budalaca, çok iptidai olmasına rağmen, bunların siyasi takvimlerini tayin eden budur!" Rahmetlide basiret kıyamet...

Yeni dünya savaşı, Fransa ve Belçika ordularının Alman topraklarına saldırmalarıyla başlıyor... İtalya, müttefiklerin safındadır. Fransız, İngiliz, Sovyet ve İtalyan "tayyareleri" Alman şehirlerini bombalıyorlar! Çek orduları Doğu'dan Leipzig üzerine yürümektedir. İtalya, Trieste dolayından birkaç ordu düzeyinde bir kuvvetle, Avusturya'da Linz ve Salzburg'a saldırıyor, amacı Münih'e ulaşıp Bavyera'yı işgal etmek... İngilizler Danimarka üzerinden, kuzeyden sarkıyorlar, Kızılordu Doğu Prusya'yı harmanlamış, Breslau ile Stettin'e yürümektedir.

Peki, Türkiye Cumhuriyeti? Türkiye, elbette Suriye'deki "zaif' Fransız "kıtaatına" karşı harekete geçmeye karar vermiş ve seferberlik ilan etmiştir! Türkiye aynı zamanda Arapların Filistin'de Yahudilik ve İngiliz mandasına karşı çıkarmış oldukları karışıklığı da "himayeye" niyetlenecektir... Öte yandan Türk 1. ordusu "esas itibarıyla" İstanbul dolaylarında toplu bulunduğundan, bunun bir bölümünü İngiliz gemilerinin yardımıyla Kırım'a "sevkedecek" ve "bu suretle Rus ordusunun sol cenahına ikame edecektir..." Rahmetli paşanın ferasetine diyecek yoktur doğrusu, Çek ordusu Viyana'yı alır, İngilizler

Kuzeyden, Fransızlar batıdan Almanya içlerine yürürken, Alman şehirleri pasa bombalanır, Almanlar açlık ve alevler içinde ölürken, uyanık Türkler Ruslar'la birlik olup Polonya ve Romanya ordularının direncini kırmışlar, seferberliğin beşinci haftasından başlayarak şiddetle ilerlemişler ve kısa zamanda Bulgaristan ile Yunanistan'ın da kendilerine müttefik olmasını sağlamışlardır (oh, hele şükür)...

"Alaman tayyarelerinin" bu savaşta gösterebildikleri varlık, "Paris şehrinde kaim meşhur Eyfel Kulesi'nin berhava edilmesi" olacaktır!

Efendiiim, savaşın sonunda ne mi oluyor? Irak, Suriye ve Filistin, Türkiye'nin egemenliğini, pardon, "hâkimiyet-i aliyesini" kabul etmek zorunda kalıyorlar! Güney taraflarında imparatorluğun bir bölümü yeniden kurulmuştur, hem de kim tarafından? Cumhurreisi Gazi Mustafa Kemal, yani "yurtta sulh, cihanda sulh" demiş olan adam tarafından... Türkiye, "muvaffakiyetleri neticesinde tekrar bir devlet-i muazzama" olmuştur... Ludendorf mu uçuyor, Muallim Mubahat Hanım mı acaba? Bir paragraf daha okuyalım: "Türkiye, her türlü gizli teşekkülleri şiddetle takip ettiği gibi, Yahudiler'i de muzır propagandalar yapamayacak bir hale ifrağ etmiştir!"

Ne o, ağzınızın suyu mu akıyor? Masal bunlar masal, General Ludendorfun hezeyanları... Almanya baştan aşağı yanmış yıkılmış, savaş yorgunluğuna dayanamayan Fransız milleti ayaklanıp yöneticilerine karşı dönmüş, sonunda Sovyet Rusya'da da "ihtilaller" patlak vermiştir (Allah Allah)... Japon zırhlıları Avustralya kıyılarında dolaşıyorlar, Hindistan ve Mısır ayaklanıp bağımsızlığını kazanmıştır, Afrika'nın her yanında beyazlar katlediliyor, "Amerikan sanayi erbabı ile devlet ricali" durumu ellerini ovuşturarak seyrediyorlar, Cihan hâkimiyeti artık Amerika'nın avucundadır! (Paşa bilmiş gibi söylemiş...)

Peki, İngiliz emekli paşası Sir John Hackett ne buyuruyor? Onunki Ludendorf kadar şen şakrak değildir, ne de olsa günümüzün savaşlarında o eski hamasete rastlanmıyor, 4 Ağustos 1985 günü Sovyet tanklarının Federal Almanya'nın kuzeyine saldırmasıyla başlayıp Minsk ile Birmingham'a karşılıklı nükleer bombalar atılmasıyla süren, on sekiz gün sonra Sovyetler'in yenilmesiyle sonuçlanan yeni senaryo hayli sevimsiz. Üstelik 1978'de yazılıp üçüncü savaşı da 1985 yılına oturttuğu için çok yakın, yakın olduğu için de hiç olmayacak iş görünüyor! Oysa 1932'de Ludendorf'un çılgın çeşitlemeleriyle bezenmiş bir "Bir Buçukuncu Dünya Savaşı" daha şirin...

(Kar tipiye çevirecek, çayın altım yeniden yakmalı, bir cıgara daha,

biz gerçek savaşlara dönelim: Boulogne ve Calais dolaylarında denize ulaşan Guderian kuzeye, Dunkerque'e yöneliyor, Alman piyadesi güneye, Paris'e doğru sarkmaya başladı bile; yolların iki yanı bisikletleri, yatak yorgan denkleri ve çocuk arabalarıyla akın akın güneye kaçan mültecilerle dolu, ara sıra delibaş bir Stuka pikeye geçiyor, kır şoselerinin üzerinde iki sıra şakırdayan makineli tüfek mermilerinin kaldırdığı toprak, konuyla ilgili filmleri kaçırmamış meraklıların hatırlarındadır.)

Bu arada, 1.0... "İzlenimler"den önce...

İki buçuk yıl süresince Nokta'da kaç yazı yayınladığımı saymadım. Saymanın da gereği yok. Sanırım dergi başına beş diye ortalama bir rakam tuttursak, ortaya 650 yazı gibi bir toplam çıkacak! Üç aşağı, beş yukarı, 600'ün altına düşmez herhalde...

Bunların içinde aklınıza hayalinize gelebilecek her türlü konu vardır: Nobel ödüllü Claude Simon, Darüşşafaka'nın sorunları, Haymana'nın köyündeki deliler kuyusu, röntgenciler, Babıali'nin delisi Vahap Baba, kitap fuarları, sahaf müzayedeleri, Gönül Yazar'ın dehşetengiz anıları, yemek fabrikalarının pislikleri, acil servislerin rezillikleri, modada son gelişmeler, polis Nuran'ın kanlı dramı, çingenelere yapılan baskılar, gençlerin imla sorunları, kadın satıcıları, Le Pen faşizmi, boyalı basında abla köşeleri, üniversitede sınav sorusu satan hocalar, Manisa köylerinde fuhuş pazarları, cezaevlerinde koğuş zulaları, Maradona'nın aşkı, verem salgını, yetiştirme yurtları kızlarının cinsel sorunları, turbolu Capon sobaları, anti-terör timleri, zekâ testleri, Et ve Balık Kurumu, kumar alışkanlığı, Ernest Hemingway, ağrısız doğum yapmanın püf noktaları, Sümerbank'ın atılımları, Karaköy genelevlerinin içyüzü...

Daha neler neler. Rotary klübü, kimyevi madde depoları, asparagasçı meslekdaşlarımız, Fatih Sultan Mehmet Köprüsü, İstanbul'da deprem tehlikesi, Ulu Hakan ya da Kızıl Sultan Abdülhamid, Marlon Kemal cinayetinin esrarı, keman yapımcıları, Sarıkamış tatbikatı, buzağının ırzına geçen güvenlik görevlisi, yasak kitaplar, otobüs fortçuları, devlet tiyatrolarının hal-i pür melali, kız lisesinin yatakhanesinde yakalanan okul müdürü, Selim'in (İleri) yeni romanı, pavyon konsomatrislerinin acıklı dünyası, yılın tiyatro oyunları, AIDS belası, Nobel adayı Vedat Türkali, Florya sularında koli basilleri, 21 Mayıs'ın gizli kalmış yanları, ağız ve makat yoluyla seks, Aziz Nesin-Yalçın Küçük kavgası, ülkemizin en zengin yüz adamı, Jorge Luis Borges'in ölümü, mayo modelleri, artık "radikal" denen eşcinsellerin encamı, göbek atıp özgürleşen feministler...

Efendim... Deri sanayiinin sorunları, penis sertleştirici spreyler, Cicciolina'nın donu, beş yıldızlı oteller, yeni çıkan ansiklopediler, hosteslerin yaşamı, Bülent Akarcalı'nın itirafları, faizci hacı Ali Osman, SHP'de kürtçülük tartışması, Hilmi Yavuz'un yeni şiirleri, Türk

Arsen Lüpen'i, tatilde okunacak kitaplar, Kastelli'nin dönüşü, Madonna'nın önlenemeyen yükselişi, cıgara nasıl bırakılır, sakallı bebeğin esrarı, Kocatepe Camii, prezervatifte Türk standartları, falan da filan... Kara ciltli Nokta koleksiyonlarını şöyle bir karıştırınca ilk aklıma gelenler...

Yüzlercesini "tarihin çöp sepetine atarken", bütün bütüne unutup gitmeye gönlümün razı olmadığı birkaçını buraya almaktan kendimi alamadım! Belki büyüyünce, günün birinde ünlü bir yazar olurum da, "külliyatımı" derleyecek olanlara kolaylık çıkar! Olmazsam da zarar yok, artan yazılar eski ve sararmış solmuş dergi sayfalarında kalır gider...

NAZIM, SARAY ŞAİRİ DEĞİLDİ

Olay sanat çevrelerinde bilinir: Ünlü bir eleştirmenimiz, davetli olduğu Moskova'da yazarlarla birlikte bir yemekte votkayı fazla kaçırınca, "İşkembe çorbası isterim" diye tutturmuş. Kendisine Moskova'da işkembe çorbası bulmanın güçlüğü anlatılınca, bu kez bağırmaya başlamış: "İşkembecisi olmayan sosyalizmin ben içine....!"

Türkiye'de ise sosyalizm yoktu ama, işkembeci boldu doğrusu. Ünlü Sovyet Şairi Yevgeniy Yevtuşenko ile Lale İşkembecisi'nde buluştuk ve konuştuk.

Yevtuşenko: Rakı yok mu?
E.A.: Bizde işkembecilerde içki bulunmaz.
Yevtuşenko: Çok garip. Gürcistan'da âdettir, sabahın 6'smda bir kadeh votkayla işkembe çorbası içilir. Bu arada orkestra da çalar...
E.A.: Birkaç gündür İstanbul'dasınız. Buraya gelmeden önce kafanızdaki Türkiye nasıldı? Şimdi nasıl?
Yevtuşenko: Türk insanının davranışlarında daha kısıtlı olduğuna inanmıştım. Çok ilginç bir kültürünüz var. Mimari eserleriniz çok güzel. Çocukluğumdan beri Türk masallarını okurum. Çok severim. Televizyonda Fener ve Galatasaray'ın maçlarını seyrettim, çok kötü oynuyorlar.
E.A.: Evet ama sizi Moskova'da 2-0 yenmiştik.
Yevtuşenko: Kolay, Eskiden daha güçlüydük.
E.A.: Madem Türklerden söz açıldı, size belli bir Türk'ü, Nazım'ı sormak isterim...
Yevtuşenko: Nazım çok yakın dostumdu. Çok ender rastlanan bir insan türündendi Nazım. Hep bana telefon eder; "Nasılsın, paraya ihtiyacın var mı?" diye sorardı. Ondan asla para almadım. Bu kez de, "Tanıdığın, bildiğin paraya ihtiyacı olan kimse var mı?" diye ısrar ederdi... Birçok genç yazara yardım etmiş, ilk eserlerine önsöz yazmıştır. Bir keresinde, pek de sevmediğim bir gencin ilk kitabına önsöz yazmasına içerlemiştim. "Neden bu adamı destekliyorsun? Senin adını kullanıyor..." dedim. Ömrüm boyunca unutmadığım çok güzel bir cevap verdi bana: "Birilerine yardım ederek yanlış yapmak, birilerine yardım etmeyerek yanlış yapmaktan daha hayırlıdır" dedi. Negatif yanlışlar yapmaktansa, pozitif yanlışlar yapmak daha iyi.
E A.: Burada, Nazım'ın Sovyetler Birliği'ne gittikten sonra pek mutlu olmadığı, hatta pişman olduğuna dair söylentiler çıkmış, yazılar yazılmıştı...
Yevtuşenko: Nazım hakkında insanlar yanlış izlenimlere sahip.

Türkiye'yi çok seviyordu. Büyük bir şairdi o, her zaman dogmatizm karşıydı. Sovyetler'de her zaman bürokrasiye karşı çıkanları destekledi. Asla Stalin'in "saray şairi" olmadı. Asla! Bunu söyleyenler yalan konuşuyor. Sovyet pasaportunu aldığı zaman düzenlenen resmi törendeydim. Dedi ki: "Burada arkadaşlarım 'yabancı bir şair bizi nasıl eleştirir'diyerek bana yükleniyorlar... Şimdi Sovyet pasaportuna sahip oldum, bürokrasiyi eleştirmeme artık kimse karışamaz!" Davranış biçimi buydu.
E.A.: Türkiye-Sovyetler Birliği ilişkileri hakkında ne düşünüyorsunuz?
Yevtuşenko: Batum'da Sunumi yakınında küçük Gulripşi köyünde bir evim var. Türk sınırına otomobille dört saat uzaklıkta. Sizin tarafta yol yapılıyordu. Alt tarafı 40 km yol. Dört yıldır bitmedi. İşte sizin aracılığınızla Türk yöneticilerine sesleniyorum: Şu yolu lütfen bitirin artık! İnsanlar karşılıklı gelip gitsin. İstanbul'dan Kafkasya'ya gitmek isteyen niçin Sofya-Moskova üzerinden dolaşsın canım?
E.A.: Çorbadan sonra pilav üstü kokoreç ve yoğurt yiyelim mi?
Yevtuşenko: Ben köylü kökenliyim. Sabah erken kalkıp çok çalşmak zorunda olunca insan çok yiyor. Ben çok yerim. Çok iyi yemek zorundayım. Ve de çok iyi şiir yazmak zorundayım.
E.A.: Türk-Sovyet ilişkileri...
Yevtuşenko: Neden normal ilişkilerimiz yok? Siyasi durumdan bağımsız olarak aramızda kalıcı ilişkiler kurmalıyız. Bu da kültür aracılığıyla olur.
E.A.: Nasıl?
Yevtuşenko: Mesela çevirmenler kanalıyla. Çevirmenin görevi, dünyanın nükleer savaş tehdidi altında olduğu böyle bir dönemde, son derece önemlidir. Çevirmen, insanlığa barışı armağan edebilir. Geçenlerde 21 yıllık bir kopukluktan sonra, Çin'e giden ilk Sovyet delegasyonuna katıldım. Biz "kültür devrimi" adı verilen olay sırasında Çin yazarlarını çevirip yayınlamıştık. Ne keşfettim, biliyor musunuz? Kültür devrimi sırasında, en tehlikeli durumlarda, aydınların köylere manda boku süpürmeye gönderildiği ve bunun da adına "yeniden eğitim" denildiği günlerde Çinli çevirmenler yabancı eserleri tercüme etmekten geri durmamışlar.
E.A.: Çevirmenin önemi bu kadar büyük mü?
Yevtuşenko: Şu sıralar yeni bir şiir yazıyorum. Çinli çevirmenlere ithaf edeceğim. Orada ne diyorum, biliyor musunuz? Tıpkı "meçhul asker anıtları" gibi, günün birinde bir "meçhul çevirmen anıtı" dikilmelidir!
E A.: Sovyetler Birliği'nde Türk edebiyatı izleniyor mu?
Yevtuşenko: Orhan Veli'yi, Yaşar Kemal'i, Aziz Nesin'i yayınladık. Giderken yanımda birçok Türkçe kitap götürüp çevrilmelerini sağlayacağım. Biz dünya yazarları, aynı ana ırmağın çeşitli kollarıyız. Bestseller denen ticari süprüntülere de karşı koymak zorundayız. Bizde de son yıllarda habire polis romanları yayınlanıyor.

EA.: İmza gününüz ve söyleşiniz nasıl geçti?
Yevtuşenko: Sanırım Türkiye'de Rusça şiir okuyan ilk Rus şairi oluyorum. Başlamadan önce mideme kramplar girdi. İlgi çok büyüktü. Bir kısım insan da "bir Rus şairi ne tür bir hayvan olsa gerek" diyerek beni görmeye gelmişti... Ama zararı yok. Kötü bir merak, kötü niyetli bir ilgi değil bu. Sanırım beğenildi. Ben Sovyetler'de spor salonlarında 15 bin kişiye ezbere şiir okuyorum... Bunların yüzde 80'i işçi, yüzde 20'si öğrenci.
E.A.: 1960'larda, bir yazınızda Stalin'in öldüğü günü anlatıyordunuz. Amansız kalabalığın arasında, "izdihamdan" sıkışıp ezilen ve ölen bir genç kızı anlatıyordunuz... Bize o günlerin havasından söz eder misiniz?
Yevtuşenko: Çok iyi hatırlıyorum. Stalin öldüğü sıra, onun hakkındaki fikirlerimi değiştirmedim. Çünkü birçok şeyi, olan bitenlerin ayrıntılarını bilmiyorduk. O kadar gereksiz yere kurban verildi ki... Biliyorsunuz, dedelerim de Stalin'e kurban gitmişlerdi.
E.A.: Jdanov'la aranız nasıl? Jdanovculuk öldü ve gömüldü mü, yoksa yaşıyor mu?
Yevtuşenko: Çok zararlı bir dönemdi bu. Anna Ahmatova, Mihail Zoşçenko gibi büyük sanatçıları harcadı Jdanov. Ama o zamanlar, daha okul çocuğuyken bile, neyin kötü gittiğini, neyin yanlış olduğunu sezebiliyordum. Şimdi Ahmatova ve Zoşçenko yeniden yayınlanıyor ve çok okunuyorlar. Jdanov dönemi büyük ve trajik bir yanlıştı!
E.A.: Bugün Stalin ve Jdanov döneminin kalıntıları yok mu?
Yevtuşenko: Bu konuda çeşitli görüşler var. Stalin devrinde, bir roman ya da bir şiir yayınlandığı zaman bütün eleştirmenler birbirlerine ve "yukarıya" bakıp hizaya girmeye çalışırlardı. Şimdi durum farklı. Bir örnek vereyim. "Çocuk Bahçesi" adlı filmim gösterime girdiği zaman çok çelişkili eleştiriler aldı. Yazarlar Birliği orgam "Literatumaya Gazeta" göklere çıkarırken Parti Merkez Komitesi organı "Sovyetskaya Kultura" biri öven, biri yeren iki makale yayınladı.
E.A.: Denge mi sağlıyorlar?
Yevtuşenko: "Pravda"nm eleştirmeni yarı beğenmiş, yarı beğenmemişti... "Sovyet Perdesi" adlı dergi berii yerin dibine batıran bir yazı yayınladı. "Trud" dergisi, buna karşılık, öve öve bitiremedi. İlk romanım çıktığında da aynı şey oldu. İlk romanımı tam 18 yayınevi geri çevirdi. Ben de 19'uncusunu bulup oraya verdim. Stalin devrinde bir yayınevi sizi reddedince bir daha o eseri yayınlamak söz konusu olamazdı.
E.A.: "Samizdat" denilen ve el altından dağıtılan yayınlar hakkında ne düşünüyorsunuz?
Yevtuşenko: Batı'da şöyle bir kanı var: Sovyetler'de resmi kanallardan geçerek yayınlanan her şey kötüdür, el altında dolaşan "samizdat" eserlerinin hepsi iyidir. Bundan daha yanlış bir görüş olamaz! Bizde

özel yayınevi yok, ama birinin basmadığını öteki basabiliyor. Kaldı ki, Batıya geçen yazarların çoğu da en başarılı eserlerini Sovyetler'de yayınlamışlardır. En güzel örnek Soljenitsin!
E.A.: Sizin için "eklektik şair" derler.
Yevtuşenko: Hayatın kendisi eklektik! Ben "hayattan parçalar" alıp kullanan şiiri sevmiyorum.

BİR ZAMANLAR GENÇTİLER

Arnavutköy Kız Koleji son sınıfında okuyan Rahşan'ın renklerden en çok "mavi"yi sevdiğini biliyor muydunuz?.. Ya İstanbul Teknik Üniversitesi son sınıf öğrencisi Necmettin hakkında arkadaşlarının "mühendis olmasaydı mutlaka imam olurdu..." diye düşündüklerini? Peki, Rahşan'ın arkadaşı Reha'nın "en umut kırıcı durumlarda bile işin iyi tarafını bulup çıkarmasıyla ve moralini bozmamasıyla" tanındığını?...

Her okulun her yıl yayınladığı Mezunlar Yıllığı'nda yüzlerce Rahşan, Necmettin, Reha, Bülent, Ahmet ve Süleyman, buna benzer çeşitli yanlarıyla, acı tatlı okul anılarıyla, karikatürlerle, esprilerle tanıtılıyor, başarı dilekleriyle tozlu okul sıralarından "hayatın dikenli yollarına" doğru uğurlanıyor... Ama yıllar sonra eski, sararmış okul yıllıkları karıştırıldığında, mavi renkten hoşlanan genç kızın Rahşan Ecevit olduğunu, mühendislikten çok imamlığa yatkın delikanlının Necmettin Erbakan'dan başkası olmadığını anlayınca, umutsuz durumlarda cesareti ye iyimserliğiyle tanınan genç Reha'da Barış Derneği davasının Yargıtay kararını beklerken yıllarını hapiste geçiren Reha İsvan'ı tanıyınca, İTÜ 1948 Yıllığının "Kim neye benzer?" köşesinde "Süleyman karikatüre benzer" deyimiyle tanıtılan gencin Süleyman Demirel'in ta kendisi olduğunu keşfedince insan bir hoş oluyor...

Bülent: Mistisizmden gerçekçiliğe

İşte tozlu kitaplık raflarından çekilen kalın, ciltli bir yıllık. Robert Kolej 1944 "Record"u... Sararmış sayfalardan birinin tam ortasında, başında Amerikan usulü püsküllü mezuniyet kepi, iri gözleri, dalgın ve hülyalı bakışlarıyla geleceğin gazetecisi, CHP Genel Başkanı, Başbakanı ve "yasaklı"sı Bülent... Yıllıkta onun "writeup"ını, yani anı yazısını yazan arkadaşı, "Bir bardak çay, bir kâğıt, bir kalem ve bir şiir kitabı. İşte Bülent'in en yakın arkadaşları..." diyor. Ecevit'in çay ve kitap tutkusu günümüzde de sürüyor. 1944 yılında henüz meydanları dolduran kalabalıklar, çevresini alan her tür ve çapta irili ufaklı politikacılar görünürde yok. Ama Bülent, bütün bu fırtınalardan sonra gene çay bardağına ve şiirlerine dönecek her döneminde. Yıllıktaki yazıda, "kendisi de bir şair olarak mistik düzeyden gerçekçilik düzeyine geçmiştir" deniyor. Bu geçişin gerçekleşip gerçekleşmediği 1944'ten bu yana bazı kişiler tarafından tartışma konusu edilebiliyor... Gene yıllıktan, genç Ecevit'in "Marx'ı sevdiğini, partileri de yararsız ve hatta zararlı bulduğunu" öğreniyoruz! Ne var ki, söz konusu Marx,

ünlü komikler Marx Biraderler anlamında. Partiler de CHP ya da DSP değil, danslı-çalgılı öğrenci toplantıları...

Rahşan'ın mavi tutkusu

Okul yıllığında, "tatlı, yumuşak huylu" olarak tanımlanan Rahşan Aral (Ecevit) hakkında küçük bir eleştiri dc yer alıyor: "Önemsiz işleri çok ciddiye alıp kendine dert etmekte üstüne yoktur!" Yıllıkta, Rahşan'ın her türlü hayvanı çok sevdiği, farelerden bile hoşlandığı yazıyor. Akıp giden yıllar bu sevgiyi fareden ziyade kedilere yöneltmiş olsa bile, en sevdiği "und das ist alles" deyimiyle; yani "hepsi bu" diyerek kestirip atma huyu herhalde pek değişmemiş... Arnavutköy Kız Koleji son sınıf öğrencisi Rahşan, mavi rengi, papatyaları, Rembrandt'ı, Charlotte Bronte'yi, Joan Fontaine'i ve zeytinyağlı ayşekadın fasulyesini sever denirken, bunlara iki şey daha eklenmiş: Çocuk psikolojisi ve marşlar! Evet, askeri marşlar...

Milliyetçi Altemur, cesur Reha, idealist Ahmet ve diğerleri

Robert Kolej 1944 yıllığında başka ünlülere de rastlamak mümkün. "Ateşli milliyetçi" Altemur, "insanlar milletleri için yaşayıp milletleri için ölürler" tezini savunan bir oyun yazmış. Oyunda Ahmet İsvan, Mehmet İsvan ve Şirin Devrim rol alırken, Rahşan Aral dekor çalışmalarına yardım etmiş! Bülent Ecevit de Altemur Kılıç'ın bu milliyetçi oyununda şiirler okumuş... Ancak adam olacak çocuk Altemur'un daha o zamanlardan gazeteciliğe meraklı olduğu belirtilirken, "tütüncülük" çalışmaları hakkında en ufak bir ipucu yok.

Yıllıkta Ahmet İsvan zeki, az ama öz konuşan, idealist bir delikanlı olarak takdim ediliyor. "Uzun boylu, bebek yüzlü" Ahmet, şiiri, tartışmayı ve tiyatroyu seviyor. Anı yazısını yazan arkadaşı onun ileride büyük bir tarımcı olacağını kestirmiş ama, politikacı yönünü, başarı ve başarısızlıklarını hiç aklına getirememiş. Buna karşılık Reha Doğan (İsvan), "bir Pollyanna" olarak tanımlanıyor. Hiçbir kötü durumda umudunu yitirmeyen, soylu görünümlü, neşefi, içten, sevecen, vefakâr, ahlakçı, açıksözlü, alçakgönüllü, dengeli bir Reha var karşımızda... Ancak bütün bu olumlu özelliklerinin yanı sıra, Reha biraz "yaramaz" olarak tanınıyor!

Dağların çocuğu Aydın

Başka bir yıllığı karıştırıyoruz. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin eski bir "Kazgan"ını... Mali şube mezunu, talebeden 1073 Aydın Efendi sayfalar arasından gülümsüyor... Arkadaşlarının hayli muzip bir dille, "1941 yılının sisli bir sabahı Elazığ ufuklarında acaip çığlıklarla

'savulun ben geliyorum'diye ortalığı birbirine katarak" dünyaya geldiğini belirttikleri, dağların "serazat" havası içinde yetişen "orman adamı" Aydın bu. Kazara Mekteb-i Mülkiye-i Şahane'ye giriveren, dağlardan kopup gelerek partiden partiye, çaydan çaya gezmeye başlayan, ancak "yaradılışı icabı eski günlerini özleyen" Aydın Güven Gürkan, günün birinde politikaya gireceğini ve "potansiyel bir alternatif' olarak belki de doğup büyüdüğü serazat ortamı andıran bir çevre bulacağını anlaşılan öğrencilik yıllarında aklına getirmiyordu...

Heykeli dikilecek adam

Bu kez başka bir mezunlar yıllığı. İTÜ 1948... İnşaat Fakültesi son sınıf öğrencileri arasında, saçları henüz dökülmeye başlamış, kaytan bıyıklı bir mühendis adayı. Arkadaşlarının deyimiyle "inşaat etüdüne heykeli yapılması düşünülen adam." Daimi ve metodik çalışmasıyla, iyi işleyen kafasıyla, herkese yardıma koşan muazzam Süleyman Demirel! Genç Süleyman, "kâğıt oyunu oynamayan nadir talebelerden biri" olarak tanınıyor, yani kumarı hiç mi hiç sevmiyor. 'En sıkışık zamanlarda bile Berlitz lisan derslerini ihmal etmemesinin nedeni" o günden bugüne açıklığa kavuşmuş değil oysa. İleride bir ABD stajı ve "Morrison" günlerine hazırlık mı, yoksa bir gönül meselesi mi söz konusu, yıllık yazarı bu konuyu havada bırakmış.

Demirel o yıllarda ve belki de hâlâ, en çok "Mani Oluyor Halimi Takrire Hicabım" şarkısını seviyor. Etütlerde "çocukları tedris ediyor" ve yıllıkta yer alan bir karikatürde Zaloğlu Rüstem'i canlandırıyor! Demirel, gene sınıf arkadaşlarının deyimiyle bizatihi "karikatüre benziyor"...

İmam Necmettin

Aynı yıl İTÜ'nün Makine Fakültesi'ni bitiren genç mühendis Necmettin içinse, arkadaşları, "mühendis olmasaydı mutlaka imam olurdu" diyorlar. Necmettin sınıfın "toylarından, sofu, dindar ve çalışkan" bir öğrenci. "Hayatının yarısını namaz, yarısını da projeleri işgal ediyor." Mühendis Necmettin'in zaman çizelgesi o günden bugüne hiçbir değişiklik kaydetmiş değil... Ancak o yıllarda, proje ve raporları, "Saatli Maarif Takvimi nükteleri gibi geniş izahlı"ymış. Herkesin bir sayfada bitirdiği konuyu 40 sayfada özetleyen Necmettin, kendisine "Civata nedir?" diye sorulduğunda, "İzahata demir filizlerinin naklinden başlar ve o kadar uzun anlatırmış ki, nihayet namaz vakti gelir, izahatın sonu gelmezmiş."

1944'ün, 1948'in Bülent'leri, Rahşan'ları, Süleyman'ları, Necmettin'leri gibi, kimbilir kaç genç de şu anda okul sıralarında dirsek çürütüyor,

otuz-kırk yıl sonra ulaşacakları noktada gençliklerini, anılarını eskimiş yıllıklardan bulup çıkaran bir yazıyla karşılaşacaklarını akıllarına getirmiyorlar.

ATİNA'NIN ORTA YERİ İSTANBUL, İZMİR...

"Abi, bunlar gâvur!"

Evangelitsa böyle diyordu... Nea Smirni Belediye Parkı'nda uzo içerken "İstanbul?" deyip yanımıza sokulmuştu. Heybeliadalıydı. Yıllar geçtikçe Konstantinoupolis onun için tekrar İstanbul, Halki de inadına Heybeliada olmuştu. Yirmi yaşlarında, çok çirkin, çok sevimli bir kızdı. Bir lokantada çalışıyordu. Kocası da bir mukavva kutu fabrikasında. İkisi de İstanbul'u bırakıp Atina'ya gelip yerleştiklerine yerleşeceklerine bin pişman olmuşlardı. Burada Rumca bir tuhaf konuşuluyor, beş çeşit "i" harfini yazarken güçlük çekiliyordu. Devlet memuriyetine alınmıyorlar, horlanıyorlardı. İkinci sınıf vatandaştılar. Türk tohumu...

"Ölünceye kadar alışamayacağım"

Arnavutköy'lü Tula biraz biraz Boğaziçi'ni hatırlatan Paleon Faliron semtini mekân tutmuştu. Tula, "Türk müsünüz?" deyip ekliyordu: "Benim babamın berber dükkânı vardı, Arnavutköy'de, otobüs durağının arkasında... Duruyor mu?"

"Meyhane oldu" dedim. "İstanbul çok değişti. Gelseniz, pek tanıyamazsınız. Hem şimdi ortalık Alamancı ve Arap dolu."

Ömer Hayyam'dan Marikula, iri, güzel gözlerini devire devire soruyordu: "Tarlabaşı yıkılıyormuş. Doğru mu? Hammalbaşılıyız biz. Hani İngiliz Konsolosluğu'ndan aşağıya, Dolapdere'ye doğru..." Kula'nın çok yaşlı, çok tatlı kayınvalidesi Modalı olmakla övünüyordu: "Atatürk beni dansa kaldırmıştı... Söyleyin Moda nasıl şimdi? Deniz Kulübü yerinde mi? Ya o eski konaklar, çarşı içindeki kilise, kıyıdaki pansiyonlar... Şık hanımlar, şık beyler?..."

Moda'nın da bir beton yığınına dönüştüğünü söyleyip kadını üzmek istememiştim. Marikula ekliyordu: "Buralara alışamadım, ölünceye kadar da alışamayacağım. Bunlar hayvan! Duygusuz, ruhsuz insanlar buralılar. Bizim İstanbul başkaydı. Bunlar bize benzemiyor."

Marikula, çocuklarına, Atinalılara inat Türkçe öğretiyordu. Alışamadıkları, benimseyemedikleri, güya "anavatanları" denen soğuk, ilgisiz ve "Batılı" bir ortamda direnmenin, geçmişi anmanın bir yolu da

buydu.

Atina'nın orta yeri İstanbul

Geçmişi, köklerini anmak isteyen daha başkaları, "Konstantinoupolis" adında bir gazete çıkarıyorlar, kitaplar yazmaya koyuluyorlardı. Doktor Akilas Milas, Likavitos tepesi üzerinden Akropolis'e doğru bakan evinin geniş salonunda kahvelerimizi içerken önce "İstanbul nasıl?... Fenerbahçe bu sene dökülmüş diyorlar... İsa oynuyor mu?" diye sorup, ardından Heybeliada üzerine yazdığı anıt misali koca kitabı gösteriyordu. Her ada ve İstanbul'un her semti için birer kitap yazmayı planlayan Dr. Milas, tababeti bir kenara bırakmış, bu işlere soyunmuştu. Milas'ın eski Pera kartpostalları koleksiyonu insanın yüreğini hoplatacak zenginlikte ve güzellikleydi. Balıklı Rum Hastanesi'nden, yapmış olduğu menisküs ameliyatlarından, Fenerbahçe'den söz ederken Milas "Pera edebiyatının" son yıllarda moda olduğunu, Beyoğlu'nu kurtarma kampanyaları başlatıldığını gülümseyerek öğrenecekti.

Yaşlı mültecileri, eski Pire'yi, eski Atina'yı sora sora yapılan geziler, turistik ziyaretlerin pek önemsiz göründüğü, ağızda kalan buruk tadın ağır bastığı bir "hüzün turu" oldu.

Pasalimani

İlk durak, "Türk tadı" taşıyan eski Pire izbeleriydi. Daha doğrusu, şimdi mamur ve müreffeh yeni Yunanistan'ın kıyı vitrinleri. Pire Limanı'nda, bizi Kos, Kalimnos, Leros, Patmos ve Mikonos adalarından dilenci vapuru misali geze geze getiren "Kamiros" gemisinden inip tren istasyonuna yürürken, Yunan ulusal kahramanı Karaiskakis'in heykelinin pos bıyıklarıyla çevresini süzdüğü çevre baştan başa yeşil sahaya gitmişti. 1936'da diktatör Metaksas'ın "temizlediği" bu bölge, yıkık dökük kahveleri, teneke gecekonduları, esrar tekkeleriyle "rebetika" müziğinin doğduğu yerdi. 1922'de kaçanların sığındığı içler acısı sefalet yuvalarından, bugün Theodorakis'in, Hacıdakis'in eşsiz bestelerine kaynaklık eden ilk ezgiler yükselmişti... Atina'ya doğru uzanan Syngrou Bulvarı'nın iki yanmda göçmen mahallelerinde yıkılıp apartman olmaktan kurtulabilmiş tek tük eski evler, Ege topraklarında uğradıkları büyük bozgunun anısını hâlâ taşıyan acılı ihtiyarlar, ağlayarak boynumuza sarılan insanlarla doluydu...

Pasalimani, yani Paşa Limanı'nda Osmanlı paşalarının ne izi, ne anısı kalmıştı. İri iri otellerin gölgesinde bir yat limanına dönüştürülmüş bölgenin adı da "Zea" olarak değiştirilmişti. Paşa Limanı'nı Zea, Samatya'yı Kocamustafapaşa yapmanın hangi akla hizmet ettiğini

merak ediyordum. Turkolimano, yani Türk Limanı'nda Arnavutköy'ün o eşsiz Kuyu meyhanesini tıpatıp yeniden kuran Hristo Kaplanis ortalıkta görünmüyordu. Söylediklerine göre, piyangodan kazandığı 70 milyon drahmiyi yemekle meşguldü... Bir başka emektar, Balıkpazarı'nın unutulmaz Lefter'i ölüm döşeğindeydi. Laternacı Kambur, garson Tanaş, çoktan yerlerini aldıkları öte dünyadan şimdi Lefter'i çağırıyorlardı. Lefter parası olmadığı için hastaneye yatamıyor, evinde, kızının dizi dibinde ölümü bekliyor, İstanbul'u, Balıkpazarı'nı düşünerek ağlıyordu...

Benden selam söyle Anadolu'ya

Ispartalı Kiria Elizavet, ıslanan gözlerini yemenisiyle silerek anlatıyordu: "Bizi Antalya'ya götürdüler. Oradan gemiye bindik. Rodos'a geldik. İki hafta Rodos'ta sokakta yattık. Sonra gene gemiye koyup Pire'ye getirdiler. Giderken Türk komşularımız ağlıyorlardı..." Elizavet 70'ine yakındı. Evinde annesi Türkçe'den başka dil konuşmazdı. Rumca'yı kaçıp sığındıkları Pire'de öğrenmişti Elizavet. Bir mülteci mahallesi olan Kokkinia'da oturuyordu. Bütün ömrü, önce krala, sonra Metaksas'a, sonra işgalci İtalyan ve Almanlara, daha sonra Eam-Elas saflarında İngiliz ve Amerikan kuklalarına, en sonra da cuntacı albaylara karşı mücadeleyle geçmişti.

Babasının Trapezunda, yani Trabzon'dan geldiğini söyleyen kalorifer tesisatçısı Dimitris, soruyordu: "Ecevit ne yapıyor?"
"İyidir," dedim. "Konuşmaya çalışıyor."
"Ecevit iyidir" diyordu. "Bizi başımızdaki itlerden o kurtardı sayılır..."

Türkler bizim kardeşimiz

Antik Yunan tanrılarının, kahramanlarının, filozoflarının isimlerini taşıyan, ancak bambaşka işlerle uğraşan pansiyoncu Hippokrates, muslukçu Alkibiades, garson Aristoteles ve kederli güzelliğini ardı sıra sürükleyen Niobe de aynı fikirdeydiler: "Türkler bizim kardeşimiz. Aramızda neden düşmanlık olsun? Ama, ah şu namussuz politikacılar..." Marikula'nın annesi soruyordu: "Ne yani, efendi oğlum, şimdi harp olursa sen bize silah mı çekeceksin?"

Nokta Atina muhabiri Mihail Vasiliadis, "Buralarda teneke barakalarda kaldılar" diyordu. "Bugün hâlâ iskân edilmemiş Anadolu göçmenleri var." İsimleri Nea Smirni (Yeni İzmir), Nea Fokea (Yeni Foça), Sourmenon (Sürmene), Nea Philadelphia (Yeni Alaşehir) olan mahallelerde, Odos Amassias (Amasya Sokağı), Odos Aidinon (Aydın Sokağı), Odos Kerasunda (Giresun Sokağı) gibi yollardan geçiyor, "Kafenion tou Pontos"ta, yani Karadeniz Kıraathanesi'nde oturup

dinleniyorduk. Bir kanun ya da santur taksimini, Roza Eskenazi'nin ince sesini arıyor, "caciki, dolmades, köftedes, tarama, güvetsi, kokoretsi ve musaka" yedikten sonra "tourkiko" kahvelerini höpürdetenlerle konuşuyorduk.

Elbette başka şeyler de yapıldı. Plaka tavernalarında tabak kırıldı. Akropolis'e iki bin lira toka edilip çıkıldı ve matah bir şey olmadığı görüldü, Syntagma Meydanı'nda bira, Omonia Meydaninda uzo içildi, kitaplar, plaklar alındı. Onikiada, Kiklades, tek tek dolaşıldı. Pelopones Dağları'ndan, eski Bizans kiliselerinden, manastırlarından hatır soruldu. Lamia, Larisa, Volos üzerinden Selanik'e gidildi. Küçük şirin kalesi, eski evleriyle Kavala'ya, çarşaflı kadınlar, sarıklı imamlarla kaynaşan Komotini, yani Gümülcine'ye, Xanthi, yani İskeçe'ye, Aleksandroupolis, yani Dedeağaç'a gidildi. İpsala'dan girişte derin bir nefes alındı. Ama iki haftalık bir Yunanistan tatilinin ardında kalan, güneşle yıkanan kayalık adalar, bikinilerinin üstünü çıkarmış dilber İskandinav kızları, kırık dökük Zeus heykelleri, temiz ve tertipli başkent caddeleri olmadı. Reçineli şarap, naneli uzo, sakızlı mastika tadı, "Ne halt ettik de buralara geldik?" diyen eski komşularımız, İzmir yangınını ve daha başka şeyleri anlatan, Türkiye dedikçe boynumuza sarılan yaşlılar oldu.

Bütün gezi sadece iki hafta sürmüştü. Tabii, Hemingvvay'in dediği gibi, bu kadar kısa süren bir gezide memleket ve ahalisi hakkında bir fikir edinmeye fırsatımız olmamıştı.

SONRA, İZLENEMEYEN "İZLENİMLER"

Bazı yazılarım türlü-çeşitli nedenlerle yayınlanamadı... Aslında nedenler pek o kadar da türlü-çeşitli değil, Adil'in sinamekiliği asıl mesele!

Nazım Hikmet kapağını hazırlıyorduk. Kapak yazısını Ayşenur yazıyor ya, Ercan benden benzer yasaklılar üzerine bir çerçeve istedi, bir ek, bir "saplama". Yazdım. Aklı yatmadı, "Bu çıkamaz" dedi ve dergiye koydurmadı. "Bazı Nazımlar" başlıklı çerçevecik ileri sayfalarda; ne tarafının sakıncalı olduğunu bugüne kadar anlayabilmiş değilim, bakalım siz bulabilecek misiniz?

İkincisi, düpedüz bir "İzlenimler" yazısıydı. Park Otel'in hemen ardından, Sara Hanım'ın hemen önünden gelen, bu dizinin ikincisi... Bacılar karşı çıktılar, İpek, Gülay ve Ayşenur, herbiri ayrı açıdan yazıyı sakıncalı bulmuşlardı. O sıra Doğu Perinçek parti kuracak ya, İpek Stalinci ve Jdanovcu dostlarının hışmına uğramaktan korkuyor, Ayşenur eski TKP'li ve TİP'lileri gücendirmek istemiyor... Adil ile Ercan bayanların ağzının içine bakıyorlar, onların istediği oldu, o hafta "boş geçtik".

Gülay mı? Onunla Doğu'nun yolları çoktan ayrılmıştı, zaten Aydınlıkçıların kara listesindeydi kızcağız, bu açıdan çekinecek, gocunacak bir şeyi yoktu. O yalnızca benim sivrilmemi istemiyordu galiba, "kişisel nedenlerle" (!) karşı çıktı...

İstifayı basmamı Hilmi Yavuz son anda ve güçlükle önlemişti...

Üçüncüsü, Söz gazetesine vermeyi düşündüğüm bir "röportaj-fıksiyon"... Kiminle görüştüğümü okuyunca anlayacaksınız! Söz o sıra ayağa düşmüş, 270 binlik ilk pazar satışı her gün başka bir rakama "oturuyor", hah elli bine oturdu, hah kırk bine oturacak, hah otuz binde bu iş tamamdır, hah yirmi bine oturuyoruz nakaratları arasında, bazı münafık takımında Söz'ün ve Ercan'ın şapa oturduğu konuşuluyor, daha başka oturulacak yerler ve şeyler hakkında da çirkin çirkin şakaların yapıldığı günler! Böyle "uçuk" bir yazıyla siftah etmeyi düşündüm, aklım sıra yazı bomba gibi patlayacak, hem bana faydası dokunacak, hem de belki üç-beş, Söz'e tiraj getirecekti... Adil yazıyı okudu ve aklı uçtu! Doğru Ercan'a götürüyor, "Engin çıldırmış!"

Ercan hiç beğenmedi. Yazıyı fazla "Cumhuriyet gazetesi ağzı" bulmuştu. Cumhuriyet'i ve ekibini öteden beri sevmez, dünya görüşleriyle ve tutumlarıyla dalga geçer, Oktay Akbal ve Mustafa Ekmekçi'yi özellikle adamdan saymaz, burada adlarını veremeyeceğim bazı, kişiler hakkında da "dalyapraklar, daltaraklar" benzeri sözler sarfederdi. Olan bizim uçuk röportaja oldu, dosyaya kalktı.

İki-üç gün sonra ne göreyim, İlhan Selçuk, bizim naçiz röportajın bir benzerini tutup köşesinde döktürmemiş mi? Başımdan aşağı kaynar sular boşandı, kıl payıyla, Ercan'ın sağduyusu ve Adil'in dillere destan yiğitliği (!) sayesinde nasıl bir fırsat kaçırmıştım!

O gün oturup dört saat içinde yepyeni (ve bu kez "gerçek") bir röportaj yaptığımı, alelacele yazıp verdiğimi ve o sinir ve yorgunlukla gidip Arif'in meyhanesinde bir şişe rakı bitirdiğimi ayrıca belirtmeye gerek yok.

Sonuncusu da Adil'in özel konumundan kaynaklanan bir rezilliğe kurban gitti yazıların. Ecevit ağır seçim yenilgisine uğramış, meclisin kapısından girememiş, aktif politikayı, pardon, "etkin siyasayı" bırakacağını açıklamıştı.. Millet açlık grevi, ölüm orucu kıyamet, "Aman babamız, bizi bırakıp da nerelere gidiyorsun?" diye Oran sitesinin sokaklarında dövünüyor... Oturdum, o haftaki "İzlenimler" niyetine bunu yazdım. Bütün Türk basını, sağcısı, solcusu, faşisti sosyaldemokratı Ecevit'e veryansın ediyor, Nokta'da tık yok, Nokta'da yasak, çünkü Adil Özkol Ecevit'in "has adamı", kimbilir 2000'li yılların hangisinde bir Ecevit zaferi ve kendi payına da düşecek bir yerler, ne bileyim, sözgelimi Matbuat Umum Müdürlüğü gibi (belki de bir bakanlık, Adil pek hayal gücünün genişliğiyle ünlü bir adam değildir ama, belli mi olur) umutlarla yaşıyor...

Arda yazıyı okudu, dehşete düştü. Adil'e gösterdi, o büsbütün dehşete düştü. Sonunda yazı bana dürülüp bükülüp iade edildi. Ben de dosyaya koydum, sakladım. Yazılarımı toplayıp kitap eylemek düşüncesi o günlerde daha yeni yeni kafamda beliriyor. İyi ki de saklamışım.

Yazının bir yerinde "patron köpekleri" diye bir laf geçiyordu, sonradan öğrendiğime göre bundan da alınmış bizim ahbap çavuşlar... Adil Özkol ile Arda Uskan'ın "patron köpekleri" deyiminden neden gocunduklarını bugüne kadar anlayabilmiş değilim!

BAZI "NAZIM"LAR

Zamanında karalanan, suçlanan, kovuşturulan, başına gelmedik bırakılmayan, ancak bir süre sonra aklanan, baştacı edilen sanatçılar, dünya edebiyatının büyük bir bölümünü oluşturuyor... Tarih, kendi ülkelerinde ve bütün dünyada bugün el üstünde tutulan, ancak vaktiyle hapse atılmış, sürgünlere gönderilmiş, eserleri meydanlarda yakılmış sanatçılarla dolu. Hele yazarlar...

Bu konuda başı, Latin Amerikalı edebiyatçılar çekiyor. İşte Guatemalalı, Nobel ödülü sahibi Miguel Angel Asturias... Romanlarından hiç de hoşnut olamayan Guatemala yönetimi tarafından sürgüne gönderilen Asturias, bir dönem geliyor, yeni yönetim tarafından Paris'e büyükelçi atanıyor! İşte Marquez. Başka bir Nobel sahibi. Bir dönem ülkesine giremeyen büyük yazarı şimdi Kolombiya yerlere göklere sığdıramıyor...

İşte Ritsos'un ünlü "Karanfilli Adam" şiirinin kahramanı. Yunan şairi Nikos Beloyannis. İç savaşta yenilen taraftan olmanın bedelini kurşuna dizilmekle ödeyen Beloyannis, bugün komşumuzda en çok okunan şairlerin başında geliyor.

İşte Hitler döneminde kitapları meydanlarda yakılan büyük Alman "edipleri"... Thomas Mann, Bertolt Brecht, Walter Benjamin, Kurt Tucholsky ve daha niceleri... Yıllar boyu, bırakın kitaplarını bulundurmayı, okumayı, adlarını bile anmanın insanın başına türlü belalar getirdiği bu büyük isimler, bugün her iki Almanya'da ve bütün dünyada baştacı edilmiş durumdalar.

Biraz gerilere gidelim... İşte James Joyce. Birçoklarına göre 20. yüzyılın en büyük romancısı. Joyce'un ünlü "Ulysses" adlı eseri yıllarca "müstehcen" bulunarak İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'ne sokulmamış, genç yaşta anavatanı İrlanda'yı terk eden Joyce bütün ömrünü yurdundan uzakta geçirmiş ve vatan hasretiyle ölmüştü...

Daha da gerilere gidersek, iki ünlü isim karşımıza çıkıyor. Büyük şair Charles Baudelaire ve büyük romancı Gustave Flaubert! Biri "Kötülük Çiçekleri" adlı ünlü şiir kitabı, diğeri de "Madame Bovary" adlı ünlü romanı yüzünden İmparator 3. Napolyon dönemi Fransa'sında sorguya çekilmiş, mahkemeye çıkarılmışlar. Kitapları toplatılmış, yayın yasağı konmuş.

İşte Federico Garcia Lorca. İspanya İç Savaşı sırasında alçakça

öldürülen şairin eserlerini öldürmek mümkün olamamış! Lorca, daha Franco döneminde bile ülkesinde en çok okunan şair olmuş.

Bugün herkesin üzerinde önemle durduğu ünlü Marquis de Sade, çizgi dışı eserleri yüzünden yıllarca Bastille zindanında, Charenton akıl hastanesinde çürütülmüş. 18. yüzyıl klasiklerinin en önemlilerinden biri olan Beaumarchais'nin başına da, kral 16. Louis devrinde, gelmedik kalmamış...

Stalin, büyük yazar Dostoyevski'yi tam 9 kez yasaklamış. Tam 9 kez izin vermek zorunda kalmış. Jdanov döneminde Anna Ahmatova gibi büyük bir şair, Zoşçenko gibi büyük bir mizah yazarı çalışma kamplarında can verirken, bugün Sovyetler Birliği'nde "yok satıyorlar".

Örnekler hep "soldan" mı? İşte Louis-Ferdinand Celine. Yahudi düşmanı ve faşist olduğunu açık açık yazıp söyleyen, savaştan sonra uzun süre hapis ve sürgün cezası yiyen Celine'in eserleri bugün Fransa'da kapışılıyor. Mussolini İtalya'sının gönüllü propagandasını üstlenen, savaştan sonra Amerikan inzibatları tarafından kafese kapatılıp yıllarca hapis yatan Ezra Pound, bugün en başta Amerikalılar tarafından "en büyük şairleri" olarak kabul ediliyor...

Ya bizden Refii Cevat (Ulunay), Refik Halit (Karay), Rıza Tevfik (Bölükbaşı) ve diğerleri? Kurtuluş Savaşı'na ve Mustafa Kemal'e karşı çıkan, "150'likler" listesine konulup yıllarca sürgünde yaşayan bu sanatçılarımızın gazetelerdeki köşelerine yeniden kavuşacakları, şiirlerinin okul kitaplarına gireceği, televizyonda romanlarından diziler yapılacağı o zamanlar kimin aklına gelirdi?

İŞTİRAKİYYUN MESLEĞİ ZOR ZENAAT

Mustafa Ş. çayı kendi eliyle demlemişti. Hanımın başı ağrıyormuş biraz, televizyon seyredip yatmış. Çocuklar desen çoktan evlenip gittiler. Evde iki ihtiyardan başka kimse yok. Vakit gece. Geç saat. Sağdan soldan, hele soldan konuşuyoruz.

Dışarıda yağmur yeni dinmiş. Asfalt, soğuk ve ıslak, parlıyor. Sokak lambasının donuk beyaz ışığı pencereye vurmuş. Sanki birazdan kırmızı yeşil vagonlarıyla son Fatih-Harbiye tramvayı, vatmanın isteksiz, yorgun çan-çanıyla köşeyi dönüverecek. Ya da kapı çalınacak, şapkası, külrengi kaim paltosuyla bir "sivil taharri"... "Bir zahmet merkeze kadar, malum, Dahiliye Vekâleti'nin emri mucibince..."

Yokuz buralarda. Savaş sonrasındayız. Başka bir savaşın, soğuk savaşın içindeyiz. "İstalin yoldaş" pek hasta, acaba ölecek mi? Samet Ağaoğlu dün mecliste Esat Adil'e amma yüklenmiş... Marmara Sineması'nda Gary Cooper'ın "Kahraman Şerif"i oynuyor, ama tadımız yok, gitmeyeceğiz. Lambalı eski radyonun kadranında uzak istasyon isimleri göz kırpıyor: Bratislava, Hilversum, Königsberg, Bucureşti, Oslo... Bunların bir kısmı, dün Wehrmacht'ın harmanladığı, bugün Kızılordu'nun ezdiği şehirler değil mi? "Bütün Dünya"nm son sayısını gördünüz mü? "Peyk devletler" hakkında nefis bir karikatür... Mankafa Poldi'den bile komik!

Ne yapmalı?

Mustafa Ş., çayından bir yudum alıp derinlere dalıyor. "1936 olmalı. Lise öğrencisiyim. Harb-i Umumi sonrası çocuğu, Atatürk hayranlığı içinde yetişmiş, son derece fakir bir genç..."

Babası askeri sanat okulu mezunuydu. Eski, ahşap, harap bir Rum evinde oturuyorlardı. Mübadele gereği 1924'te bırakılıp gidilmiş bir Rum evinde. Şartlar ağırdı. Altı yaşında ayağına giyecek ayakkabısı yoktu. Babasının patlak pabuçlarıyla okula gittiği, arkadaşlarının kendisiyle alay ettiği günü unutamıyordu. Onu sevip okşayan, "ağlama" diyen, o zamanlar pek az rastlanan bir kadın öğretmeni de.

"Mücbir sebeplerden" liseyi terketmiş, kahveye devam etmeye başlamıştı. "Herkes iskambil, tavla oynarken biz üç-beş kişi sabahlara kadar siyaset konuşuyoruz, geziyoruz sessiz yerlerde..." O sıralar

Alkazar'da, Majik ve Etual sinemalarında bazı Rus filmleri oynuyordu. Kızıl Meydan'da, Stalin'in önünde bir geçit resmi vardı ki, hayran kalmıştı... Defalarca seyretmişti. İşçilerin aşklarını, serüvenlerini gösteren Sovyet filmlerinin tutkunuydu.

"Bir komünizm hayranlığı başladı velhasıl" diyor. Nazım hapisteydi. Orta mektep son sınıfta bile gizli gizli okunuyordu. "Yaşım tutmadığı için memuriyete gir emiyordum, işsiz ve beş parasızdım, tek parti idaresinde bir 'bokluk'olduğunun da pekâlâ farkındaydım..."

Devlet ve Devrim

Bir gün, Beşiktaş'ta Hayrettin İskelesi'nde bir arkadaşı açılmıştı: "Senin karakterine güveniyoruz, babası işçi olan bir arkadaşı da aramızda görmek isteyenler var, bir toplantı olacak, seni oraya davet edeceğiz."

Ömründe ilk kez hücre görecekti. Bir üniversite öğrencisi, bir assubay, bir tütün işçisi, bir tornacı, bir de kendisi, işsiz Stalin hayranı Mustafa Ş. Efendi...

Ne çeşitler vardı partide! Sol elle tokalaşmayı alışkanlık haline getirenler, solak doğmadığına bin pişman olanlar, Stalin öldükten sonra "Bende Stalin'in ruhu var, babamız bana el verdi!" diye dolaşanlar...

Mustafa Ş. tabutlukları tanımamıştı. Tevkifattan sıyırmayı da bilmişti. Ama olan biten kulağına geliyordu. Sansaryan Hanı'ndan yükselen çığlıklar, şair Nail'in kanlı çorapları, bir "tramvay mecburi tevakkuf mahalli"nde "şiş kebap" parolasını verip buluştuğu Sevim'in ardında zampara kılığında dolanan sivri burunlu, minik çiçekli boyunbağlı, Humphrey Bogart hayranı 1. Şube memuru, Unkapanı'na erken inen akşamlar, havaya savrulan kömür dumanına karışmış kuşku ve korkuya yabancı sayılmazdı...

Bir çocukluk hastalığı

Her üç kişiden birinin polis olacağından korkuyorlardı. İşin garibi, her üç kişiden biri polisti. 1. Şube daha Faruk Sükan'ın tıp talebesi olduğu dönemde bile nefes alışlarını dinlerken, onlar da birbirlerini yemeye hız veriyorlardı. Dr. Şefik Hüsnü'nün Emekçi Partisi, Esat Adil'in (Müstecaplıoğlu) Türkiye Sosyalist Partisi'ni düpedüz hainlikle suçluyor, yıllardır Bursa damında çürüyen Nazım'ı "Troçkisttir" diye Moskova'ya ihbar edip gizli partiden attırıyordu!

"Dışarıda olup bitenlerin de farkında değildik" diyor Mustafa Ş. ... Moskova davalarında dönen rezillikleri anlayamamışlardı.

Çekoslovakya'da Slansky'nin, Bulgaristan'da Kostov'un, Macaristan'da Rajk'ın kendi arkadaşları tarafından harcanmaları, tartışmak bir yana, ağıza alınamıyordu toplantılarda. Kendi canına kıyan Rus şairleri, kanlarına ekmek doğranan Kronstadt bahriyelileri, gırtlağı sıkılan Nestor Mahno'nun Ukrayna delikanlıları yabancı dillerde, erişilmez kitapçılarda yaşayan anılardı sadece...

İşçi? İşçi ortalıkta yoktu. İşçi sınıfı da yoktu. Burjuva sınıfı neredeydi ki?

Ey dünyanın fıkara-i kâsibesi, birleşiniz!

Erdoğan Bey, kırçıl bıyıklarını çekiştire çekiştire, "İş gider İştirakçi Hilmi'ye dayanır" diyor. Hayli "meşkuk" bir adam bu Hilmi. Meşrutiyet ilan edildiğinde, herkes bir "içtimai meslek" seçerken, Baha Tevfik Hilmi'ye de "Sen de sosyalist ol be Hilmi!" demiş ya, deyiş o deyiş... Münir Süleyman Çapanoğlu, Hilmi'nin o gün inen vahiyle nasıl bazan kırmızı gömlek, kırmızı yelek, bazan da mavi gömlek üzerine kırmızı boyunbağı, kırmızı boyun atkısı kullandığını, "İnsaniyet" nam ceridenin "sermuharriri" Arkadaş Jean Jaures ile nasıl mektuplaştığını ballandıra ballandıra anlatıyor...

Hilmi 1920'de, işgal altında, bir tramvay grevi düzenlemiş. Bahçekapı'da yol kesmiş, gelen geçene soruyor: "Buradan Aksaray'a gidebilir misin?" Cevap, "Tabii" olunca, Hilmi eliyle o malum hareketi yapıyor: "Nah gidersin! Tramvay amelesi grevde!" Bu, çağın, "â la Hilmi" grev gözcülüğü...

Hilmi, bir işret gecesinin sabahında, Bozdoğan kemeri dibinde Haydar adlı bir "taharri" tarafından gayet karanlık bir şekilde "revolverle" öldürülecektir.

Osmanlı amelesinin, ta 1871'de başlayan yürekli mücadelesi, azınlıkların da desteğiyle 1872'de ilk tersane grevini yaratmış, 1889'da Osmanlı Amele Cemiyeti, daha sonra da Hilmi'nin Osmanlı Sosyalist Fırkası kurulmuştu. Refik Nevzat Paris'te örgütleniyor, Nazım'lar, Vâlâ'lar, Ahmet Cevat'lar, Şevket Süreyya'lar Sovyetler Birliği'ne okumaya gidiyorlardı.

Hilmi'nin Anadolu hareketine karşı olduğu, işgalci İngiliz kuvvetlerinden para aldığı bilinirdi. Türkiye'nin daha yeni doğmakta olan soluna ikilik, çekememezlik, hainlik suçlamaları, birbirini yeme tohumları ekilmişti bir kere. Dr. Şefik Hüsnü hareketi Komintern'e bağlayacak, 1925'te Takrir-i Sükûn kanunu ile İsmet Paşa hepsini birden yeraltına itecekti... Solun yakın tarihi, bir tevkifat tarihiydi:

1927'de girenler, 1938'de girenler, 1951'de girenler... 1971'de ve 1980'de girecekler başka bir kuşak olacaktı!

Felsefenin sefaleti

Anlı şanlı eski tüfek Terzi Sıtkı, "Türk solu en çok baştakilerin birbirini yemesinden zarar görmüştür" diyor. Sıtkı, Esat Adil'in partisine 1950 sonrası girenlerden. "Ruslardan para aldığımızı iddia ediyorlardı, biz Unkapanı'ndaki parti merkezinin kirasını ödeyecek para bulamıyorduk" diye anlatıyor. Altı-yedi yıl süren mahkeme, tutuklanmalar, bırakılmalar, onun 27 Mayıs sonrası TİP'te mücadeleyi sürdürmesini önleyememiş. Parmaksız Hamdi'nin Sansaryan saltanatı, polisten gelen muhbirlik teklifleri de...

Dönem, kırmızı ışık altında gitar çalanların götürüldüğü, evinde Dostoyevski bulunduranın fişlendiği dönemdir. Sakallı Celal'in duvardaki Karl Marx portresine "rahmetli paşa babam" diyerek polisi atlattığı günden beri bir arpa boyu yol gidilmiştir. Daha sonraları, Tevetoğlu'nun, Darendelioğlu'nun küfürnamelerinin, kitabın kapağında "komünist" lafı geçiyor diye toplandığı bir dönem de gelecek, sonuç pek değişmeyecektir.

Biz hangi fikir mirasını inkâr ediyoruz?

Vakit hayli geç oldu. Artık radyoda ateş böcekleri gibi uzak istasyonların düdükleri, şüpheli telsiz sinyalleri uçuşmuyor. Çay bitti. Mustafa Ş. umutsuz. "Yeni parti kuruyorlarmış, okuyorum" diyor. "Birarada nasıl çalışacaklar? Baksana evlât, daha şimdiden bir Birleşik Sosyalist Parti, bir de Demokratik Blok Partisi çıkmış. Aybar ile Perinçek asgari müştereklerde anlaşsalar da artık bu meseleler geçmişte kalsa..."

Terzi Sıtkı büsbütün küskün. "Sosyalistler memleketi altı ay idare etseler, birbirlerini yerler." 1956'dan beri artık kimse kimseyi düzmece davalarla mahkûm ettirip ensesine kurşun sıkamıyor ama, sosyalist partinin seçimde yüzde kaç oy alabileceği de merak konusu!

Lutfenproletarya

Mustafa Ş.'nin evinden çıktım. Eski tüfeklerin karanlık gençlik yıllarından bu yana ne acılar, ne hayal kırıklıkları gelip geçmişti... İhtiyarlar küskün, yorgundular. Yanlışları görüyorlar, "yeniler böyle yapmasın" diyorlardı. İşe sıfıra yakın bir yerlerden başlanacaktı şimdi. Bunca lumpen-proleter ve lutfen-proleter arasında, kimbilir nerelerden?

Uzakta bir vınlama... Boş caddeden hızla 1948 model bir De Soto geldi geçti. Arkadan yaklaşan ayak sesleri, şapkalı, paltolu, sivri burunlu bir sivilin olmasın? Cumhuriyet Meyhanesi'ne gitmeli, kırk beş kuruşa bir bira içmeli, belki ressam Faris de uğrar. Yarın Nisuaz'da mantar topuklu, Betty Grable saçlı sevgilimle buluşup Rita Hayworth'un "Gilda"sını seyredeceğim. Yarma kadar içeri almazlarsa.

Çakmağıma da benzin doldurmalıyım. Yağmur galiba yeniden başlayacak. Ağzımda bir çelik tadı.

ONUNLA GÖRÜŞTÜM...

Bir yakınımın köpeği çalınmıştı, İstanbul kazan ben kepçe hayvancağızı arıyordum, işin içine basın kartı, gazetecilik mazetecilik karıştırmış, karakol polislerini adliye mübaşirlerine katıyor, başkomiserlerle nöbetçi savcıları kapıştırıyordum, onunla karşılaşacağım doğrusu hiç aklıma gelmemişti... Nereden bilebilirdim, bir hırsızlık olayını kovalarken karşıma kim çıkacaktı...

Merdivenlerden inip çıkıyordum, şu derme çatma mahalle karakollarının gıcır gıcır silinmiş merdivenlerinden, yerden bir metre yüksekliğe ulaşan külrengi yağlı boyanın duvardan duvara koşturduğu, pencere içlerinde bir Hüseyin Rahmi romanından fırlamışa benzeyen fesleğen ve sardunya saksıları büyütülen, Hulusi Kentmen'i hatırlatan yöneticilerinin çay üzerine çay içtiği karakollara biraz Remington daktilo şeridinin kokusu, biraz eski usul taban okşamaların acısı, biraz Devlet Malzeme Ofisi malı zamk, silgi ve sabit kalem tadı sinmişti. Polisler pek bir bıyıklıydılar, gazeteci deyince yan yan ters ters bakıyorlardı, saygıyla karışık bir "elimize düşeyim deme" tehdidi!

Adliye başka âlemdi. Koridorlarda adam bıçaklanıyor, hâkim huzurunda aldatılmış kadınlar kocalarını üç kurşunla zımbalıyor, bilekleri kelepçeli altı-yedi yaşlarında çocuklar iki yanlarında iri kıyım iki jandarma eşliğinde gözleri faltaşı gibi açılmış sağa sola bakınıyorlardı... Mahkeme kaleminin önünden kıvrılıp savcılık katma çıkacaktım ki, onu gördüm.

* * * * *

Yaşlı, çok yaşlı görünüyordu. Üzerinde rengi atmış palaskalı bir üniforma vardı, hani onun da vaktiyle geçerken uğramış olduğu kıyıda köşede kalmış ilçelerin anma törenlerinde, Yunan askerine soyunmuş torpilli posta neferlerinin patır patır yerlere serilip, boş kovan toplayan temsili milis kuvvetlerinin tıkız gövdesine Türk bayrağı sarılı Kız Sanat Enstitüsü öğrencisini zincirlerinden kurtarıp kucakladıkları, bu arada Allah ne verdiyse sağını solunu mıncıkladıkları fasarya kutlama törenlerinde gözlenen eski üniformalardan...

Kalpağı yoktu, başı açıktı. Sarı saçları tek tük kalmıştı tepesinde. Gözleri aynı şaşmaz mavilikteydi. Öfkeli görünüyordu, bakışları değdiği yere iki kurşun deliği bırakacak, bakışlarının değdiği yerden ağır kıvrımlı asit dumanları fışkıracak gibiydi. Kelepçe takmamışlardı,

titreyen parmaklarının arasında eski bir cıgara izmariti tutuyordu, Gazi olabilir miydi, Tekel'in İnhisarlar İdaresi olduğu yıllardan kalma bir Gazi cıgarası?

İki yanında iki polis vardı. Şaşırmıştım. Tutukluydu! Onun tutuklu olması akla aykırıydı. O tutuklanamazdı ki!

* * * * *

"Yanılmıyorum, değil mi?"

"Yanılmıyorsun çocuk," dedi, "yanılmıyorsun." Gözlerindeki öfke kedere bulanıyordu. Sesi inceydi. Eski ve cızırtılı bir taş plakta olduğu gibiydi. Sonradan, konservatuvardan kovulma yeteneksiz mukallitlerin mikrofonları çınlata çınlata genizden öttürdükleri iri sese hiç benzemiyordu. Biraz da yorgun bir sesti bu, kırık bir sesti. Boyu ortadan kısaydı. Onu hep iri kıyım, kalın sesli, gözleri çakmak çakmak bilirdik, karşımda çokça üzülmüş, kırılmış, yüreğinin çok içlerinde bir yerlerden bir daha onarılmamak üzere kırılmış bir adam vardı. Etten kemikten bir adam. Eski üniformasını giymiş, omuzlarına eski kaputunu atmıştı, yok, üniforması kan lekeleri ve kurşun delikleriyle kaplı değildi hayır, savaş alanlarının tozu toprağı da bulaşmamıştı üzerine, üniforması eski ama tertemizdi, seyrelmiş saçları da limon kolonyası kokuyordu üstelik.

"Ne diyeceğimi şaşırdım, elim ayağım birbirine dolaşıyor, siz ha, demek siz..."

"Benim çocuk," dedi. "Tutukladılar."

"Ne suç işlediniz?" dedim. Sonra hemen düzelttim, "Ne suç işlediğinizi ileri sürüyorlar daha doğrusu?"

Güldü. Çok, çok yaşlıydı ama o hep bildiğim gülümsemesi değişmemişti. "Aklına ne gelirse çocuk..." dedi. "Gençliği isyana teşvik, müttefik bir devletin hislerini rencide etmek, NATO aleyhtarlığı, okullarda Darvin teorisinin öğretilmesini istemek, öğretim birliği ilkesinin derhal ve bila kayd-ü şart uygulanmasını talep etmek..."

"Başka?"

"Çok... Cumhuriyet Halk Partisi'nin kapatılmasına karşı çıkmak, halkevlerinin, Türk Dil Kurumu ile Türk Tarih Kurumu'nun yok edilmesine tepki göstermek, yabancı sermayenin içimize kanser yumrusu gibi yerleşip yayılmasını eleştirmek... Düvel-i Müttehide-i Amerika'nın yörüngesine girmeyi onaylamamak..."

"Vay anasını, bir ayağınızın üzerinde bu kadar suçu nasıl becerdiniz?"

Gene güldü. Polisler kolundan tuttular. Duruşmaya yetişecekti.

* * * * *

Taksim Meydanı'nın ortasında kendinden geçmiş bağırıp çağırırken gözaltına alınmış...

Topkapı'da o otobüs, havalı korna, tahta bavul, cıgara izmariti, işporta prezervatif ve balgam karmaşasında, ürkek ve şaşkın gözlerle bakınırken görüldüğü söyleniyor. Adliye koridorlarında rastladığım hergele ve sakallı arkadaşım Şekip, dudaklarında hınzır bir gülücük, "Samsun otobüsünden inmiş abi" diye ekledi. "Daha önce Denizcilik Bankası gemilerinden biriyle Samsun'a gidiyor, oradan Erzurum ve Sivas üzerinden Ankara'ya geçecektir, teker üstü, bayan yanı olmasın!..."

Yakalandığında koltuğunun altında günlük gazeteler, silahına davranır gibiymiş. Nerelerde gezdiği, oraya nasıl vardığı bilinmiyor. Birkaç yer dolaşmış, bir iki okula, birkaç devlet dairesine girip çıkmış, hayretten açılmış gözleriyle sağda solda görülen bu ihtiyarın fazla ilgi uyandırmaması belki de insanların bezgin mutsuzluğuyla açıklanıyor: Siması yabancı gelmemiş, sanki dikkatli baksalar bir yerlerden hatırlayacaklar, eski ve titrek belge filmlerinde, üzeri karalanmış okul kitaplarının sayfalarında görmüş oldukları, okulun bahçesinde beceriksiz bir yontucu elinden çıkmış kaba saba büstün çalakalem çizgilerle anlattığı bir yüz, başıbozuk kaşlar, sarışın bir kurda benzeyen ince uzun avurtlar, makineli tüfek namlusu gibi iki gözbebeği.

Gazeteleri okumuş, birkaç kişiyle konuşmuş, neler olup bittiği hakkında iyi kötü fikir sahibi olmuş sanılıyor. Galiba Taksim'in ortasında keyifsizliği bir kükremeye dönüşmüş, seninki birdenbire bağırıp çağırmaya başlıyor: Bre alçaklar! Bre soysuzlar! Bre hokkabazlar! Kolundan tuttukları gibi doğru emniyete.

* * * * *

Tek başına bir odaya kapatılmıştı. Üzerine kirli bir battaniye atılmış çirkin bir somya, köşede alaturka aptesane, hortumlu musluğun altında paslı konserve tenekesi, eprimiş bir çift takunya, çatlak lavaboda bir türlü köpürmeyen küçük bir sabun kalıbı. Kaputunu omuzuna atmış, bir köşeye uzanmıştı, somyaya değil odanın bir köşesine. Cıgara içiyordu.

Uzaklardan sesler geliyordu. Denize yakın bir yerdi, ara sıra vapur düdükleri yankılanıyordu. Kimi zaman tren geçiyordu. Birtakım kapılar açılıp kapanıyor, fısıltılı konuşmalar kulağına çalınıyordu. Plastik şişeyle su vermişlerdi, dışarıdan yiyecek aldırmak için cebine davranmış, üzeri bozkurt resimli birtakım eski kâğıt paralar çıkarmıştı, görevli şaşırmış, yüzüne bakıyordu, ne biçim paraydı bu, hangi devirden kalmaydı.

Gece olmuştu galiba, odanın penceresi yoktu, gece olduğunu tahmin edebiliyordu, koridordan gelen fısıltılar azalmış, ayak sesleri dinmişti. Kapı açıldı.

Önünü ilikleyip yol veren görevlinin yanından kısa boylu, gözlüklü, şişman bir adam içeri süzüldü. Kapının eşiğinde durdu, tutuklunun mavi gözlerine uzun uzun baktı.

"Siz ha..." dedi. "Bunca yıl sonra..."

Tutuklu cevap vermedi. Dudaklarının kıvrımında garip bir gülümseme belirmişti, öylece susuyordu, sonra el yordamıyla cıgara paketini arandı. Bir tane buldu, kibritle yaktı, kısa boylu şişman adam hiç kıpırdamıyordu.

"Neden geldiniz?" dedi sonra.

Tutuklu susuyordu. "Neden geldiniz?" diye gene sordu şişman adam. "Tam her şey yoluna girmişken..."

Tutuklu cıgarasmı birden söndürdü. Ayağının ucuyla ezdi. Yerinden kalktı, şişman adamın yamna gitti ve tam karşısında durdu.

"Ne işler becerdiğinizi biliyorum" dedi. "Benim kurduğum partiyi kapattınız. Özel hukuk kurallarını da çiğneyip vasiyetnamemi ortadan kaldırdınız, Medeni Kanun'u bile hiçe sayıp ölmeden önce altına imza attığım vasiyetimi yok ettiniz. Türk Dil Kurumu'nu, Türk Tarih Kurumu'nu bana en ters, en uzak adamların doluştuğu orta mektep dersliğine çevirdiniz."

"Bunlardan ben sorumlu değilim" dedi şişman adam.

"Sen sorumlusun. Çünkü bütün bunlar senin gelip rahatça suyun başına oturabilmen için yapıldı. Yapılan bütün manevralar dışarıda hazırlanmış uzun süreli bir planın parçalarıydı sadece. Okullara din dersleri koydunuz, Hıristiyan çocuklarına, Yahudi çocuklarına bile zorla Yasin-i Şerif öğretiyorsunuz! Her yıl ölüm yıldönümümde soytarılıklarınızın en sahtesini sergiliyorsunuz, akıttığınız gözyaşları

beni yaralıyor. Benim size gösterdiğim yollardan çıktınız, Türk-İslam sentezi adını verdiğiniz ne idüğü belirsiz, vaktiyle Selçuklu'nun, Osmanlı'nın çoktan gerçekleştirdiği, benim karşı çıktığım birtakım hokkabazlıkları yarı resmi devlet ideolojisi haline getirdiniz."

"Benim bu işlerle ilgim yok."

"İlgin olduğunu biliyorum. Senin bütün varlık nedenin, uzun vadeli bir borç ödemesi programını sağlama bağlamak için... Kırk bir milyar dolar dış borcunuz var, paraları sağ salim ödeyip gideceksin. Başkaca bir varlık nedenin yok."

"Ödemeyelim mi?"

"Tefeci faiziyle borç aldığınız bir dolara üç dolar ödüyorsunuz! Ben bağımsızlığı her şeyin üzerinde tutardım, siz, hem de benim adıma gidip gırtlağınıza kadar yabancı bir ülkeye bağlandınız. Aranızda günde yedi vakit abdestsiz namaz kılıp evinde viski içen şaklabanlar türedi."

"O onların bileceği iş."

"Memleketi getirip bıraktığınız noktaya dönün de bir bakın" dedi tutuklu. "Gençliği ezdiniz, mahvettiniz, hangi dala tutunacağını bilemeyen bir şaşkınlar sürüsü haline getirdiniz. Başkaldıranı öldürdünüz, astınız, kalbura çevirdiniz, etmedik işkence bırakmadınız. Cezaevleri sapır sapır genç dolu, dışarıda kalmayı başarabilenler sakal koyuverip karanlık heriflerin peşine takılıyor."

"Beni ilgilendirmez" dedi gözlüklü adam. "Kime söylemeniz gerekiyorsa ona söyleyin bunları."

* * * * *

"Sizi tutuklattım" dedi şişman adam. "İstersem başınıza daha büyük belalar da açabilirim! Sizi gençliği isyana teşvikten, müttefik bir ülkeyle olan ilişkilerimizin temeline dinamit koymaktan, 12 Eylül döneminin temel kararlarını eleştirmekten yargılatıp başınıza olmadık işler açabilirim..."

"Hiç şaşmam" dedi tutuklu.

* * * * *

"Çıkın" dedi gözlüklü, kısa boylu adam. Eliyle aralık kapıyı gösteriyordu. "Gidin ve bir daha gelmeyin. Sizin için yapabileceğim en

büyük iyilik bu... Hadi hemen çıkın gidin şu kapıdan! Dönmeyin sakın, sizi buralarda görmek istemiyoruz, asla!"

Tutuklu güldü. Kederli bir gülücüktü bu. Kaputunu düzeltti, palaskasını çekiştirdi ve tek kelime söylemeden yürüdü gitti.

* * * * *

Bunları bana sonra, ayak üstü anlatmıştı. Uzun ve karanlık bir sokaktan yürüyüp gittiğini, bir daha da onu kimseciklerin göremediğini söylüyorlar.

* * * * *

İvan Karamazov, şu seyrek sakallı, sivri burunlu, gözlerinden kıvılcımlar fışkıran adam, bir kar akşamında, kardeşi Aleksiy'e garip bir öykü anlatır. Yazmayı ve "liberal" tabir edilen basında yayınlatmayı, belki de kitap haline getirmeyi düşündüğü uzun bir şiirdir bu. Modası geçmiş bir ortaçağ "passion"u gibidir. İvan'ın çarpık beyninde tasarladığı garip öyküde, yıllar, yüzyıllar sonra dönüp gelen İsa anlatılır. İsa dayanamamış, günün birinde, kıyamet günü dönüp geleceği dünyayı arada ziyaret etmek istemiştir.

İspanya'yı seçer. Kendisi öleli on beş yüzyıl geçmiştir, kendi adına kurulan kilise ortalığa kan kusturmakta, insanları şişe geçirmekte, diri diri kebap etmekte, tarifsiz acılar çektirmektedir. Halk İsa'yı tanır. Peşinden gider. Bir katedral avlusunda, sırmalı kaftanıyla oralardan geçmekte olan Büyük Engizisyoncu, ince dudaklı, kuru elli Torquemada görür onu. Hemen tutuklanmasını emreder.

Gece, el ayak çekilince hücresine gelecektir. "Neden geldiniz?" diye sorar. Tam biz her şeyi yoluna koymuşken, neden? Sırası mıydı?" İsa hiç konuşmaz. Susar. "Sizi diri diri yaktırmak zorundayım" der Torquemada, "düzenimizi bozuyorsunuz, sizin adınıza güç bela kurduğumuz düzeni."

İsa kalkar ve onu öper. Cevabı budur. Torquemada, "Çıkın, gidin buradan" der, "bir daha da gelmeyin! Size yapabileceğim son iyilik bu..."

* * * * *

Efendim, sakallı Marx günün birinde Moskova'ya gelmiş. Devlet televizyonunun kapısına dayanmış. Kapıda Ukraynalı bir nefer, dur, kimdir o çekiyor. Ben Marx'ım oğlum, beni tanımadın mı sorusuna cevabı "Yassah"ın Rusçasıdır.

Merkez Komitesi toplanıyor. Marx'ın geldiği haberi ortalığı birbirine katmıştır. Çözüm arıyorlar. Marx bir tek dileğini dile getirmiştir, televizyonda, canlı yayında sadece iki dakika konuşacak.

İzin koşullu çıkıyor, "bir tek cümle söylemesi" uygun görülmüştür.

Kameralar hazırdır, yayını bütün Sovyetlcr Birliği anında seyrediyor, uydu aracılığıyla bütün dünyaya naklen yayınlanıyor.

Marx, dudaklarında buruk bir gülümseme, cümlesini söylüyor ve çıkıp gidiyor:

"Bütün dünyanın emekçileri, özür dilerim!"

* * * * *

Sayın basın savcısına özel not: Ben bunları yazdım yazdım, sonra uyandım, bir de baktım ki rüyaymış!

OLANAK VE OLASILIK

Oy reis, koca reis!

Sizi görüyorum reis, hüzünlü bir akşam hızla tepelere inmektedir, soğuk yağmurun çekirdekleri futbol alanının ortasında, Social Hall'un dökme demir trabzanlarmda, Anderson Hall'un önündeki tahta sıralarda tıkırdıyor; pencereleri koyu mavi karartma boyası sıvalı büyük salonda, o iki metre eninde, on metre boyunda büyük masalardan birine süzülmüş, masa lambasının düğmesine çıt diye dokunmuşsunuz, önünüzde Rabindranath Tagore, damağınızda sabahtan beri içtiğiniz kırkıncı şekersiz çayın tadı...

Sizi görebiliyorum reis, kaim çizgili lacivert takım elbisenizle, kravatınız fındık düğüm, Gould Hall'un merdivenlerini utangaç bir telaşla tırmanıyorsunuz, sarı salona ulaşmak, tiyatroya ve resme meraklı kanlı canlı bir kızcağızla, Rahşan'dır adı, karşılaşmak için tutuşmaktasınız.

Sizi görebiliyorum reis, Holborn istasyonunda inip dışarı çıkıyorsunuz, Kingsway boyunca yürüyüp Aldwych'e varacak, o akıl almaz irilikte Bush House'ın arka kapısından dolanacaksınız, cebinizdeki Bhagavad Gita belki, belki T.S. Eliot'ın yeni bir kitabı, Waste Land olamaz, onu bir Theodorus Hall gecesinde mi okumuştunuz çok eskilerde...

Sizi düşünüyorum, kimbilir hangi Orta Anadolu kasabasının panayır meydanında, sağınızdan solunuzdan mermiler vızır vızır geçerken dimdik ayakta, valiye de kaymakama da emniyet müdürüne de ana avrat sövemeyecek kadar ince, üzerinizde mavi üniformanız. Ya da Downing Street'te 10 numaralı hanenin kapısında iki metre boyundaki polisin selamını alırken, ya da sizin bir memurunuz, size bağlı bir görevli olan genelkurmay başkanının yanında esas duruşu utana sıkıla bozup birbiri ardına patlayan flaşlar önünde sarılıp onunla öpüşürken, sabah savaş başlamıştır.

Sizi düşünüyorum, başkent caddelerinde sabahları çöpçülerin süpürdüğü, havasızlıktan düşüp ölmüş serçeleri anlatıyorsunuz, karşınızdaki sığırcıklar da altın dişlerini göstere göstere gülüyorlar buna.

Cami Bey Altemur'u kimbilir kaçıncı kez fırçalarken, Taki önündeki eser-i cedit kâğıdına baskıya girdi girecek Record '44 için write-up çiziktirirken, Bebek'e inip tramvay durağının arkasında Madam

Anastasiya'nın badem ezmesini gövdeye indirirken ya da Hamlin Hall'un içindeki tuck-shop'ta on iki kuruşa tavuk göğsü de dahil karın doyururken... Altemur Washburn Hall'un önündeki köprüden Nazi selamı verip geçiyor, Mr. Seelye felsefe derslerinde baygınlık veriyor, üstelik siz de benim gibi beden derslerinden nefret ediyorsunuz, kulplu beygirler, o ter ve toz kokan gıcırtılı tahtalar geceleri karabasan gibi başınıza üşüşüyor..

Ama aramızda çok önemli farklar var. İçki içmiyorsunuz, cıgara da içmiyorsunuz, Sipahi Ocağı ya da Yaka tüttürenlerden değilsiniz (ben Yeni Harman'la başlamıştım, ne de olsa kuşak farkı var). Siz ömrünüzde doğru dürüst bir meyhaneye gitmediniz hiç, kırba gibi içip yerlere düşmediniz, evinizin yolunu bulamadığınız olmadı... Moris'e bakılırsa sizi günün birinde zorla, çeke çeke götürdükleri o eski ve ünlü sokakta bile çalışan kesim üyelerine "hanımefendi" diye seslenecek kadar ince ve nazik oldunuz hep, ben kafam kızdıkça ağzıma geleni savurmaktan çekinmedim... İlk tanıdığınız kıza kapılıp takıldınız ve başka hiçbir kadınla hiçbir alışverişiniz olmadı, benim gibi üç günlük, üç yıllık, beş aylık, beş yıllık fırtınalarda savrulmadınız, aldatmadınız, aldatılmadınız, kazık yemediniz ve atmadınız...

Bakın ikide bir istifa konusunda pekâlâ anlaşıyoruz! Siz yenilgilerin adamısınız, işler sarpa sardığında bırakıp gitmek gibi bir alışkanlığınız var, gerekçeler kimi zaman 12 Mart muhtırasının size karşı verildiğini ileri sürecek kadar gülünç, kimi zaman her şeye sıfırdan başlama tutkusunun doyurulması için neden aramak kadar yanlış, kimi zaman da yenen nanenin yüreğe çöken ağır pişmanlığı gibi burucu olabiliyor; bendeniz sömürülen iliğim yorulduğu, çevremi saran patron köpekleri dişlerini paçamdan aşırıp etime geçirmeye başladıkları, kötü yönetilen işlerin yüklü faturalarının ucu bana da çıkarıldığı zamanlar basıveriyorum istifayı...

Tabii benim için kimsecikler meydanları doldurmadı, on binlerce ağız adımı ortalıklarda çınlatmadı, Başbakanlık binasının o Cağaloğlu Hamamı'nı andırır soğuk ve sevimsiz mermer döşeli koridorlarında ürkek ve oralarda ne aradığını, nasıl olup da oralara vardığını kendisi bile bilemeyen bir sincap gibi gezinmedim, Kissinger'la kahvaltı da etmedim, kulağımın dibinden benim de kurşunlar geçtiği oldu gerçi ama orduları bir emirle ölüme yürütmedim.

Bağlanan umutları boşa çıkardığım çok oldu gerçi, ama boyumdan büyük işlere kalkışmadığım için çevremde yarattığım hayal kırıklıkları gündelik yaşamımla bağımlı kaldı... Benim de çocuğum yok, aç kursakların iç burkucu çığlığını duymak ve duyurmak istemediğim

için belki de hiçbir zaman cesaret edemedim buna, ama dolmayan filelerin, tıngırdamayan tencerelerin, yerine yenisi konamayan gaz tüplerinin ve daha buna benzer bir sürü sevimsiz şeyin sorumluluğunu da taşımadım hiç.

Ben kimim ki reis? Kendi halinde bir yazar parçası. Yazmadığı zaman suratına tüküren bulunmaz, sizin için açlık grevi bile yapacak iki bin vatandaş bulabiliyorsunuz kaprisli gönlünüz isteyince, elli iki milyonda iki bin ama olsun. Bizde kolej yıllarından bu yana hayli "şarm" kaybetmiş ama mapusta da dorukta da iyi günde kötü günde kedicikler ve saksı kaktüsleri ve Lipton ve Darjeeling ve Lapsang Suchong buharları arasında yanıbaşımızda olacak bir kadıncağız yok, belki de bin dokuz yüz kırk dörtten bin dokuz yüz seksen yediye bir işe başlayıp sürdürecek takatim yok da ondan yok.

Ama çok şükür kaşım da gözüm de oynamıyor sinirden. Daha başka çıkış yolları buldum, içki içiyorum, midemde eski dostum gastrit krizi geldim geleceğim diyor ama aldırmıyorum, birimizin söylev ve demeçlerini, öbürümüzün haftalık zırvalarını kaleme aldığı, yok, daktilo tuşuna aldığı taşınabilir makinelerde sizin elleriniz titriyor mu? Benim çok şükür titremiyor, hırsıza hırsız, namussuza namussuz, hokkabaza hokkabaz diyebilmenin (henüz) keyfini çıkarıyorum reis, size örneğin mesela yeteneksiz bir serüven tutkunu, iyi niyetli bir aydın, kötü şair, hayalci kolejli, erkekçe onurlu, beceriksiz politikacı, dürüst devlet adamı, muhallebi çocuğu, yiğit barışçı falan da filan gibi bir sürü sıfat takabilirim, ceketinizin eteğine...

Gerçekte siz kimsiniz reis? Becermenize asla olanak ve olasılık bulunmayan bir büyük oyunu ısrarla düşe kalka nice acılardan geçe geçe oynamaya kalkan bir ayraç mı? Kıymeti belki gelecek yüzyılda anlaşılacak bir düşünce, eylem ve ilke adamı mı? Bazı aklıevvellerin ileri sürdüğü gibi solu bölmek için birtakım dış çevrelerle anlaşma sağlamış bir hain mi? Yoksa kimseciklerin ağzını açmaya cüret edemediği en puslu günlerde ölümü göze alıp en önlere fırlayan bir adam, bir insan, büyük harfle İnsan mı?

Nasıl kandılar, değil mi? Politikayı bırakıyor diye nasıl herkes mektuplar döşeniyor, merhumu rahmetle anar, bugüne kadar geçmiş emeklerine teşekkürler eder, bundan sonraki çalışmalarında başarılar dileriz... Siz öyle kolay pes edecek adam değilsiniz, kimbilir nasıl, ne zaman, hangi dönemeçte karşımıza geleceksiniz, yeniden? Yeniden ve belki yeni utkulara, belki yeni rezaletlere yönelmek üzere...

Korkmayın, sizi kimse unutacak değil. Bu dünyadan geçip gideceğini bilen her aklı başında insanoğlu gibi birkaç tırmık attınız yeryüzüne,

ansiklopedilere, okul kitaplarına, tarihe girdiniz; Anderson Hall'un o önünde yedi yıl geçirdiğim ve kızlar arasında "Miami Beach" tabir edilen tahta sıralarında, Van Millingen kitaplığının o öpüşen çiftleri kibarca uyarmak için patır patır gürültü edilerek inilen dapdaracık "stack" merdivenlerinde, benim de kaç kez çıktığım tiyatro sahnesinin üzerine kimbilir bin dokuz yüz kırklardan beri kaç kez badana çekilmiş imza duvarlarında izleriniz var... Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin eski Berlin'in Reichskanzlei salonlarını andıran ruhsuz koridorlarında da, Ankara'nın kükürt dumanıyla kavrulan sevimsiz sokaklarında da adımlarımız; mezarlıkları ve mapus damlarını dolduran binlerce ve binlerce 1960 doğumlu kızla oğlanın hiç yaşlanmayacak cesetlerinde de payınız değilse de sorumluluğunuz...

Oy reis, yüreğim burkuluyor, neden iyi bir Maarif Vekili, ya da iyi bir köşe yazarı olmak hevesine kapılmadınız? O uğursuz bin dokuz yüz elli yedi günü Ankara garında Metin Toker İbrahim Saffet'e gazeteci kalmak istediğini, politikaya atılmayı düşünmediğini, Ulus yazarlarından "istikbal vaadeden genç kabiliyet" Bülent'i denemelerini söylememiş olsaydı...

Son olarak da, "programa ilaveten", bazı açıklamalar ve bazı okuyucu izlenimleri!

Sayın Ardıç, ailenizi tanımıyorum ama, bu kafa yapınızla sizin soyadınız Ardıç olmamalı idi. Kütük soyadı size daha çok yakışıyor da.
Ahmet Nihat Erdoğmuş

(...) izin verirseniz ayrıca düşünce yapısı yönünden kendisini bana yakın hissettiğim Sayın Engin Ardıç'ı çok başarılı ve zekice nüktelerle dolu yazılarından dolayı kutlamak isterim. Kendisinin ne kadar geniş bir kültüre ve zengin kelime haznesine sahip olduğu, hatta birçok defasında imgeleriyle bize bile zorlu anlar ve sözlük aramalar yaptırdığı benim ve arkadaşlarımın ortak düşüncesidir.
Hakan Akyılmaz

Heykeltıraş Hüseyin Gezer'in Saraçhanebaşı'ndaki Fatih Anıtı, bir süredir çeşitli eleştiriler alıyor, bu tür anıt-heykellerin ne gibi nitelikler taşıması gerektiği konusunu gündeme getiriyordu. Ancak özellikle akademi çevrelerinden sanatçılar, bu konudaki gerçek görüşlerini dile getirmekten kaçmıyorlardı. Prof. Gezer de kendisine biraz eleştiri yöneltenleri, heykeltıraş değil, "seramikçi" olmakla suçluyordu. Ancak Nokta'nın 9 Ağustos tarihli sayısında Engin Ardıç öyle bir yazı yazdı ki, birçokları bayram öncesi yayımlanan bu yazı dolayısıyla Gezer'in bayramının berbat olacağını düşünmeden edemediler. Yazıda geçen, "Değil profesör, akademinin Heykel bölümünün ilk sömestrinde öğrenci olup proje diye versen paldır küldür çaktığının resmidir" sözleri, kulağımıza geldiği kadarıyla, akademideki "görmeyen", "konuşmayan", "işitmeyen" kimi hocaların, Fatih Anıtı'yla ilgili gerçek "hissiyatını" dile getiriyordu. Söylenenlere bakılırsa, "Saraçhanebaşı'na Kelebek Konmuş" başlıklı yazı, gelecek öğretim yılında akademide "ders metni" olarak kullanılacakmış! Ancak bu arada Prof. Gezer de Engin Ardıç'ın akademinin seramik bölümünden mezun olup olmadığını araştırıyormuş!...
Cumhuriyet, 10 Ağustos 1987

Siz Sayın Ardıç, vatanın şehit kanıyla sulanmışlığıyla, bu milletin yüceliğiyle nasıl alay edebiliyorsunuz? Bu tamlamaları nasıl alay öğesi olarak kullanabiliyorsunuz? Sizin yaptığınız resmen Türk vatanı ve

Türk milletiyle alay etmektir. (...) Kabuğunuza tükürmekle hiçbir fikre hizmet edemezsiniz.
M. Kemal Basa

Engin Ardıç imzalı "Epestrefe" yazısını hayretten hayrete düşerek okudum. (...) İzmir'i yakan sanki Türklermiş izlenimi vermeye çalışan sayın yazarın gerçekten Türk vatandaşı olduğundan da şüpheliyim. Sayın yazar elinde kederle tuttuğu içki bardağını Yunanistan'a çevirip "Ey dostlar gelin artık. İstanbul'un siz olmadan tadı yok. Zaten burası bizden çok sizindir" demeye devam etsin.
Ayşe Şener

"Epestrefe" yazınızı birkaç gün önce okudum (...) rengi, kokusu, lezzeti gitmiş... -bitmiş- bu şehirde, lahmacun medeniyeti teröründen sinmiş, kendi kokusuna sığınarak yaşayan, son kalmış birkaç "Cumhuriyet" evladından biri olarak, size iki satır da olsun yazmadan edemeyeceğimi anladım. İşte o iki satır şudur: Nokta'daki yazınız için aydınlık alnınızdan, gözlerinizden, ellerinizden öperim.
Yiğit Okur

Vatan hainliğine gelince, sığ kafalar insan sıcağından anlamaz. Aldırma! Ben Yunan'a kurşun atmış, İstiklal Madalyası taşımış, üç yıl Atina'da mahpus yatmış bir Kuva-yı Milliyeci torunuyum. Vatanı ve ihaneti takdir etmek onlara düşmez.
Yiğit Okur

"Epestrefe" adlı metniniz şefkat, sevgi ve dostlukla yüklü. İnsan yüreğinde böylesi bir sarsıntı yaratabilecek satırlar az bulunur. İpekçi Ödülü dolayısıyla 9 yıldır birçok yazı okumuş biri olarak rahatça söyleyebiliyorum bunu. Siz gerçek yakınlaşmayı sağlıyorsunuz. Siz, aynı toprakların çocuğu olanların yüreklerinde sevgiye, coşkuya, birbirinin derdine ortak olma duygularına yeniden can veriyorsunuz. Sizin "Epestrefe"niz gibi metinler, oradakilere benzeyen duygular, "duvarları" yıkıyorlar. Ve insanların, artniyet taşımayan bir yürek, ışıltılı gözler, sevgi ve ümitle birbirlerine yaklaşmalarına yolaçıyorlar.
Andreas G. Politakis/Atina Abdi İpekçi Barış ve Dostluk Ödülü Kurucusu ve Genel Sekreteri

Engin! İt kafalı, tosuncuk g... piç! Manevi babalarımız sizin maddi analarınızı çok kötü s.... olmalı ki hâlâ analarınızın a.... dumanlar çıkıyor. Ne derece g... f.... olduğunuz da her halinizden belli, şerefini haysiyetini s.....alçakları. Ölü s.... Hamamoğlanları. (...) İt kafalı, tosuncuk g.... kuçukuçu Engin Ardıç, bön bakışlı baykuş, it kafalı ayak takımı, tosuncuk g.... yeniyetme, senin tosuncuk g.... yanmda

Melahat'ınki ki, Arzu'nunki de solda sıfır kalır. (...) Türkiye'de faşist yok. Biz kendimizi hiçbir zaman faşist kabul etmedik, tamam mı it kafalı tosuncuk, hoşçakal, süseni!
(imzasız)

Sen Engin Bey, o Alman faşistleri ile Türk milliyetçilerini aynı kefeye koyarak kominislerin Kırım'da, Afganistan'da, Macaristan'da yaptıklarını görmek istemiyorsun, öyle ise sizin gerçekleri gören gözleriniz kör.
Necdet Küçük

Sayın Engin Ardıç Bey!
Manevi babanız Yılmaz Güney'den sonra manevi ananız Behice Boran'ı kaybettiğiniz bu günlerde siz ayıcıklara ilahlarınız Yahudi dönmesi Marks ile kendi bokunda boğulan Lenin'den pişmanlık dolu uzun yıllar, güvercin pisliğiyle dolu beyinlerinizde de solmuş karanfiller bitmesini dileriz.
(imza: "Fakir ama şerefli Türk milliyetçileri")

Galatasaray bu mevsim şampiyon olur mu bilmem ama Galatasaray mezunlarının çoğu şampiyonluklarını yıllardır kimseye kaptırmamalardır belirli alanlarda. İşte size birkaç G.S. mezunu:
Engin ARDIÇ (Amatör tiyatrocu, noktacı yazar)
Hıncal ULUÇ (Erkekçeci, spor yazarı, amatör anti-irticaist)
Çetin ALTAN (Eski TİP milletvekili, mason)
Ferhan ŞENSOY (Tiyatro oyuncu, yönetmen, dekoratör ve müzikçisi)
Ulvi Alacakaptan, Zaman, 29 Mayıs 1987

El Fakir'ül Hakir Münekkid Aslanzâde Yakub Efendi'den Onbeş senelik kadim dost intibacı Engin Çelebi'ye:
İlm'i edebiyyen ile hak ile yeksan eylediğin İstanbul Devlet Operası'nın (her müessese gibi) muhakkak tenkide şayan tarafları mevcuddur. Sahn-ı gülşene tebdil olması gâyesiyle edilen her edebi kelamın önünde hürmetle eğilirim. Fakat ey Çelebi, bilmez misin ki ol üslub-u şahanen ile "Opera zaten Garp icadıdır ve vâcib-ül izaledir" diye feryad eyleyenlerin ekmeğine yağ sürersin? Şunu akıl ardı etme ki, Devlet Operası yektir ve arş-ı âlâyı tutan irticaî naralara karşı korunmaya muhtaç bir medeniyyet burcudur... Min gayr-i haddin gözlerinden öperim.
Aslanzâde Yakub Efendi [Jak Deleon]

Yazılarınızdan son derece keyifli bir tad alıyorum, bitmese diyerek, gülerek, sevgiyle okuyorum. Hiç de adil olmayan bir teklifte bulunacağım şimdi, bir cumartesi akşamı bana yemeğe gelir misiniz? Size sunacağım hiçbir mutfak becerim yok ama iyi şarap seçebilirim,

ilaveten tatlı dil güler yüz var...
(isim ve adres mahfuz)

Dipnot mipnot

"Namus belasına kartlaş..."

Fakir yazı yazmaya uğraşıyor, bizim takım da ille "söyleşi" yap diye tutturuyor. Başlangıçta murat "İzlenimler" bölümünde sırayla herkesin yazması (Ercan'a "deklare" edilmeyen gerçek ve de gizli niyet!), sonra bakıyorlar ki bu işin altından kalkacak adam çıkmıyor, çaresiz Engin'le devam... Kaçıncı haftasıydı hatırlamıyorum, Gülay Göktürk arkama geçip iki puan aldı: Ertem Eğilmez ile söyleşi yapmaya itildim. "Namuslu" filmi televizyonda gösterilmiş, doksan küsur yerinden de kesilmişti. Ertem Abi'nin dehşetengiz demeci üzerine TRT onu ve beni mahkemeye vermeye niyetlendi, Şişli Savcısı Yurdal Bekman bir yandan ifade vermeye çağırırken bir yandan bilirkişi raporu istiyor. Bilirkişi yazıda ve demeçte suç unsuru bulmadı, bizim soruşturma da böylece düştü, Tunca Toskay hıncını başka bir fırsata saklamak zorunda kaldı, biz TRT'yi "pansumanlamaya" devam... Ertem Abi, sanırım kovuşturmadan kurtulmak için bir açıklama göndermiş, bana söylediği ve teyp bantında da mevcut, elimde olan bazı ifadelerini yalanlamıştı. Arda'nın bu açıklamayı bendenizin haber ve agâhı olmadan yayınlaması, ilişkilerimizi gerginleştiren küçücük ayak oyunlarından birini meydana getirecekti. Fakir durup dururken, arkadaş marifetiyle yalancı durumuna düşürülüyordu da...

"Profesör Hüseyin"

Yazı üzerine kopan gürültü bilinir. Hüseyin Gezer'in has adamları, Sanat Çevresi adlı kötü baskılı, kötü içerikli derginin tam on dokuz sayfasını bu fakire ayırıp "Engin Ardıç Özel Sayısı" yaptılar, sağolsunlar... Kulağıma geldiğine göre Gezer küplere binmiş, köpürmüş. "Vay bu adam benim harim-i ismetime nasıl sokuldu?" diye eşiyle kavga çıkarmış. Mesele şuradan kaynaklanıyor: Ben yazıda gırgır olsun diye ikide bir Gezer'e "purofüsür, purofüsür" diyorum ya, meğer bunca yıllık karısı evde şaka yollu kendisine "purofüsür" diye seslenirmiş! Kırk yıl düşünsem aklıma gelmez, bir talihsizliktir oldu, adamcağız namusu mücessem eşini boşamaya kalktı, senin Engin Ardıç'la ilişkin mi var diye!...

"Artvinli Rahmi"

Rahmi Bülbül yana yakıla mektuplar yazıyor, "abi benim de hayatım roman" diyesi, çağırdık, geldi, çaylar içtik, görüştük. Ercan ve arkadaşlar itiraz ediyorlar, bize ne Rahmi'den? O hafta boş geçmeye

karar verdim, bunu da söyledim açık açık. Tam altı kişi (Ankara büromuzdaki bazı arkadaşlar, bu arada sevgili Nurcan Akad dahil) o hafta "İzlenimler" yazmayı denedi sırayla. Cuma akşamı, saat yedi suları, çantamı toplamışım çıkacağım, Arda süklüm püklüm geliyor: "Enginciğim, şu hikâyeyi bu hafta gene sen yazsan..." (Oturdum Rahmi'yi yazdım. Bastılar!)

"Tüdanya"

Sonunda, ilk kez, Ercan'ın anladığı ve beğendiği bir yazı!

Güle güle ölmüş. Bir de gelip demez mi, "Kadını hizmetçiye benzetmişsin..."
"Ne var bunda," dedim, "kadın bende o izlenimi uyandırdı."
"Keşke," dedi, "aileden birini hatırlatıyor falan deseydin... Bir yakınını, mesela..."

Ercan bizi Tüdanya'nın akrabalığına uygun görmüştü.

"Dolandırıcılar"

Yazı çıktı, iki gün sonra pat U.'dan telefon: "Abi, sen bana kelek yaptın!"
"Ne yaptık oğlum," dedim, "eksik mi yazdık, yanlış mı yazdık, sorun nedir?"
"Abi," dedi, "ben kapak olacak diye bekliyordum... Arkadaşlara şimdi ne diyeceğim?"

"Enteller"

O meşum cuma gecesi işte, geceyarısına doğru yorgun argın çıkmışım, İpek, Gülay, Ayşenur ve Ayşim bacılarım, bizim kendi aramızdaki deyimiyle "sosyal içerikli hemşireler" ofset filmini getirtip üzerinden kretuvarla oynuyorlar: Yazıda köşeli ayraç içinde okuduğunuz bölümler, hazretlerin çıkardığı bölümlerdir. Çok şükür fotokopi çekmiştim, pazar günü bakkaldan dergiyi alıp bakınca beynimden vurulmuşa döndüm, açtım Ercan'a telefonu. Meğer o gece Ercan'ı da yatağından kaldırmış bunlar, Arda da diyor ki, "Bu Engin delidir, yazıda hakaret var, çıkarmak zorunda kaldık." Ercan iki tarafı da idare etti, daha büyük bir tatsızlığı önledi. Bacılar alınmışlar, feminist ahret kardeşlerinin tepkisinden korkmuşlardı... Fotoğrafçı Ümit'e de tenbih etmiştim, "Aman oğlum dikkat et, resimlerde tanınmış kimse olmasın, üstüne alınır" diye. Yok ben öyle dememişim, küçücük diapozitiften de ayırdetmesi güç oluyor, pazar günü sayfada tabak gibi bizim sakallı İsa Çelik! Olgun çocuktur, üç gün küstü, sonra barıştık...

"19 Mayıs"

Samsun'a gitmek üzere Bandırma vapuruna binmeden önce Şişli'deki evde geçirdiği son gece, Atatürk'ün patates püreli rosto ile yumurtalı ıspanak yediğini yazınca iki tür tepki geliyor: "Vay anasını, bu herif umman, okyanus gibi kültürü var yahu!" diyenlerle, "Hadi canım, bal gibi atıyor, asparagasçı dürzü!" diyenler... Ne biri geçerli, ne öteki. Atatürk'ün ne yemek yediği, yemeği kendi eliyle pişiren kızkardeşi Makbule Hanım'ın anılarında var, zikreden de Haluk Şehsuvaroğlu, "Tarihi Odalar" kitabında. Haaa, böyle bir kitabın varlığını bilmek, 1954 baskısı sararmış sayfalan gidip sahaflardan arayıp bulmak, bakın o da fakirin meslek sırrı ve ekmek parasıdır!

"Mini etek"

Ercan'ın aklının yattığı ve pek beğendiği yazılardan (ne yazık ki çok az sayıda) biri daha... Ercan tipik bir playboy'du, varsa yoksa içkiler içsin, yemekler yesin, kızlarla gezsin. Bir bakıma hayata da boş vermiş bir hali vardı, iki çocuğunun çok küçük yaşta çok hazin bir şekilde can vermeleri üzerine Ercan'ın içinde bir şeyler kopmuş, hayata ve dünyaya bizden farklı bakıyordu: Sonsuz bir yürek yumuşaklığıyla atbaşı giden inanılmaz bir "sinizm" ve gaddarlık, kısaca Ercan'ın özeti.

"Nurettin Paşa"

Üç yıldır Adil'e söyleye söyleye dilimde tüy bitti, elimde beklenmedik bilgiler, belgeler var, şu İzmir yangını meselesini yazayım, hatta kapak boyutunda işleyelim.

"Aman Engin Bey," diyor, "askeri istihbarat sizi kara listeye alır sonra..."

Yazamadık. Nurettin Paşa konusunda yeri gelince meseleye şöyle bir değindik. Okuyucu tepki gösterdi, "Niçin ayrıntısıyla yazmıyorsunuz?" diyorlar, gel de anlat!

"Madam Roza"

Albüm, bizim Nejat Ceyhan'ın rahmetli dedesinin, bilgilerin büyük bölümü de sevgili Moris Gabay'dan derleme... Anılan kadınların tümü de gerçektir!

"Epestrefe"

Galiba fakirin en beğenilen yazısı... Çağdaş Gazeteciler Derneği de 1987 yılının gazetecisi olarak bu yazıyla fakiri

onurlandırmıştır. "Epestrefe", Kavafis'in en güzel şiirlerinden birinin adı. Meğer bu "katharevousa" şekliymiş, Bizans'ça oluyor yani. Bugünkü konuşma dilinde "epistrepste" diyorlar, onu da sonradan öğrendik. Yunan basını ilgi gösteriyor, tercüme edip yayınlıyorlar, Adil'in onca makasını yediğini ne bilsin millet? "6/7 Eylül olayları..." diye başlayan paragrafta yenilir yutulur olmayan uzunca cümleler var, Adil, her zamanki dillere destan cesaretiyle acımadan makası basacaktır. Ne olur ne olmaz!.. Yazının Frango Karaoğlan tarafından yapılan çevirisi "To Pondiki" gazetesinin 26 Şubat 1988 tarihli sayısında yayınlandı. Gene aynı yazıdan bölümler, "Epoptia" dergisinin Kasım 1987 sayısında da çıkmıştı.

"Rudolf Hess ile tosuncuklar"

Yazının başlığı, "Alparslan Bey, başınız sağolsun" şeklindeydi. Adil dedi ki, "Engin Bey, sizi ya vurdurur, ya da mahkemeye verir!"... Değiştirdik.

"30 Ağustos Bozgunu"

Okuyan dehşetle irkilmiş, amacım da irkiltmekti ya, "Gene bir vatan hainliği peşinde mi?" diyorlar, oysa ben cephenin karşı tarafım anlatıyorum. Bizim için zafer, onlar için bozgun değil mi? Okuyucu genellikle beğendi, bizim "yüce meclis" anlamadı, "Emekli Yunan albayı ağzıyla yazmış" deyip çıktılar. Böyle yazılara ne gerek varmış? Çok şükür okuyucu yayıncının ilerisinde de namusumuzu kurtardık.

"Yandı gülüm keten helva"

Şiddetle karşı çıkıldı, "fazla köşe yazısı" bulundu arkadaşlar tarafından. Şimdi maaş zarflarından çıkan yüzde on eksik paracıklarıyla belki ne demek istediğimi, bu yazıyı niçin yazdığımı daha iyi anlamışlardır!

"Ermiş Antonius"

Herkesin her yazıyı nasıl kendi bildiği, kendi anladığı, kendi istediği gibi algıladığına en güzel örnek: Yazıyı Hıristiyanları savunmak, kiliseye giden "entellerle" dalga geçmek amacıyla yayınlamıştım, en büyük tepki Hıristiyanlardan geliyor! Üstlerine alınmışlar... Yılbaşından hemen sonra da Ankara'dan Avni (Özgürel) arıyor: Necmettin Erbakan okumuş, pek beğenmiş, bir iş teklifi, "Aziz ve muhterem Engin Bey kardeşimiz acaba Milli Gazete'de yazmayı düşünürler mi?" Eski yazılarıma da bir göz atmasını salık verdim, sözgelimi Nurettin Paşa'ya.